

PROBOJ ORGANIZOVANE ODBRANE

ЗАСЛУЖОВАНИ
ДОМА ЈНА — БЕОГР

III-1a-248 1

Изда
Библиотека

15406

VOJNA BIBLIOTEKA

INOSTRANI PISCI

KNJIGA TRIDESET DRUGA

UREĐIVAČKI ODBOR

Rade BULAT, Savo DRLJEVIĆ, Milinko ĐUROVIĆ, Mladen IKICA, Vekoslav KOLB, Pero LALOVIĆ, Božo LAZAREVIĆ, Srećko MANOLA, Stanislav PODBOJ (odgovorni urednik)

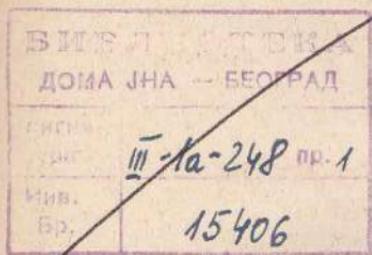
VOJNOIZDAVAČKI ZAVOD JNA

»VOJNO DELO«

B E O G R A D

1963

VOJNA AKADEMIJA „M. V. FRUNZE”

PROBOJ ORGANIZOVANE ODBRANE

МЕДИАБИБЛЮГИЈА
БЕОГРАД

СНР. III-10-24811

нр. бп. 17342

NASLOV DELA U ORIGINALU:

КРАСНОЗНАМЕННАЯ ОРДЕНА ЛЕНИНА
И ОРДЕНА СУВОРОВА I СТЕПЕНИ
ВОЕННАЯ АКАДЕМИЯ ИМЕНИ М. В. ФРУНЗЕ

ПРОРЫВ
ПОДГОТОВЛЕННОЙ ОБОРОНЫ
СТРЕЛКОВЫМИ
СОЕДИНЕНИЯМИ

По опыту
Великой Отечественной войны
1941—1945 гг.

СВОРНИК СТАТЕЙ

*

Preveli sa ruskog
LJUBIVOJE PAJOVIĆ
MILIVOJE STANKOVIĆ

Военное издательство
Министерства обороны Союза ССР
Москва — 1957

S A D R Ţ A J

Str.

Proboj neprijateljske odbrane 10. gardijskim pešadijskim korpusom u budimpeštanskoj operaciji (decembar 1944)	265
Organizacija i izvršenje proboga organizovane neprijateljske odbrane trupama 32. pešadijskog korpusa 5. udarne armije u operaciji Visla — Odra (14. i 15. januara 1945)	301
Organizacija i izvršenje proboga organizovane neprijateljske odbrane snagama 94. pešadijskog korpusa u istočno-pruskoj operaciji (13—17. januara 1945) — — —	333
Proboj neprijateljske odbrane sa forsiranjem r. Nise 32. garijskim pešadijskim korpusom 5. garijske armije 1. ukrajinskog fronta u berlinskoj operaciji — — —	367
PRILOZI (1—19) — — — — — — — — — — — — — — — —	409
SKICE (1—41)	

NAPOMENE REDAKCIJE UZ NAŠE IZDANJE

Ova zbirka obuhvata 11 karakterističnih primera dejstava pojedinih pešadijskih divizija i korpusa u sastavu viših jedinica Sovjetske armije u uspešnim probojima organizovane odbrane na istočnom frontu u periodu od decembra 1941. godine do aprila 1945. Ovi su primeri uzeti iz značajnih operacija, kao što su staljingradska, belgorodsko-harkovska, sevastopoljska, berlinska i dr. koje su vođene u raznim vremenskim i zemljишnim uslovima uključno sa forsiranjem reka. Oni pokazuju kako su se sticala ratna iskustva i usavršavali metodi probijanja organizovanog fronta.

U delu koji sadrži mnogo ratnih dokumenata, skica, raznih pregleda snaga i sredstava i dr. ističe se značaj svestranog izviđanja, blagovremene pripreme jedinica za predstojeća dejstva, pravilnog izbora pravca glavnog udara, grupisanja snaga, korišćenja stečenog iskustva, sa-dejstva rodova i vidova kao i svih ostalih faktora od kojih zavisi uspešno izvršenje proboga. Primeri pružaju jasnu predstavu o širini odseka proboga, dubini postavljanja zadataka i njihovom ostvarenju, kao i planiranom i stvarnom vremenu uvođenja drugih ešelona u borbu.

I pored toga što delo obuhvata primere iz uspešna izvedenih operacija, ipak se u njima ukazuje i na propuste i nedostatke jedinica koje su u njima učestvovale i iznosi mišljenje na koji bi se način oni mogli izbeći.

Zbirka je izrađena u školi, akademiji »M. V. Frunze«. Sastavili su je nastavnici, asistenti i slušaoci na osnovu

arhivskih dokumenata, te je i način izlaganja primera u izvesnoj meri školski sistematizovan. Prvo se izlaže situacija, zadatak jedinice, priprema za njegovo izvršenje, zatim se prelazi na tok samih dejstava i najzad daje analiza postignutih rezultata. Ovakvo izlaganje olakšava čitaočima kritičko proučavanje svakog posebnog primera.

S obzirom na sadržinu i način obrade, knjiga je korisna za svakoga koga interesuje problematika II svetskog rata, a naročito je pogodna za školsko izučavanje operacija sa probojem.

NAPOMENE SOVJETSKE REDAKCIJE

U ovoj zbirci se nalaze članci, diplomske radovi i referati koje su obradili nastavnici, asistenti i slušaoci akademije »M. V. Frunze«. U njima su opisana napadna dejstva pešadijskih korpusa i divizija sa probojem organizovane odbrane neprijatelja.

Sastavljači zbirke su težili da na istorijskim primera pokažu najbitnije karakteristike organizacije i izvršenja proboja neprijateljske odbrane pešadijskim divizijama i korpusima u toku velikog otadžbinskog rata. Zbog toga su u zbirku ušli primeri iz svih perioda rata.

Primeri obuhvaćeni zbirkom obrađeni su na osnovu arhivske građe koja se čuva u Arhivu Ministarstva odbrane SSSR.

Potpunost opisa borbenih primera koji su ušli u zbirku, zavisila je u velikoj meri od raspoložive arhivske građe i njenog kvaliteta.

Na kraju zbirke, kao prilozi uz članke, odštampane su zapovesti, planske tablice borbe i drugi borbeni dokumenti.

Kritička analiza primera koji su ušli u zbirku pomoći će generalima i oficirima Sovjetske armije da izuče i uopšte iskustva borbenih dejstava naše armije iz velikog otadžbinskog rata.

Redakcijski kolegijum: kandidat za doktora vojnih nauka docent pukovnik P. P. Bogdanov (odgovorni redaktor); kandidat za doktora vojnih nauka docent pukovnik M. L. Aljtgovzen i kandidat za doktora vojnih nauka pukovnik L. N. Vnotčenko.

Pukovnik L. L. DESJATOV

Potpukovnik P. N. GORUN

BORBE 8. GARDIJSKE PEŠADIJSKE DIVIZIJE ZA OVLAĐIVANJE ČVOROM NEPRIJATELJSKE ODBRANE U KRJUKOVU

(7. i 8. decembra 1941)

SITUACIJA I ZADATAK DIVIZIJE

Situacija na frontu 16. armije početkom decembra 1941. godine i zadatak 8. gardijske pešadijske divizije (skica 1).) Krajem novembra i početkom decembra 1941. godine 16. armija Zapadnoga fronta vodila je, na udaljenju 30—40 km od Moskve, žestoke odbrambene borbe na liniji Matuškino — Krjukovo — Dedovo i dalje na jug do r. Istre (na skici je nema), odbijajući udare glavnih snaga neprijateljske 4. tenkovske grupe. U vremenu od 28. novembra do 1. decembra nemačko-fašističke trupe zauzele su naseljena mesta Matuškino, Krjukovo, Kamenku, Bakjevo, Dedovo i, pošto nisu imale snage da produže nastupanje, počele su se utvrđivati na dostignutoj liniji. Između svih ovih naseljenih mesta naročito veliki značaj imalo je železničko naselje i stanica Krjukovo koja je, pošto je bila na železničkoj pruzi Moskva — Solnečnogorsk — Klin (Oktobarska železnička pruga), predstavljala osim toga i važan čvor automobilskih i seoskih puteva.*

*) U skicama su za divizije i druge pešadijske jedinice Sovjetske armije uzete skraćenice »sd« i sl. — Prim. red.

Neprijatelj je 30. novembra 1941. zauzeo rejon Krjukova snagama 5. tenkovske divizije koja se sastojala iz 2 motorizovana i 1 tenkovskog puka, artiljerijskog puka i samostalnog motociklističkog bataljona. Prilikom prelaska tenkovske divizije u odbranu, 2 bataljona moto-pešadije posela su Krjukovo i Kamenku, jedan bataljon sa 7—10 tenkova Goretovku, a po jedan bataljon sa manjim brojem tenkova razmestio se u Alabuševu i Žilinu. U Aleksandrovki, Andrejevki i u sanatorijumima zapadno od Krjukova nalazili su se pojedini delovi moto-pešadije. S obzirom da su nastupili jaki mrazevi, nemačko-fašistička komanda je nastojala da svoje jedinice razmesti po naseđenim mestima, pretvarajući ih u otporne tačke i čvorove za kružnu odbranu sa međusobnom vatrenom vezom.

Naselje Krjukovo i selo Kamenka, slivajući se u jednu celinu, predstavljali su najveće naseljeno mesto u zoni dejstva 16. armije, u kome je neprijatelj imao najjaču posadu. Zbog toga bi razbijanje neprijatelja u Krjukovu i ovlađivanje ovim čvorum odbrane u ozbiljnoj meri oslabilo celokupnu odbranu nemačko-fašističkih trupa u ovom rejonu.

Prema uputstvima komandanta Zapadnog fronta, 16. armija je vršila pripreme da zajedno sa ostalim armijama fronta pređe u protivofanzivu. Da bi stvorio povoljne uslove za prelazak u protivofanzivu, komandant armije je postavio 2. decembra 1941. godine 8. gardijskoj pešadijskoj diviziji zadatak da u toku noći 2/3. decembra iznenadnim napadom ovlađa rejonom Krjukova.

U vremenu od 3. do 6. decembra divizija je preduzela nekoliko napada na neprijateljski čvor odbrane u Krjukovu, ali nije uspela da ga zauzme. Uzrok neuspeha ležao je u slaboj organizaciji napada i u nedostatku snaga i sredstava kojima je raspolagala divizija. Izviđanje je bilo slabo organizованo. Štabovi divizije i puškova nisu raspolagali tačnim podacima o vatrenom sistemu neprijateljske odbrane. Usled toga, vatrena sredstva neprijatelja nisu neutralisana za vreme napada. Napad divizije imao je čisto frontalni karakter. Nije vršen pokušaj da se čvor

odbrane obide ili obuhvati s bokova. Sve je to negativno uticalo na tok borbenih dejstava tako da divizija nije izvršila postavljeni zadatak.

Posle toga, pošto je 16. armija bila ojačana pešadijskim jedinicama i artiljerijom, komandant Zapadnog fronta je naredio komandantu armije da 7. decembra ujutro pređe s jedinicama desnog krila u napad sa zadatkom da uništi neprijateljsku grupaciju u rejonu Krjukovo — Kamenka — Andrejevka.

Pošto je u predstojećem napadu, zajedno sa 8. divizijom trebalo da učestvuju i druge jedinice, 5. decembra je obrazovana operativna grupa radi što boljeg međusobnog sadejstva. Ona je stavljena pod komandu komandanta 8. gardske pešadijske divizije generala Revjakina. U sastav grupe, osim 8. gardske pešadijske divizije, ušle su 44. konjička divizija, 17. pešadijska i 1. gardska tenkovska brigada. Grupa je bila ojačana artiljerijom, a za njenu podršku iz vazduha određen je jedan puk noćnih bombardera. Osnovno jezgro grupe, koje je imalo da izvrši glavni zadatak, bila je 8. gardska pešadijska divizija.

Komandant fronta je 5. decembra lično postavio zadatak jedinicama operativne grupe da unište neprijatelja u rejonu Krjukovo — Kamenka — Andrejevka, a zatim da ovladaju linijom Andrejevka — Goretovka.

Desno od grupe generala Revjakina napadala je 354. pešadijska divizija sa zadatkom da uništi neprijatelja u Matuškinu i ovlada linijom Alabuševo i južnije; levo je napadala 18. pešadijska divizija koja je imala bliži zadatak da ovlada rejonom Bakejevo — Dedovo.

Odluka komandanta 8. gardske pešadijske divizije i priprema napada (skica 1).

8. gardska (bivša 316) pešadijska divizija sastojala se iz 3 pešadijska i 1 artiljerijskog puka, minobacačkog diviziona, protivavionskog artiljerijskog diviziona, pionirskog bataljona, bataljona veze i izviđačke čete. Ova divizija, formirana u početku rata u srednjoj Aziji, počela je da vodi prve veće borbe sredinom oktobra kod Volokolam-

ska. U ovim i kasnijim odbrambenim borbama kod Moskve jedinice te divizije pokazale su veliku nepokolebljivost i upornost.

Sedmoga decembra je 8. gardijska divizija ojačana 138. topovskim artiljerijskim pukom, tenkovskim bataljonom 1. gardijske tenkovske brigade i sa 2 divizionala reaktivne artiljerije. Divizija je u prethodnim borbama pretrpela značajne gubitke i nije bila kompletna.

Borbeni i brojni sastav 8. gardijske divizije na dan 6. decembra pokazan je u tablici 1.

Tablica 1

SADRŽAJ	KOLIČINA
Ljudi — — — — — — — — —	3800
Oruda 37 mm — — — — — — — —	4
Oruđa 45 mm — — — — — — — —	6
Oruđa 76 mm — — — — — — — —	10
Oruđa 122 mm — — — — — — — —	7
Oruđa 152 mm — — — — — — — —	16
Minobacača 82 mm — — — — — — — —	14
Reaktivnih oruđa M-8 — — — — — — — —	16
Tenkova — — — — — — — —	14

17. pešadijska brigada, koja je ušla u sastav operativne grupe, bila je popunjena ljudstvom i naoružanjem do punog formacijskog stanja. Ali, brigada je prvi put stupila u borbu i njen lični sastav nije imao borbenog iskustva. 44. konjička divizija, isto kao i 8. gardijska, bila je u velikom stepenu nepopunjena i u pešačkoj borbi mogla je po svojoj snazi da se uporedi sa jednim do jednim i po pešadijskim bataljonom. Na taj način je operativna grupa po svojim borbenim mogućnostima mogla da se uporedi sa srednje popunjrenom pešadijskom divizijom.

Pošto je proučio i shvatio zadatok i procenio situaciju, komandant grupe je doneo 5. decembra uveče odluku i postavio zadatke potčinjenim jedinicama. Zamisao komandanta grupe sastojala se u tome da manjim delom snaga

i sredstava izvrši frontalni napad na neprijatelja u Krjukovu i Kamenki, a da glavnim snagama obide krjukovski čvor otpora, okruži i uništi njegovu posadu.

U duhu te zamisli su pukovima 8. gardijske pešadijske i 44. konjičke divizije, kao i 17. pešadijskoj brigadi, postavljeni sledeći zadaci:

1075. pešadijskom puku da ovlada severnim delom naselja Krjukova, a potom da produži prodiranje u pravcu Mihajlovke; napad ovog puka podržavaće 3. divizion 138. topovskog artiljerijskog puka i 2. divizion 857. artiljerijskog puka 8. gardijske divizije.

1073. pešadijskom puku, sa 1. tenkovskim bataljonom 1. gardijske tenkovske brigade (8 tenkova), bilo je naređeno da nanese glavni udar duž železničke pruge, ovlada zapadnim delom Krjukova, a potom da prodire u pravcu staklare. Napad ovoga puka podržavaće 1. divizion 857. artiljerijskog puka i 2. divizion 138. topovskog artiljerijskog puka.

1077. pešadijski puk je dobio zadatak da se kreće pozadi desnog krila 1075. pešadijskog puka spremam da zajedno s njim ovlada severnom ivicom Krjukova a zatim da prodire ka Andrejevki. Napad ovog puka podržavao je 3. divizion 857. artiljerijskog puka.

54. konjičkom puku je postavljen zadatak da ovlada jugozapadnim delom Krjukova, a zatim da napada u pravcu zgrada bolnice. Njega je podržavao 44. konjički artiljerijski puk.

51. konjičkom puku, sa moto-pešadijskim bataljonom 1. gardijske tenkovske brigade, postavljen je zadatak da ovlada Kamenkom, a potom da napada u pravcu Žilina. Napad tog puka podržavao je 35. konjički artiljerijski puk 44. konjičke divizije.

17. pešadijska brigada, sa 2. tenkovskim bataljonom 1. gardijske tenkovske brigade (8 tenkova), imala je da nanese glavni udar sa linije južna ivica Kamenke — Barancevo, pravcem ka Andrejevki, ovlada njenim južnim delom, a zatim da izbije na liniju Andrejevka — Goretovka.

45. konjički puk, sa 3. tenkovskim bataljonom 1. gardijske tenkovske brigade (6 tenkova), činio je rezervu generala Revjakina i imao je zadatku da se prikupi u rejonu Malina spremam da odbije protivnapade neprijatelja iz Krjukova i Kamenke.

1. divizion 138. topovskog artiljerijskog puka obrazovalo je grupu daljnog dejstva.

Zadatak artiljerije ovako je formulisan u zapovesti komandanta divizije:

»a) neutralisati vatreni i protivtenkovski sistem neprijatelja u rejonu Krjukovo — Kamenka;

b) sprečiti pridolazak neprijateljskih rezervi (pešadije i tenkova) na pravcima: Aleksandrovka — Krjukovo; Andrejevka — Mihajlovka; Žilino — Goretovka;

c) sprečiti protivnapade neprijatelja sa pravaca: Aleksandrovka — Krjukovo; Mihajlovka — Krjukovo«.

Predviđeno je da napad počne 7. decembra u 10 časova, uz prethodnu artiljerijsku pripremu od 13 minuta.

Zona napada operativne grupe dostizala je po frontu 6 km; 8. gardijska pešadijska divizija napadala je u zoni širine 2 km; 44. konjička divizija (bez jednog konjičkog puka, ali sa jednim moto-streljačkim bataljonom tenkovske brigade) u zoni širine 1,5 km, a 17. pešadijska brigada u zoni od 2,5 km. Taktička gustina iznosila je 1,5 bataljona, oko 20 oruđa i minobacača i 3,3 tenka na 1 km fronta.

Pošto je komandant 8. gardijske pešadijske divizije predviđao obuhvat neprijateljskog čvora odbrane u Krjukovu sa severa i obilazak s juga, to se gustina žive sile, artiljerije i minobacača na tim pravcima povećavala za 1,5—2 puta. Tako, na primer, na desnom krilu divizije na frontu od 1 km napadala su 2 pešadijska puka (ešelonirani po dubini) uz podršku 3 artiljerijska diviziona, što je obezbeđivalo gustinu artiljerije od 40 oruđa i minobacača na 1 km fronta.

Prema operativnoj grupi stajalo je nominalno 7 bataljona neprijateljske moto-pešadije. Uzimajući u obzir gubitke koje je pretrpela 5. tenkovska divizija, ovih 7 bata-

ljona, mogli bi prema borbenoj vrednosti da se izjednače sa 4—5 bataljona. Prema tome, na našoj strani je bila približno dvostruka nadmoćnost u živoj sili i artiljeriji. Ali neprijatelj je imao na raspolaganju 50—60 tenkova koji su ozbiljno jačali snagu njegove odbrane.

Imajući u vidu neuspehe u prethodnim borbama, komandant i štab 8. gardijske pešadijske divizije preduzeli su niz mera kako bi ovog puta što bolje organizovali napad. Poklonjena je velika pažnja izviđanju sistema neprijateljske odbrane u rejonu Krjukova. Osmatranjem na širokom frontu i noćnim izviđanjem tačno su utvrđena mesta tenkova ukopanih u zemlju, vatreних položaja artiljerije, minobacača, mitraljeza i minskih polja. U pukovima divizije su obrazovane jurišne grupe radi uništavanja ukopanih tenkova koje je neprijatelj primenjivao kao ne-pokretne vatrene tačke, a oni su naročito smetali prodiranju naše pešadije. Rejon Krjukova otkako su ga zauzele nemačko-fašističke trupe bio je podvrgnut sistematskim udarima naše avijacije za noćno bombardovanje. Bilo je predviđeno, da bombarderi nanesu udare i u toku noći 6/7. decembra. Komanda divizije uspostavila je vezu sa komandom avio-puka za noćno bombardovanje određenog za izvršenje ovoga zadatka, i utvrdila način obeležavanja prednjeg kraja naše pešadije na polaznom položaju, kao i signale za navođenje bombardera na cilj (prednji kraj pešadije obeležavan je malim vatrama, a u rovovima je obeležavanje vršeno fenjerima koje su nazivali »slepim mješevima«).

Ipak, treba istaći da je 8. gardijska pešadijska divizija, koja je dejstvovala u rejonu Krjukova, dobro poznavala rejon borbenih dejstava i proučila sistem neprijateljske odbrane, dok se u sasvim drugim uslovima nalazila 17. pešadijska brigada koja je tek 6. decembra ušla u sastav operativne grupe. Ta se brigada 24 časa pripremala za napad. Zbog toga su grupisanje i organizacija neprijateljske odbrane u zoni napada ove brigade bili proučeni znatno slabije.

i delaju, izvršavajući svoje zadatke u malim borbenim sastavima. Njihov moral i fizička izdržljivost biće izloženi izvanredno velikim naprezanjima. Zato će vrednost čoveka ostati odlučujuća uprkos sve tehnike; da bi pak vojnik tehniku pravilno iskoristio, on mora biti svestan svoga odnosa prema njoj. Briga o svakom pojedinom čoveku, naročito briga o borcu, mora biti prvi zadatak svakog starešine.

Sve starešine, više i niže moraju u svakoj situaciji samostalno razmišljati i predviđati, jasno i jednostavno odlučivati i biti uporne u izvršenju odluka. No, pri ovome ne smeju jednostranim izvršavanjem dobivenih zadataka koji više ne odgovaraju situaciji postupati kruto, niti svojevoljnim odlukama, donetim bez obzira na celinu, postati neposlušne.

Potčinjenim starešinama treba давати јасне и одређене задатке, а начин njihovog izvršenja prepuštati njima. Kratke zapовести odražавају ovakav начин командovanja u borbi.

Situacije se u ratu често i naglo menjaju. U toku borbe uvek nastupaju nepredviđene okolnosti i neočekivane teškoće; svaka borba ima svoje krize. Baš u takvim trenucima starešina mora svoju jedinicu čvrsto držati u ruci i hitno preduzimati sve potrebne mere protiv propusta, kao i za otklanjanje grešaka i zabuna.

U ratu najviše uspeva ono što je prosto. Prirodan, neizveštačen plan borbe, dosledno i pravilno izveden, obično sigurnije vodi uspehu, nego neki »sjajno sastavljen«, ali koji se za trupu često pokazuje kao neizvodljiv.

Sem toga, proste zadatke će i sama trupa uvek lakše razumeti i sigurno izvršiti.

Brzina u borbi, povezana sa potrebnim raščlanjavanjem i rastresitošću, dobrim korišćenjem zemljišta i čvrstom vezom vatre i pokreta predstavlja osnovu uspeha.

Uvek treba težiti iznenadju neprijatelja kako u pogledu mesta i vremena tako i jačine grupisanih snaga.

Neprijatelj se može iznenaditi i novim borbenim postupcima, kao i novim borbenim sredstvima. No pri tom komandovanje i trupa moraju uvek računati i sa mogućnošću

da i njih neprijatelj može iznenaditi, pa moraju biti spremni da bez odlaganja odgovore munjevitim protivudarom.

Svaki borbeni postupak sadrži u sebi, kako za komandovanje tako i za trupu, veliki rizik. Samo će čvrst borbeni instrument, koji počiva na nepoljuljanom uzajamnom poverenju između komandovanja i trupe do svakog pojedinog borca, biti dorastao zahtevima brzih promena u savremenoj borbi.

Za svaku borbu moraju se obezbediti neophodna materijalna sredstva; u protivnom, i najbolje taktičke odluke ostaće bez rezultata.

II. PROCENA SITUACIJE I DONOŠENJE ODLUKE

a) OPSTA RAZMATRANJA

Od svakog starešine — bez obzira na položaj i čin — kako za vreme priprema tako i za vreme izvođenja borbe novonastali zadaci komandovanja zahtevaju da stalno ceni situaciju i donosi potrebne odluke.

Brižljivom procenom svih pretpostavki on treba posle trezvenog razmišljanja o izvršenju zadatka da odluči o upotrebi raspoloživih snaga u pogledu:

- pravilnog izbora vremena,
- pravilnog izbora mesta i
- pravilnog određivanja jačine snaga.

Dok neodlučno odugovlačenje već u sebi nosi klicu neuspeha, dotle **jasna i nepokolebljiva odluka (Entschluss)** vodi **uspehu**. Starešina mora biti u stanju da se prilagodi svim ratnim promenama situacije.

Procena situacije i na osnovu nje doneta odluka predstavljaju osnove na kojima počivaju taktička dejstva. Na taj se način dolazi do logične zamisli o izvođenju dejstva, ali ne i do njene detaljne predstavke. Osnovna zamisao treba da bude prosta i »neizmajstorisana«. Mirna razmišljanja štite od prenagljenih odluka; brzina u razmišljanju, pak, štedi vreme koje je trupi dobrodošlo za izvršenje dobivenog zadataka.

b) PROCENA SITUACIJE

Procena situacije se dosledno razvija iz dobivenog zadatka i daje zaključke koji iz nje proizlaze. Stoga se ona ne sme sastojati samo iz jednostavnog ponavljanja dobivenog zadatka jedinice, već treba da se zasniva na sopstvenom i samostalnom razmišljanju, bez ikakvog okivanja u neke šeme i kruta pravila. Pri ovome nebitne stvari ne smeju da opterećuju i odvode sa pravog puta. Kratka procena situacije treba po pravilu da zahvati suštinu stvari. Ukoliko se radi o proceni većeg obima, ona utoliko mora biti detaljnija i potpunija u razmatranju i zaključcima.

Zadatak. Na početku svake procene situacije uvek se prvo razmatra zadatak jedinice. Pri postavljanju zadataka potčinjenim jedinicama njihova se uloga često jasno vidi iz izabranog načina dejstva. Ucrtavanjem podataka na kartu iz dobivenog zadatka, olakšava se uvid u situaciju. Zapovesti i izveštaje treba prethodno pažljivo pročitati.

Čim starešina potpuno shvati šta se dobivenim zadatkom hoće i šta se od njega zahteva, on počinje da razmišlja o tome šta može da preduzme. Pri ovome treba proceniti:

- stanje sopstvenih snaga i neprijatelja,
- vreme i prostor,
- zemljište.

Redosled u proceni situacije. Red razmatranja elemenata situacije može biti različit. On se svagda opredeljuje prema tome u kojoj su meri presudni podaci o neprijatelju ili sopstvenim snagama, ili se pak u dotičnoj proceni situacije osobit značaj pridaje zemljištu. Vreme i prostor (udaljenje) uvek igraju važnu ulogu. Kao podsetnik pri proceni situacije može korisno poslužiti sledeći redosled pitanja:

Neprijatelj

kada?	gde?
kako?	jačina?

Levi sused

- kada?
gde?
kako?
jačina?

Sopstvene snage

Desni sused

- kada?
gde?
kako?
jačina?

Sopstveno i neprijateljsko stanje. Pri proceni sopstvene i neprijateljske situacije potrebno je objektivno i kritički proanalizirati sve prispele izveštaje i ostale raspoložive podatke, pazеći pri tome da se iz njih ne izvlači samo ono što se želi. O neprijatelju uvek uzimati ono što je za sopstvene namere najnepovoljnije. Pri proceni odnosa obostranih snaga treba pretpostavljenu jačinu neprijatelja uporediti sa jačinom sopstvenih trupa. Jasan rezultat će se dobiti, ako se postavi pitanje, o kakvim se neprijateljevim namearama iz dosadašnjih njegovih mera i pokreta može zaključiti i šta on — pretpostavljajući da pravilno radi — zaista pri tome može preuzeti.

Pri proceni jačine neprijatelja treba razmotriti one snage sa kojima on tog trenutka raspolaže, kao i one sa kojima će kroz neko određeno vreme verovatno moći da raspolaže.

Na sličan način treba postupiti i pri proračunu sopstvenih snaga, uzimajući u obzir kada će i sa kolikom jačinom moći da učestvuju i susedi, vazduhoplovstvo ili atomsko oružje.

Pored ovih brojnih proračuna, u obzir treba uzeti i:

- stanje i sposobnost sopstvenih trupa usled proteklih marševa i izdržanih borbi, pri čemu razmotriti i borbena iskustva, moral trupa, broj ispalih iz stroja, pretrpljene gubitke, stanje municije, pogonskog goriva i ostalog snabdevanja;

- zemljишne uslove i vreme.

Vreme. Pri proračunu vremena za starešinu se uvek postavlja pitanje: koliko ga treba za:

- svoja razmišljanja, tj. za procenu situacije i donošenje odluke,

- izdavanje zapovesti i

- trupama za izvršenje zadatka.

Ako starešina zanemari ovaj proračun, nastaje vremenske krize, koje mogu dovesti u pitanje željeni uspeh.

Vreme i prostor. Da bi se dobio jasan uvid u odnos vremena i prostora, neophodno je da se prethodno konstatuje gde se u trenutku procene situacije verovatno nalazi neprijatelj, a gde tačno pojedini delovi sopstvenih snaga. Po-

b) napuštanje frontalnih napada na jako utvrđeno naseljeno mesto i nanošenje udara glavnim snagama divizije u bok (severni deo Krjukova) neprijateljskog čvora odbrane sa obilaskom glavnog dela tog čvora sa severa;

c) sasređivanje na pravcu glavnog udara, na odseku oko 1 km, više od $\frac{1}{3}$ svih snaga i sredstava divizije i stvaranje na tom odseku dosta velike gustine u živoj sili, artilleriji i minobacačima;

d) blagovremena priprema jurišnih grupa i njihova energična i smela dejstva u toku noći 7/8. decembra;

e) odlučna dejstva 1075. pešadijskog puka pri odbijanju neprijateljevih protivnapada 8. decembra u rejonu železničke stanice Krjukovo;

f) vrlo dobra organizacija sadejstva divizije sa 44. konjičkom divizijom i 17. pešadijskom brigadom.

Na slabljenje čvrstine neprijateljeve odbrane u rejonu Krjukova i užurbano povlačenje njegove 5. tenkovske divizije veliki uticaj je imalo i tesno sadejstvo 354. pešadijske divizije sa jedinicama operativne grupe generala Revjakina.

Pred početak napada borbeni poredak 8. gardijske pešadijske divizije sastojao se iz dva ešelona, grupâ artillerijske podrške pešadije (APP), grupe artiljerije daljnog dejstva (ADD) i tenkovske rezerve sastavljene od jednog tenkovskog bataljona (veoma oslabljenog u prethodnim borbama). Divizija nije imala protivtenkovske rezerve zbog toga što nije raspolagala protivtenkovskom artiljerijom (pt oruđa su imali samo bataljoni i pukovi). I drugi ešelon i tenkovska rezerva divizije uvedeni su u borbu radi povećanja snage udara i odbijanja neprijateljevih protivnapada na pravcu glavnog udara divizije, kao i prilikom borbi za prvi položaj njegove odbrane. Treba naglasiti da je postrojavanje borbenog poretku, kao i upotreba drugog ešelona i tenkovske rezerve u toku borbe u potpunosti bilo celishodno.

Naporedo sa dobrom opštom organizacijom napada u toku borbe su se ispoljili i pojedini nedostaci.

Vatreni položaji artiljerijskih grupa nalazili su se na udaljenju 5—12 kilometara od prednjeg kraja, što se pokazalo potpuno nepravilnim. Takvo je udaljenje otežavalo artiljerijsku podršku pešadije i tenkova, naročito pri njihovom dejstvu u dubini. Prilikom planiranja napada nije bilo blagovremeno predviđeno preduzimanje mera za organizovanje gonjenja neprijatelja u slučaju njegovog povlačenja. Kada su se, pak, štabovi suočili sa nužnošću da u toku borbe organizuju gonjenje, za rešavanje tog zadatka izgubljeno je suviše mnogo vremena.

U borbama za Krjukovo sve jedinice 8. gardijske pešadijske divizije pokazale su visok napadni elan i veliku aktivnost što je predstavljalo jedan od najvažnijih uslova za uspešno izvršenje zadatka.

Potpukovnik S. K. FOMIČEV

Pukovnik S. A. GLADIŠ

PROBOJ NEPRIJATELJSKE ODBRANE 293. i 76.
PEŠADIJSKOM DIVIZIJOM 21. ARMije
JUGOZAPADNOG FRONTA
U STALJINGRADSKOJ BICI

(novembar 1942)

PRIPREMA

Situacija i zadaci 293. i 76. pešadijske divizije (skica 3). Udarna grupacija nemačko-fašističkih armija koja se probila ka Staljingradu, bila je, sredinom novembra 1942. godine, iznurenna upornom odbranom sovjetskih trupa i zaustavljena. Baš u to vreme ta se grupacija, utrošivši uglavnom svoje rezerve i ne ispunivši zadatke koji su joj bili postavljeni, našla u nepovoljnem operativnom položaju: bokovi su joj bili oslabljeni.

Sovjetska komanda je još u toku izvođenja odbrambene bitke prikupila rezerve i pripremila sve što je bilo potrebno radi prelaska u odlučnu protivofanzivu.

Prema planu sovjetske Vrhovne komande, Jugozapadni i Staljingradski front imali su zadatak da, nanoseći koncentrične udare opštim pravcem prema Kalaču, razbiju neprijateljeve krilne grupacije, okruže glavnu grupaciju nemačko-fašističkih trupa u rejonu Staljingrada i zatim je unište.

Na levom krilu udarne grupacije Jugozapadnog fronta napadala je 21. armija. U saglasnosti sa zadatkom dobije-

nim krajem novembra 1942. i na osnovu procene situacije, komandant 21. armije, general-major I. M. Čistjakov odlučio je da glavni udar nanese svojim levim krilom (na odseku širine 15 km) snagama tri pešadijske divizije (63, 293. i 76) u prvom i dve divizije (333. i 277) u drugom borbenom ešelonu. Zadatak razvijanja uspeha na glavnom pravcu poveren je pokretnoj grupi armije u čijem su sastavu bili 4. tenkovski i 3. gardijski konjički korpus. Pomoćni udar je nanošen na desnom krilu armije snagama 2 ojačana pešadijska puka 96. pešadijske divizije opštim pravcem ka Golovskom.

Komandant 21. armije, saglasno donetoj odluci, postavio je 4. novembra komandantima divizija i korpusa zadatke koji su naknadno potvrđeni pismenom borbenom zapovešću. Usled toga što se period prikupljanja jedinica kod nekih frontova i armija bio otegao, početak napada trupa Jugozapadnog i Donskog fronta pomeren je od 9. na 19. novembar. Zbog toga su zadaci divizijama naknadno precizirani borbenom zapovešću štaba 21. armije br. 031/Op od 15. novembra 1942. godine.¹⁾ Na taj način su jedinicama armije postavljeni sledeći borbeni zadaci:

96. pešadijskoj diviziji — da sa dva puka probije neprijateljsku odbranu na odseku k. 210,1 — k. 176,7 i prodire u pravcu Golovskog, da preseče rumunskim jedinicama puteve za povlačenje ka zapadu i sadejstvuje 63. pešadijskoj diviziji pri okruženju raspopinske grupacije neprijatelja; da aktivnim borbenim dejstvima 3. puka veže neprijateljeve jedinice koje se brane na frontu: k. 176,7 — k. 163,9;

63. pešadijskoj diviziji — da nanosi glavni udar levim krilom i u sadejstvu sa 293. pešadijskom divizijom probije neprijateljevu odbranu na odseku k. 163,9 — zapadni obronci k. 115,2 kao i da, razvijajući napad u pravcu Golovskog, uspostavi dodir sa 96. pešadijskom divizijom u

¹⁾ Preciziranje zadataka jedinicama je učinjeno uglavnom zbog delimične preraspodele sredstava ojačanja kod divizija prvo-ga ešelona armije.

rejonu ovog sela i tako okruži neprijateljevu grupaciju u rejonu Raspopinske;

293. pešadijskoj diviziji, ojačanoj 2. gardijskim tenkovskim pukom, sa 4 artiljerijska i minobacačka puka, gardijskim minobacačkim pukom*) i protivavionskim artiljerijskim pukom iz 1. divizije PAO, da probije neprijateljsku odbranu na odseku: istočni obronci k. 115,2 — jaruga 1 km južno od Karaženskog i da, razvijajući napad opštim pravcem ka Jevstratovskom, ovlada do kraja dana linijom Ribkin — Zaharov, a ojačanim prednjim odredom linijom k. 158,1 — Osinovka — k. 144,6 obezbeđujući se od neprijateljevih protivudara s jugozapada. Po izvršenju zadatka dana divizija je imala da 2. gardijski tenkovski puk uputi u armijsku rezervu (u rejonu Jevstratovskog);

76. pešadijskoj diviziji, ojačanoj 4. gardijskim tenkovskim pukom, sa 6 artiljerijskih i minobacačkih pukova, gardijskim minobacačkim pukom i protivavionskim artiljerijskim pukom 1. divizije PAO, da probije neprijateljevu odbranu na odseku: jaruga 1 km južno od Karaženskog — (isklj.) MTS**) na južnoj ivici Kletske i da u sadejstvu sa 293. pešadijskom divizijom i desnokrilnim jedinicama 65. armije Donskog fronta ovlada do kraja dana linijom Vlasov — Selivanovo;

293. i 76. pešadijska divizija bile su dužne da na liniji k. 188,1 — k. 196,7 — k. 218,8 propuste kroz svoje borbene poretki jedinice 4. tenkovskog i 3. gardijskog konjičkog korpusa;

4. tenkovskom i 3. gardijskom konjičkom korpusu (pokretna grupa armije) bilo je naređeno da sa linije k. 188,1 — k. 196,7 — k. 218,8 razviju uspeh 293. i 76. pešadijske divizije opštim pravcem Manojlin — Golubinski (severno od Kalača) gde su imali da ovladaju prelazima preko Dona i da spreče neprijatelju povlačenje na zapad;

*) Gardijskim minobacačkim jedinicama u Sovjetskoj armiji u drugom svetskom ratu zvale su se one, opremljene uredajima za plotunsko ispaljivanje reaktivnih zrna koji su imali popularno ime »kaćuša«. — Prim. prev.

**) MTS — mašinsko-traktorska stanica. — Prim. prev.

333. i 277. pešadijska divizija — drugi ešelon armije — spremne da razviju uspeh prvoga ešelona.

Granice između pešadijskih divizija pokazane su na skici 3.

Zamisao komandanta 21. armije sastojala se u tome da, probivši neprijateljsku odbranu na odseku širine 15 km i uvodeći u borbu brze jedinice, izvrši osnovni zadatak operacije: u sadejstvu sa jedinicama susednih armija i trupama Staljingradskog fronta da zatvori obruč okruženja oko glavne grupacije neprijateljskih snaga kod Staljingrada. Jedan deo pešadijskih divizija armije imao je zadatak da, koristeći uspeh 293. i 76. pešadijske divizije i brzih jedinica, okruži rumunski 5. armijski korpus u rejonu Bazkovski — Bjelonemuhin — Raspopinska, zatim da ga uništi.

293. i 76. pešadijska divizija, pošto su ušle u sastav udarne grupacije 21. armije, napadale su u njenom prvom ešelonu. Njima je predstojalo da probiju neprijateljsku odbranu na pravcu glavnog udara armije na odseku širine 9 km, a u dubini 5—7 km i da obezbede uvođenje u borbu 4. tenkovskog i 3. gardijskog konjičkog korpusa. Izvršenjem ovih zadataka 293. i 76. pešadijskom divizijom obezbeđivao se uspeh napadne operacije 21. armije.

Jedinice 21. armije do prelaska u napad vodile su odbranu na južnoj obali Dona na frontu k. 210,1 — Kletска. Prema jedinicama ove armije nalazili su se 5. armijski korpus i 13. pešadijska divizija 4. armijskog korpusa rumunske 3. armije.

U periodu odbrane su jedinice 21. armije izvele niz delimičnih akcija radi poboljšanja svoga operativnog položaja i pripremanja povoljnijih uslova za prelazak u napad. Naročito su važan značaj za predstojeći napad imali mostobrani na južnoj obali Dona u rejonima Serafimovića (na skici ga nema) i Kletske, kojima su bile ovladale jedinice armije. 293. i 76. pešadijska divizija, braneći se na levom krilu armije u njenom prvom ešelonu, usavršavale su zauzete položaje i vršile pripreme za predstojeći napad.

Zemljište je u zoni napada 293. i 76. pešadijske divizije bilo otkriveno, nepošumljeno (sa izuzetkom obala Dona), što je maskiranje činilo složenim i otežavalo orientaciju. Veliki broj jaruga i suvih potoka sa strmim stranama predstavlja je ozbiljnu prepreku za kretanje trupa.

Polazni rejon za napad 293. i 76. pešadijske divizije presecala je krivina Dona čija se širina kretala od 200—400 m. Uzimajući u obzir da je u 1942. godini zamrzavanje Dona počelo 19., a završilo se 30. novembra, potrebno je da se u vezi s tim ukaže na složenost prikupljanja i dovođenja trupa i borbene tehnike na polazni položaj za napad. Usled reke u pozadini jedinica, smanjeno je prostranstvo polaznog rejona što je prisililo komandanta 293. pešadijske divizije da deo borbenog poretka rasporedi na levoj (severnoj) obali Dona. Pa ipak, potrebno je istaći da su pošumljene obale reke pružale pogodne uslove za prikriveno prikupljanje jedinica.

Putna mreža u zoni napada divizijā bila je slabo razvijena. Jesenja raskaljanost tla otežavala je kretanje transporta po seoskim putevima. Delovi tih puteva u rejonima uvala i jaruga bili su naročito nepodesni za kretanje pošto su, po pravilu, bili teško prohodni za sve vrste transporta.

Karakter odbrane i grupisanje neprijatelja. Povoljni uslovi ispresecanog zemljišta, a i činjenica da se neprijatelj dovoljno dugo nalazio u odbrani, omogućili su mu da organizuje relativno čvrstu odbranu. U celini uzeto, odbrana nemačko-fašističkih trupa bila je organizovana po sistemu otpornih tačaka i čvorova odbrane, sa međusobnom vatreñom vezom. Otporne tačke i čvorovi odbrane bili su organizovani uglavnom na dominantnim kotama i posednuti jedinicama jačine od čete do bataljona.

Glavni odbrambeni pojasi neprijatelja sastoјao se iz dva položaja i imao je dubinu 4—6 km. Njegov prednji kraj nalazio se na liniji: k. 176, 7 — Raspopinska — k. 163,9 — k. 115,2 — 1 km zapadno od Karaženskog — se-

veroistočne padine k. 196,7 — k. 186,7 — tj. po dominantnim kotama. Ispred prednjeg kraja glavnog odbrambenog pojasa nalazila su se protivpešadijska i protivtenkovska minska polja i žične prepreke. Neprijatelj je naročitu pažnju posvetio miniranju izlaza iz uvala i jaruga. Protivtenkovske i protivpešadijske prepreke, sa dobro organizovanim sistemom frontalne i bočne vatre, predstavljale su ozbiljnu prepreku za napadačeve trupe.

Najbolje je bio utvrđen prvi položaj glavnog odbrambenog pojasa. Otporne tačke, koje su činile osnovu prvog položaja, bile su spojene neprekidnim rovom, od kojeg su isle saobraćajnice napred prema istaknutim rovovima, pripremljenim za jedinice jačine odeljenja do voda. Osim toga, na prvom položaju se nalazio znatan broj lakih bunkera, zaklona za oruđa i minobacače, a i za pešadijska vatrena sredstva — četne minobacače, protivtenkovska oruđa i mitraljeze. Vatreni položaji bataljonskih i pukovskih minobacača nalazili su se na 350—400 m od prednjeg kraja.

Drugi položaj glavnog odbrambenog pojasa bio je organizovan na udaljenju 3—5 km od prednjeg kraja prvog položaja na liniji: Izbušenski — k. 188,1 — k. 196,7 — k. 218,8. On se sastojao od jedne do dve linije isprekidanih rovova i bio je posednut divizijskim, a mestimično i pukovskim rezervama. Osnovu odbrane drugog položaja činile su otporne tačke u rejonima k. 188,1, k. 196,7 i k. 218,8.

Oktobra 1942. godine neprijatelj je na liniji Ivanušenski — Jevstratovski — Selivanovo otpočeo organizovanje drugog odbrambenog pojasa na udaljenju 14—16 km od prednjeg kraja glavnog odbrambenog pojasa. Ali ovaj je, pred početak napada naših jedinica, predstavljaо u inžinjerijskom pogledu samo liniju na kojoj su bili iskapani pojedini rovovi koje nisu posele neprijateljske jedinice.

Glavni odbrambeni pojas neprijatelja u zoni napada 293. i 76. pešadijske divizije branile su jedinice 7. i 89. pešadijskog puka rumunske 13. pešadijske divizije. Spoj

između ovih pukova prolazio je 2 km južno od Karaženskog. Rumunска 13. pešadijska divizija i njeni pukovi imali su borbeni poredak u liniji. U rejonu Gromkija nalazila se divizijska rezerva neprijatelja jačine do 2 pešadijska bataljona. U rejonu G. Solomakovskog nalazila se 15. pešadijska divizija sastavljena od jednog pešadijskog puka i specijalnih nižih jedinica. Ta je divizija bila rezerva rumunskog 5. armijskog korpusa. Pešadijski pukovi neprijatelja sastojali su se od 2 bataljona. Artiljerijski pukovi pešadijskih divizija sastojali su se od 2 diviziona. Sve postojeće jedinice u pešadijskim divizijama bile su popunjene ljudstvom i naoružanjem oko 60—70% od normi predviđenih formacija.

U zonama napada 293. i 76. pešadijske divizije neprijatelj je prikupio do $\frac{2}{3}$ artiljerije 15. pešadijske divizije. Uzimajući u obzir da je ta divizija raspolagala samo jednim pešadijskim pukom od 2 bataljona, opšti odnos snaga na frontu 293. i 76. pešadijske divizije bio je sredinom novembra 1942. godine otprilike sledeći (tablica 2):

Tablica 2

SNAGE I SREDSTVA	293 i 76 pd		Neprijatelj		ODNOS
	Količina	Gustina na 1 km fronta	Količina	Gustina na 1 km fronta	
Bataljona	18	2	6	0,6	3:1
Puškomitraljeza	292	32	122	13,5	2,4:1
Mitraljeza	101	11	26	3	4:1
Oruđa kalibra od 76 mm naviše	262 ²⁾	29	88	9,8	3:1
Minobacača kalibra od 81 mm naviše	297 ³⁾	33	88	9,8	3,3:1
Protivavionskih oruđa	56	6	12	1,3	4,7:1
Protivtenkovskih pušaka	322	36	90	10	3,6:1
Tenkova	42 ²⁾	4,7	9	1	4,7:1

²⁾ U gornji broj su ušla i sredstva ojačanja.

³⁾ Uračunata su sredstva ojačanja i 2 puka reaktivne artillerije.

Na taj način su 293. i 76. pešadijska divizija imale prosečno trostruku nadmoćnost u snagama i sredstvima nad neprijateljem koji se pred njima nalazio, što im je u znatnoj meri obezbedivalo uspeh napada.

Dubina taktičke zone neprijateljske odbrane iznosila je 18—20 km i sastojala se od dva odbrambena pojasa, koji nisu bili u celini organizovani u inžinjerijskom pogledu, što je našim pešadijskim divizijama olakšavalo izvršavanje borbenih zadataka.

Glavne napore svojih jedinica neprijatelj je usredstrio na to da u svojim rukama zadrži otporne tačke na prvom odbrambenom položaju, a u okviru ovoga — na prvoj liniji rovova. Da bi se uspešno izvršio probaj takve odbrane, bilo je neophodno obezbediti da jedinice koje vrše napad nanesu moćan početni udar.

Odluka komandanata 293. i 76. pešadijske divizije i priprema napada (skica 4). Pošto su proučili dobijeni zadatak, shvatili ga i procenili situaciju, komandanti divizija su za vreme komandantskog izviđanja na zemljištu (6. novembra) doneli odluke i postavili borbene zadatke komandantima potčinjenih jedinica. Kad su dobili od komandanta 21. armije precizne borbene zadatke, izdali su pismene borbene zapovesti (komandant 76. pešadijske divizije 16. novembra, a komandant 293. pešadijske divizije 18. novembra) u kojima su precizirali svoje ranije donete odluke.⁴⁾

Prema odluci komandanta 293. pešadijske divizije general-majora Lagutina,⁵⁾ glavni udar nanet je desnim krilom divizije snagama dvaju pešadijskih pukova na odseku fronta širine 2,7 km. Komandant 76. pešadijske divizije pukovnik Tavartkiladze doneo je odluku da izvrši probaj neprijateljske odbrane snagama dvaju pešadijskih pukova, nanoseći glavni udar levim krilom divizije duž puta Kletska — Selivanovo (širina odseka probaja 2,3 km).

⁴⁾ Zadaci jedinica ostali su uglavnom isti s tim što su se delimično izvršile promene u sredstvima ojačanja.

⁵⁾ Borbena zapovest data je u prilogu 1.

293. pešadijska divizija trebalo je da probija neprijateljsku odbranu u tesnom sadejstvu sa 63. pešadijskom divizijom koja je nanosila glavni udar svojim levim krilom, a 76. pešadijska divizija imala je da probija neprijateljevu odbranu u sadejstvu sa svojim levim susedom — 27. pešadijskom divizijom 65. armije Donskog fronta. Takva odluka o izboru pravca glavnog udara i organizacije sadejstva 293. i 76. pešadijske divizije bila je najcelishodnija u konkretnim uslovima situacije. Ona je najsigurnije obezbeđivala bokove udarne grupacije armije. Relativna slabost njenog centra bila je kompenzirana u toku borbe uvođenjem u bitku 4. tenkovskog korpusa, koji je predstavljaо moćno sredstvo za razvijanje uspeha jedinica 293. i 76. pešadijske divizije.

Borbeni poreci divizija su postrojeni u skladu sa naредbenjem NKO*) br. 306. od 8. X 1942, tj. u jednom ešelonu (svi pešadijski pukovi u liniji). Komandant 293. pešadijske divizije imao je u sastavu opšte rezerve jedan pešadijski bataljon ojačan vodom pionira iz pionirskog bataljona divizije, a komandant 76. pešadijske divizije — jedan pešadijski bataljon sa četom tenkova iz 4. gardijskog tenkovskog puka i nastavni bataljon divizije. Pešadijski pukovi i bataljoni postrojili su svoje borbene poretkе takođe u jednom ešelonu, sa izdvajanjem opštih rezervi (četa automatičara — u pukovima, vod automatičara — u bataljonima). Ovakav borbeni poredak omogućavao je da se za vreme napada u prvoj liniji nalazi do 20 četa kod svake divizije. To je obezbeđivalo maksimalno iskorišćavanje streljačkog naoružanja i veliku snagu početnog udara, a okolnost što je dubina odbrane neprijatelja bila relativno mala i što su glavni njegovi naporи bili usmereni na to da u svojim rukama zadrži prvi položaj, a u okviru ovoga i prvu liniju rovova, omogućavala je uspešno izvršenje probaja njegove odbrane.

*) NKO — Narodni komesarijat odbrane. — Prim. prev.

Osim opšte rezerve, u svakoj diviziji je bila obrazovana artiljerijska protivtenkovska rezerva koja je bila sastavljena od lovačkog protivtenkovskog artiljerijskog divisiona divizije. U 293. pešadijskoj diviziji je od nastavnog bataljona bio obrazovan prednji odred, a sem toga, obrazovana je i artiljerijska grupa dalnjeg dejstva sastavljena od jednog topovskog artiljerijskog puka.

U saglasnosti sa donetom odlukom, komandant 293. pešadijske divizije postavio je sledeće zadatke svojim pukovima:

1036. pešadijskom puku (bez jednog bataljona), sa četom samostalnog mitraljeskog bataljona i vodom pionirskog bataljona divizije naređeno je da probije neprijateljsku odbranu ispred desnog krila divizije na odseku širine 900 m, uništi neprijatelja na severozapadnim padinama k. 186,0, ovlada G. Solomakovskim i da se do kraja dana prikupi u rejonu bezimenih kota severozapadno od k. 185,9. Artiljerijsku grupu za podršku pešadije tog puka obrazovali su jedan minobacački puk i jedan divizion iz artiljerijskog puka divizije;

1034. pešadijskom puku, sa četom samostalnog mitraljeskog bataljona i 2 voda pionirskog bataljona divizije, dat je zadatak da izvrši probaj neprijateljske odbrane na odseku širine 1,8 km, uništi neprijatelja u rejonu k. 186,0 a potom da ovlada linijom: (isklj.) G. Solomakovski — severozapadni krak jaruge 2,5 km severno od k. 185,9. Do kraja dana jedinice tog puka imale su zadatak da izbiju na liniju: (isklj.) Ivanušenski — Ribkin — (isklj.) Oreškin s tim da na k. 144,3 isture neposredno osiguranje. Artiljerijska grupa za podršku pešadije je obrazovana od 274. haubičkog artiljerijskog puka i dva (1. i 2) divisiona 817. artiljerijskog puka divizije;

1032. pešadijskom puku, sa četom samostalnog mitraljeskog bataljona i 2 voda iz pionirskog bataljona divizije, naređeno je da izvrši probaj neprijateljske odbrane na

Desna kolona

Komandant: komandant borbenе grupe A-3, 1. pešadijski bataljon i za vreme maršа pridatne jedinice:

- 1. tenkovski bataljon,
- 3. divizion 1. poljskog art. puka,
- 1/3. 103. pa diviziona,
- 1/3. 103. pionirskog bataljona.

Sve jedinice, upućene na zajedničko dejstvo i potpomaganje, moraju se međusobno, radi zajedničkog savetovanja i konkretnе uzajamne podrške, upoznati sa svojim odredbama iz borbenih zapovesti.

Jasnoća izražavanja. Uopštene odredbe ovde treba naročito izbegavati. Samo opšta uopštена dogovaranja ne pružaju nikakvu korist tesnom sadejstvu svih rodova vojske.

Primer:

»Artiljerija podržava napad«

Umesto da se ovo sadejstvo precizira dogovorom u pojedinostima.

Primer:

1, 2, 3. tačka

4.- Bataljon će biti podržavan u svome napadu od strane 3/2. poljskog artiljerijskog puka.

Plan vatre: od 17.30 do 17.55 časova: artiljerijska

priprema napada dejstvom po:
neprijateljskim vatrenim gnezdima

prema planu ciljeva (Zielpunktplan).

Osmatračnice (Beobachtungspunkte)

od 17.55 časova: vatrena podrška 1. pešadijske čete dejstvom po:

- tačkama otpora označenim na karti ciljeva; istaknuti osmatrač od 17 časova kod 1. pešadijske čete; komandno mesto bataljona i diviziona biće zajedničko od itd.

5.- Polazi iz rejona M-K-H u 21 čas drumom O-R-J sa zadatkom da izbije prvo u rejon severno od grada K.

Marševski plan sastavlja štab borbene grupe A-3.

Pokret potčinjenih delova regulisачe sama borbena grupa A-3, itd.

Sadržina zapovesti. Borbena zapovest treba da sadrži sve one podatke koji su potčinjenom potrebni za samostalno odlučivanje i dejstvo u duhu celine. Pri tome će stalan razvoj tehnike u vezi sa nivoom obučenosti činiti neophodnim da se odgovarajućim ukazivanjem u zapovesti daju potrebne smernice o načinu kako treba raditi. Sve što nije neophodno, treba izostavljati iz zapovesti, a dokle će se ići u detaljima, zavisiće od stepena obučenosti nižih starešina i trupe. Pri ovome pridržavati se sledećeg pravila:

»Nikada ne naređivati ono što će, prema ubeđenju starešine koji naređuje, biti izvršeno na osnovu pravilno izvedene obuke i bez posebnog naređenja!«

Primer:

Ukopavanje i osiguranje na polaznom položaju za napad!

Ako bi se i ovakve stvari po navici naređivale, to bi samo otupljivalo trupu. Ona bi se time navikavala na neaktivnost, ako bi zapovest izostala ili zakasnila. Briga starešine da se ništa ne zaboravi otklanja se samo proverom, a ne podsećanjem u zapovesti.

Preporučljivo je da se starešina prilikom izdavanja zapovesti postavi u ulogu potčinjenog koji tu zapovest treba da primi, pa da sebi postavi ova pitanja:

- Šta je potčinjenom već od ranije poznato?
- Šta bi on već mogao da zna?
- Šta on mora da zna?

Zadatak. Najvažniji deo zapovesti jeste zadatak! On mora biti tako precizno izražen da se od njega može odstupiti samo iz jako opravdanih razloga. Zato njegova odredba ne sme da izražava nikakva gledišta, već jasno formulisane mere koje treba preduzeti, kao pokret, napad, držanje rejona, itd! Po pravilu, **potčinjenom treba dati samo jedan zadatak.** Dvojni zadaci skreću izvršioca od glavnog zadatka, unose nesigurnost i prenose odgovornost na potčinjene.

Borbena zapovest, izdata u obliku borbenog naređenja, mora i može biti samo kratka*). Sem izvanredno važnih podataka o neprijatelju, izraženih u najkraćoj formi, i sop-

*) Odgovara našem borbenom naređenju. — Prim. red.

stvene namere, sadržina ovakvih naređenja mora se sastojati samo iz zadatka.

Primer:

»Napad 1. pešadijske čete na neprijateljski bunker, sa obe strane pojate, došao je do zastoja.

3. pešadijska četa produžava napad sa levog krila. Ovaj napad podržava minobacačka četa najvećim brojem bacača. Osmatrač kod!«

Prilikom izdavanja zapovesti mora se voditi računa i o ličnosti potčinjenog. Dok se još neiskusnim potčinjenim starešinama mora naređivati sa svim potrebnim detaljima, do tle se u drugim slučajevima borbeni zadatak može saopštiti često i jednom jedinom rečenicom. U ovakvim slučajevima treba težiti telegrafskom stilu.

Proračun vremena. Pravilan proračun vremena predstavlja osnovu za pravilno izdavanje zapovesti. On treba da zahvati ne samo vreme izdavanja zapovesti, već i potrebno vreme za njeno dostavljanje, kao i za izdavanje zapovesti od strane potčinjenih, a i za izvršenje zadatka. Ako se ne bi vršio ovakav proračun vremena, nastale bi pogrešne predstavke o toku borbenih dejstava što bi neminovno dovelo do potrebe da se preduzimaju prenagljene mere. Zato je bolja pravovremeno izdata zapovest, koja je, naravno, upotrebljiva, nego ma kako po formi i sadržini savršena, ali koja bi zakasnila. U slučajevima kada je za izdavanje i dočuranje zapovesti potrebno duže vreme, treba pristupiti izdavanju pripremnih (avizo) zapovesti (vidi str. 44/45).

Zapovest se sme izdati tek onda, kada je potpuno jasno sve u pogledu odluke i načina njenog izvršenja. U protivnom, moraće ubrzo da se izdaju protivnaređenja i nužne izmene, koje dovode do zabune, stvaraju nesigurnost i nepotrebno opterećuju sredstva veze. Zato starešina treba da **unapred misli, ali ne unapred i da naređuje!**

Motorizovani pokreti i kretanje peške moraju se sa osobitom pažnjom vremenski proračunavati i usklađivati. Pri ovome se katkad moraju različito uzimati u obzir odstojanja, stanje tla puteva i meteoroloških uslova, kao i konkretno godišnje doba.

Oformljivanje zapovesti. Smišljeno i svrsishodno raščlanjavanje čini zapovest preglednom i razumljivom. Pri ovome se može ići istim redom misli kao i u proceni situacije. Ipak se treba čuvati svakog šablonizma.

Praktično je da se odeljci odvajaju rednim brojevima tako da se pod svakom tačkom izrazi po jedna **bitno važna odredba**. U okviru svake tačke treba sve postojeće rečenice i stavove uskladiti i povezati.

Sledeći redosled odredbi obezbeđuje potpunost i olakšava logičnu povezanost zapovesti:

- 1) Podaci o neprijatelju,
- 2) Podaci o sopstvenim snagama,
- 3) Osnovna zamisao stareštine,
- 4) Zadaci potčinjenim jedinicama,
- 5) Način podrške,
- 6) Način održavanja veze,
- 7) Komandno mesto,
- 8) Način dostavljanja i kome će se dostavljati.

Pod 1: Podaci o **neprijatelju** proizlaze iz procene izveštaja i obaveštenja o neprijatelju pri čemu treba da dođe do izražaja ocena stareštine koji izdaje zapovest. Pri ovome potčinjenom treba dati samo one podatke koje on bezuslovno mora znati. S tim u vezi može biti korisna napomena da li se i šta kod neprijatelja u odnosu na ranije zapovesti izmenilo ili nije izmenilo.

Pod 2: Podaci o **sopstvenim snagama** odnose se na situaciju i zadatke kako prepostavljene komande ili pojedinih njenih jedinica, tako i suseda, ukoliko je to neophodno. Na taj način se stvara okvir u kome mogu dejstvovati sporazumno svi učesnici. Ponekad mogu postignuti uspesi ili borbe koje su prethodile ili se pak još nalaze u toku na nekim drugim mestima, da olakšaju novo razumevanje docnijeg zadatka.

Pod 3: Zamisao (A b s i c h t) stareštine, koji izdaje zapovest, mora biti tako jasno izražena da potčinjeni može da dejstvuje u njenom duhu i pri izmenjenoj situaciji.

Pri ovome nije dozvoljeno da se zamisli više komande jednostavno prepisuju niti da se njeni dalekosežni planovi

Artiljerijska protivtenkovska rezerva 293. pešadijske divizije na polaznom položaju za napad bila je postavljena na južnoj ivici naselja Puzinski, a 76. pešadijska divizija — na južnoj ivici naselja Podnižni. Trebalo je da artiljerijske protivtenkovske rezerve takode učestvuju u artiljerijskoj pripremi juriša. One su bile dužne da se od početka napada kreću zajedno sa opštim rezervama za borbenim porecima pešadijskih pukova na pravcima glavnih udara divizija i da budu spremne za odbijanje protivnapada neprijateljskih tenkova sa pravaca pogodnih za njihovu upotrebu. Ovo je omogućavalo uspešno odbijanje protivnapada neprijateljskih tenkova u toku napada i doprinelo čvršćem utvrđivanju linija koje su zauzele jedinice pojedinih divizija.

Upotreba tenkova i samohodne artiljerije. Tenkovski pukovi, pridati kao ojačanje upotrebљeni su kod obe divizije kao tenkovi za neposrednu podršku pešadije.

Komandant 293. pešadijske divizije postavio je 2. gardijskom teškom tenkovskom puku (21 tenk KV)*) zadatku da noću uoči napada posedne polazne položaje na jugo-zapadnoj ivici naselja Puzinski; u početku napada da neutrališe vatrene tačke i živu silu na prednjem kraju neprijateljske odbrane i da u sadejstvu sa 1034. pešadijskim pukom napada pravcem: k. 186,0 — Gromki — k. 185,9. Krajem dana puk je imao da se prikupi u rejonu Jevstratovskog i pređe u rezervu komandanta 21. armije.

4. gardijskom teškom tenkovskom puku istoga sastava, pridatom kao ojačanje 76. pešadijskoj diviziji, naređeno je da posedne polazne položaje na jugoistočnoj ivici s. Podnižni i da u sadejstvu sa 207. pešadijskim pukom napada pravcem: k. 218,8 — Selivanovo. Jedna tenkovska četa ovoga puka je određena za sadejstvo sa opštom rezervom divizije.

Srednja gustina tenkova za neposrednu podršku pešadije u zoni napada 293. pešadijske divizije bila je 4,2 a

*) Tenk KV — dobio je ime po početnim slovima imena i prezimena Klima Vorošilova. — Prim. prev.

kod 76. pešadijske divizije 5,2 tenka na 1 km fronta napada, što je očigledno bilo nedovoljno. Ali, pošto su tenkovi za neposrednu podršku pešadije bili upotrebљeni za napad u sadejstvu sa jednim pešadijskim pukom na pravcu glavnog udara divizija, gustina tenkova na odseku 1034. pešadijskog puka 293. divizije iznosila je 11,7 a na odseku 207. pešadijskog puka 76. divizije 16 tenkova na 1 km fronta. Takvo masiranje tenkova na pravcu glavnog udara divizija doprinelo je uspehu napada.

Razmatrajući odluke komandanata divizija, mogu se izvući sledeći zaključci:

1) 293. i 76. pešadijska divizija, napadajući u prvom ešelonu udarne grupacije 21. armije, nanosile su glavne udare ne unutrašnjim već spoljnim krilima. Takva je odluka bila najcelishodnija u tim konkretnim uslovima situacije. Ona je pouzdano obezbeđivala bokove udarne grupacije armije, omogućavala je da se ostvari tešnje sadejstvo sa susedima koji su napadali neposredno pored odseka proboja divizija i doprinela uspehu 4. tenkovskog korpusa koji je uveden u borbu na dva pravca kroz zone glavnih udara divizija.

2) Borbeni poreci divizija i njihovih pukova sastojali su se iz jednog ešelona, u saglasnosti sa naredjenjem NKO br. 306. od 8. oktobra 1942, što je obezbeđivalo veću snagu početnog udara i omogućavalo da se uspešno izvrši proboj neprijateljeve odbrane koja nije bila duboka.

3) Komandant 293. pešadijske divizije odredio je uže zone napada onim pešadijskim pukovima koji su dejstvovali na pravcu glavnog udara nego puku koji je napadao na pomoćnom pravcu. To je omogućilo da se stvori odlučujuća nadmoćnost u snagama i sredstvima nad neprijateljem na pravcu glavnog udara divizije. Napad pukova 76. pešadijske divizije u zonama jednakе širine ne bi odgovarao zahtevu da se na izabranom pravcu izvrši masiranje snaga i bio bi manje celishodan.

4) Artiljerijski napad divizija bio je planiran u okviru armije i njegovo je ostvarenje moralo biti usklađeno sa postavkama u direktivi Vrhovne komande br. 03. od 10.

januara 1942. godine. To je bila pozitivna pojava u artiljerijskom obezbeđenju napada jedinica.

5) Postojanje relativno jakih artiljerijskih grupa za podršku pešadijskih pukova omogućavalo je komandantima pukova da aktivno utiču na tok borbe svojih jedinica. Obrazovanje artiljerijskih grupa za daljnje dejstvo pružalo je mogućnost komandantima pešadijskih divizija da u toku borbe vrše masiranje vatre artiljerije na najvažnijim pravcima.

6) Izdvajanje artiljerijskih protivtenkovskih rezervi u divizijama imalo je uticaja na uspešno odbijanje protivnapada neprijateljskih tenkova i doprinelo je da se čvrsto drže zauzete linije.

7) Tenkovski pukovi, pridati kao ojačanje divizijama, upotrebljavani su u svojstvu tenkova NPP na uskim odseциma fronta, u zonama dejstva jednog od pešadijskih pukova na pravcima glavnih udara divizija. To je omogućavalo da se na pojedinim pravcima stvori relativno visoka gustina — do 16 tenkova na 1 km fronta. Takav način upotrebe tenkova omogućavao im je tesno sadejstvo sa pešadijom i znatno je uticao na opšti uspeh napada divizija.

Izviđanje. U toku čitavog pripremnog perioda vršeno je pojačano izviđanje neprijatelja. Osnovni zadatak izviđanja je bio da se precizira prednji kraj odbrane, karakter odbrambenih postrojenja, vatreni sistem i grupisanje neprijateljskih snaga. Osim običnih, kod ovih divizija je vršeno i nasilno izviđanje. Tako je, na primer, 14. novembra u 17 časova 293. pešadijska divizija uspešno izvršila nasilno izviđanje snagama ojačanog pešadijskog bataljona na odseku 1034. pešadijskog puka, a u zoni 76. pešadijske divizije — snagama 93. pešadijskog puka koji je napao neprijatelja i, probivši se napred za 300 m, poboljšao svoj polazni položaj.

18. novembra je u zonama napada divizija izvršeno nasilno izviđanje izviđačkim određima koji su obrazovani kod svakog pešadijskog puka u jačini jedne do dve peša-

dijske čete. Tim su izviđanjem precizirani vatreni sistem neprijatelja i protezanje prednjeg kraja odbrane i potvrđeno je grupisanje njegovih snaga.

Sve su te mere omogućile da se detaljno prouči neprijateljeva odbrana, kao i vatreni sistem i grupisanje njegovih snaga, što je predstavljalo jedan od najvažnijih uslova, za uspešno ostvarenje proboga.

Organizacija komandovanja i sadejstva jedinica. U toku pripreme napada poklonjena je naročito velika pažnja pitanju organizacije sadejstva i komandovanja jedinicama. Divizijama je predstojalo probijanje organizovane odbrane neprijatelja. Uspeh borbe zavisio je od toga u kojoj će meri biti usklađeni napori svih rodova vojske. Zbog toga su se pešadijske jedinice, pripremajući se za borbu, vežbale u usklađivanju dejstava sa tenkovima i artiljerijom u uslovima koji su približno odgovarali stvarnoj borbenoj situaciji.

Posle donošenja odluka i postavljanja borbenih zadataka, komandanti divizija su na zemljištu precizirali način organizacije sadejstva. Komandanti pukova su obavili 7. novembra isti posao sa komandantima bataljona, s tim što su ovi poslednji postavili zadatke svojim komandirima četa u prisustvu komandanata pukova. Naročito je detaljno pripremljeno i izvedeno komandantsko izviđanje na pravcima glavnih udara divizija.

U saglasnosti s prvobitnim planom operacije, pešadijske divizije su posele polazne položaje spremne da pređu u napad 9. novembra 1942. Dovoljan vremenski period određen za pripremu proboga, kao i detaljnja organizacija sadejstva obezbedili su da svaka posluga mitraljeza i oruđa, svaka posada tenka i svaki vojnik upoznaju svoj zadat�ak.

Da bi se obezbedilo komandovanje jedinicama na polaznom položaju i u početku napada, izrađena su komandna mesta i osmatračnice.

Telefonska veza je bila osnovno sredstvo veze na polaznom položaju za napad. Međutim, svi razgovori preko telefona o pitanjima predstojećeg napada bili su zabra-

njeni, što je omogućilo da se sačuva u tajnosti njegova zamisao. Žična veza je bila organizovana ne samo po liniji komandnih mesta i osmatračica komandanata divizija i pukova, već i sa susednim divizijama, što je omogućavalo da se s njima ostvari tešnje sadejstvo. Da bi se žična veza duplirala, korišćena su pokretna sredstva veze. Takođe je vršena priprema da se u toku napada aktiviraju radio-sredstva.

Politički rad u periodu pripreme za napad bio je usmeren na uspešno izvršenje predstojećeg borbenog zadatka.

Vaspitanje ljudstva u duhu požrtvovane ljubavi i odanosti otadžbini i Komunističkoj partiji i smrtnе mržnje prema fašističkim zavojevačima bilo je temelj političkog rada. U svim jedinicama održavana su predavanja, informacije i mitinzi. Komandanti i komandiri, politički radnici, partijske i komsomolske organizacije, agitatori i propagandisti mobilisali su vojnike i oficire za borbene podvige i učvršćivali kod njih veru u predstojeću pobedu.

U toku pripreme za napad najbolji vojnici i oficiri, koji su se istakli u borbama sa nemačko-fašističkim zavojevačima, stupali su u redove Komunističke partije i lenjinskog Komsomola. Na skupovima i mitinzima borci su se zaklinjali da će još više podići svoje borbeno majstorstvo i pojačati udarce po omrznutom neprijatelju.

Zahvaljujući obimnom političkom radu postignut je visok moralno-politički nivo kod ljudstva u divizijama, ogromno patriotsko oduševljenje i visok napadni elan.

Materijalno obezbeđenje. U pripremnom periodu je izvršen znatan deo posla na materijalno-tehničkom obezbeđenju jedinica divizija. Mada su postojale ozbiljne teškoće (nedostatak puteva, široka reka koja je presecala polazne rejone divizija, neprekidno dejstvo neprijateljske avijacije), obezbedene su do početka napada neophodne rezerve municije, hrane i pogonskog materijala.

Kao što je već rečeno, 4. novembra su komandanti 293. i 76. pešadijske divizije dobili od komandanta armije pripremno naređenje za napad. U toku noći 5/6, 6/7. i 7/8. novembra divizije su, pridržavajući se svih mera maskiranja, posele polazni položaj za napad, vršeći pri tom delimično pregrupisavanje jedinica.

Pošto su završile velike pripremne poslove, 293. i 76. pešadijska divizija bile su do početka napada potpuno spremne da izvrše sve dobijene borbene zadatke.

TOK BORBENIH DEJSTAVA

Tok borbenih dejstava pri proboru neprijateljske odbrane 19. i 20. novembra 1942. (skica 5). 19. novembra u 7.30 časova, na opšti signal sa komandnog mesta armije, otpočela je artiljerijska priprema juriša. Posle petominutnog vatrenog naleta celokupne artiljerije i minobacača po živoj sili i vatrenim sredstvima na prednjem kraju i u bližoj dubini odbrane, artiljerija i minobacači su u toku jednog časa neutralisali i rušili neprijateljske vatrene tačke i inžinjerijska postrojenja, primenjujući pri tom lažne prenose vatre. U 8.50 časova je završen poslednji vatreni nalet koji je trajao 15 minuta. U poslednjih 5 minuta tog vatrenog naleta pešadija je otvorila snažnu puščanu i mitraljesku vatru.

U 8.50 časova tenkovi 2. i 4. gardijskog tenkovskog puka prošli su kroz borbene poretke pešadije 293. i 76. pešadijske divizije. Artiljerija je prenala vatru u dubinu neprijateljske odbrane. Pešadija i tenkovi, gađajući iz pokreta, pošli su na juriš. Pošto je za vreme artiljerijske pripreme neutralisan neprijateljski sistem vatre i osmatranja, jedinice 293. i 76. pešadijske divizije probile su prednji kraj odbrane neprijatelja i, lomeći uporan otpor delova 7. i 89. pešadijskog puka 13. pešadijske divizije neprijatelja, nastavile prodiranje u dubinu njegove odbrane.

Do 13 časova divizije su se probile na dubinu 2—5 km i izbile: 293. pešadijska divizija na liniju: severne padine k. 186,0 — severozapadne padine k. 196,7; a 76. pešadijska divizija na severne padine kota 196,7 i 207,8.

Na taj način su, do 13 časova prvoga dana napada, jedinice 293. pešadijske divizije, probivši se na 4—5 km u dubinu neprijateljeve odbrane, otpočele borbu za njegov drugi odbrambeni položaj. 76. pešadijska divizija postigla je manji uspeh ali i ona se probila na dubinu od 3 km. Rezultat tih borbi bio je taj da je probijen prvi odbrambeni položaj neprijatelja u zoni napada obe divizije.

Izgubivši svoj prvi položaj neprijatelj je usmerio glavne napore na to da u svojim rukama zadrži drugi položaj glavnog odbrambenog pojasa pa je, u vezi s tim, pružio uporan otpor nastupajućim jedinicama divizijā. U 13 časova neprijatelj je preduzeo dva protivnapada: jedan snagama do bataljona pešadije sa k. 186,0 na spoj 1036. i 1034. puka 293. pešadijske divizije, a drugi snagama jednog pešadijskog bataljona sa tenkovima sa k. 207,8 na desno krilo 216. puka 76. pešadijske divizije.

Treba napomenuti da je znatan deo artiljerije divizija u to vreme zaostao iza borbenih poredaka pešadije usled čega nije mogao da uzme učešća u odbijanju neprijateljskih protivnapada. Kod 293. pešadijske divizije zaoštajanje artiljerije bilo je znatnije zbog toga što su se njeni osnovni vatreni položaji nalazili na severnoj obali Dona. To je u znatnoj meri otežalo borbu pešadije s neprijateljskim rezervama koje su vršile protivnapade.

Radi dovršenja probaja neprijateljskog glavnog odbrambenog pojasa i razvijanja uspeha uvedena je u borbu u 13 časova, odlukom komandanta 21. armije, u prvi ešelon pokretne grupe armije — 4. tenkovski korpus. U zoni napada 293. pešadijske divizije dejstvovalе su jedinice desne kolone korpusa (69. i 45. tenkovska brigada), a u zoni dejstva 76. pešadijske divizije — jedinice leve kolone (102. tenkovska i 4. moto-streljačka brigada).

Zajedno s jedinicama 4. tenkovskog korpusa, jedinice divizija odbile su protivnapade neprijatelja i do kraja

dana, savladavši njegov uporan otpor, izbile na liniju: salaš (1,5 km severozapadno od k. 186,0) — severne i istočne padine k. 186,0 — južne padine kota 196,7, 207,8 i 218,8. Jedinice desne kolone 4. tenkovskog korpusa prestigle su na toj liniji nastupajuću pešadiju 293. pešadijske divizije i otpočele da uspešno prodiru napred. Uništivši štabove 2 pešadijska puka neprijateljske 13. pešadijske divizije u Gromkiju, tenkovske jedinice su zauzele naseљeno mesto Jevstratovski i krajem dana 19. novembra produžile napad u pravcu Manojlina. Jedinice leve kolone 4. tenkovskog korpusa postigle su slabiji uspeh i produžile napad u borbenim porecima 76. pešadijske divizije.

Prema naređenju komandanta armije od 19. novembra u 16 časova, u zonu napada 76. pešadijske divizije uveden je u borbu 3. gardijski konjički korpus. Bojeći se da, usled uspešnog prodiranja jedinica desne kolone 4. tenkovskog korpusa i uvođenja u borbu 3. gardijskog konjičkog korpusa ne dođe do okruženja i potpunog uništaja jedinica koje su se branile ispred fronta 76. pešadijske divizije, neprijatelj je noću 19/20. novembra počeo da ih užurbano povlači na jug.

Na taj način su 293. i 76. pešadijska divizija probile prvog dana napada do 13 časova prvi položaj glavnog odbrambenog pojasa neprijatelja i, prodrevši u dubinu od 3 do 5 km, stvorile uslove za uvođenje u borbu pokretne grupe armije. Uvođenje u borbu te grupe i brzo prodiranje njene desne kolone ka Manojlinu stvorili su uslove za uspešan razvitak armijske operacije. Međutim, kada se sačini bilans borbi 19. novembra, vidi se da 293. i 76. pešadijska divizija nisu u celini izvršile dobijene zadatke niti su uspele da do kraja dana izbiju na liniju: Ribkin — Jevstratovski — Selivanovo.

Desni sused (63. pešadijska divizija), koristeći uspeh 293. pešadijske divizije, probio je prvi odbrambeni položaj svojim levim krilom do 20 časova 19. novembra i, savlađujući neprijateljski otpor, izvršio je prodor do 2 km.

Levi sused (27. pešadijska divizija 65. armije Donskog fronta) takođe je probio prvi odbrambeni položaj i krajem

dana 19. novembra vodio je borbu za drugi položaj glavnog odbrambenog pojasa neprijatelja.

U toku noći 19/20. novembra jedinice 293. i 76. pešadijske divizije utvrđivale su se na dostignutoj liniji, privlačile artiljeriju i pozadinu, vršile popunu municijom i izviđanje neprijatelja, pripremajući se da 20. novembra ujutro produže izvršenje zadatka određenog za prvi dan napada.

Kao što je već ranije rečeno, rezultat uspešnih dejstava desne kolone 4. tenkovskog korpusa i uvođenja u borbu 3. gardijskog konjičkog korpusa, bio je taj da je neprijatelj bio prinuđen da pod zaštitom pojedinih manjih jedinica otpočne užurbano izvlačenje svojih snaga u zoni dejstva 76. pešadijske divizije. Zbog toga su 20. novembra ujutro jedinice 76. pešadijske divizije, potiskujući zaštitničke delove i svijajući se u kolone, prešle u gonjenje.

U zoni napada 293. pešadijske divizije neprijatelj je i dalje pružao uporan otpor. Tako, na primer, otporna tačka na k. 186,0 je zauzeta tek pošto su neprijatelju koji se branio na ovoj koti naneti obuhvatni udari delom snaga 1036. i 1032. pešadijskog puka u koordinaciji sa frontalnim udarom koji je nanosio 1034. pešadijski puk.

Posle zauzimanja otporne tačke neprijatelja na k. 186,0, jedinice 293. pešadijske divizije ovladale su do 11 časova 20. novembra naseljenim mestom Gromki i izbile na liniju: k. 193,7 — južna ivica Gromkija — salaš (2 km jugozapadno od k. 196,7). Na toj liniji je neprijatelj, snagom do jednog pešadijskog puka 15. pešadijske divizije, pružio žestok otpor nastupajućim jedinicama divizije, imajući za cilj da obezbedi desni bok svojoj raspopinskoj grupaciji kojoj je u to vreme pretila opasnost da bude okružena. Težeći da povrati naseljeno mesto Gromki, neprijatelj je preduzeo dva protivnapada i to: jedan na frontu 1034. pešadijskog puka snagama do bataljona pešadije sa tenkovima u pravcu Gromkija i drugi u pravcu k. 193,7 snagama većim od pešadijske čete.

Procenivši nastalu situaciju, komandant 293. pešadijske divizije odlučio je da udarima na bokove, u koordina-

ciji s frontalnim napadom, okruži i uništi neprijatelja koji vrši protivnapad, a zatim da produži izvršavanje zadatka divizije. U vezi sa donetom odlukom postavljeni su i zadaci jedinicama divizije.

1036. pešadijski puk, izvršavajući dobijeni zadatak, naneo je, 20. novembra u 11 časova glavnim snagama udar u levi bok neprijatelja koji je vršio protivnapad, kao i po njegovim jedinicama koje su odlazile iz rejona G. Solomakovskog. Istovremeno s tim, a radi zaštite desnog boka, komandant 1036. puka izdvojio je deo snaga da organizuju odbranu na zapadnim i jugozapadnim padinama k. 193,7. 1034. pešadijski puk, zajedno sa 2. gardijskim teškim tenkovskim pukom, naneo je glavnim snagama udar u desni bok neprijatelja koji je vršio protivnapad, a delom snaga istovremeno ga je napao s fronta. Levokrilni 1032. pešadijski puk, koristeći uspeh svog levog suseda — 76. pešadijske divizije — produžio je napad na svome odseku, čime je obezbeđivao levi bok 1034. pešadijskog puka. Jednovremenim udarima s oba boka i s fronta, neprijateljski pešadijski bataljon koji je vršio protivnapad bio je odsečen od ostalih snaga i u celini uništen. Herojski podvig u ovoj borbi izvršio je kandidat za člana Partije mlađi vodnik Nužni iz 1. čete 1034. pešadijskog puka. On je, dejstvujući u sastavu tenkovskog desanta, vatrom iz svog automata ubio više od 20 neprijateljskih vojnika i spasao tenk koji je neprijatelj pokušao da zapleni. Ovaj hrabri vojnik, iako je bio ranjen, ostao je na bojištu i preneo u zaklon dvojicu teško ranjenih drugova i njihovo oružje.⁸⁾

Produžujući napad, 1034. pešadijski puk je izbio krajem dana 20. novembra na liniju Ribkin — Oreškin. 1032. pešadijski puk, napadajući na levom krilu divizije i iskoristivši uspeh 76. pešadijske divizije, ovладao je naseljem Jevstratovski. 1036. pešadijski puk, pošto je završio borbe oko uništenja neprijateljskih delova jugozapadno od Gromkija, prikupio se u rejonu 1,5 km jugoistočno od G. Solomakovskog kao drugi ešelon 293. pešadijske divizije.

⁸⁾ Arhiv MO, f. 54, op. 9763 s. d. 14, list 81.

2. gardijski teški tenkovski puk prikupio se u rejonu Gromkija gde je prešao u rezervu komandanta armije.

76. pešadijska divizija, pošto je savladala slab otpor neprijatelja u naseljenim mestima Vlasov i Selivanovo, ovladala je tim mestima i krajem dana 20. novembra utvrdila se na liniji: (isklj.) Farma br. 2 — k. 200,2 — Farma br. 1 — (isklj.) Cimlovski. Treba istaći sledeće: dok je komandovanje jedinicama, prilikom probaja glavnog odbrambenog pojasa neprijatelja, bilo dobro organizovano, dotle je u toku razvijanja napada 20. novembra bilo slučajeva ispuštanja jedinica iz ruku, uglavnom zbog prekida veze. Osnovno sredstvo veze bila je žična veza. Radio-veza nije dovoljno korišćena. Pokretna sredstva veze (kuriri-konjanici i oficiri za vezu na automobilima) široko su primenjena u borbi.

Desni sused (63. pešadijska divizija), pošto je u toku noći pregrupisao svoje glavne snage ka levom krilu, iskoristivši uspeh 293. pešadijske divizije, prešao je 20. novembra ujutro u napad. Jedinice 63. pešadijske divizije, slomivši neprijateljski otpor, počele su da zalaze u bok i u pozadinu 6. pešadijske divizije rumunskog 5. armijskog korpusa. Do kraja dana je 63. divizija stigla do istočnih padina k. 122,0 i ugrozila levi bok raspopinske grupacije neprijatelja (5. armijski korpus).

Levi sused (27. pešadijska divizija 65. armije Donskog fronta), iskoristivši uspeh 76. divizije, prodrio je, do kraja dana 20. novembra, u dubinu do 10 km i izbio na severnu ivicu Platonova.

Radi razvijanja uspeha 293. pešadijske divizije uvedena je u borbu, 20. novembra ujutro, 333. pešadijska divizija (drugog ešelona 21. armije) sa zadatkom da preseče puteve za odstupanje raspopinskoj grupaciji neprijatelja. 20. novembra ujutro, divizija je izašla na liniju uvođenja u borbu i, nastupajući pozadi levog krila 63. pešadijske divizije, do kraja dana izbila na liniju: salaš (2,5 km zapadno od k. 186,0) — krak jaruge (2,5 km zapadno od G. Solomakovskog). S te linije je produžila da razvija napad

ka Gornjem Čerenskom radi izbijanja u pozadinu raspopinske grupacije neprijatelja i presecanja puteva za njeno odstupanje na jug.

Tako je rezultat dvodnevnih neprekidnih borbi bio taj da su jedinice 293. i 76. pešadijske divizije probile neprijateljevu odbranu na celokupnoj taktičkoj dubini, odabile protivnapade njegovih taktičkih rezervi i do kraja drugog dana napada izbile na liniju Ribkin — Jevstratovski — k. 200,2 — (isklj.) Cimlovski. Zadatak za čije je izvršenje bilo predviđeno 24 časa, izvršen je za dva dana.

U zonama napada 293. i 76. pešadijske divizije uvedena je prvog dana napada, radi dovršenja proboja glavnog odbrambenog pojasa i razvijanja uspeha u dubini, pokretna grupa armije. Brzo prodiranje njene desne kolone, znatno je doprinelo daljem uspehu napada divizija.

Rezultat zajedničkih napora 293. pešadijske divizije i njenog desnog suseda (63. divizije) bio je taj da je do kraja dana 20. novembra desni bok raspopinske grupacije neprijatelja obuhvaćen sa istoka i jugoistoka.

Uvođenjem u borbu 333. pešadijske divizije i njenim prodiranjem ka Gornjem Čerenskom presečeni su putevi za povlačenje raspopinskoj grupaciji neprijatelja. Istovremeno na taj način je obezbeđen desni bok 293. pešadijske divizije koji je bio otkriven posle usmeravanja glavnih snaga 63. pešadijske divizije ka zapadu. Levi bok 76. pešadijske divizije bio je obezbeđen napadom 27. divizije 65. armije Donskog fronta.

Napred, u rejon Manojlina i Majorovskog izbile su jedinice pokretne grupe 21. armije, koje su zajedno sa brzim jedinicama 5. tenkovske armije imale da izbiju na Don sa zadatkom da u sadejstvu sa brzim jedinicama Staljingradskog fronta zatvore obruč okruženja oko staljin gradske grupacije neprijatelja.

Jedinice 293. i 76. pešadijske divizije, posle izbijanja na navedenu liniju, vršile su pripreme da 21. novembra ujutro produže gonjenje neprijatelja, koristeći uspeh brzih jedinica.

293. i 76. pešadijska divizija, napadajući na pravcu glavnog udara 21. armije, imale su zadatak da probiju neprijateljski glavni odbrambeni pojasa, da na dubini 5—7 km obezbede uvođenje u borbu pokretne grupe armije i da, koristeći njen uspeh, prvoga dana napada završe probor taktičke zone odbrane, a zatim da prođu 18—20 km u dubinu. Zadatak, za čije je izvršenje bilo predviđeno 24. časa, divizije su izvršile za dva dana napada, sa srednjim tempom probora 9—10 km dnevno.

Prvog dana napada jedinice divizija uspešno su probile prvi položaj glavnog odbrambenog pojasa neprijatelja, a 293. pešadijska divizija, probivši se u dubinu do 5—6 km, uklinila se na pojedinim odsecima u drugi odbrambeni položaj. Usled zaostajanja artiljerije, a i zbog nedovoljne gustine tenkova NPP u borbenim porecima pešadije, nije se ovladalo čitavim glavnim odbrambenim pojason neprijatelja.

Radi dovršenja probora glavnog odbrambenog pojasa razvija uspeh u dubinu neprijateljske odbrane uveden je u borbu sredinom prvog dana napada, na dubini od 4—5 km prvi ešelon pokretne grupe armije.

Teški zemljistični uslovi, ne sasvim glatko komandovanje jedinicama za vreme borbe u dubini neprijateljske odbrane, mala gustina tenkova NPP i niz drugih nedostataka u pripremi i rukovodenju borbom nisu dozvolili jedinicama divizija da blagovremeno i u celosti razviju uspeh pokretne grupe armije.

Bez obzira na navedene nedostatke, 293. i 76. pešadijska divizija uglavnom su izvršile postavljene zadatke. Razbijanjem jedinica 13. neprijateljeve pešadijske divizije i probojem njenog prvog odbrambenog položaja stvoreni su uslovi za uvođenje u borbu pokretne grupe armije i uspešan razvoj armijske operacije.

Uspehu divizija doprinelo je ovo:

1) U pripremnom periodu, dugom 14 dana, u divizijama je obavljen veliki posao koji je obezbedio svestranu pripremu za predstojeći napad.

2) Borbeno iskustvo stećeno u prethodnim operacijama velikog otadžbinskog rata, pravilno izvršenje zahteva datis u naređenjima NKO br. 306. od 8. novembra 1942. i br. 325. od 16. oktobra 1942. godine, a i direktivâ štaba Vrhovne komande Sovjetske armije u kojima su uopštena ova iskustva, odigrali su vrlo važnu ulogu u uspešnom napadu divizija.

3) Borbeni poreci divizija i pukova, bataljona i četa bili su postrojeni u jednom ešelonu, što je omogućilo divizijama da iskoriste sve snage i sredstva radi nanošenja snažnog početnog udara i obezbedilo uspešan probaj plitke odbrane neprijatelja.

4) Blagovremeno uvođenje u borbu pokretne grupe armije u zonama dejstva divizija, kao i brzo prodiranje i izbijanje njene desne kolone u pozadinu neprijatelja u znatnoj meri je doprinelo uspehu divizija.

5) Artiljerijsko obezbeđenje napada divizija ostvarivalo se u saglasnosti s naređenjima štabova Vrhovne komande metodom artiljerijskog napada.

6) Obrazovanje relativno snažnih artiljerijskih grupa u pešadijskim pukovima divizija omogućilo je njihovim komandantima da aktivno utiču na tok borbe potčinjenih jedinica, što je u znatnoj meri uticalo na njihovo uspešno prodiranje.

7) Obrazovanje pokretnih artiljerijskih protivtenkovskih rezervi u divizijama pomoglo je da se odbiju protivnapadi neprijateljskih tenkova.

8) Znalačka upotreba tenkova neposredne podrške pešadije na uskim odsecima fronta omogućila je (pri opštotoj gustini od 4—5 tenkova) da se na pravcima glavnih

udara divizija stvori gustina od 12—16 tenkova na 1 km fronta. To je pogodovalo uspešnijem izvođenju borbenih dejstava.

9) Kako u pripremnom periodu, tako i u toku napada u svim jedinicama je bio sproveden značajan politički rad na mobilizaciji ličnog sastava divizijâ za uspešno izvršenje dobijenih zadataka. To je obezbedilo visok moral i napadni elan kod oficira i boraca. Ljudstvo divizija pokazalo je u borbi hrabrost i smelost kao i majstorstvo u rukovanju oružjem, dok su oficiri, pored hrabrosti, pokazali i veština u komandovanju jedinicama na bojištu.

Potpukovnik D. K. JELISEJENKO

Potpukovnik A. F. SMEKALOV

PROBOJ NEPRIJATELJSKE ODBRANE 8. GARDIJSKIM PEŠADIJSKIM KORPUSOM 11. GARDIJSKE ARMije ZAPADNOG FRONTa U BOLHOVSKOJ OPERACIJI

(jul 1943)

Opšta situacija i zadatak armije (skica 6). Jedinice 11. gardijske armije Zapadnog fronta branile su se početkom proleća 1943. godine na liniji: Pirinka — Černišino — Ožigovo. Nemačko-fašistička komanda pripremala je veliki napad na kurskom pravcu radi okruženja i uništenja naših snaga, raspoređenih po luku kurse izbočine.

Štab Vrhovne komande dao je u martu 1943. godine uputstva jedinicama koje su branile kursku izbočinu, da pređu u odsudnu odbranu da bi iscrple neprijatelja, ako pređe u napad, i pripremile uslove za prelazak u protivofanzivu. Jedinicama levog krila Zapadnog fronta (50. i 11. gardijskoj armiji) i jedinicama Brjanskog fronta bio je postavljen zadatak da pripreme i izvedu napadne operacije u sadejstvu s jedinicama Centralnog fronta radi razbijanja neprijateljske grupacije u rejonu grada Orela.

Za izvođenje napadne operacije čiji je cilj bio razbijanje neprijateljske grupacije južno od r. Žizdre, odlukom komandanta Zapadnog fronta generala armije V. D. Sokolovskog, obrazovana je udarna grupacija ovog fronta, u čiji je sastav ušla i 11. gardijska armija.

- plan ciljeva (*Zielpunktplan*), daje se šifrom,
- oleata ciljeva (*Planpause*), daje se šifrom,
- tablica ciljeva (*Zielgevierttapel*), daje se otvoreno.
- koordinantni pokazivač ciljeva (*Planzeger*), podaci se daju otvoreno.

Mesne nazive u vezi sa sopstvenim stanjem trupa treba uvek prenositi šifrom.

Pošto je objašnjavanje mesta na zemljištu uopštenim načinom, kao

»desno, levo, gore, dole, ispred, pozadi, itd.«, neprecizno i može dovesti do zabune, treba umesto ovakvog načina označavanja, koristiti uvek strane sveta. Ovo će naročito biti nužno onda, kada se pri većim udaljenjima i povlačenjima bitno menja smisao ovakvih izraza. U cilju izbegavanja gresaka pri dostavljanju (prenošenju) izveštaja, treba paziti na razlike između, na primer,

»zapadno (zap.) i istočno (ist.)«.

Ako ima više naziva koje treba navesti, to ih treba navoditi počev s **leva na desno**.

Pri navođenju mesnih naziva u vezi sa situacijom kod sopstvenih trupa, može se govoriti »levo« i »desno« samo ako ne postoji nikakva mogućnost za sumnju.

Primer:

- »napred levo 3. pešadijski bataljon,
- napred desno 1. pešadijski bataljon«.

Ako se rastojanja po frontu ne mogu tačno i sigurno označiti pomoću mesnih naziva, preporučljivo je da se unose podaci o ocjenjenom rastojanju.

Primer:

«Utvrđeni neprijateljski položaj se proteže po 800 m sa obe strane železničke stanice Otersleben, frontom prema zapadu.«

Najudaljenije mesto protezanja neprijatelja u stranu po frontu moguće je označiti kao krilo samo ako je to sigurno konstatovano. U većini slučajeva takvi podaci će se morati usloviti sa izrazima »verovatno, pretpostavlja se«.

Uostalom, rastojanja po frontu treba označavati kao »međuprostor« između dva mesta, dok po dubini, kao »odstojanje«.

Dubina marševske kolone izražava se u pravcu njenog kretanja od mesta gde joj je čelo do mesta gde se tog trenutka nalazi začelje. Pri ovome treba voditi računa da se marševske kolone po pravilu mogu kretati sa smanjenim ili uvećanim odstojanjima svojih delova.

Ako se vodi računa o opštevažećim pravilima, označavanje mesta biće svima razumljivo. Prilikom prenošenja izveštaja i zapovesti moguće su zamene i greške. One naročito nastupaju pri označavanju:

- drumova i običnih puteva,
- zemljišnih linija,
- rejona na zemljištu.

Pravac protezanja običnih puteva i drumova označava se navođenjem mesta u pravcu kretanja kroz koja dotični put vodi. Mesne nazive treba pri tome odvajati crtom »—».

Primer:

»5. oklopni izviđački bataljon kreće se drumom Röllendorf — Gershajm — Kernburg sa zadatkom da prvo dostigne rejon južno od Valtersdorfa«.

Važnije raskrsnice i račvanja puteva moraju se tačno označiti pomoću mesnih naziva ili odstojanja duž puta.

Primer:

»Račvanje puteva 300 m istočno od Frankentala« ili
»Račvanje puteva Frankental (Lendorf Valhauzen)«,

»Raskrsnica puteva Altstat — Oldorf (Bergstat — Lajcen)«.

Linije na zemljištu — razgraničenja i međulinije, granice odseka i zona, pravci, itd. obeležavaju se naročito uočljivim mestima na karti, odnosno zemljištu, koja se lako i pouzdano nalaze, i to, pravcem ka neprijatelju, odnosno u pravcu kretanja, pri čemu se u pismenim dokumentima i ovde svaki naziv odvaja **crtom**.

Pri davanju linija razgraničenja i granica odseka potrebno je da se jasno označi kojoj jedinici pripadaju pojedini značajni zemljišni rejoni. Ovo je naročito slučaj kod manjih naseljenih mesta, šumaraka, kota itd. Ako veličina

Na taj način je 8. gardijskom pešadijskom korpusu predstojalo da izvrši proboj neprijateljske odbrane na pravcu glavnog udara armije.

Desno je napadao 16. gardijski pešadijski korpus koji je imao zadatak da, nanoseći glavni udar levim krilom, probije neprijateljsku odbranu na odseku Glinaja — Sjeraja; do kraja prvog dana da ovlada drugim odbrambenim pojasom i da glavnim snagama izbije na liniju: lugarska kuća (3 km severoistočno od Ozernija) — Željabovo — Medincevo, a prednjim odredima da ovlada linijom: ušće r. Resete — Karajnov — Ljaci — most preko r. Resete kod Kcinja — Dudorovski.

Levo je napadao 36. gardijski pešadijski korpus kome je bio postavljen zadatak da naneše glavni udar centrom svog borbenog poretka, probije neprijateljsku odbranu na odseku k. 162,3 (južno od Volosova) — Ožigovo, do kraja prvog dana ovlada glavnim odbrambenim pojasom i glavnim snagama izbije na pregradni položaj na r. Vitebetu na odseku: gaz (1,5 km jugoistočno od Uljanova 1. — Durnevo — Debri — ušće r. Poljanke, a prednjim odredima da ovlada linijom Krasnogorje — Sorokino.

Na taj način su susedni 16. i 36. gardijski pešadijski korpus, u sadejstvu sa 8. gardijskim pešadijskim, imali zadatak da probiju neprijateljsku odbranu u svojim zonama dejstva i, razvijajući uspeh u spoljne strane svojih krila, obezbede dejstva 8. korpusa u južnom, a sa linije zadataka dana u jugoistočnom pravcu.

Linije razgraničenja 8. korpusa sa susedima pokazane su na skici 7.

Pošto su komande 16. i 36. gardijskog pešadijskog korpusa bile u mesecu maju još u stadiju formiranja, komandant armije je postavio zadatke svakoj pešadijskoj diviziji i samostalnoj brigadi lično, davši im ujedno i detaljna uputstva za planiranje i pripremu napada. Naređeno je da se sve pripreme za napad završe do 20. maja 1943.

Osobenosti zemljišta. U zoni predstojećeg napada zemljište je od r. Žizdre do linije Medincevo — Uljanovo — Debri dubine 16—18 km otkriveno, srednje ispresecano i neprekidno se penje idući ka jugu. Ta je činjenica pružila neprijatelju preim秉stvo da izabere povoljne položaje i osmatračnice. Udarna grupacija armije imala je da napada između reka Resete i Vitebeta. To je omogućavalo neprijatelju da reke iskoristi kao prirodne linije za prikriveno prikupljanje rezervi i protivnapade na bokove udarne grupacije.

Južno od linije Medincevo — Uljanovo — Debri nastupajuće trupe morale su savlađivati pošumljeno i močvarno zemljište. Zemljišni odsek između južnih i jugoistočnih ivica šuma železničkih pruga Brjansk — Orel i Hotinec — Bolhov bio je potpuno otkriven.

Zemljište u taktičkoj zoni neprijateljeve odbrane imalo je nadvišavajući položaj u odnosu na raspored naših jedinica i omogućavalo neprijatelju da osmatra borbeni poredak i rejone prikupljanja jedinica 8. pešadijskog korpusa na dubini do 20 km. U velikim šumskim kompleksima neprijatelj je imao mogućnost da skriveno prikuplja rezerve i jedinice skinute sa drugih delova fronta, a i da ih privlači prema prednjem kraju.

U zoni napada armije, ispred prednjeg kraja neprijateljeve odbrane, zemljište je pretežno otkriveno sa manjim šumskim kompleksima u dolini r. Žizdre, dovoljno prostranim za prikrivanje znatnog broja trupa. Južno od r. Žizdre ono je jako ispresecano jarugama što je omogućavalo da se, skriveno od neprijateljevog osmatranja sa zemlje, vrši pregrupisavanje jedinica. Pa ipak spuštanje zemljišta od prednjeg kraja prema severu sa visinskom razlikom do 80 m otežavalo je organizovanje osmatranja taktičke zone neprijateljske odbrane. Zbog toga su osmatračnice morale biti povučene unazad za 8 i više kilometara od prednjeg kraja.

Putna mreža u zoni napada bila je slabo razvijena. Većina seoskih puteva bila je prosečena u tvrdoj ilovači. Kišovito leto je još više pogoršalo njihovo ionako slabo

stanje. U najlošijem stanju bili su rokadni putevi, osobito šumski, koji su u periodu kiša postajali neprolazni. Železničkih pruga u zoni napada nije bilo. Glavni automobilski put bila je magistrala Kozeljsk — Dretovo — Trostnjanka — Uljanovo — Krapivna.

Drveni mostovi bili su takođe veoma loši. Bilo je potrebno da se izvrši opravka i ojačanje znatnog broja ovih mostova u čitavoj zoni napada. Isto tako jedan deo osnovnih i rezervnih mostova bilo je potrebno iznova sagraditi. Sve je to iziskivalo da se izvedu obimni inžinjerijski radovi, kako u pripremnom periodu tako i u toku samog napada.

Karakteristika odbrane i grupisanja neprijatelja (skica 8). Nemačko-fašistička komanda utvrđivala je oreški mostobran 10 meseci, naročito njegov severni i severoistočni deo. Za to vreme je neprijatelj u medurečju reka Resete i Vitebeta organizovao duboko ešeloniranu pozicionu odbranu, koja se sastojala iz glavnog i drugog (pozadinskog) odbrambenog pojasa i pregradnih položaja.

Glavni odbrambeni pojas sastojao se od glavnog i položaja pukovskih i divizijskih rezervi i imao je dubinu 5—7 km. Prednji kraj glavnog položaja protezao se na liniji: Čelinja — Dudino — Sjeraja — k. 162,3 — južna ivica Ožigova — Žukovo. Prvi (glavni) položaj sastojao se iz 2—3 linije rovova, udaljenih jedna od druge 150—400 m i povezanih saobraćajnicama. Opšta dubina glavnog položaja dostizala je 1200—1500 m. U rovovima na svakih 70—80 m bili su izrađeni zakloni za puškomitrailjeze i mitraljeze, koji su se isturali napred radi povoljnijih uslova za gađanje. Neposredno u rovovima bila su izrađena skloništa pod grudobranom, a na 20—30 m od prvog rova skloništa za svako odeljenje. Prednji kraj je bio zaštićen veštačkim preprekama. Žične prepreke različitih vrsta bile su izrađene iz dva pojasa međusobno povezana sa protipešadijskim minskim poljima. Udaljenje žičnih prepreka od prvog rova odgovaralo je daljini bacanja ručne bombe.

Citav sistem prepreka bio je dobro branjen puščanom, mitraljeskom, minobacačkom i artiljerijskom vatrom.

Na odseku fronta severno od Perestrjaža prvi rov glavnog položaja prolazio je na 50—80 m južno od jaruga između Sjeraje i Ožigova. Južne padine ovih jaruga neprijatelj je eskarpirao. Na 7—10 m od eskarpi protezale su se žične prepreke od 1—2 reda kolja, a na pojedinim odsecima — u vidu žične ograde ojačane krstilima; žične prepreke bile su minirane i zasićene raznim vrstama mina iznenadenja. Pozadi žičnih prepreka neprijatelj je postavio protivpešadijska i protivtenkovska minska polja, a pozadi ovih drugu liniju žičnih prepreka u dva reda kolja, ojačanu na pojedinim odsecima Brinovim spiralama, jerežvima, krstilima i minama iznenadenja. Neposredno ispred prvog rova bilo je postavljeno protivpešadijsko minsko polje.

Drugi položaj (pukovskih rezervi) nalazio se na 1,5—3 km od prednjeg kraja glavnog odbrambenog pojasa i protezao na liniji: Panjevo — Žilkovo — Otvjeršek — Perestrjaž — Slobodka. Položaj se u osnovi sastojao od jakih otpornih tačaka i čvorova odbrane uređenih za kružnu odbranu, komandnih mesta, osmatračnica i vatrenih položaja artiljerije.

Treći položaj (divizijskih rezervi) bio je uređen na 5—6 km od prednjeg kraja i protezao se na liniji Dubna — r. Fomina. On se sastojao iz otpornih tačaka i čvorova odbrane koji su imali 2—3 reda rovova. Prostori između otpornih tačaka bili su zasićeni vatrom i inžinjerijskim preprekama.

U zoni probaja 8. gardijskog pešadijskog korpusa osnovni čvorovi neprijateljske odbrane bili su u rejonima Otvjeršeka, k. 242,8, Belog Vjerha, Perestrjaž, i k. 230,8. Odbrambeni čvorovi sastojali su se iz vodnih i četnih otpornih tačaka i obezbeđivali su kružnu odbranu jedinici jačine do pešadijskog bataljona.

Na glavnom odbrambenom pojasu neprijatelj je organizovao snažnu protivtenkovsku odbranu koja se sasto-

jala od protivtenkovske artiljerije, vatre artiljerije sa zaklonjenih vatrenih položaja, lovaca tenkova¹⁾ i sistema inžinjerskih protivtenkovskih prepreka.

Protivtenkovska artiljerija pred frontom armije bila je uglavnom raspoređena u zoni napada 8. gardijskog pešadijskog korpusa i nalazila se u rejonima puta Trostnjanka — Starica, Perestrjaža, k. 211,8 i Brodoka. Na prednjem kraju nalazilo se do $\frac{1}{3}$ celokupne protivtenkovske artiljerije, a u dubini do $\frac{2}{3}$.

Veštačke protivtenkovske prepreke (protivtenkovski rovovi, eskarpe i protivtenkovska minska polja) bile su zaštićene sistemom artiljerijske i pešadijske vatre. Na odseku Sjeraja — Žukovo bila je eskarpirana jaruga na dužini od 6 km. Takođe je eskarpirana južna (desna) obala r. Fomine. Protivtenkovski rovovi bili su otkriveni istočno od Sjeraje u dužini 600 m i severno od Starice u dužini 1—1,5 km.

Drugi odbrambeni položaj neprijatelja protezao se na 8—9 km od prednjeg kraja glavnog odbrambenog pojasa na liniji Medincevo — Uljanovo 1. i dalje južnom (desnom) obalom r. Vitebeta do Durnjeva. On se sastojao iz niza jakih otpornih tačaka na uzvišicama i u naseljenim mestima kao što su Holmišći, Medincevo, Obuhovo i Uljanovo 1. i 2. Otporne tačke, organizovane u dubini i pripremljene za kružnu odbranu, imale su dobro razvijenu mrežu rovova i saobraćajnica. Skloništa, vatrene tačke, osmatračnice, skladišta municije bili su dobro maskirani.

Odbrana na pošumljenim delovima zemljišta bila je dopunjena zasekama i drveno-zemljanim branama visine 2—3 m i širine 3—4 m. Ispred brana najčešće se nalazila neprekidna, do 200 m široka proseka na kojoj su bile prepreke i mine. Ispred proseke, na ivici šume, nalazili su se

¹⁾ U svakoj četi bilo je 10 lovaca tenkova, naoružanih protivtenkovskim minama i flašama sa zapaljivom tečnošću.

položaji borbenog osiguranja koji su sa branama bili spojeni saobraćajnicama. Raspored vatrenih tačaka obezbeđivao je tučenje flankirnom vatrom proseke i prilaza ka branama.

Nemačko-fašistička komanda je stvorila snažnu grupaciju jedinica radi odbrane oreškog mostobrana. Ona je ovde držala jake snage čak i u periodu kada su se pod Kurskom vodile napregnute i teške borbe. Neposredno ispred 11. gardijske armije branile su se jedinice 211. i 293. pešadijske divizije 53. armijskog korpusa 2. tenkovske armije. Obe su divizije bile dobro popunjene uglavnom Nemcima i nalazile su se dugo na tom pravcu.

Pukovi divizija imali su po dva pešadijska bataljona koji su se sastojali od 3 pešadijske i čete teških oružja. Čete su imale po 90—110 ljudi. Treći bataljoni nalazili su se u stadiju formiranja i početkom jula imali su samo po jednu četu.

Jedinice 211. i 293. pešadijske divizije posele su glavni odbrambeni pojas. Pukovske rezerve, sastava od 1 do 2 čete na svaki puk, posele su otporne tačke na drugom položaju na 1,5—3 km od prednjeg kraja. U rejonu Otvjersk — Beli Vjerh nalazila se divizijska rezerva (više od pešadijskog bataljona).

Korpusna rezerva (5. tenkovska divizija) bila je od 1. do 12. jula prebačena iz rejona Djatkova u rejon Holmišći — Uljanovo — Dudorovo. Osim toga, u Uljanovu 1. naložio se korpusni disciplinski bataljon, koji je brojao oko 300 ljudi, ali bez naoružanja.

Operativne rezerve bile su razmeštene u rejонима Ljudinova, Djatkova, Brjanska, Karačeva i Bolhova i štitiće su sa severa bokove oreške grupacije. Skupa sa posadnim*) divizijama, koje su vodile borbu s partizanima, prema levom krilu Zapadnog fronta, nalazilo se više od

*) У originalu »охраные дивизии«. — Prim. prev.

6 divizija. Ove divizije bile su raspoređene bočno u odnosu na verovatni pravac napada udarne grupacije levog krila Zapadnog fronta; zbog toga je nemačko-fašistička komanda mogla računati da će, u slučaju razvijanja probaja sovjetskih trupa, moći da ga likvidira snažnim udarima u njegovu osnovicu. Radi likvidacije našeg probaja neprijatelj je mogao da prebací deo svojih rezervi i iz rejona Orela.

U zoni predstojećeg napada 8. gardijskog pešadijskog korpusa branile su se do jedne i po čete 1. bataljona 510. i 2 bataljona 512. pešadijskog puka 293. pešadijske divizije.

Neprijateljska artiljerija je bila raspoređena na vatreñim položajima i to: jedan divizion oruđa 150 mm u rejonu zapadno od Otvjeršeka, 2 diviziona (po jedna baterija oruđa 150 mm i po 2 baterije oruđa 150 mm u divizionu) u rejonu Dubne i Belog Vjerha, divizion oruđa 105 mm u rejonu zapadno od Marina, 3 pt diviziona u rejonu Sjeraja — Perestrjaž i 3 samostalne pešadijske baterije u tom istom rejonu. Neprijateljski minobacači su bili raspoređeni po čitavom prednjem kraju na dubini 1,5—2 km.

Pri navedenom grupisanju neprijatelja 8. gardijski pešadijski korpus mogao je u periodu borbe za glavni odbrambeni pojas očekivati otpor do 3 pešadijska bataljona, 100 lakih i teških mitraljeza i 15—17 baterija artiljerijskih oruđa i minobacača, a od toga do 60 oruđa i minobacača kalibra 75 mm i više.

Uslovi zemljišta kao i vreme kojim je neprijatelj raspolagao omogućili su mu da organizuje snažnu i duboko ešeloniranu odbranu.

Snage i sredstva 8. gardijskog pešadijskog korpusa. U pripremnom periodu operacije, jedinice korpusa su bile popunjene ljudstvom i naoružanjem. Pešadijske čete brojale su 100—110 ljudi. Naročito se jako povisila zašćenost jedinica automatima, što je omogućilo da se u svakoj

pešadijskoj četi, osim pukovskih četa automatičara, formiraju vodovi automatičara. Jedinice korpusa su oko dva meseca izvodile borbenu obuku i obučavale se u borbenim dejstvima pri proboru jako utvrđene neprijateljske odbrane.

U prethodnim borbama su divizije korpusa stekle velika iskustva u organizovanju i izvođenju napada i za naročito uspešno izvođenje borbenih dejstava preformirane su u gardijske. Komanda korpusa je formirana u toku aprila i maja 1943. i popunjena ljudstvom koje je imalo dovoljno borbenog iskustva.

Korpus je dobio kao ojačanje: 3. artiljerijsku diviziju probora u RVK (sastava: 1. haubička artiljerijska brigada, 15. laka topovska brigada, 7. minobacačka, 5. topovska, 116. teška haubička i 117. haubička brigada velike moći), 59. gardijski minobacački puk, 1093. topovski artiljerijski puk RVK, 17. protivavionsku artiljerijsku diviziju RVK, 43. gardijsku tenkovsku brigadu, 2. gardijski teški tenkovski puk probora, 1536. samohodni artiljerijski puk, 243. armijski inžinjerijski bataljon, 61. samostalni pontonirski bataljon, 140. bataljon za zaprečavanje, 178. i 207. samostalnu četu ručnih plamenobacača. Osim toga, u periodu borbe za glavni odbrambeni pojas korpus je podržavala artiljerija 108. pešadijske divizije (rezerva komandanta armije), 12. gardijska i 15. samostalna topovska brigada armijske artiljerijske grupe (AAG).

Borbeni i brojni sastav 8. gardijskog pešadijskog korpusa i jedinica ojačanja sa stanjem na dan 10. jula 1943. pokazan je u tablici 4.

Uzimajući u obzir formacijska, pridana i podržavajuća sredstva, u zoni korpusa je bilo prikupljeno: 27 pešadijskih bataljona, 928 oruđa i minobacača kalibra 76 mm i većeg, 24 oruđa reaktivne artiljerije M-13 i 12 oruđa M-30, 63 tenka i 12 samohodnih artiljerijskih oruđa.

početka dejstva ima na raspolaganju dovoljno gustu radio-mrežu za komandovanje i obaveštavanje. Potrebno vreme za ove pripreme mora imati u vidu.

Za starešinu jedinice koja vrši **osiguranje** na maršu (u ulozi prethodnice, zaštitnice odnosno pobočnice) ili sama maršuje po jednom putu važe saobrazno ista gornja načela. U najviše slučajeva, on će se nalaziti sa svojom grupom i komandantima rođova za podršku pozadi najistaknutije jedinice.

Starešina jedinice odnosno marševskog ešelona nalazi se na čelu svoje jedinice odnosno marševskog ešelona tako da je u mogućnosti da drži vezu sa jedinicom odnosno ešelonom koji maršuje ispred njega, kao i da pazi da njegova jedinica ne zaostane u kretanju. Pri ovome se mora paziti da starešina uvek ima kod sebe sve organe veze svih potčinjenih mu jedinica na maršu. Glavni deo štaba takođe po pravilu maršuje na čelu jedinice ili neposredno pozadi čelne jedinice.

Razvijanje kolone za borbu. Ako otpočne razvođenje jedinice na maršu ili se prekida marš iz bilo kojeg razloga, komandant mora težiti da izbije na neku pogodnu tačku sa koje će moći da osmotri teren. U tom cilju on ide sa svojom grupom napred, neposredno pozadi najisturenijih delova za osiguranje njegove jedinice. Ukoliko to već nije učinjeno, to je krajnji trenutak kada treba pozvati napred i starešine jedinica za podršku. U zavisnosti od daljeg razvoja situacije i zadatka određuje se gde će ići ostatak štaba.

Napad. Ako jedinica preduzme napad iz pokreta, komandant će ići napred, pozadi najisturenijih delova, gde će moći najbolje da osmotri zemljište za predstojeću borbu. U zavisnosti od daljeg razvoja situacije, odlučiće se gde će se i kada organizovati **komandno mesto**. U svakom slučaju, mora se zagarantovati da komandant drži u ruci najisturenije delove svoje jedinice tako da od početka može izraziti svoj uticaj na njihovo angažovanje u borbi, kao i da bude u stanju da brzo prima izveštaje o razvoju borbe. Sve dok ne bude organizovano njegovo komandno mesto, mora se u zapovesti jasno narediti, gde će se i kako štab — njegov **borbeni deo** — kretati. Po potrebi se pri ovome može odre-

diti samo »pravac kretanja« — često srednji pravac, osa glavnog udara, koji se može izraziti i azimutom (vidi str. 180/1).

Suviše često premeštanje komandnog mesta u toku napada otežava komandovanje i unosi nesigurnost u brzo dostavljanje zapovesti i izveštaja. Stoga treba brižljivo proceniti da li kada i gde treba premestiti komandno mesto. Kako se za vreme njegovog premeštanja ne sme ostati bez veze, to treba načelnika veze blagovremeno obavestiti o namerama za premeštanje komandnog mesta.

Pri planskom pripremanju napada sa **polaznog položaja za napad** (posle prethodne pripreme) ustrojava se, pored postojećeg komandnog mesta, na prednjoj liniji i osmatračica borbenog dela štaba. Na njoj će se po mogućству nalaziti jedan oficir, koji mora imati neposrednu vezu sa komandnim mestom.

Kada napad otpočne, komandant odlazi tamo odakle najbolje može lično da prati razvoj borbe i preduzima potrebne mere. Po pravilu ovo će biti negde pozadi sredine najisturenijeg dela njegove jedinice. U toku napada komandant će biti tamo gde se obrazuje težište borbe ili se pojave borbene krize.

Komandanti oklopnih jedinica praćeni borbenim štabom kreću se za vreme napada u vozilima na najpogodnijem mestu, dok komandant pešadijskih jedinica ili jedinica oklopne pešadije, koje izvode napad peške, po pravilu obrazuju svoja komandna mesta i na njima ostaju sve dok dalji razvoj napada ne bude zahtevao nužnu promenu komandnog mesta. Brza pokretljivost komandanta, nezavisno od svog štaba, omogućava mu neprekidan uvid u stanje zemljišta na kome se izvodi napad i na tok borbenih dejstava. Na taj način, komandant ima mogućnost da:

- obrazuje težište napada tamo gde je stvarno potrebno,
- započete uspehe brzo iskoristi, i
- održava stalan tok napada.

Sadejstvo u napadu biće olakšano ako se komandna mesta jedinica koje u napadu učestvuju nalaze što je moguće bliže. Na taj način se štede radio i telefonska sredstva, a ipak je veza i sigurna i brza. Ako štabovi ne bi mogli biti u

NAZIVI JEDINICA

	Bataljona	Svega ljudi	Pušaka svih vrsta	Automata	Puškomitrailjeza	Mitraljeza	PAM	PAM	DŠK	Ručnih plameno-bacača	Pt pušaka
PRIDATE JEDINICE:											
Tenkovske i samohodne artiljerijske:											
43. gardijska tenkovska brigada	1155	360	271	20	4						23
2. samostalni gard. tenkovski puk probaja	244	53	66								
1536. samohodni artiljerijski puk	241	87	77	4							
<i>Artiljerijske:</i>											
3. art. divizija probaja RVK	11 308	6147	874	89	1	5					199
(117. haubička brigada velike moći, 116. teška haubička brigada, 5. topovska brigada, 1. haubička brigada, 15. laka art. brigada, 7 minobacačka brigada)											
1093. topovski art. puk RVK	449	341	21								24
59. gardijski minobacački puk	667	470	51	11		3					14
17. protivavionska artiljerijska divizija RVK	1933	731	65	6	22	30					

Tenkova				Minobacača	Oruđa						Automobila svih tipova			Konja	
T-60 i T-70	T-34	KV, KV-1s	Samoходних орудия 122 mm		37 mm PAA	45 mm	76 mm PA	76 mm DA	85 mm PAA	122 mm haub.	152 mm haub.	1 top-hauble	203 mm haub.		
19	16	7	6				4							120	
		20												36	
		1	12				1							28	
				108				68		69	20 ³⁾	55	24	964	22
											0	12		36	
														185	
					39			16							
				24 or. M13 12 or. M30											

NAZIVI JEDINICA	Bataljona	Svega ljudi	Pušaka svih vrsta	Automata	Puškomitrailjeza	Mitrailjeza	PAM	PAM DSK	Ručnih plamenobacača	Pt pušaka
<i>Inžinjerijske:</i>										
243. armijski inžinjerijski bataljon		331	199	69	6					
61. samostalni pontonirski bataljon		579	392	25	13	1	1			
140. bataljon za zaprečavanje		302								
<i>Plamenobacačke:</i>										
178. samostalna četa ručnih plamenobacača		127	28	98					113	
207. samostalna četa ručnih plamenobacača		154	37	66					118	
SVEGA U PRIDATIM JEDINICAMA:	17 540	8845	1683	149	6	31	30	231	260	
<i>Jedinice podrške:</i>										
Artiljerija 108. sd										
Podgrupa AAG										
SVEGA U KORPUSU SA PRIDATIM JEDINICAMA	27	41 622	20 072	7000	834	342	42	30	231	706

²⁾ Arhiv MO, f. 208, op. 9828 ss, d. 7, listovi 305—315. Količenkovskih i mehanizovanih jedinica 11. gardijske armije (f. 358,

³⁾ Brojitelj — haubice, imenitelj — top-haubice.

Tenkova				Minobacača		Oruđa										Automobila svih tipova		Konja	
T-60 i T-70	T-34	KV, KV-1s	Samohodnih oruđa 122 mm	50 mm	82 mm	120 mm	37 mm PAA	45 mm	76 mm PA	76 mm DA	85 mm PAA	122 mm haub.	152 mm haub.	1 top-haubice	203 mm haub.				
19	16	28	12	6	108	39	5	68	16	69	20 67	24	1588		15	28			
				58	14			16		12	0 42				96				
															4				
															1	10			
															60				
19	16	28	12	114	243	206 24 or. M13	39	124	39	156	16	131	20 109	24	1883	3107			

čina tenkova i samohodnih oruđa uzeta je po podacima Uprave op. 9034 ss, d. 13, list 40).

Odnos snaga i sredstava u zoni napada korpusa u borbi za glavni odbrambeni pojas neprijatelja (ne uzimajući u obzir pešadijske bataljone i mitraljeze divizije II ešelona, za koju je bilo planirano da bude uvedena u borbu drugog dana napada radi razvijanja uspeha) pokazan je u tablici 5.

Tablica 5

Snage i sredstva	8. gardijski pešad. korpus	Nepri- jatelj ⁴⁾	ODNOS
Bataljona	18	3	6:1
Mitraljeza	676	100	6,7:1
Oruđa i minobacača kalibra 76 mm i većeg	928	60	15:1
Oruđa reaktivne artiljerije	24	—	—
Tenkova i samohodnih oruđa	75	—	—

Za odbranu II pojasa neprijatelj je mogao da iskoriisti, protiv našeg 8. gardijskog pešadijskog korpusa, deo snaga i sredstava 5. tenkovske divizije. Pa ipak, i u tom slučaju bi odnos snaga bio u korist 8. gardijskog pešadijskog korpusa, jer je u zoni njegovog napada bilo planirano uvođenje u borbu 5. tenkovskog korpusa.

ODLUKA KOMANDANTA 8. GARDIJSKOG PEŠADIJSKOG KORPUSA I PRIPREMA NAPADA

(Skice 8. i 9)

U saglasnosti sa dobijenim zadatkom i uputstvima komandanta armije, komandant korpusa general-major P. F. Mališev izvršio je 7. jula komandantsko izviđanje zajedno sa komandantima divizija, pukova i jedinica ojačanja i doneo konačnu odluku: glavni udar korpus nanosi

⁴⁾ Arhiv MO, f. 358, op. 264714 s. d. 1, list 3.

desnim krilom pravcem Beli Vjerh — Obuhovo; borbeni poredak u dva ešelona, sa 11. i 83. pešadijskom divizijom u prvom, a 26. gardijskom pešadijskom divizijom u drugom. Naređeno je da se borbeni poreci divizija prvog ešelona postroje u jedan ešelon, a pukova u 3 ešelona. Po izbijanju divizija prvog ešelona na r. Fomine korpus je imao zadatak da obezbedi uvođenje u borbu 5. tenkovskog korpusa.

Divizijama su postavljeni sledeći zadaci:

11. gardijskoj pešadijskoj⁵⁾ (komandant divizije gardijski general-major I. F. Fedjunjin) sa 2. gardijskim teškim tenkovskim pukom probaja, 1536. samohodnim artiljerijskim pukom, četom 140. bataljona za zaprečavanje, četom 243. armijskog inžinjerijskog bataljona i 207. samostalnom četom ručnih plamenobacača — da udarom duž puta Kolosovo — Otvjeršek probije neprijateljsku odbranu na odseku: (isklj.) Sjeraja — put Trostnjanka — Otvjeršek; da uništi neprijatelja u otpornim tačkama Otvjeršek i Beli Vjerh i u sadejstvu sa 43. gardijskom tenkovskom brigadom i 83. gardijskom pešadijskom divizijom ovlada linijom južne padine k. 242,8 — k. 239,8 a zatim, nastupajući na jug i sadejstvujući sa linije r. Fomine 5. tenkovskom korpusu — da do kraja dana ovlada linijom Obuhovo — (isklj.) k. 215,2. Prednji odredi divizije, zajedno sa 5. tenkovskim korpusom, da do kraja dana izbiju na liniju Vesnini — Krapivna i da ovu liniju čvrsto drže do dolaska glavnih snaga divizije.

Desni sused (31. gardijska pešadijska divizija 16. gardijskog pešadijskog korpusa) nanosi glavni udar levim krilom, probija neprijateljevu odbranu na odseku (isklj.) Dudino — Sjeraja i ovladuje linijom Dubna — k. 243,9. Zatim razvija napad u jugozapadnom pravcu i do kraja dana ovladuje linijom Vjalcevo — k. 224,4 — Medincevo.

Granica sa njim pokazana je na skici 8.

⁵⁾ 27., 33. i 40. gardijski pešadijski i 30. gardijski artiljerijski puk.

83. gardijskoj pešadijskoj diviziji⁶⁾ (komandant divizije general-major J. S. Vorobjov) sa 2 čete 140. bataljona za zaprečavanje i 243. armijskog inžinjerijskog bataljona, 178. samostalnom četom ručnih plamenobacača — da udarom u pravcu zapadne ivice Perestrjaž probije neprijateljevu odbranu na odseku (isklj.) put Kolosovo — Otvjeršek — usamljena kuća 2 km severno od istočne ivice Perestrjaža, sa bližim zadatkom da ovlada otpornom tačkom u Perestrjažu i severnom obalom r. Fomine. Zatim, prodirući brzo na jug za 5. tenkovskim korpusom, da do kraja dana glavnim snagama ovlada linijom Uljanovo 2. — fabrika štirka (1 km jugoistočno od Uljanova 1.). Prednji odredi da ovladaju i do sticanja glavnih snaga divizije čvrsto drže severoistočni deo Krapivne i Krasnogorja (južnog).

Levi sused (18. gardijska pešadijska divizija 36. gardijskog pešadijskog korpusa) nanosi glavni udar pravcem k. 162,3 — istočna ivica Marina, probija neprijateljsku odbranu na odseku (isklj.) Perestrjaž — Ožigovo i ovladuje linijom Marino — Slobodka. Zatim razvija napad u jugoistočnom pravcu, ovladuje linijom Durnjevo — Debri i prelazima preko r. Vitebeta.

Granica s njim prikazana je na skici 8.

26. gardijska pešadijska divizija⁷⁾ (komandant gardijski general-major N. N. Korženjevski), u drugom ešelonu korpusa, kreće se za prvim ešelonom pravcem Deretovo — Kolosovo — Otvjeršek — Starica, s tim da se drugog dana napada ujutro prikupi u rejonu Beli Vjerh — k. 242,8 — Rečica, spremam da razvije uspeh u jugoistočnom pravcu.

43. gardijska tenkovska brigada, zajedno s jednim bataljonom 26. gardijske pešadijske divizije, uvodi se u borbu sa linije bezimeni vis 1200 m istočno od Počinoka — (isklj.) severna ivica Perestrjaž pravcem Otvjeršek — k. 242,8 — r. Fomina — severna ivica Rečice sa bližim za-

⁶⁾ 248, 250. i 252. gardijski pešadijski puk i 187. gardijski artiljerijski puk.

⁷⁾ 75, 77. i 79. gardijski pešadijski puk.

datkom da ovlada uzvišicama južno od r. Fomine i da ih drži do dolaska svojih jedinica. Potom, brigadi je bilo naređeno da napadne Durnjevo. Sa linije razvoja brigada je imala da napada u tri ešelona: četa tenkova KV, četa lakih tenkova, bataljon tenkova T-34. Borbeni poredak ešelonâ — u liniji.

Moto-streljačkom bataljonu je naređeno da napada sa 2. gardijskim tenkovskim bataljonom (T-34), a pešadijskom bataljonu 26. gardijske divizije sa 1. gardijskim tenkovskim bataljonom (za četom lakih tenkova).

U saglasnosti sa uputstvima komandanta armije, u odluci komandanta korpusa bilo je predviđeno da se u toku 24 časa pred početak napada izvrši nasilno izviđanje ojačanim bataljonima.

Prednji bataljoni*) dobili su zadatak na dubinu od 1—1,5 km tj. na dubinu prvog položaja. Komandantima pukova divizija prvog ešelona naređeno je da po jedan pešadijski bataljon drže spremne za razvijanje uspeha prednjih bataljona.

Organizacija artiljerijskog napada. Planiranje artiljerijskog napada u korpusu izvršeno je na osnovu uputstava za organizovanje i izvođenje artiljerijskog napada i plana artiljerijskog napada armije, a i na osnovu odluke komandanta korpusa.

Štab komandanta artiljerije korpusa (komandant artiljerije general-potpukovnik Bodrov) razaslao je 8. jula divizijama borbenu zapovest (prilog 2), planove artiljerijskog napada, premeštanja artiljerije u toku borbe (prilog 3) i artiljerijskog obezbeđenja nasilnog izviđanja. Borbenom zapovešću bilo je, u saglasnosti sa odlukom komandanta korpusa, precizirano obrazovanje artiljerijskih grupa a takođe su bili postavljeni zadaci svakoj grupi po fazama boja.

*) Bataljoni određeni za izvršenje nasilnog izviđanja. — Prim. red.

Za S-3

1. pomoćnik komandanta,
u isto vreme i
njegov zamenik)*)

Za drugog ordonans-oficira:

- rukovođenje borbenim štabom,
- davanje uputstava oficiru veze.
- saradnja sa taktičkim vazduhoplovstvom i armijskom avijacijom; letenje radi osmatranja iz vazduha, iskoriščavanje vazdušnih snimaka; prijavljanje izviđačkih izveštaja, foto-planova i foto-snimaka iz vazduha.
- organizovanje radio i telefonskih veza; određivanje i podela radiotalasa; maskiranje radio-telefonskog saobraćaja; nadzor nad održavanjem u ispravnom stanju sredstava veze i njihovom popunom.

Za oficira za vezu (u isto vreme komandira štabnog voda):

Zahtev da borbeni štabovi budu što je moguće manji, nameće neophodnost uzajamnog pomaganja u obavljanju poslova od strane oficira štaba. Zato su oni dužni da pritiču u pomoć gde je to potrebno.

Stoga se razgraničenje delatnosti na bojnom polju **nikako ne sme shvatiti kao neka uskogrudna štabna birokratija!**

Isto tako, odsutnost nekog od oficira štaba — radi praćenja komandanta, prijema zapovesti, upućivanja kao oficira za vezu, odlaska u izviđanje zemljišta ili u osmatranje iz vazduha — nalaže da njegovu dužnost odmah preuzme neki drugi oficir iz štaba. Zato je neophodno stalno međusobno obaveštavanje pre svega o svim pojedinostima borbene situacije — podacima o neprijatelju, o sopstvenim trupama i

*) Ukoliko ne postoji zamenik komandanta, ili je pak angažovan za neke druge zadatke.

izdatim borbenim zapovestima. Često će ove zadatke primiti na sebe S-3.

Oficiri i odeljenja za vezu. Oficiri odnosno odeljenja za vezu treba da obezbede najtešnje sadejstvo između rodova, i jedinica. Oni su u isto vreme predstavnici svojih jedinica odnosno rodova vojske. Sa jasno dobivenim skiciranim zadatakom, oni moraju biti tačno obavešteni o situaciji svojih jedinica i rodova, kao i o njihovim mogućnostima i namerama, starajući se da se za sve vreme obavljanja ove dužnosti i dalje obaveštava o toku razvoja situacije. Oni prate namere jedinice kojoj su pridati i mere koje ova preduzima i o tome obaveštavaju svoje jedinice. U konkretnom slučaju daju i predloge za sadejstvo.

Sigurnim taktičkim uvidom u situaciju, mogućnošću pravilnog procenjivanja i osećanjem takta, mogu mnogo da doprinesu uzajamnom razumevanju i da bitno olakšaju sadejstvo jedinica, naročito različitih rodova vojske.

Oni moraju da se prilagode načinu rada i postupcima štaba kome su pridati. Ukoliko nisu od svojih jedinica snabdeveni potrebnim sredstvima za vezu, koriste opštu mrežu veze.

Za postupke štaba u pogledu:

- zaštite od neprijateljskog vatrengog dejstva kao i
 - svog osiguranja na zemljištu,
- važe iste postavke kao i za same trupe.

Prikupljanje ljudstva i nagomilavanje vozila mora se izbeći svrsishodnom podelom i strogom disciplinom, kao i jasnim naređenjima, kako u pokretu štaba tako i na komandnom mestu. Ovo naročito važi kada u borbeni štab privremeno dođu odeljenja ili oficiri za vezu, kuriri, lica za prijem zapovesti i naređenja, itd. Njih treba odmah po grupama staviti pod komandu određenih starešina.

Rastresitost. Neophodna rastresitost pojedinih delova borbenog štaba za vreme pokreta postiže se na taj način što se zapovešću određuje kako će se ovi delovi i kojim redom kretati. Za svaki deo štaba mora se odrediti odgovoran starešina.

Primer zapovesti — nastupanje u razvijenom poretku jednog pešadijskog bataljona:

Tablica 6

DIVIZIJE	Širina zo- ne napada u km	ARTILJERIJ- SKE JEDINICE	Broj oruđa i mino- bacača				Gust. oru- đa i mino- na 1 km. f.	
			Minobacača		Oruđa			
			82 mm	120 mm	76 mm DA	122 mm		
11. gard. pd	2 km	Artiljerija i minobacači 11. gard. pd	62	23	18	7		
		Artiljerija i minobacači 26. gard. pd	59	23	24	12		
		15. laka art. brigada	—	—	68	—		
		1. haubička artiljerijska brigada	—	—	—	69		
		69. i 171. minobacački puk 7. minobacačke brigade	—	72	—	—		
		SVEGA:	121	118	110	88	218,5	
83. gard. pd	2 km	artiljerija i minobacači 83. gard. pd	58	24	16	8		
		artiljerija i minobacači 108. pd	58	14	16	12		
		116. teška haubička brigada	—	—	—	39		
		186. minobacački puk 7. minobacačke brigade	—	36	—	—	(152 mm)	
		56. gardijski korpusni artiljerijski puk	—	14	14	11		
		SVEGA:	116	88	46	70	160,0	

Iz tablice 6 se vidi da je 11. gardijskoj pešadijskoj diviziji koja je napadala na pravcu glavnog udara dodeljeno više artiljerije nego 83. diviziji. A pošto je ta divizija imala zadatak da ovlada jakim neprijateljskim čvorom odbrane u Perestrjažu, istovremeno je u njenu artiljerijsku grupu za podršku pešadije uključena 116. teška haubička brigada koja je u svom naoružanju imala 39 oruđa kalibra 152 mm.

Podela artiljerije po pukovima u divizijama pokazana je na tablici 7.

Tablica 7

DIVIZIJE	Pukovi	ARTILJERIJSKE JEDINICE	Broj oruđa i minobacača				Svega oruđa i minobacača
			82 mm	120 mm	76 mm DA	122 mm	
11. gard. pd	40. gard. pp	3/30 gard. ap, 169. minp	—	36	4	3	43
	33. gard. pp	1/30. gard. ap, 2/57. gard. ap, ap, 1/171. minp	—	18	14	6	38
	27. gard. pp	2/30. gard. ap, 1 i 3/57. gard. ap, 2/171. minp	—	18	22	10	50
SVEGA:			—	72	40	19	131
83. gard. pd	248. gard. pp	187. gardijski ap	—	—	16	8	24
	250. gard. pp	186. minp	—	36	—	—	36
	252. gard. pp	257. ap 108. pd	—	16	12	—	28
SVEGA:			—	52	28	8	88

Od artiljerije pokazane u tablici 7 u divizijama je bilo obrazovano toliko grupa za podršku pešadije, koliko je bilo pukova u prvom ešelonu. Minobacačke baterije 120 mm i čete minobacača 82 mm nisu bile uključene u grupu za podršku pešadije.

Radi artiljerijskog obezbeđenja borbenih dejstava pešadijskih divizija, u korpusu su obrazovane artiljerijske grupe za podršku pešadije pešadijskih divizija (grupe PP-11 i PP-83). Osim toga, u korpusu su bile obrazovane: grupa ADD sastavljena od 5. topovske artiljerijske brigade i 1093. topovskog artiljerijskog puka — svega 48 haubica i top-haubica 152 mm; grupa AR*) sastavljena od 544. i 1221. haubičkog artiljerijskog puka 117. haubičke artiljerijske brigade velike moći — svega 24 haubice 203 mm; minobacačka grupa — 59. puk gardijskih minobacača — svega 24 oruđa M-13 i 12 oruđa M-30.

Iz sastava armijske artiljerijske grupe korpus je podržavala 12. gardijska i 15. samostalna topovska brigada — svega 56 oruđa.

U celini, grupisanje artiljerije obezbedilo je izvršenje zadataka koje joj je komandant korpusa postavio.

Artiljerijski napad bio je planiran na svu dubinu zadatka dana korpusa i sastojao se iz:

- artiljerijske pripreme juriša;
- podrške juriša pešadije i tenkova;
- praćenja pešadije i tenkova u toku borbe u dubini neprijateljske odbrane.

Planirano je da artiljerijska priprema traje 2 časa i 45 minuta i to: 5 minuta — vatreni nalet celokupne artiljerije po prednjem kraju i bližoj taktičkoj dubini (2—4 km) sa ciljem da se njenim iznenadnim udarom nanesu maksimalni gubici živoj sili i vatrenim sredstvima; 20 minuta prekid vatre sa ciljem da se neprijatelj navede da napusti skloništa i zaklone zbog opasnosti da naša pešadija ne ovlada njegovim rovovima; 60 minuta — korektura na ciljeve predviđene za uništenje i neutralisanje.

*) Artiljerija za rušenje. — Prim. prev.

Istovremeno sa korekturom predviđeno je da se izvrši neutralisanje i rušenje vatrenih tačaka; 5 minuta — vatreni nalet celokupne artiljerije radi nanošenja gubitaka živoj sili u dubini glavnog odbrambenog pojasa; 50 minuta — vatra celokupne artiljerije za rušenje i neutralisanje ciljeva. Oruđa, izdvojena za neposredno gađanje, bila su dužna da razruše teške i luke bunkere na prednjem kraju; artiljerija grupe ADD — da neutrališe artiljerijske baterije, štabove, centre veze; ostala artiljerija — da tuče ciljeve na dubinu do 4 km; 25 minuta — vatreni nalet celokupne artiljerije sa maksimalnim režimom vatre po istim ciljevima kao i u prvom vatrenom naletu.

Količina odobrene municije za artiljerijsku pripremu (na oruđe, minobacač) pokazana je u tablici 8.

Tablica 8

Struktura art. pripreme	Mine		Reaktivna artiljerija	Granate		
	82 mm	120 mm		76 mm	122 mm	152 mm
prvi vatreni nalet (5 minuta)	30	20	6 baterijskih plotuna M-13	30	20	15
korektura, neutralisanje i rušenje ciljeva	12	8	—	12	8	6
drugi vatreni nalet (5 minuta)	30	20	3 divizijska plotuna	30	20	15
rušenje i neutralisanje ciljeva	18	12	6 divizijskih plotuna	18	12	9
treći vatreni nalet (25 minuta)	75	50	3 divizijska plotuna	75	50	37
SVEGA:	165	110	6 baterijskih i 12 divizijskih plotuna	165	110	82

Utrošak municije TS-14, mina 50 mm i granata 45 mm nije bio ograničen.

Podrška juriša pešadije i tenkova planirana je metodom vatre nog vala na dubinu 500—700 metara. Za podršku juriša pešadije i tenkova artiljeriji korpusa odobreno je na svako oruđe (minobacač) granata (mina): 82 mm — 60, 120 mm — 40, 76 mm — 60, 122 mm — 40 i 152 mm — 30.

Reaktivna artiljerija imala je zadatak da pred polazak pešadije i tenkova na juriš ispalji 6 baterijskih plotuna M-13 po prednjem kraju neprijateljske odbrane, a zatim da izvršava zadatke po zahtevu komandanata divizija prvog ešelona.

Pri polasku na juriš tenkova 2. gardijskog tenkovskog puka probaja, iz 11. gardijske pešadijske divizije izdvojena su 4 oruđa 76 mm i 8 oruđa 45 mm i obrazovana grupa oruđa za podršku tenkova, koja je imala zadatak da prati tenkove vatrom i pokretom. Sem toga, planirano je da se za podršku tenkova odredi haubički puk iz grupe za podršku pešadije te divizije.

Planirano je da se praćenje pešadije i tenkova u toku borbe u dubini ostvaruje metodom uzastopnih koncentracija vatre. Za ovu svrhu je odobrena na svako oruđe i minobacač sledeća količina granata i mina: 82 mm — 60, 120 mm — 30, 76 mm — 60 i 122 mm — 30.

Da bi se obezbedilo neprekidno praćenje pešadije i tenkova od strane artiljerije, predviđeno je plansko premeštanje njenih borbenih poredaka. Neposredno u borbenim porecima bataljona trebalo je da se kreće bataljonska artiljerija. Posle ovlađivanja prvim neprijateljskim rovom, 50% minobacača svih vrsta, oruđa pukovske i protivtenkovske artiljerije trebalo je da se isture u borbene poretke pešadije, a ostalih 50% da pročešljavaju vatrom sa ranijih vatreних položaja zemljište između vatre ног vala i nastupajuće pešadije.

Po izbijanju pešadije na liniju 500 m južno od Sjeraje — bezimeni vis 1 km istočno od Sjeraje — uzvišica severno od Perestraža trebalo je da se u borbeni poredak

pešadije isturi i ostalih 50% minobacača, pukovskih i protivtenkovskih oruđa, a i topovske baterije 30. i 187. gardijskog artiljerijskog puka iz pešadijskih divizija. U isto vreme celokupna artiljerija grupa za podršku pešadije u divizijama trebalo je da se potčini komandantima pešadijskih pukova. Pod komandu komandanata divizija imali su da se stave po jedan minobacački i haubički artiljerijski puk iz sastava korpusnih grupa.

Dalje premeštanje artiljerije, isturene u borbene potretke pešadije, trebalo je da se vrši istovremeno sa prodiranjem pešadije. Ostala artiljerija je trebalo da se premešta sa takvim proračunom da njen veći deo bude u mogućnosti da dejstvuje sa vatreñih položaja.

Artiljerijsko obezbeđenje uvođenja u borbu 5. tenkovskog korpusa planirao je komandant artiljerije armije. Predviđeno je da od artiljerije, pridate 8. gardijskom pešadijskom korpusu, učestvuje topovska brigada 3. artiljerijske divizije, a od podražavajuće artiljerije — cela podgrupa armijske artiljerijske grupe.

Zadaci avijacije. Avijacijsko obezbeđenje napada jedinica 11. gardijske armije stavljeno je u dužnost 1. vazduhoplovnoj armiji ojačanoj nizom jedinica iz rezerve Vrhovne komande.

Pred početak operacije prikupljeno je 720 aviona. Od toga: lovaca — 500 (2. i 8. lovački avio-korpus, 303. i 309. lovačka avio-divizija), bombardera — 70 (204. bombarderska avio-divizija), jurišnika — 150 (224. i 233. jurišna avio-divizija). Sem toga, dato je i 180 aviona za noćna dejstva (Po-2). Za operaciju su bile upotrebljene i jedinice iz rezerve Vrhovne komande: 2. lovački avio-korpus, 231. jurišna avio-divizija, 2. jurišni avio-korpus i 213. avio-divizija za noćno bombardovanje. Za obezbeđenje napada jedinica 11. gardijske armije avijacija je dobila sledeće zadatke:

U periodu pristizanja jedinica u rejone prikupljanja dežurstvom na aerodromima (po pozivu stanica VOJIN)* i poletanjem iz zaseda štiti rejone prikupljanja i vatrene položaje artiljerije u rejonu prikupljanja jedinica udarne grupacije armije.

Avijacija za daljnja dejstva i 213. avio-divizija za noćno bombardovanje da u noći 10/11. i 11/12. jula nanesu udare po neprijateljskim jedinicama u rejonima njihovog prikupljanja (Dudino, Počinok, Žukovo).

U periodu artiljerijske pripreme nanosi udare jurišnom avijacijom po neprijateljskim rezervama koje budu podilazile sa jugozapadnog, južnog i jugoistočnog pravca.

U periodu juriša i proboga prednjeg kraja:

— postaviti dimnu zavesu na odseku Glinaja — Crveni Oktobar;

— neutralisati i uništiti živu silu i artiljeriju neprijatelja u dubini njegove odbrane;

— izboriti prevlast u vazduhu; sprečiti neprijatelja da organizovano bombarduje naše jedinice i obezbediti borbena dejstva našim jurišnicima i bombarderima na bojištu;

— grupama jurišnika od 4 do 6 Il-2 neutralisati i uništiti neprijateljsku artiljeriju na vatrenim položajima, koja ometa prodiranje naših jedinica i sprečiti neprijatelju povlačenje na r. Fominu;

— ešeloniranim napadima jurišnika uništavati i neutralisati živu silu i vatrena sredstva u zoni napada armije.

U periodu borbe u dubini neprijateljske odbrane:

— neutralisati pešadiju, tenkove i artiljeriju na grebenima uzvišica i u jarugama južno od r. Fomine na odseku Starica — Rečica;

— biti spremni za dejstvo jurišnicima po pozivu sa KM komandanta 11. gardijske armije radi neutralisanja neprijateljske pešadije, tenkova i artiljerije u rejonu Dubna — severna ivica Starice.

*) U originalu »посты BHOC«. — Prim. prev.

Osim toga, avijacija je imala zadatak da dejstvom jurišnika i bombardera i zaštitom lovcima obezbedi uvođenje u borbu i borbena dejstva 5. tenkovskog korpusa pravcem Uljanovo — Krapivna — Jagodna. Za neposrednu podršku ovoga korpusa izdvojen je jedan jurišni avio-puk.

Podela snaga i sredstava prema zadacima avijacije za prvi dan operacije pokazana je u tablici 9.

Upotreba tenkova. 8. gardijski pešadijski korpus bio je pojačan 43. gardijskom tenkovskom brigadom, 2. gardijskim teškim tenkovskim pukom probaja i 1536. samohodnim artiljerijskim pukom.

2. gardijski teški tenkovski puk probaja i 1536. samohodni artiljerijski puk pridati su 11. gardijskoj pešadijskoj diviziji koja ih je upotrebila na sledeći način: 2 čete teškog tenkovskog puka zajedno sa prvim ešelonom 27. gardijskog pešadijskog puka probijale su neprijateljsku odbranu u pravcu Belog Vjerha; ostale dve čete ovog puka dejstvovale su sa jurišnim grupama sa zadatkom da ih podržavaju prilikom blokiranja otpornih tačaka; zatim su dobili naređenje da obiju Otvjeršek sa zapada i ovlađuju grebenom uzvišice južno od ovog mesta. 1536. samohodni artiljerijski puk bio je potčinjen komandantu 2. gardijskog teškog tenkovskog puka od koga je dobio zadatak da vatrom iz samohodnih oruđa obezbedi prodiranje tenkova. 43. gardijska tenkovska brigada, sa jednim bataljonom 75. gardijskog pešadijskog puka 26. gardijske pešadijske divizije i pionirima 243. armijskog inžinjerijskog bataljona, uvedena je u borbu u zoni napada 11. gardijske pešadijske divizije posle probaja prvog odbrambenog položaja, radi ovlađivanja drugim i trećim položajem. Zatim, pošto pešadija ovlada linijom južno od r. Fomine i pošto 5. tenkovski korpus bude uведен u borbu, ova tenkovska brigada imala je zadatak da okreće na istok radi napada u pravcu Durnjeva zajedno sa 18. gardijskom pešadijskom divizijom. Sa ove linije ova brigada je prešla pod komandu 36. gardijskog pešadijskog korpusa.

Tablica 9

Z A D A C I	Aviopoloetanja				
	BA	JA	LA	BA Za noćno bombardo.	SVE- GA
Izborenje prevlasti u vazduhu i zaštita kopnenih jedinica	—	—	420	—	420
Udar bombarderske avijacije po vatrenom sistemu neprijateljske odbrane	70	—	—	—	70
Dejstva jurišne avijacije radi obezbeđenja prodiranja jedinica u napadu	—	200	—	—	200
Borba sa podilazećim rezervama neprijatelja	50	70	—	—	120
Obezbeđenje uvođenja u borbu 5. tenkovskog korpusa i njegovog dejstva u dubini	—	100	160	—	260
Zaštita jurišnika i bombardera	—	—	420	—	420
Noćna dejstva po neprijateljskim jedinicama i tehnicu u rejonima prikupljanja, na komunikacijama i u mestima iskrcavanja	—	—	—	ADD*) — 180 Po-2 400	580
Rezerva	—	50	160	—	210
SVEGA:	120	420	1160	580 ⁸⁾	2280

*) Avijacija za daljnja dejstva. — Prim. prev.

⁸⁾ Od toga 50 aviopoleta ADD i 210 Po-2 za dejstvo po objektima u zoni napada 8. gardijskog pešadijskog korpusa.

Upotreba tenkova samo u zoni napada 11. gardijske pešadijske divizije objašnjava se time što karakter zemljišta i neprijateljske odbrane nisu pružali uslove za njihovu upotrebu na drugim odsecima. Da bi se u borbenim porecima izbeglo nagomilavanje tenkova na uskom odseku prolaznom za tenkove i da bi se izbegli nepotrebni gubici, odlučeno je da se 43. gardijska tenkovska brigada uvede u borbu tek posle ovlađivanja prvim položajem.

Borbeni poreci tenkovskog i samohodnog artiljerijskog puka 43. gardijske tenkovske brigade postrojeni su u skladu sa dobijenim zadatkom, uzimajući u obzir i zemljište i karakter neprijateljske odbrane (vidi skicu 10).

Inžinjerijsko obezbeđenje. — Za obezbeđenje napada korpus je imao: u pešadijskim pukovima 9 pionirskih vodova, 3 divizijska pionirska bataljona i korpusnu pionirsku četu. Sem toga, iz sastava inžinjerijskih jedinica armije pridati su mu 243. armijski inžinjerijski bataljon, 140. bataljon za zaprečavanje i 61. samostalni pontonirski bataljon.

Zadaci za inžinjerijsko obezbeđenje napada korpusa izneti su u zapovesti od 8. jula 1943. godine, kao i u usmenim naređenjima komandanta korpusa. Osnovni zadaci su bili: izrada prolaza u minskim poljima i žičnim preprekama (svojim i neprijateljskim); obezbeđenje prodiranja pešadije, artiljerije i tenkova (izrada kolonskih puteva, prolaza preko pešadijskih i protivtenkovskih rovova i kontraeskarpi, zaštitno-kontrolna služba i dr.) i inžinjerijsko izviđanje.

Mostovi preko r. Žizdre i r. Vitebeta rađeni su po planu štaba armije a zatim, kad su bili gotovi dodeljeni su korpusima. 8. gardijskom pešadijskom korpusu dodeljeno je 11 mostova od kojih su tri bila pešačka. Osim mostova, za svaki korpus je bilo uređeno po šest gazova.

Izrada prolaza u minskim poljima i žičnim preprekama stavljena je u zadatak pukovskim i divizijskim pionirima, a i 243. armijskom inžinjerijskom bataljonu i 140. bataljonu za zaprečavanje. Prva četa 140. bataljona za za-

Borbeno izviđanje se mora vršiti u svim fazama borbe. Njegovi izviđački organi moraju uvek biti spremni za borbu, mada oni ne treba da je traže.

Dubina borbenog izviđanja je ograničena. Ona će velikim delom zavisiti od gustine neprijateljskog rasporeda i pogodnosti zemljišta. Naročito sposobne i opremljene izviđačke patrole mogu se peške pri tom infiltrirati kroz neprijateljske linije i tako pribaviti važne podatke.

Pored naređenog borbenog izviđanja mora svaki čovek biti svestan potrebe samostalnog i neprekidnog osmatranja bojnog polja.

Nasilno borbeno izviđanje — hvatanje zarobljenika — kao i brižljivo pripremljeni prepadi, koji se izvode snagama različite jačine, mogu se katkad preuzeti, ako ne postoje mogućnosti da se potrebni podaci pribave na drugi način.

b) IZVIĐAČKI OKLOPNI BATALJON

1. Opšta načela

Upotreba bataljona treba da zahvati celokupnu širinu dodeljene zone za pokret divizije. Dubina se određuje prema situaciji kod neprijatelja. Ipak zadatak izviđačkog oklopног bataljona nije u tome da se on sâm probija kroz jak neprijateljski odbrambeni položaj u njegovu dubinu.

Napredovanje bataljona ne može se, usled njegove velike pokretljivosti po drumovima kao i van puteva, ni vremenski ni šematski precizirati. Obilasci neprijatelja ili teško prolaznog zemljišta, kao i iznenadne ili neophodne borbe sa neprijateljem, jesu faktori koji se ne mogu ni u kakvom planu tačno odrediti.

Blagovremeno upućivanje izviđačkog oklopног bataljona ima presudan značaj za uspeh izviđanja. Ako situacija ne bi dozvolila njegovo blagovremeno upućivanje, to divizija ne može računati na neke velike rezultate u izviđanju. Izviđanje oklopnim bataljonom u ovom slučaju ne bi imalo nikakav veći značaj od opštег borbenog izviđanja.

Izviđački oklopni bataljon nastoji u prvom redu da svoj zadatak ispuni prodirući kroz slaba mesta neprijatelja. Zato su maskiranje i prikrivanje u vezi sa iznalaženjem naj-

pogodnijih mesta, osnove koje vode uspehu izviđanja oklopnim delovima.

Bataljon stupa u borbu samo ukoliko je to neophodno za izvršenje izviđanja.

Samo u izuzetnim slučajevima treba ga upotrebiti kao prednji ili goneći odred. Njegov zadatak takođe nije da u dubini neprijateljske teritorije vodi neke borbe u kojima bi se izložio uništenju, niti da se upotrebljava za odbranu položaja.

U interesu vođenja svojih dejstava, divizija mora izviđački oklopni bataljon, ako se nalazi u takvom položaju, odmah smeniti s drugim trupama, a njega opet vratiti njegovom osnovnom zadatku — izviđanju ili ga držati spremnog za ovaj zadatak.

2. Komandovanje izviđačkim oklopnim bataljonom

Komandant bataljona mora uvek da razmišlja i dejstvuje u okviru divizije, a često i korpusa. Zato ga komanda divizije mora uvek obaveštavati o sopstvenim namerama kao i o stanju kod neprijatelja.

Načelno, divizija daje bataljonu širi izviđački zadatak. On sadrži sve podatke o neprijatelju, sopstvene namere, granice zone izviđanja po širini i dubini, kao i specijalne izviđačke ciljeve. Takođe i ovom prilikom treba u svakom slučaju izbegavati duple zadatke.

U granicama ovako postavljenog opšteg zadatka za izviđanje komandant bataljona dejstvuje samostalno.

Izviđački oklopni bataljon i avijacija taktičkog izviđanja međusobno tesno sadejstvuju (vidi str. 370).

Pri ovome divizija blagovremeno obaveštava komandanta izviđačkog bataljona o angažovanju taktičkog izviđanja iz vazduha i preduzima mere za razmenu izviđačkih izveštaja.

Upućivanje i angažovanje pojedinih izviđačkih patrola (S p ä h t r u p p s) vrši sam komandant bataljona. Komandiri izviđačkih oklopnih četa za izviđanje*) slušaju izdavanje

*) Tu se podrazumevaju izviđačke oklopne čete (P a n z e r - S p ä h - k o m p a n i e n) koje svoje zadatke izvršavaju u prvom redu osmatranjem i izviđanjem. Dele se na izviđačke patrole (S p ä h t r u p p s). — Prim. red.

ovih uputstava, ali pri tome ipak ne daju svojim izviđačkim patrolama nikakve dopunske izviđačke zadatke.

Za komandovanje izviđačkim oklopnim bataljonom ne postoje nikakve strogo utvrđene šeme. Jedino izveštaji o neprijatelju u tesnoj vezi sa zadatkom bataljona opredeljuju način njegovog dejstva.

Snalažljivost i hrabrost komandanta, kao i snalažljivost svakog pojedinog starešine izviđačkih organa, jesu preduslov za uspeh. Naročito će vođe izviđačkih patrola često morati samostalno da donose svoje odluke i da po njima rade.

U svim situacijama komandant bataljona drži svoj bataljon spremam za uskupno angažovanje radi postignuća presudno važnog izviđačkog zadatka. Ovo važi u odgovarajućoj meri i za komandire izviđačkih oklopnih četa za borbu*), koje njihove široke zone izviđanja ne smeju nавести na to da rasture svoje snage.

Povoljne situacije komandant treba brzo i vešto da iskorišćava. Nasuprot tome, angažovanje bataljona treba sprovesti planski i bez ikakve preterane žurbe.

3. Izviđačke patrole i grupe

Neposredni **izvršioc** stvarnog izviđanja su **patrole** izviđačkih oklopnih četa za izviđanje. Izviđački oklopni bataljon ima ukupno preko 36 izviđačkih oklopnih kola, što znači da može obrazovati **12 izviđačkih patrola (grupa)**.

Zajednička borbena upotreba izviđačkih četa za izviđanje ne odgovara njihovoj prirodi i treba da bude samo izuzetna, u slučaju krize. Ako izviđački oklopni bataljon stupi u borbu, to će komandant bataljona naređiti da se povuku sve izviđačke patrole koje se nalaze isturene prema neprijatelju, da bi ih mogao upotrebiti na drugi način. Za izviđanje ovih ciljeva, koji se nalaze u rasporedu neprijatelja ili pozadi njegovog fronta, izviđačke patrole se mogu pojačati grupama iz sastava izviđačkih oklopnih četa za borbu.

*) Tu se podrazumevaju izviđačke oklopne čete (Pz.-Aufklärungs-Kompanien) koje svoje zadatke izvršavaju u prvom redu borbom na vežištu dejstva izviđačkog bataljona. One se dele na grupe. — Prim. red.

Komanda divizije ne ulazi u način obrazovanja i upotrebe izviđačkih patrola. Ovo se uvek prepusta samom komandantu izviđačkog bataljona. Isto tako, na svaki način treba izbeći oduzimanje bataljonu pojedinih izviđačkih patrola i njihovo pridavanje štabu divizije ili pojedinim borbenim grupama odnosno bataljonima.

U svakoj situaciji komandant bataljona zadržava deo izviđačkih patrola u rezervi kako bi mogao brzo da obrazuje težište izviđanja, gde se ukaže potreba, odnosno da popuni nastale praznine u njegovom sistemu.

4. Angažovanje bataljona u izviđanju

U prvoj fazi izviđačkog zadatka komandant bataljona angažuje samo manji broj izviđačkih patrola da bi stvorio sliku o rasporedu neprijatelja i karakteru zemljišta u određenoj zoni izviđanja.

U drugoj fazi, posle izvesnog razjašnjavanja situacije, komandant zgušnjava raspored svojih izviđačkih organa na pravcu težišta izviđanja. U tom cilju, on upućuje nove izviđačke patrole. U isto vreme prikuplja glavninu bataljona ka tački težišta izviđanja. Najzad, komandant bataljona naređuje izvlačenje onih izviđačkih patrola čiji dalji opstanak pred neprijateljem nije neophodan. One se u danom slučaju takođe koriste za pojačanje rasporeda izviđanja na pravcu težišta.

U trećoj fazi on preduzima udar bataljonom u pravcu izviđačkog cilja. Ako je neprijatelj izvršio njegovo posedanje, komandant upućuje izviđačke čete za borbu u napad, pozadi zavese koju obrazuju unapred poslate izviđačke patrole. Kada napad otpočne, izviđačke patrole će se prikupiti pozadi izviđačkih četa za borbu i biti spremne za nove zadatke.

Komandant izviđačkog bataljona u toku borbe lično komanduje prvenstveno onim delovima koji vode borbu, kao što su, na primer, izviđačke čete za borbu. Zamenik komandanta, u ovom slučaju preuzima dalje rukovođenje izviđanjem sa izviđačkim patrolama iz sastava izviđačkih oklopnih četa za izviđanje.

Komandanti, komandiri i politički radnici vaspitavali su potčinjene u duhu odanosti otadžbini, mržnje prema neprijatelju, da se uporno brane i odvažno napadaju.

Razvijanju mržnje prema neprijatelju doprinelo je i izučavanje u jedinicama materijala o masovnom nasilnom odvođenju mirnih sovjetskih građana u nemačko-fašističko ropsstvo kao i o zlodelima nemačko-fašističkih vlasti na okupiranoj teritoriji.

Veliki vaspitni efekat je bio postignut pri izučavanju, sa celokupnim ličnim sastavom korpusa, materijala Sovjetskog biroa za informacije »Dve godine otadžbinskog rata Sovjetskog Saveza«. Materijali tog biroa ubedljivo su pokazivali da su, u toku dvogodišnje borbe na sovjetsko-nemačkom frontu, potpuno propali avanturički plasovi nemačkih imperijalista, sračunati na porobljavanje naroda Sovjetskog Saveza, da je vojna moć Hitlerove Nemačke u osnovi potkopana i da nemačko-fašistička armija preživljava ozbiljnu krizu. Suprotno tome, za to isto vreme, Sovjetska armija je ojačala, a sovjetska pozadina je postala čvršća i nepokolebljivija, što je ulivalo veru u našu neminovnu pobedu. Istovremeno je na svim sastancima, mitinzima i razgovorima podvlačeno da je neprijatelj još snažan i da je za izvojevanje pobeđe nad nemačko-fašističkim zavojevačima potrebno naprezanje svih naših snaga i gvozdena istrajnost u borbi sa neprijateljem.

Partijsko-politički rad, usmeren neposredno na obezbeđenje predstojećeg napada, otpočeo je u jedinicama korpusa početkom jula.

Političko odeljenje korpusa je sastavilo plan partijsko-političkog rada za pripremni period (od 8. do 12. jula) i za period vođenja borbi (od 12. do 20. jula).

U pripremnom periodu je predviđeno: savetovanje načelnika političkih odeljenja divizija i zamenika komandanata jedinica korpusa za moralno-političko vaspitanje o pitanju partijsko-političkih mera koje treba preduzeti u pripremnom periodu; kontrola rada partijsko-političkog aparata 26. gardijske pešadijske divizije za vreme izvrše-

nja marša divizije; kontrola rada političkih organa na obezbeđenju čuvanja vojne tajne; mera za maskiranje i bezbednost jedinica kao i mera za dovođenje u ispravnost oružja; kontrola organizacije rada na tumačenju izveštaja Sovjetskog biroa za informacije; pružanje pomoći za održavanje sastanaka partijskih aktivnih pukova sa dnevним redom »Tok borbi na oreško-kurskom i bjelgorodskom pravcu i naši zadaci« i kontrola gotovosti pozadinskih jedinica za materijalno obezbeđenje jedinica korpusa.

U planu za period vođenja borbi predviđeno je pružanje pomoći političkim organima, zamenicima komandanta za moralno-političko vaspitanje, partijskim rukovodiocima pukova i bataljona u podizanju borbenog napadnog elana kod ličnog sastava, u obezbeđenju brzine dejstava, brzog prodiranja za vatrenim valom i nezadrživog neprekidnog praćenja u stopu odstupajućeg neprijatelja, kao i ukazivanje pomoći partijskim i komsomolskim organizacijama u tumačenju predstojećih zadataka u mobilisanju ličnog sastava za izvršenje zapovesti starešina, u radu na brojnom jačanju Partije i drugim pitanjima.

Politički organi, partijske i komsomolske organizacije, zajedno sa starešinama jedinica, rasporedili su komuniste i komsomolce po vodovima i četama i obrazovali rezervu zamenika komandanta bataljona (diviziona) za moralno-političko vaspitanje, partijskih i komsomolskih rukovodilaca. Komunistima i komsomolcima su postavljeni individualni zadaci.

U svim četama i vodovima držane su političke informacije i razgovori na teme: »Tamo gde garda napada, neprijatelj mora da popusti«, »Osvetićemo se nemačko-fašističkim izrodima za sva njihova zlodela«, »Uzajamna pomoć u borbi«, »Kako se treba boriti sa neprijateljskim tenkovima i avionima«, »Naš komandir«, »Šta odlučuje o uspehu u borbi« i druge. Sem toga, celokupni lični sastav se redovno upoznavao sa izveštajima Sovjetskog biroa za informacije.

U toku noći uoči napada komandanti divizija i njihovi zamenici za moralno-političko vaspitanje lično su vodili

Podsetnik za opštu zapovest za izviđanje komandanta izviđačkog oklopног bataljona (koja se izdaje komandirima četa)

Bataljonska zapovest za izviđanje od 12. IX 19....

- 1.— Neprijatelj
 - osnovna zamisao divizije
 - susedi
- 2.— Izviđački oklopni bataljon izviđa u zoni:
 - Desna granica
 - Leva granica
 - Linija prednje granice
- 3.— Ciljevi i težište izviđanja:
- 4.— Podela zadataka:
 - cilj a) 1 izviđačka patrola 1. čete,
 - cilj b) 1 izviđačka patrola 1. čete,
 - cilj c) 1 izviđačka patrola 1. čete,
 - cilj d) 2 izviđačke patrole 1. čete, svaka ojačana sa po jednom grupom iz 3. izviđačke oklopne čete za borbu.
 - cilj e) 1 izviđačka patrola 1. čete,
 - cilj f) 1 izviđačka patrola 1. čete

Radi prijema uputstava, vode izviđačkih patrola doći će na komandno mesto bataljona do x-časova.

Izviđačke patrole moraju biti spremne za polazak u izviđanje u x-časova kod 1. čete.

- 5.— Bataljon želi da sazna:
 - a) ...
 - b) ...
 - c) ...
- 6.— 3. izviđačka okl. četa za borbu daje dva oficira-osmatrača eskadrili armijske avijacije, koje će prebaciti helikopter sa komandnog mesta divizije u x-časova.
- 7.— Avioni armijske izviđačke eskadrile nalaziće se iznad rejona izviđanja u x-časova, y-časova, z-časova.
- 8.— Znaci za raspoznavanje.

- 9.— Organizacija radio-veze prema priloženim »Specijalnim uputstvima za rádio-veze, br. 1 od.....«
- 10.— Polazak bataljona u — čas, zapovest sleduje.

c) ESKADRILA ARMIIJSKE AVIJACIJE

Brigade, divizije ili druge velike združene jedinice imaju u svom organskom sastavu po jednu eskadrilu armijske avijacije (**Heeres-Flieger-Staffel**).

Zbog svojstva izviđačkih aviona njihova je upotreba jako zavisna od situacije u vazduhu (Luftlage).

Otuda načelo:

Ako postoji nadmoćnost u vazduhu, a neprijateljska protivavionska odbrana je slaba, moguće je preuzimati vazdušna izviđanja i preko svojih linija. U svim ostalim slučajevima, vazdušno izviđanje je moguće samo do sopstvenih prednjih linija.

1.— Zadaci

Zajedno sa jedinicama za zemaljsko izviđanje (izviđački oklopni bataljoni itd) komandant združene jedinice upotrebljava i raspoložive izviđačke eskadrile kako za taktičko tako i za borbeno izviđanje.

Ako su otkriveni bokovi, pri izvršenju pokreta i održavanju veze sa susedima izviđačka eskadrila dobija po pravilu još i dopunske zadatke za vršenje kontrole iz vazduha. Ako je povoljna situacija u vazduhu, izviđačka eskadrila dopunjava i artiljerijsko osmatranje.

Pojedine avione trupni komandant može da upotrebi za vezu, prenos rezervnih delova, kao i za snabdevanje manjih razmara pojedinih jedinica.

Svaki izviđački avion je dužan da izvesti o pojavi neprijateljskih tenkova. Jednovremeno se izveštaj dostavlja i tenkovskom bataljonu, koji je najbliži neprijateljskim tenkovima.

2.— Preduslovi uspešne upotrebe

Povoljne mogućnosti za angažovanje su:

- preko dana pri slabom kumulusnom naoblačenju,

Tablica 10

VRSTE MUNICIJE	11. gard. pd	26. gard. pd	83. gard. pd	56. gard. korpu- sni ap
Puščana municija	1,6	2,2	1,5	—
Municija za pištolj TT	1,3	1,3	1,8	—
Municija za 14,5 mm pt pušku	1,4	1,2	1,2	—
Ručne bombe	2,5	1,2	1,8	—
Ručne pt bombe	1,0	1,3	1,6	—
Mine 50 mm	1,6	2,0	1,7	—
Mine 82 mm	3,2	2,4	3,3	—
Mine 120 mm	3,3	2,2	3,0	3,0
Granate 45 mm	1,6	2,0	1,5	—
Granate 76 mm za PA	2,2	2,0	2,2	—
Granate 76 mm za DA	2,9	3,6	3,3	3,5
Granate 122 mm (haubičke)	3,6	3,5	3,0	3,0

Iz tablice 10 vidi se da su pred početak napada divizije 8. korpusa imale po 3 i više borbenih kompleta osnovnih vrsta artiljerijske municije. Od toga je kod 11. i 83. divizije od 7. do 10. jula bilo dотureno na vatrene položaje 2 borbena kompleta, a kod 26. divizije — 1 borbeni komplet. Osim toga, po 0,5 borbenog kompleta bilo je dотureno u neposrednu blizinu vatrenih položaja artiljerije.

Jedinice pridate 8. korpusu i podržavajuće jedinice imale su prema stanju na dan 10. jula sledeće količine municije (u borbenim kompletima):

3. artiljerijska divizija	120	mm	.	.	.	2,6
RVK:	76	mm	DA	.	.	2,7
	122	mm	.	.	.	2,4
	152	mm	.	.	.	2,7
	203	mm	.	.	.	2,6

Artiljerija 108. pešadijske divizije:	76	mm	DA	.	.	2,8
	122	mm	.	.	.	3,0
	82	mm	.	.	.	1,4
	120	mm	.	.	.	1,8
17. protivavionska artilje- rijska divizija RVK:	85	mm	.	.	.	3,0
	37	mm	.	.	.	3,75
	12,7	mm	.	.	.	2,18
	7,62	mm	.	.	.	1,88
12. gardijska topovska art. brigada	2,9
1093. topovski artiljerijski puk RVK	2,92
59. puk gardijskih minobacača	8 plotuna
43. gardijska tenkovska brigada	3,1
2. gardijski samostalni tenkovski puk pro- boja	3,0

Divizije 8. korpusa raspolagale su sa po 3 punjenja goriva i maziva, artiljerijske jedinice — sa po 2—3 punjenja, 43. gardijska tenkovska brigada — 3,5 punjenja i 2. gardijski samostalni tenkovski puk proboga — 3 punjenja.

Divizije 8. korpusa imale su određenu normu hrane, a tenkovske i artiljerijske jedinice — po 3—5 dnevnih obroka.

U jedinicama korpusa je izvršen stručni pregled i remont neispravne tehnike, kao i pregled intendantske opreme. Neispravna obuća kod ličnog sastava je popravljena. Izvršena je provera količine i stanja vozećih kuhića, termosa, porcija, čuturica, čaša, kašika, šatorskih krila, šlemova, maskirnih ogptača i mreža, ašovčića, torbica za ručne bombe i sl. Neispravan materijal je prepravljen, a nedostajući je trebovan ili izrađen sopstvenim snagama.

Borbena obuka jedinica korpusa. Borbena obuka jedinica izvođena je saglasno uputstvima komandanta armije. Ova uputstva sastojala su se u sledećem:

1. Izvoditi zanimanja iz napada, po mogućnosti približavajući ih uslovima predstojećih dejstava. Za tu svrhu u svakoj diviziji odrediti posebne zemljišne odseke i urediti ih po tipu neprijateljske odbrane sa svim inžinjerijskim objektima.

2. U svakoj diviziji pripremiti: jedan deo bataljona — za probaj prednjeg kraja, jedan bataljon — za dejstvo sa tenkovima u dubini neprijateljske odbrane u svojstvu prednjeg odreda, jedan do dva bataljona — za borbena dejstva noću, jedan bataljon — za napad na naseljena mesta (jurišni odred). Sem toga, pripremiti jedinice za dejstva u šumi, formirati i pripremiti grupe za raščišćavanje.

3. Pri obuci pešadije naročitu pažnju posvetiti usklađivanju vatre sa pokretom, obezbeđenju brzine kretanja pešadije za vatrešnim valom; ne dozvoliti zaostajanje pešadije od tenkova i odvajanje tenkova od pešadije.

4. U diviziji drugog ešelona borbenu obuku izvoditi sa težištem na obradi pitanja obezbeđenja uvođenja jedinica u borbu u dubini neprijateljske odbrane radi proširenja probaja, gonjenja, okruženja i uništenja okruženog neprijatelja.

5. Na zanimanjima sa starešinskim sastavom naročitu pažnju obratiti na pitanja komandovanja jedinicama u borbi na nivou četa — vod.

U periodu od 3. do 25. maja izvođene su vežbe sa bojnim gađanjem u svim jedinicama zaključno sa bataljom. U svim divizijama su izvedene pukovske vežbe sa temom »Proboj neprijateljskog utvrđenog odbrambenog pojasa i razvijanje uspeha u dubinu«, na kojima su obrađena pitanja postrojavanja borbenih poredaka, komandovanja jedinicama i obezbeđenja stalnog sadejstva u borbi.

Komandanti divizija su lično izveli zanimanja u svim bataljonima po temi »Napad bataljona na prednji kraj jako utvrđene neprijateljske odbrane i ovlađivanje taktičkom dubinom odbrane«. Kod nekoliko bataljona zanimanje po ovoj temi izvodio je komandant korpusa.

Da bi se postiglo tesno sadejstvo pešadije sa tenkovima, izvođena su zajednička zanimanja, na kojima su se obrađivala pitanja: tempo napada, način propuštanja tenkova kroz borbene poretke pešadije, veza pešadije sa tenkovima u borbi, odbijanje protivnapada neprijateljskih tenkova i pešadije.

Sva zanimanja pešadijskih i tenkovskih bataljona izvođena su uz učešće jurišnih i grupa za raščišćavanje, sa kojima su obrađivana pitanja sadejstva. Radi ukazivanja pomoći pukovskim i divizijskim pionirima u svim pešadijskim četama je obučeno po jedno streljačko odeljenje za obavljanje pionirskih dužnosti.

Sa komandantima divizija i njihovim štabovima zanimanja je izvodio lično komandant korpusa. Izvođene su i zajedničke vežbe 8. gardijskog pešadijskog i 5. tenkovskog korpusa, uz učešće avijacije, na kojima su obrađivana pitanja sadejstva ovih korpusa i avijacije.

U periodu od 25. maja do 11. jula, u vezi sa izmenom roka početka operacije, priprema jedinica za napad izvođena je paralelno sa odbrambenim radovima predviđenim planom odbrambene operacije armije. U ovo vreme je završena priprema polaznih rejona za napad i stvoreni su uslovi za skriveno prikupljanje i pregrupisavanje jedinica.

Prikupljanje i smena jedinica. — Prikupljanje jedinica je ostvareno u ograničenom roku (od 1 do 4 dana) i to samo noću.

S obzirom na ograničen broj puteva (po dva na pešadijsku i artiljerijsku diviziju i po jedan na tenkovski puk proboga i tenkovsku brigadu) i na moguće ukrštanje jedinica, bila je potrebna naročito detaljna organizacija saobraćaja i održavanje najstrože marševske discipline.

Imajući ovo u vidu u jedinicama i štabovima je obavljen veliki pripremni posao: izvršeno je izviđanje puteva; opravljeni su putevi i mostovi; organizovana je služba regulisanja saobraćaja; određena su mesta preda-

do najnižih jedinica, dužan je da u svako doba preduzima potrebne mere za osiguranje svoje jedinice.

Razlikuje se:

- osiguranje na odmoru,
- osiguranje u kretanju (vidi odeljke C) i D),
- osiguranje na bojištu (vidi odeljak D).

b) OSIGURANJE NA ODMORU

Sve jedinice, štabovi i ustanove, koje nisu direktno u borbi, osiguravaju se iako ne moraju računati neposredno na dodir sa neprijateljem. Pri ovome se naročito moraju osigurati skloništa, komandna mesta, vozila, teško naoružanje, oprema i centri veze.

1.— Raspored osiguranja

Svako osiguranje na odmoru mora biti **kružno**. Ono se deli na:

- odseke osiguranja (obično za jedan bataljon),
- rejone osiguranja (obično za jednu borbenu grupu ili puk),
- zone osiguranja (za jednu diviziju).

Kružno osiguranje. Vodovi ili odeljenja, koji su odvojeni od svojih jedinica, osiguravaju se u vidu **ježa**.

Odsek osiguranja jednog bataljona deli se na njegove pojedine potčinjene jedinice.

Linije njihovog međusobnog razgraničenja polaze, po pravilu, zrakasto od sredine prostorije razmeštaja, u polje.

Važnije zemljишne tačke (izlaze iz naseljenih mesta, pojedine kote, itd.) ne treba uzimati za granice, već ih u celosti davati jednoj od jedinica i učiniti je odgovornom za njihovo držanje.

Linija osiguranja se povlači kružno oko trupe odnosno postrojenja koje se osigurava, ograničavajući time odsek sa spoljne strane.

2.— Jačina snaga za osiguranje

Za osiguranje svoje jedinice odgovorni starešina odvaja od 1/6 do najviše 1/3 snaga. Osiguravajuće snage se grupišu kod svakog odseka u jedinicu za osiguranje.

Ako se na jednom odseku osiguranja nalaze jedinice različitih rodova vojske (na primer, borbena grupa), sve one učestvuju u osiguranju srazmerno svojoj jačini. Isto važi za snabdevačke trupe, štabove i dr.

Bilo bi jako nepravedno, ako bi se samo pešadijske jedinice koristile za službu osiguranja.

Komandant borbene grupe određuje komandante jedinica za osiguranje. U naseljenim mestima, koja imaju posadu od raznih rodova vojske, određuje se komandant dočnog naseljenog mesta, i on reguliše pitanje osiguranja.

3.— Zadaci, sastav i raspored jedinica za osiguranje

Osiguravajuća jedinica obrazuje prihvat osiguranja. Ona izvršava svoj zadatak postavljanjem:

— predstraže na liniju osiguranja i

— stalnih i pokretnih izviđačkih patrola ispred linije osiguranja.

Predstraže koje se postavljaju na izuzetno važnim i ugroženim tačkama, kao i onim tačkama koje dominiraju predterenom, moraju načelno biti ojačane teškim protivoklopnim sredstvima (pojedinim tenkovima, artiljerijskim oruđima, lovcima tenkova).

Za zatvaranje puteva, raznih tesnaca ili ostalih važnih mesta treba predvideti brza sredstva za zaprečavanje (mine).

Ispred linije osiguranja komandant osiguravajuće jedinice postavlja pojedine **stalne izviđačke patrole***). Njihovo odstojanje od linije osiguranja iznosi oko 1000 m, tako da trupe koje se odmaraju ne budu u opasnosti da potpadnu pod tačnu vatru neprijateljskog lakog vatrengog naoružanja.

Jačina ili ukupan broj stalnih izviđačkih patrola zavise od situacije, zemljišta i vidljivosti. U nepovoljnim uslovima one su jačine jednog voda.

Izviđačke patrole jedinice koja vrši osiguranje mogu biti, prema situaciji, peške ili na vozilima. Jačine i zadaci se regulišu prema dobu dana i zemljištu.

*) Odgovaraju mrtvim stražama i stražarskim odeljenjima kod nas. — Prim. red.

ešelona, koji nisu vršili nasilno izviđanje, određivali su za izviđanje po jedan streljački vod.

Brojno stanje prednjih bataljona iznosilo je do 400 ljudi. Ovim bataljonima su postavljeni zadaci na dubinu od 1200—1500 m, tj. na dubinu glavnog položaja. Borbeni poredak bataljona 83. gardijske pešadijske divizije bio je u liniji, a kod bataljona 11. pešadijske gardijske divizije — stepenom desno pošto je na desnom boku bila duboka jaruga koja se nije mogla dobro osmatrati s naše strane.

Izviđački vodovi pukova su po odeljenjima raspoređeni po pešadijskim četama. Oruđa za neposredno gađanje su postavljena na bokove bataljona. Vod tenkova postrojio je svoj borbeni poredak u liniju.

2. bataljon 40. gardijskog pešadijskog puka ojačan sa 3 tenka i 3. bataljon 250. gardijskog pešadijskog puka počeli su nasilno izviđanje u zonama dejstava svojih divizija 11. jula u 3 časa i 35 minuta. Početak nasilnog izviđanja usledio je posle snažnog petominutnog vatrenog naleta celokupne artiljerije korpusa (osim gardijskih minobacača) u zoni dejstva 11. gardijske pešadijske divizije i desetominutnog u zoni dejstva 83. gardijske pešadijske divizije.

Ispred tenkova i pešadije pod zaštitom njihove vatre, probijali su se pioniri. Oni su obeležili prolaze u minskim poljima i žičnim preprekama neprijatelja, a zatim su pristupili izradi prolaza u neprijateljskim preprekama, neposredno ispred njegovog prvog rova. Pionirima koji su dejstvovali u zoni 11. divizije, tenkovi su pružili pomoć pri izradi prolaza u žičnim preprekama, razvlačeći ih kukama zvanim »mačke«.

Neprijatelj je pretrpeo znatne gubitke od vatre naše artiljerije i bio je zaslepljen prašinom, podignutom za vreme vatrenog naleta artiljerije. Uprkos toga, nemačko-fašističke jedinice otvorile su snažnu vatru iz mitraljeza i artiljerije po prednjim bataljonima čim su ovi pošli u napad. Protivtenkovska artiljerija neprijatelja gadala je intenzivno tenkove.

Bataljoni su složno napali neprijatelja u prvom rovu. 5. četa 2. bataljona 40. gardijskog pešadijskog puka upala je u prvi rov, slomila otpor neprijatelja i utvrdila se u njemu. 4. četa doprla je do žične prepreke gde je zaustavljena jakom puščanom i mitraljeskom vatrom. 6. četa izvršavajući zadatak grupe za vezivanje, takođe se zaustavila na 20—30 m ispred neprijateljskog prvog rova.

Uspešnije je protekla borba 3. bataljona 250. gardijskog pešadijskog puka. Do 6 časova bataljon je ovladao delom prvog rova, utvrdio se u njemu, a zatim je produžio da se uporno probija napred.

Posle teške borbe jedan vod je uspeo da upadne u drugi rov neprijatelja. Ostale snage bataljona zaustavile su se ispred drugog rova i utvrdile na dostignutoj liniji.

Pokušavajući da povrati izgubljeni položaj, neprijatelj je protiv 3. bataljona preuzeo šest protivnapada sa pravca severne ivice Perestrjaža. Svaki od njih je izведен snagama do dva voda pešadije ojačana sa 2—3 tenka. Svi protivnapadi neprijatelja uspešno su odbijeni. Za obezbeđenje levog boka bataljona u borbu je uvedena 3. četa 252. gardijskog pešadijskog puka.

Naročito je žestoka bila borba voda koji se bio utvrdio u drugom rovu neprijatelja. 24 heroja-gardista odbili su osam neprijateljskih protivnapada. Ponestajalo je municije, zrna neprijatelja kosila su smeleske borce koji su pokušali da se probiju u pomoć vodu, ali ni jedan gardist se nije pokolebao.

U zoni napada 11. gardijske pešadijske divizije neprijatelj nije pružio ništa slabiji otpor. 4. i 6. četa 2. bataljona 40. gardijskog pešadijskog puka pokušale su više puta da upadnu u prvi rov neprijatelja, ali ih je ovaj svaki put, snažnom puščanom i mitraljeskom vatrom, prinudio da zalednu. Tenkovi, koji su sadejstvovali ovim četama, napravili su prolaz širine oko 150 metara, u žičnoj prepreci na prednjem kraju neprijateljske odbrane, ali nisu mogli da četama pruže neku snažniju podršku, pošto je jednomo od njih oštećen hodni deo, drugi je oštećen na minskom polju a treći se zaglibio u levku pri otvaranju

prolaza u žičnoj prepreći. 5. četa ovog bataljona, koja se nalazila u prvom rovu neprijatelja, pretrpela je zнатне gubitke od artiljerijske, puščane i mitraljeske vatre i pod pritiskom nadmoćnijeg neprijatelja prinuđena je da se povuče. Bataljon se utvrdio na kontraeskarpi i produžio da s neprijateljem vodi borbu vatrom.

U 23 časa bataljon je preduzeo poslednji pokušaj da ovlada prvim neprijateljskim rovom, ali nije u tome uspeo. Neprijatelj je ojačao jedinice koje su se branile na tom odseku i pružao je žestok otpor.

Nasilnim izviđanjem prednjih bataljonâ, komandant korpusa je dobio tačne podatke o protezjanju prednjeg kraja neprijateljeve odbrane, kao i o grupisanju njegovih snaga i sredstava i vatrenom sistemu. Raniji podaci o neprijatelju pokazali su se u osnovi tačnim: naknadno je otkriveno prisustvo samo šest artiljerijskih baterija. Zarobljenici su izjavili da je neprijatelj očekivao naš napad na ovom odseku i da je do 5. jula u rejon Nikitsko — Vjaljcevo — Uljanovo privukao 5. tenkovsku diviziju. Takođe, je utvrđeno da je neprijatelj poseo drugi rov i pripremio se za odbijanje napada naših snaga u toku noći.

Na taj način su prednji bataljoni izvršili dobijeni zadatak: precizirali su protezanje prednjeg kraja, grupisanje neprijateljskih snaga i sredstava, kao i sistem njegove vatre. Sem toga, prinudili su neprijatelja da privuče ka prednjem kraju veće snage pešadije, artiljerije i deo tenkova. Za vreme borbe prednjih bataljona pioniri su izradili prolaze u preprekama neprijatelja.

Dо 3 časa 12. jula prednji bataljoni su smenjeni bataljonima prvog ešelona pešadijskih divizija, a nakon 20 minuta otpočela je snažna artiljerijska priprema juriša.

Proboj neprijateljevog glavnog odbrambenog pojasa. 12. jula u 3.20 otpočela je snažna artiljerijska priprema. Raspolažući dovoljno tačnim podacima o položaju ciljeva na čitavoj dubini glavnog odbrambenog pojasa, artiljerija je u svom prvom vatrenom naletu od pet minuta sručila vatru po rovovima na prednjem kraju i otpornim

tačkama u bližoj dubini, neutrališući i uništavajući živu silu i vatrena sredstva neprijatelja.

U periodu prekida vatre (20 minuta) neprijateljska pešadija, bojeći se da naše snage ne ovladaju drugim i sledećim rovovima, bila je prinuđena da izade iz zaklona i skloništa. U toku sledećeg časa vršena je korektura i izvođena metodična vatra za neutralisanje vatrenog sistema i žive sile neprijatelja. U 4.45 otpočeo je period rušenja i neutralisanja otpornih tačaka. Minobacači od 120 mm gađali su minsku polja na pravcu dejstva tenkova koji su vršili proboj. Deo artiljerije i minobacača neutralisao je živu silu i vatrena sredstva neprijatelja na zadnjim nagibima uzvišica, u dolinama i jarugama pozadi prednjeg kraja. Grupa AR*) produžavala je da sasređenom vatrom ruši utvrđenja u Perestrjažu. Grupa ADD neutralisala je neprijateljske baterije, štabove i centre veze na dubini od 3 do 11 km. U 5.35 časova artiljerija je sa maksimalnom gustinom i tempom vatre ponovo sručila vatu po rovovima i otpornim tačkama na prednjem kraju i u bližoj dubini, radi definitivnog neutralisanja žive sile i vatrenih sredstava neprijatelja.

U periodu artiljerijske pripreme jedinice koje su vršile napad približile su se u 6 časova, prednjem kraju neprijateljske odbrane na 150—250 m i posele jurišni položaj, a u 6.05 časova, zajedno sa pristiglim tenkovima za proboj, približavajući se eksplozijama granata i mina vatrenog vala, krenule su na juriš. Ne naišavši na organizovani otpor, one su ovladale drugom i trećom linijom rovova.

Posle ovlađivanja prvim položajem neprijateljske odbrane, komandant korpusa uveo je u borbu 43. gardijsku tenkovsku brigadu. Obilazeći i blokirajući otporne tačke, 11. gardijska pešadijska divizija, sa 2. gardijskim teškim tenkovskim pukom proboja zauzela je do 9 časova bezimeni vis istočno od Počinoka, a 83. divizija

*) Artiljerijska grupa za rušenje. — Prim. prev.

Perestrjaž. Do 12 časova zauzeti su Otvjeršek i Beli Vjerh, čime je završen proboj drugog položaja glavnog odbrambenog pojasa.

Na liniji k. 242,8 — greben južno od r. Poljanke neprijatelj je sa ostacima 293. pešadijske divizije pokušao da organizuje otpor da bi zadržao prodiranje naših jedinica, privukao svoje rezerve i onemogućio našim snagama da iz pokreta ovladaju trećim položajem na r. Fomini. Posle 20-minutnog artiljerijskog vatrenog naleta, jedinice korpusa slomile su otpor neprijatelja i na ovoj liniji i do 15 časova, ovladavši linijom k. 242,0 — Rečica, probile treći položaj.

Da bi se završio proboj na celokupnoj taktičkoj dubini neprijateljske odbrane, uveden je u 17 časova sa r. Fomine 5. tenkovski korpus, koji je iz pokreta izvršio neuspešan napad na sela Staricu i Uljanovo 1. i na taj način bio prikovan na čitavom frontu. 83. gardijska pešadijska divizija odbila je protivnapad neprijateljske pešadije i tenkova iz pravca Debrija i Dolgaje. Krajem dana 12. jula 11. gardijska pešadijska divizija vodila je borbu za s. Staricu, a 83. gardijska za severnu ivicu Uljanova 1.

Susedi: desni — 1. gardijska pešadijska divizija 16. gardijskog pešadijskog korpusa, uvedena u borbu na levom krilu 31. gardijske pešadijske divizije, vodila je borbu za treći položaj na liniji k. 243,9 — (isklj.) severna ivica s. Starice; levi sused — 84. gardijska divizija 36. gardijskog pešadijskog korpusa, uvedena u borbu na desnom krilu 18. gardijske pešadijske divizije izbila je do Brodoka i Marina i vodila borbu za drugi položaj.

Rezultat prvog dana borbe bio je da su divizije 8. gardijskog pešadijskog korpusa probile glavni odbrambeni pojas neprijatelja, prodrle 8—10 km u dubinu i izbile pred drugi odbrambeni pojas, dok su desni i levi sused vodili u to vreme žestoke borbe za drugi i treći položaj glavnog odbrambenog pojasa.

Krajem dana 12. jula neprijatelj je prebacio celu 5. tenkovsku diviziju i rezerve 53. armijskog korpusa u rejon Medincevo — šuma zapadno od Medinceva —

Uljanovo nastojeći da po svaku cenu održi drugi odbrambeni pojas. Naša avijacija, bez obzira na slabo protivdejstvo neprijatelja, nije uspela da zadrži pokret njegovih rezervi ka bojištu. U rejonu Starica — Uljanovo neprijatelj je u to vreme već imao do dva tenkovska puka i puk i po pešadije koji su, koristeći pripremljenu odbranu i jako ispresecano zemljiste, uspeli da zaustave prodiranje naših trupa i da im ne dozvole da iz pokreta ovlađaju drugim odbrambenim pojasom.

U toku noći 12/13. jula divizije prvog ešelona korpusa utvrđivale su se na dostignutim linijama, popunjavale se municijom, privlačile artiljeriju, istovremeno izviđajući i praveći prolaz u žičnim i minskim preprekama, koje je neprijatelj postavio ispred drugog odbrambenog pojasa. 83. gardijska pešadijska divizija vodila je delom snaga borbu za čišćenje Rečice od neprijateljskih automatičara koji su se probili u to naseljeno mesto.

U svitanje 13. jula neprijatelj je, snagama do jednog pešadijskog bataljona i uz podršku od 6 do 30 tenkova (neki su bili »tigrovi«), izvršio tri protivnapada na jedinice 11. gardijske pešadijske divizije iz rejona Starice u pravcu k. 242,0. Jedinice 8. gardijskog pešadijskog i 5. tenkovskog korpusa, pošto su odbile sve protivnapade i uništile oko 200 neprijateljskih vojnika i oficira i 14 tenkova, prešle su posle snažnog artiljerijskog vatrenog naleta u napad, sa ciljem da probiju drugi odbrambeni pojas na odseku Starica — Uljanovo, a zatim da razviju uspeh pravcem Uljanovo — Krapivna.

11. gardijska pešadijska divizija, u sadejstvu sa tenkovima 43. gardijske tenkovske brigade i 5. tenkovskog korpusa, delom snaga je, koristeći jaruge, obišla Staricu sa istoka i, presekavši put za Uljanovo, udarom sa jugoistoka upala u Staricu i oko 13 časova ovladala ovim naseljenim mestom. 83. gardijska pešadijska divizija, u sadejstvu sa tenkovima 5. tenkovskog korpusa, pošto je obišla Uljanovo 1. i 2. sa zapada i istoka, upala je u ova naseljena mesta i oko 14.30 časova, posle uličnih borbi, u celini ih očistila od neprijatelja. U borbama za Staricu

i Uljanovo neprijatelj je pretrpeo velike gubitke. Na ovom odseku je slomljen njegov otpor, pa su jedinice 5. tenkovskog i 8. gardijskog korpusa prešle u gonjenje.

U zoni dejstva desnog suseda neprijatelj je, oslanjući se na čvor odbrane u Medincevu, nastavio sa odbranom na drugom odbrambenom pojasu. Radi razbijanja jedinica neprijateljske 5. tenkovske divizije u tom rejonu, komandant armije uveo je u borbu 1. tenkovski korpus sa linije Starica — Uljanovo u pravcu Medinceva. Ovom korpusu je tek krajem dana pošlo za rukom da u sadejstvu sa 1. gardijskom pešadijskom divizijom 16. gardijskog pešadijskog korpusa ovlada rejonom Medincevo — Dudorovo.

Levi sused (84. gardijska pešadijska divizija 36. gardijskog pešadijskog korpusa sa tenkovskom brigadom), pošto je odbio u prvoj polovini dana više puta ponovljene protivnapade neprijatelja podišao je snagama 1—2 bataljona sa 10—15 tenkova otpornim tačkama u naseljenim mestima Dolgaja i Debri. Krajem dana, posle upornih borbi, jedinice 84. divizije ovladale su ovim naseljenim mestima čime im je omogućeno da produže napad u pravcu jugoistoka.

Jedinice 5. tenkovskog korpusa sa bataljonima 83. gardijske pešadijske divizije, preduvezvi gonjenje, ovladale su krajem dana 13. jula sledećim naseljenim mestima: 24. tenkovska brigada — Vesnini, 41. tenkovska brigada sa bataljonom 250. gardijskog pešadijskog puka — Krapivna, dok je 70. tenkovska brigada sa bataljonom 250. gardijskog pešadijskog puka forsirala r. Vitebet i ovladala Jagodnom. Ali pošto se ona odvojila od glavnih snaga korpusa više od 15 km te je postojala opasnost da bude razbijena snagama neprijateljske 18. tenkovske divizije koja je podilazila, komandant armije je naredio da se brigada vrati u rejon Krapivne.

Precenjivanje neprijateljskih snaga i potcenjivanje činjenice da su glavne snage 5. tenkovskog korpusa mogle do 14. jula ujutro izbiti u rejon Švanovo — Jagodna, doveli su pomenuti korpus u takvu situaciju da je bio

primoran da naknadno vodi uporne borbe u toku čitavih 48 časova za ovlađivanje linijom koju je napustila 70. tenkovska brigada.

Glavne snage 11. i 83. gardijske pešadijske divizije izbile su krajem dana 13. jula na liniju: Seničkin—Lomna — Svetli Vjerh.

77. gardijski pešadijski puk 26. gardijske pešadijske divizije, sa 43. gardijskom tenkovskom brigadom, napadao je levo od levog krila i sadejstvovao 84. gardijskoj pešadijskoj diviziji 36. gardijskog pešadijskog korpusa pri osvajanju Debrija.

U borbama 13. jula je 11. gardijska pešadijska divizija uništila 1000 neprijateljskih vojnika i oficira i 15 tenkova, a 83. gardijska pešadijska divizija — 880 vojnika i oficira, 25 minobacača, dva skladišta i zaplenila 12 artiljerijskih oruđa, 5 minobacača i veliku količinu pešadijskog oružja.

U toku dvodnevnih borbi 8. gardijski pešadijski korpus, u sadejstvu sa 5. tenkovskim korpusom, probio je čitavu taktičku zonu neprijateljske odbrane, prodro na dubinu do 16 km, a prednjim odredima divizije, zajedno sa jedinicama 5. tenkovskog korpusa — na dubinu 22—30 km, i na taj način stvorio uslove za prodiranje jedinica armije ka Bolhovu i Hotinecu.

Da bi zadržala dalje prodiranje naših jedinica, ne-mačko-fašistička komanda je bila prinuđena da hitno prebaci u rejon probaja sveže snage iz duboke pozadine i sa drugih odseka fronta. Izviđanjem je bilo utvrđeno da sa orelsko-kurskog pravca pristižu na r. Vitebet jedinice 18. tenkovske i 25. motorizovane divizije. 13. jula su u rejonu Afonasovo — Melehovo — Jagodna dejstvovale neprijateljske jedinice prebačene iz Orela, i to 350. zaštitni bataljon, 189. remontna i 262. auto-transportna četa, kao i jedinice 101. motorizovanog puka 18. tenkovske divizije.

Imajući u vidu kakav značaj pridaje neprijatelj r. Vitebet, koja je štitila bolhovsku grupaciju sa zapada i severozapada komandant 11. gardijske armije naredio je

8. gardijskom pešadijskom korpusu da u sadejstvu sa 1. i 5. tenkovskim korpusom, produži energično gonjenje i do kraja dana 14. jula glavnim snagama ovlada r. Vitebetom na odseku Švanova — Melehovo, a zatim da napada u pravcu jugoistoka. Radi obezbeđenja dejstava tenkovskih korpusa s jugozapada, naređeno je jednoj pešadijskoj diviziji da izbije na liniju Dolina — Jelensk — Trosna — Klen.

Radi izvršenja ovoga naređenja, jedinice 8. korpusa nastavile su 14. jula gonjenje grupa razbijenih jedinica 293. pešadijske i 5. tenkovske divizije neprijatelja koje su se, izgubivši veći deo svoje tehnike sakrile u šumama, a samo su na levom krilu u nizu naseljenih mesta i na r. Vitebet produžile da pružaju otpor.

11. gardijska pešadijska divizija izbila je do 17 časova na liniju: Barsuči — Bobrovka — r. Poljanka i, goneći neprijatelja, oko 9 časova 15. jula svojim 33. gardijskim pukom ovladala linijom Dolina — Jelensk — Lenina, a 27. gardijskim pukom linijom Trosna — Klen. 40. gardijski puk, kao drugi ešelon divizije, nalazio se u rejonu kota 221,0, 221,3 i 217,1.

83. gardijska pešadijska divizija, u sadejstvu sa jedinicama 1. tenkovskog korpusa, izbila je krajem dana na zapadnu obalu Vitebeta, zauzevši 248. gardijskim pešadijskim pukom Švanovu, 250. pukom Sopovo i 252. pukom Streljenki. U toku noći 14/15. jula divizija je vršila pripreme za dalje prodiranje u pravcu Bolhova. Na taj način je za tri dana borbi ta divizija napredovala 30—35 km.

79. gardijski pešadijski puk 26. gardijske divizije, sa 41. tenkovskom brigadom 5. tenkovskog korpusa, ovladao je mestima Melehovo i Gorici, forsirao r. Vitebet i obrazovao mostobran na istočnoj obali reke na odseku (isklj.) Dubenka — južna ivica Gorodničeva. Puk je izviđao pravcem Dubenka — Nogaja i pravcem Kljaginski. 77. gardijski pešadijski puk te divizije sređivao je u toku dana svoje jedinice i vršio osiguranje u rejonu Rževka — Čuhlovo — Turgenjevka. 75. pešadijski puk prikupio se krajem dana u rejonu Gorici — Melehovo — k. 225,0.

Na taj način je 8. gardijski pešadijski korpus, ojačan tenkovima i artiljerijom, u sadejstvu sa 5. tenkovskim korpusom i uz podršku avijacije razbio za prva tri dana borbi glavne snage neprijateljske 293. pešadijske i 5. tenkovske divizije, probio glavni i drugi odbrambeni pojedinci, proširio proboj do 13 km po frontu i prodrio u dubinu 30—35 km.

U sledećim danima operacije ovaj korpus, vodeći uporne borbe sa neprijateljskim jedinicama prebačenim sa drugih odseka fronta, nije mogao da uspešno razvija napad i za 16 dana napredovao je samo 20—25 km.

Nemačko-fašistička komanda, osetivši opasnost probaja, prebacila je za kratko vreme na ovaj pravac zнатне snage pešadije i tenkova. Tako su do 15. jula u zonu napada korpusa sa orelsko-kurskog pravca prebačene glavne snage 18. tenkovske, neke jedinice 20. tenkovske divizije i inžinjerijski bataljon, a 18. jula u borbu su uvedene jedinice 19. tenkovske i 253. pešadijske divizije. Do 19. jula neprijatelj je uspeo da izjednači snage u pešadiji i tenkovima. Do 20. jula on je privukao jedinice 4. tenkovske, 10. motorizovane divizije i artiljeriju. U vezi s tim korpus je bio prinuđen da vodi žestoke borbe s neprijateljem koji je prelazio u protivnapade. O žestini ovih borbi govore podaci o gubicima neprijatelja u periodu od 17. do 30. jula: ubijeno je oko 13 000 a zarobljeno oko 3000 vojnika i oficira, zaplenjeno 74 tenka, 346 oruđa, 504 automobila i 203 razna skladišta.

ZAKLJUČCI

Napad 8. gardijskog pešadijskog korpusa predstavlja poučan primer organizacije i izvršenja probaja utvrđene i duboko ešelonirane neprijateljske odbrane.

Za navedeni primer karakteristično je sledeće:

1. raspolaganje snažnim sredstvima za rušenje i neutralisanje, njihovo masiranje i vešta primena na pravcu glavnog udara;

2. detaljna priprema starešina, štabova i jedinica za izvršenje proboja i organizacija tesnog sadejstva između svih rodova vojske, a osobito na nivou četa — bataljon;

3. blagovremena priprema polaznog rejona i tajno-prikupljanje udarne grupacije za napad za 1—3 dana do početka napada;

4. detaljno izviđanje sistema neprijateljske odbrane i zemljišta kako u pripremnom periodu, tako i neposredno pred napad (nasilno izviđanje);

5. visok stepen organizovanosti i stvaralačka inicijativa starešina kako u pripremnom periodu, tako i u toku napada.

Sve ovo se pozitivno odrazilo na ostvarenje proboja. Prvoga dana napada probijen je glavni odbrambeni pojas neprijatelja na frontu od 4 km a na dubini od 8—10 km. Krajem drugoga dana napada probijena je čitava taktička dubina odbrane i jedinice korpusa, u sadejstvu sa brzim jedinicama armije, probile su se na 16—22 km. Krajem 14. i do jutra 15. jula proboj je proširen do 13 km po frontu i 30—35 km u dubinu. Na taj način je srednji tempo napada iznosio 10—12 km dnevno. Širina zone napada 8. gardijskog pešadijskog korpusa u poređenju sa početnom situacijom uvećala se 4—5 puta.

Jedan od najvažnijih faktora koji je uslovio uspeh proboja bio je dobro pripremljen i izведен artiljerijski napad. Masiranje artiljerijske i minobacačke vatre u periodu artiljerijske pripreme obezbedilo je uspešno-ostvarenje proboja sva tri položaja glavnog odbrambenog pojasa uz male gubitke. Tako je 11. gardijska pešadijska divizija imala 12. jula 31 ubijenog i 226 ranjenih ljudi, a 83. gardijska pešadijska divizija 54 ubijena i 210 ranjenih ljudi.

Veliku ulogu u efikasnosti artiljerijskog napada odigralo je nasilno izviđanje prednjih bataljona. Ono je omogućilo da se u periodu artiljerijske pripreme sasredi masovna vatra po glavnim čvorovima neprijateljske odbrane, rejonima artiljerijskih i minobacačkih vatreñih.

položaja, po putevima i prilazima koji od prednjeg kraja vode u dubinu odbrane, i da se neutrališu ne samo snage i sredstva koja su se nalazila u odbrani, već i rezerve sa njihovim vatreñim sredstvima koje su u toku nasilnog izviđanja privučene ka prednjem kraju.

Sledeći ne manje važan faktor koji je uslovio uspešan proboj, bilo je pravilno postrojavanje borbenih poredaka. Korpus je imao borbeni poredak u dva ešelona, kod divizija svi pukovi su bili postrojeni u liniju, a borbeni poredak pukova sastojao se iz tri ešelona. Takvo postrojavanje borbenog poretka bilo je uslovljeno, prvo, time što je jedinicama korpusa predstojalo da probiju duboko ešeloniranu neprijateljsku odbranu, koja je imala sistem neprekidnih rovova. Proboj takve odbrane zahtevaо je stalno narastanje napora i neprekidno dejstvo po neprijatelju; drugo, postojanjem mogućnosti da se na odsecima proboga stvore velike gustine artiljerije i tenkova, što je omogućilo da se za probog prednjeg kraja neprijateljske odbrane upotrebi manji broj streljačkog oružja; treće, veliko iskustvo u borbenim dejstvima, kao i dovoljno vreme kojim se raspolagalo, omogućilo je komandi da za napad dobro pripremi jedinice i štabove i da naročito detaljno obradi pitanja sadejstva pri proboru jake i duboko ešelonirane neprijateljske odbrane; četvrto, blagovremena priprema polaznog rejona sa svima fortifikacijskim objektima omogućila je da se duboki borbeni poredak skriveno razmesti i da se zaštiti od artiljerijske i minobacačke vatre.

Istovremeno treba naglasiti da 8. gardijski pešadijski korpus nije izvršio zadatak dana, i pored toga što je u njegovoј zoni napada bio uveden 5. tenkovski korpus. Jedinice oba korpusa zaustavio je neprijatelj ispred drugog odbrambenog pojasa, koji su probile tek krajem drugog dana napada. 5. tenkovski korpus nije mogao da razvije uspeh 8. gardijskog pešadijskog korpusa usled čega su njegovi tenkovi dejstvovali kao tenkovi za praćenje pešadije.

Ovo se objašnjava time što je neprijatelj uspeo da blagovremeno posedne drugi odbrambeni pojas jedinicama 5. tenkovske divizije. U takvim uslovima napad iz pokreta na drugi pojas odbrane, na kome su se nalazili tako jaki čvorovi odbrane kao što su Starica i Uljanovo 1, nije mogao da dovede do pozitivnih rezultata.

Uzimajući u obzir zemljište, koje nije pružalo uslove za izvođenje obilaznog manevra, a i činjenicu da je neprijatelj blagovremeno poseo drugi odbrambeni pojas jedinicama iz rezervi, trebalo je napad na drugi pojas izvršiti uz prethodnu snažnu artiljerijsku i avijacijsku pripremu.

Ali, zbog nedostatka sredstava vuče, loših puteva i teškog zemljišta (naročito po kišovitom vremenu) artillerija nije mogla da blagovremeno obezbedi napad na drugi pojas, a avijacija je nedovoljno intenzivno nanosila udare po neprijateljskim rezervama koje su izbjigale na drugi odbrambeni pojas.

Izviđanje u toku borbi bilo je slabo što je dovodilo do precenjivanja neprijateljskih snaga i neodlučnih dejstava komandanata viših jedinica.

Sem toga, zbog nedostatka sredstava vuče, slabih puteva i teškog zemljišta, naročito u vreme kiša, artillerija i pozadina zaostajali su za borbenim porecima pešadije.

Neizvršenje zadatka probaja čitave taktičke dubine odbrane u toku prvoga dana napada odrazilo se kasnije na tok operacije u celini. Neprijatelj je u toku 3—5 dana uspeo da u rejon probaja prebaci krupne snage, u prvom redu tenkovske jedinice sa drugih odseka fronta udaljenih 140—150 km od odseka probaja. Zbog toga su naše jedinice bile prinuđene da odbijaju masirane napade neprijateljskih tenkova ne raspolažući snažnim protivtenkovskim rezervama.

Sve je to dovelo do toga da se tempo napada, kod jedinica koje su ga izvodile, snizio i prosečno iznosio 1—2 km dnevno.

Pa ipak je uspešan proboj taktičke zone neprijateljske odbrane imao veliki značaj u čitavoj operaciji za razbijanje neprijateljske grupacije u rejonu Bolhova.

Snažan udar jedinica 11. gardijske armije doveo je ne samo do razbijanja neprijateljskih snaga koje su prema njoj stajale već je primorao neprijatelja da u rejon probaja prebací veći broj divizija ne samo sa Centralnog fronta, već i nekoliko divizija sa roslavljskog i smolenskog pravca. Ove neprijateljske snage su razbijene u žestokim okršajima.

Sve se ovo povoljno odrazilo na opšti uspeh bitke kod Kurska.

nastupiti potreba, na primer, pri savlađivanju većih vodenih tokova, da se oni sa specijalnim motornim vozilima pošalju daleko unapred.

Pozadinske jedinice. Njihovo pridavanje i raspored imaju veliki značaj naročito pri dužim marševima. Ono se ogleda u potrebi za:

- snabdevanjem jedinica pogonskim gorivom,
- sanitetskim zbrinjavanjem,
- čuvanjem i održavanjem vozila,
- službom izvlačenja i uklanjanja zaostalih vozila,
- snabdevanjem jedinica hranom i ostalim potrebama.

I pri rešavanju ovih pitanja ne sme se gubiti iz vida da se isturanje jedinica za snabdevanje za vreme marša sme preduzimati samo u najizuzetnijim slučajevima. Stoga će se po pravilu pridavati samo mali »paketi«. Slično će se postupiti i pri snabdevačkim jedinicama unutar bataljona. Detalji su izloženi u odeljku M — »Logistika«.

U kojoj meri treba pozadinske jedinice osiguravati jedinicama rođova vojske, zavisiće od konkretnе situacije.

Potčinjavanje u pogledu tehnike izvršenja kretanja. Svaki marševski ešelon tretiraće u pogledu tehnike izvršenja marša jedinice odnosno delove drugih rođova koji su mu pridati radi izvršenja marša, kao svoje potčinjene jedinice. Izuzetak je samo sa delovima za osiguranje. Kada prestane marševanje, svi ovi delovi odlaze bez ikakve dalje zapovesti u sastav svojih jedinica. Jasno je da oni moraju biti blagovremeno obavešteni o tome gde ih i kada mogu naći.

U pogledu podele štabova i štabnih četa, vidi odeljak A pod V (str. 60 i dalje: »Mesto komandanta i postupak u radu štaba«).

Oblici marševa. Rastresitost jedinica za vreme kretanja nalazi izraza naročito u oblicima marševa. Glavna razlika postoji s obzirom na dubine marševskih kolona koje variraju, uglavnom, zbog različite veličine odstojanja.

Vrsta kolone	Preimrućstva	Nedostaci	Primena
<i>Izdužena kolona:</i> povećana odstojanja između vozila i jedinica na maršu	<i>Veća brzina kretanja; smanjena ugroženost kolone; bolje prilagođavanje putnim i saobraćajnim uslovima.</i>	<i>Manja prikupljenost veća dubina na maršu; manje iskorišćavanje marševa pri neprijateljskoj nadmoćnosti u vazduhu.</i>	Kad treba iskoristiti zaštitu sopstvene avijacije, kod dnevnih marševa pri neprijateljskoj nadmoćnosti u vazduhu.
<i>Kolona po grupicama:</i> grupice od 3—5 vozila zine kretanja; na 1 km, bez ikakvih bolja zaštita od nepri-dugih marševskih od-stojanja.	<i>Korišćenje najveće brzine; bolja zaštita od neprijateljskog dejstva; manja ometanja ostalog saobraćaja; savladavanje ugroženih delova puta.</i>	<i>Veći utrošak vremena za čitavu kolonu; manja međusobna povezanost; otežano komandovanje; opasnost da se zaluta.</i>	Kod dnevnih marševa pri neprijateljskoj nadmoćnosti u vazduhu i radi prikrivenosti.
<i>Smagnuta kolona:</i> mala odstojanja između vozila jedinica na maršu.	<i>Male marševske dubine; puno iskorišćavanje puta; lako nadgledanje; jača međusobna povezanost; uprošćeno komandovanje; brže proticanje kolone pri brzinama ispod 20 km na čas.</i>	<i>Manja marševska brzina; povećana osetljivost slobodnih puteva za saopstvo; ometanje ostalog saobraćaja; veliki napor za vozače; opasnost od nesrećnih slučajeva.</i>	Pri kretanju u skokovima; radi iskorišćenja protiv neprijateljskog obraćaj i uštede u vrednjenu; kod prolaza tесnaca i naseljenih mestaca; po autoputevima; pri sopstvenoj vazduhopasnosti od nesrećnih šnoj nadmoćnosti.

I pored toga što je korpus dejstvovao na pomoćnom pravcu na desnom krilu armije, on je imao važnu ulogu u izvršenju opšteg plana operacije.

Desno, nanoseći udar pravcem prema Kozackom, duž severozapadne obale r. Vorskle, napadao je 23. gardijski pešadijski korpus 6. gardijske armije.

Levo, nanoseći glavni udar desnim krilom pravcem k. 228,6 — Orlovka, napadao je 33. gardijski pešadijski korpus 5. gardijske armije.

Granice između 32. gardijskog pešadijskog korpusa i suseda pokazane su na skici 12.

Osobenosti zemljišta. — Zemljište u zoni napada korpusa srednje je ispresecano, brežuljkasto, sa više dubokih jaruga i uvala. Znatan broj jaruga i manjih šumaraka u zahvatu prvog položaja glavnog odbrambenog pojasa neprijatelja omogućavao mu je da skriveno manevruje živom silom i tehnikom.

Reka Vorskla, sa svojim strmim obalama, presecala je zonu napada korpusa u zahvatu prvog položaja neprijateljskog glavnog odbrambenog pojasa. Dubina reke iznosila je 1,5—2 metra. Gazova u zoni napada korpusa nije bilo. Neprekidan lanac naseljenih mesta sa obe strane r. Vorskle omogućio je neprijatelju da u njima organizuje jake otporne tačke.

Zemljište u dubini neprijateljske odbrane je otkriveno, sa neznatnim brojem jaruga i prirodnih maski. Kota 227,58 bila je dominantna u rejonu trećeg položaja neprijateljeve odbrane što mu je omogućavalo osmatranje rasporeda naših jedinica na dubini 4—6 km.

U rejonu rasporeda jedinica 32. gardijskog korpusa bilo je pojedinih šumskih kompleksa, jaruga i naseljenih mesta koji su omogućavali skriven razmeštaj štabovâ, pozadinskih jedinica i ustanova.

Kota 238,4, koju su naše jedinice zauzele uoči napada, omogućavala je osmatranje neprijateljske odbrane na dubini 6—7 km.

U celini gledano, zemljište u zoni napada korpusa pružalo je uslove neprijatelju da organizuje solidnu odbranu. Najpogodnije zemljište za dejstva naših jedinica bilo je na levom krilu zone napada korpusa.

Karakteristika odbrane i grupisanje neprijatelja (skica 12). Odbranu u zoni napada 32. gardijskog pešadijskog korpusa neprijatelj je pripremao u toku četiri meseca. Ona se sastojala od dva pojasa. Glavni odbrambeni pojas dubine 6—10 km imao je tri položaja sa otpornim tačkama i čvorovima odbrane na njima.

Prvi položaj glavnog odbrambenog pojasa sastojao se od tri neprekidna rova punog profila i imao je dubinu 1—1,5 km. Prvi rov je iskopan na liniji: severna ivica Dragunskog — severna ivica šumarka (1,5 km severozapadno od Voznesenskog) — Kamena dolina — severna ivica šume Žuravljin. Ispred prvog rova nalazile su se žične prepreke od dva do tri reda kolja, protivpešadijska i protivtenkovska minska polja. U svim rovovima prvog položaja nalazili su se vatrene položaji za mitraljeze, streljački zakloni i skloništa za zaštitu ljudstva.

Drugi položaj dubine 1—2 km sastojao se od tri neprekidna rova punog profila. Na njemu su se nalazile jake otporne tačke u s. Streljeckom i u Novo-Aleksandrovki. Prvi rov drugog položaja protezao se na liniji: škola (u s. Dragunskom) — Novo-Aleksandrovka — južna ivica Zadeljnog — Zadeljna dolina.

Treći položaj dubine 1,5—2,5 km sastojao se takođe od tri rova i bio je uređen na liniji Puškarno — k. 222,3. Na ovom su položaju jake otporne tačke bile u s. Puškarnom, na k. 227,58 i u šumarku Suhi vjerh.

Drugi pojas odbrane bio je uređen na liniji: Tomarovka — Domnin — Marjevka i imao je dubinu 2,5—3,5 km. Naseljena mesta koja su se ovde nalazila bila su dobro utvrđena i pripremljena za kružnu odbranu. Među njima su najjači čvorovi odbrane bili Tomarovka i Dom-

nin. Oni su bili pripremljeni za kružnu odbranu i zaštićeni sa severoistoka protivtenkovskim rovom, minskim poljima i žičnim preprekama sa dva do tri reda kolja.

Opšta taktička dubina odbrane neprijatelja dostizala je 12—15 km.

U zoni napada korpusa na odseku Dragunsko — Kamena dolina branili su se 3. i 2. bataljon 678. pešadijskog puka i 677. pešadijski puk 332. pešadijske divizije neprijatelja. Prvi položaj je bio najgušće posednut a, na drugom su se nalazile pukovske rezerve (po jedna četa na puk).

Rezerve 332. pešadijske divizije bile su raspoređene: do jednog pešadijskog bataljona u rejonu Puškarnog i do jednog pešadijskog bataljona u rejonu šumarka Suhi vjerh. Drugi odbrambeni pojas su poseli 73. i 74. motorizovani puk 19. tenkovske divizije.

U zoni napada korpusa branilo se ukupno do 9 bataljona sa 80—100 tenkova i 160 oruđa i minobacača. To je omogućilo neprijatelju da u zoni napada korpusa (9 km) stvori sledeću srednju taktičku gustinu na 1 km fronta: pešadijskih bataljona — 1, tenkova — do 10, artiljerijskih oruđa — 9, minobacača — 5 i pt oruđa — 4.

Na taj način je bio glavni pojas najjače utvrđen i najbolje razvijen u inžinjerijskom smislu. Osnovu odbrane činile su otporne tačke i čvorovi odbrane. Najjača neprijateljska grupacija na glavnom odbrambenom pojasu nalazila se pred desnim krilom zone napada korpusa. Gustina neprijateljskih snaga i sredstava na 1 km fronta u zoni dejstva korpusa bila je velika i omogućavala je neprijatelju da pruži snažan otpor nastupajućim jedinicama.

Borbeni i brojni sastav 32. gardijskog pešadijskog korpusa i sredstava ojačanja. U sastav korpusa na dan 2. avgusta 1943. ulazile su 13, 97. i 66. gardijska pešadijska divizija. Komandno osoblje i štabovi korpusa, divizija i ostalih jedinica korpusa stekli su, u toku dve godine velikog otadžbinskog rata, bogato iskustvo u organizova-

nju i izvođenju kako odbrane tako i napada na nemačko-fašističke zavojevače. Naročito treba istaći slavne borbe tradicije 13. gardijske pešadijske divizije koja je učestvovala u herojskoj borbi za Staljingrad.

Borbeni i brojni sastav korpusa pred početak napada pokazan je u tablici 11.

Tablica 11

NAZIVI DIVIZIJA	NAZIVI PUKOVA	Broj bataljona	Mino- bacača		Oružda				Svega	
			82 mm	120 mm	45 mm	76 mm PA	76 mm DA	122 mm	Minobacača	Oružda
13. gardijska pd	34, 39. i 42. gardijski pp	9	54	24	44	10	23	12	78	89
97. gardijska pd	292, 294. i 289. gardijski pp	9	56	18	43	12	24	12	74	91
66. gardijska pd	145, 193. i 199. gardijski pp	9	61	23	29	8	22	12	84	71
SVEGA:		9	27	171	65	116	30	69	36	236 251

Za ojačanje korpusu su bili pridati: 805. haubički artiljerijski puk, 3 lovačka protivtenkovska artiljerijska puka (493, 1076. i 1322), 112, topovski artiljerijski puk, 93. tenkovska brigada, 1547. samohodni artiljerijski puk, 69. i 70. pionirski jurišni bataljon 14. jurišne inžinjerijsko-pionirske brigade.

Borbeni i brojni sastav jedinica ojačanja pokazan je na tablici 12.

Tablica 12

JEDINICE OJAČANJA	O R U D A				Svega	Tenkova	Samohodnih oruđa	Pionirskih četa
	45 mm	76 mm	122 mm	152 mm				
112. topovski ap				18	18			
805. haubički ap			24		24			
1322. lovački protivtenkovski ap		18			18			
493. lovački protivtenkovski ap	20				20			
1076. lovački protivtenkovski ap		14			14			
93. tenkovska brigada						50		
1547. samohodni ap							12	
69. i 70. pionirski jurišni bataljon								
14. jurišne inžinjerijsko-pionir- ske brigade								6
SVEGA:	20	32	24	18	94	50	12	6

Sem toga, napad korpusa je podržavala armijska artiljerijska podgrupa sastava: 42. laka artiljerijska i 17. minobacačka brigada (108 minobacača i 72 oruđa), a u periodu artiljerijske pripreme — 265, i 270. minobacački puk 1. tenkovske armije (60 minobacača).

Pred početak napada, uzimajući u obzir pridata i podržavajuća sredstva, u sastavu korpusa je bilo: bataljona — 27, oruđa — 417 (računajući i ona od 45 mm), minobacača — 404, tenkova — 50, samohodnih oruđa — 12, pionirskih četa — 13.

Odnos snaga i sredstava u zoni napada korpusa pokazan je u tablici 13.

Tablica 13

SNAGE I SREDSTVA	Naše jedinice	NEPRIJATELJ	ODNOS
Bataljona	27	9	3:1
Ljudi	17 000—18 000	3 000	6:1
Oruđa	417	117	4:1
Minobacača	404	42	9:1
Tenkova i samo- hodnih oruđa	62	80—100	1:1,2—1,5

Iz tablice 13 vidi se da je odlučujuća nadmoćnost u živoj sili i tehnici bila na našoj strani, a samo je po broju tenkova (ne računajući tenkove 1. tenkovske armije) neprijatelj bio nadmoćniji od korpusa.

Navedeni odnos snaga i sredstava u zoni napada korpusa, povezan sa visokim borbenim i moralno-političkim kvalitetima sovjetskih jedinica, omogućavali su komandantu korpusa da računa na uspešan probaj neprijateljske odbrane.

Odluka komandanta 32. gardijskog pešadijskog korpusa i priprema napada (skice 12. i 13). 28. jula 1943. godine komandant korpusa general-major A. I. Rodimcev izvršio je komandantsko izviđanje sa komandantima divizija pridatih i jedinica podrške. Posle završenog komandantskog izviđanja komandant je saopštio svoju odluku¹⁾ da izvrši probaj neprijateljske odbrane na odseku: (isklj.) Dragunsko — Kamena dolina, nanoseći glavni udar levim krilom pravcem Voznesenski — Domnin. Borbeni poredek korpusa bio je postrojen u jednom ešelonu. Komandant korpusa je naredio da se borbeni poreci divizija postroje u dva ešelona.

¹⁾ Odluka doneta na komandantskom izviđanju 2. VIII 1943., potvrđena je borbenom zapovešću Br. 02 (vidi prilog 6).

Divizijama i pridatim jedinicama ojačanja komandant korpusa je postavio sledeće zadatke;

66. gardijskoj pešadijskoj diviziji (bez 135. artiljerijskog puka): da probije neprijateljsku odbranu na odseku (isklj.) Dragunsko — (isklj.) k. 233,6, ovlada linijom: škola u s. Dragunskom — Studena dolina, a zatim da se povuče u drugi ešelon korpusa i prikupi u šumarku jugoistočno od k. 228,64.

Sirina odseka probaja divizije — 4 km, dubina bližeg zadatka — 3 km. Za obezbeđenje spoja sa desnim susedom bila je odgovarna 66. gardijska pešadijska divizija.

Granice između divizija pokazane su na skici 12.

97. gardijskoj pešadijskoj diviziji sa 1076. lovačkim protivtenkovskim artiljerijskim pukom i 69. pionirskim jurišnim bataljonom 14. jurišne inžinjerijsko-pionirske brigade: da probije neprijateljsku odbranu na odseku k. 233,6 — šumarak 1,5 km severozapadno od Voznesenskog sa bližim zadatkom da izbije na liniju (isklj.) Studena dolina — k. 172,1, a zatim da napada u pravcu k. 191,1.

Sirina odseka probaja divizije iznosila je 2,5 km. Dubina bližeg zadatka — 4 km. Za obezbeđenje spoja sa levim susedom bila je odgovorna 97. gardijska pešadijska divizija.

13. gardijskoj pešadijskoj diviziji sa 93. tenkovskom brigadom, 1547. samohodnim artiljerijskim pukom, 805. haubičkim artiljerijskim pukom, 135. artiljerijskim pukom 66. gardijske pešadijske divizije i 70. pionirskim jurišnim bataljonom 14. jurišne inžinjerijsko-pionirske brigade: da probije neprijateljsku odbranu na odseku (isklj.) šumarak 1,5 km severozapadno od Voznesenskog — Kamena dolina, sa bližim zadatkom da izbije na liniju Stepska dolina, a zatim da produži napad u pravcu k. 225,48.

Sirina odseka probaja — 2,5 km. Dubina bližeg zadatka — 4,5 km. Za obezbeđenje spoja sa levim susedom

(33. gardijski pešadijski korpus) bila je odgovorna 13. gardijska pešadijska divizija.

Iz odluke komandanta korpusa vidi se da su 13. gardijskoj pešadijskoj diviziji, koja je napadala na pravcu glavnog udara korpusa, bila pridata gotovo sva sredstva ojačanja. Borbeni poredak korpusa u jednom ešelonu bio je svršishodan i proizilazio je iz postavljenog zadatka i snaga i sredstava kojima je korpus raspolagao. Kao što je već isticano, najteži zadatak korpusa bio je probor glavnog odbrambenog pojasa neprijatelja. Borbeni poreci divizija u dva ešelona i smelo masiranje snaga i sredstava na pravcu glavnog udara obezbeđivali su izvršavanje ovoga zadatka, a uvođenje u probor jedinica 1. tenkovske armije povoljno je uticalo na razvitak napada korpusa u dubini. Eto zbog čega nije bilo neophodno da korpus još prvoga dana borbe ima drugi ešelon. Sve je bilo podređeno osnovnom zadatku — proboru glavnog odbrambenog pojasa neprijatelja i uvođenju u probor 1. tenkovske armije. S obzirom na udaljavanje jedinica 1. tenkovske armije od jedinica korpusa, već je krajem prvoga dana stvoren drugi ešelon od 66. gardijske pešadijske divizije.

Kao nedostatak u odluci komandanta korpusa treba smatrati što nije imao opštu rezervu u korpusu prvoga dana napada.

Odluka komandanta korpusa i borbeni poreci korpusa i divizija pokazani su na skicama 12. i 13.

Organizacija artiljerijskog napada. U zoni napada korpusa zajedno sa pridatim i podržavajućim jedinicama bilo je prikupljeno 821 oruđe i minobacač, od čega: 136 oruđa 45 mm, 203 oruđa 76 mm, 60 haubica 122 mm, 18 top-haubica 152 mm, 171 minobacač 82 mm i 233 minobacača 120 mm.

Raspodela artiljerije i minobacača pokazana je u tablici 14.

Tablica 14

NAZIVI JEDINICA	Minoba- cača			O R U Đ A					Svega oruđa	Ukupno oruđa i minobača
	82 mm	120 mm	Svega	45 mm	76 mm	76 mm DA	122 mm	152 mm		
a) Artiljerija 13. gardijske pd	54	24	78	44	10	23	12	—	89	167
Njena ojačanja:										
805. haubički ap							24		24	24
135. ap, 66. gardijske pd						22	12		34	34
1322. lovački protivtenkovski ap						18			18	18
b) Artiljerija 97. gardijske pd	56	18	74	43	12	24	12	—	91	165
Njena ojačanja:										
1076. lovački protivtenkovski ap							14		14	14
c) Artiljerija 66. gardijske pd	61	23	84	29	8				37	121
d) Ojačanja korpusa:										
112. topovski ap								18	18	18
493. lovački protivtenkovski ap				20					20	20
e) Artiljerija podrške:										
42. laka artiljerijska brigada							72		72	72

NAZIVI JEDINICA	Minoba- cača		O R U Đ A						Svega oruđa i minobacača
	82 mm	120 mm	Svega	45 mm	76 mm	76 mm DA	122 mm	152 mm	
17. minobacačka bri- gada	108	108							108
265. i 270. minobacački puk 1. tenkovske ar- mije (samo u periodu artiljerijske pripreme)	60	60							60*) 60
UKUPNO:	171	233	404	136	30	173	60	18	477*) 417*) 821

Od ukupnog broja oruđa i minobacača bilo je: u 13. gardijskoj pešadijskoj diviziji — 243 cevi, u 97. gardijskoj pešadijskoj diviziji — 179 cevi, u 66. gardijskoj pešadijskoj diviziji — 121 cev, i 278 cevi od artiljerije pridate ili određene za podršku korpusa.

Ovoliki broj artiljerije i minobacača pružao je mogućnost da se u zoni napada korpusa obezbedi srednja gustina do 76 oruđa i minobacača (kalibra 76 mm i većeg) na 1 km fronta. Prema odluci komandanta korpusa srednja gustina na pravcu glavnog udara popela se do 118 oruđa i minobacača na 1 km fronta.

Radi izvršenja predstojećih zadataka pri proboru neprijateljske odbrane, u korpusu je izvršeno sledeće grupisanje artiljerije:

*) U originalu je pogrešno uneta cifra od 60 minobacača u rubriku »Svega oruđa« usled čega je zbir u rubrici »Ukupno« ispašao 477 umesto 417. Međutim, ova greška nije uticala na konačan zbir u rubrici »Ukupno oruđa i minobacača«. — Prim. prev.

Korpusna artiljerijska grupa sastavljena od 112. topovskog artiljerijskog puka. Njen je zadatak bila borba sa neprijateljskom artiljerijom, rušenje bunkera i skloništa, kao i neutralisanje žive sile i vatreneih sredstava neprijatelja na čitavoj taktičkoj dubini neprijateljske odbrane;

Divizijske i pukovske artiljerijske grupe. Zadaci ovih grupa bili su neutralisanje sile i vatreneih tačaka na prednjem kraju i u bližoj dubini i podrška juriša pešadije i tenkova metodom uzastopnih koncentracija vatre;

Grupa za neposredno gađanje. Oruđa ove grupe imala su zadatak da uništavaju vatrene tačke, osmatračnice, bunkere, ruše skloništa i rovove. Za tu svrhu je određena bataljonska i pukovska artiljerija, a divizijama su pridati lovački protivtenkovski artiljerijski pukovi. Ukupno je u korpusu bilo određeno 178 oruđa za neposredno gađanje, što iznosi oko 20 oruđa na 1 km fronta.

Krajem dana 29. jula štab komandanta artiljerije korpusa razradio je plan artiljerijskog napada u kome je bila predviđena artiljerijska priprema juriša, podrška juriša i praćenje vatrom i pokretom pešadije i tenkova tokom borbe u dubini neprijateljske odbrane.

Artiljerijska priprema je planirana u trajanju od 185 minuta, od kojih: vatreni nalet — 15 minuta; pauza — 30 minuta; korektura i kontrola gađanja — 60 minuta metodičko neutralisanje i uništavanje ciljeva — 70 minuta; plotun artiljerije — 5 minuta; vatreni nalet — 5 minuta.

Pauza u trajanju od 30 minuta, posle prvog vatreneog naleta, planirana je da bi se sačekalo potpuno svanuće, kako bi vatra artiljerije bila što efikasnija.

U periodu artiljerijske pripreme je predviđeno neutralisanje neprijateljske odbrane na dubinu 6—8 km. Najgušća vatra je bila sasređena po prvom položaju glavnog odbrambenog pojasa neprijatelja.

U ovom periodu artiljerija je izvršavala sledeće zadatke:

- neutralisala je živu silu i vatrene tačke neprijatelja na prednjem kraju i u bližoj dubini njegove odbrane;
- vatrom oruđa za neposredno gađanje uništavala je vatrene tačke, rušila delove rovova i saobraćajnica na prednjem kraju njegove odbrane;
- neutralisala je artiljerijske i minobacačke baterije neprijatelja u rejonima Studene doline, Stepske doline i k. 206,7;
- sprečavala je neprijatelju da pokrene rezerve iz Puškarnog i Stepske doline.

Utrošak municije u artiljerijskoj pripremi planiran je u sledećim količinama: za oruđa 76 mm — 0,9, za minobacače 120 mm — 0,8, za oruđa 122 mm — 0,8 i za oruđa 152 mm — 1,1 k.

Podrška juriša pešadije i tenkova planirana je metodom uzastopnih koncentracija vatre.

Pri obezbeđenju borbenih dejstava pešadije i tenkova u dubini neprijateljske odbrane, naročita pažnja je posvećena: obezbeđenju uvođenja u probaj jedinica 1. tenkovske armije, zatim obezbeđenju bokova korpusa od protivnapada neprijatelja — neutralisanjem njegove žive sile i vatreñih sredstava u rejonu Tomarovke i šumarka Suhi vjerh, kao i artiljerijskoj pripremi napada na drugi odbrambeni pojas.

Planirano je da se premeštanje 1/3 artiljerije, koja je ušla u sastav artiljerijskih grupa za podršku pešadije, izvrši tek pošto pešadija ovlada prvim položajem glavnog odbrambenog pojasa neprijatelja. Smenu vatreñih položaja korpusne artiljerijske grupe trebalo je otpočeti posle obezbeđenja uvođenja u borbu jedinica 1. tenkovske armije.

Prema tome, bilo je predviđeno da se osnovna masa artiljerije grupiše na pravcu glavnog udara korpusa.

Planirano je da se izvrši artiljerijski napad na čitavu dubinu zadatka dana korpusa.

Smelo masiranje artiljerije i detaljno planiranje artiljerijskog napada, obezbeđivali su korpusu uspešno izvršenje proboga neprijateljske odbrane.

Avijacijski napad. 32. gardijski pešadijski korpus podržavale su 202. bombarderska i 5. jurišna avio-divizija.

U zoni napada 32. gardijskog pešadijskog korpusa avijacija je imala sledeće zadatke: u periodu artiljerijske pripreme da nanese udare po neprijateljskoj artiljeriji, minobacačima i rezervama; početkom juriša pešadije i tenkova da podržava njihova borbena dejstva i da ih potpomaže pri odbijanju neprijateljskih protivnapada iz rejona Studene doline, Stepske doline, Puškarnog i šumarka Suh vjerh. Bombarderska i jurišna avijacija imale su takođe zadatak da vrše izviđanje, obraćajući naročitu pažnju na otkrivanje vatrenih položaja artiljerije i minobacača, na razmeštaj neprijateljeve rezerve i na karakter njegovih dejstava. Lovačkoj avijaciji je postavljen zadatak da obezbedi jedinice od napada neprijateljske avijacije i da vodi borbu za prevlast u vazduhu.

Radi održavanja veze s avijacijom, na osmatračnici komandanta korpusa nalazili su se predstavnici avio-divizija sa sredstvima veze. U jedinicama korpusa izdvojeni su signalisti za označavanje prednjeg kraja. Sa signalom »Ja sam naš avion« upoznato je celokupno ljudstvo u svim jedinicama korpusa.

Glavni napor avijacije u zoni napada korpusa usmereni su prvo na podršku jedinica korpusa pri proboru glavnog odbrambenog pojasa neprijatelja, a zatim na obezbeđenje borbenih dejstava jedinica 1. tenkovske armije.

Upotreba tenkova i samohodne artiljerije. Korpusu je pridata 93. tenkovska brigada i 1547. samohodni artiljerijski puk u čijem je sastavu bilo 50 tenkova i 12 samohodnih oruđa. Planirano je da se svi tenkovi i samo-

hodna oruđa upotrebe u zoni napada 13. gardijske pešadijske divizije, kao tenkovi neposredne podrške pešadije, što je omogućavalo da se u toj zoni ostvari gustina od 25 oklopnih oruđa na 1 km fronta.

Komandant 13. gardijske pešadijske divizije pridao je sve tenkove i samohodna artiljerijska oruđa pešadijskim pukovima prvog ešelona i to jedan tenkovski bataljon 34. gardijskom pešadijskom puku, a dva tenkovska bataljona i samohodni artiljerijski puk 39. gardijskom pešadijskom puku. Tenkovima je naređeno da se kreću u borbenim porecima pešadije, a samohodna artiljerijska oruđa su upotrebљena za podršku tenkova i kretala su se za njihovim borbenim porecima u skokovima od zaklona do zaklona. Radi podrške tenkova određena su i specijalna oruđa za praćenje sa proračunom da na svaki tenkovski vod dođe 1—2 oruđa. Tako je u 39. gardijskom pešadijskom puku za tu svrhu upotrebljen čitav 1322. lovački protivtenkovski artiljerijski puk. U pešadijskim jedinicama su obrazovane specijalne pionirske grupe za praćenje tenkova koje su im obezbeđivale prodiranje na bojištu.

Inžinjerijsko obezbeđenje. Radi obezbeđenja napada korpusu su pridati 69. i 70. pionirski jurišni bataljon 14. jurišne inžinjerijsko-pionirske brigade, od kojih je 70. pionirski jurišni bataljon pridat 13. gardijskoj pešadijskoj diviziji, a 69. bataljon 97. gardijskoj pešadijskoj diviziji. Korpus je imao ukupno 15 pionirskih četa (računajući pionirske vodove pešadijskih pukova), što je omogućilo da se u zoni napada korpusa stvori srednja gustina od 1,5, a na pravcu glavnog udara korpusa i do 2,5 pionirske čete na 1 km fronta.

U saglasnosti sa zadacima koje je inžinjerijskim jedinicama postavio komandant korpusa, načelnik inžinjerije korpusa razradio je plan inžinjerijskog obezbeđenja borbe do dubine dnevnog zadatka. Zadaci inžinjerijskog obezbeđenja bili su:

— u pripremnom periodu: neprekidno inžinjerijsko izviđanje neprijateljske odbrane, uređenje polaznog položaja, izrada komandnih mesta i osmatračica, izrada kolonskih puteva računajući po dva na diviziju, priprema materijala za mostove, izrada prolaza u minskim poljima (svojim i neprijateljskim);

— u periodu borbe u dubini neprijateljske odbrane: praćenje pešadije i tenkova, raščišćavanje puteva, izrada kolonskih puteva i organizacija zaštitno-kontrolne službe na njima radi propuštanja jedinica 1. tenkovske armije i utvrđivanje na dostignutim linijama.

Iz načinjenih mera vidi se da je u planu inžinjerijskog obezbeđenja napada 32. gardijskog pešadijskog korpusa poklonjena velika pažnja uvođenju u probor 1. tenkovske armije. Ovaj zadatak je postavljen 69. i 70. pionirskom-jurišnom bataljonu.

U svakoj diviziji su obrazovani pokretni odredi za zaprečavanje — jačine pionirskog voda, a u korpusu — jačine pionirske čete. Ti su odredi imali rezerve u protivpešadijskim i protivtenkovskim minama.

Masiranje inžinjerijskih sredstava na pravcu glavnog udara omogućavalo je da jedinice korpusa izvrše postavljene zadatke.

Borbeno obezbeđenje trupâ. Komandant i štab 32. gardijskog pešadijskog korpusa razradili su detaljno pitanja borbenog obezbeđenja trupâ:

I z v i đ a n j e. — Komandant korpusa je poklonio naročitu pažnju organizovanju i vršenju izviđanja.

Osnovni zadaci izviđanja sastojali su se u sledećem:

— neprekidno pratiti dejstva i pregrupisavanja neprijateljskih jedinica i izradu novih inžinjerijskih objekata;

— precizirati protezanje prednjeg kraja odbrane i spojeve između neprijateljskih jedinica;

— utvrditi numeraciju neprijateljskih jedinica na odseku Voznesenski — Kamena dolina;

— utvrditi sastav i grupisanje neprijatelja u šumarku Suhi vjerh.

2. avgusta od 18 do 20 časova, po odluci komandanta armije vršeno je u zoni napada korpusa nasilno izviđanje da bi se otkrio vatreni sistem, sistem inžinjerskih objekata i prepreka na prvom položaju glavnog odbrambenog pojasa neprijatelja i da bi se došlo do zarobljenika. Za nasilno izviđanje određen je po jedan ojačani pešadijski bataljon na svaku diviziju. Nasilnom izviđanju prethodio je vatreni nalet od 15 minuta po prvom rovu. Njime su potvrđeni podaci o grupisanju neprijatelja, njegov prednji kraj i sistem vatre precizirani su i došlo se do zarobljenika. U 20 časova 2. avgusta posle izvršenja zadatka bataljoni su se, po naređenju komande, povukli na polazni položaj.

P r o t i v a v i o n s k a o d b r a n a . — Protivavionsku odbranu jedinica armije planirao je štab armije, a ostvarivale su je snage 29. protivavionske artiljerijske divizije i 5. lovačkog avio-korpusa. Za organizovanje protivavionske odbrane jedinica 32. korpusa, komandant armije je odredio 1360. protivavionski artiljerijski puk (16 topova 37 mm i četu mitraljeza velikog kalibra). Ovo je omogućilo da se na 1 km fronta obezbedi gustina do 2 topa 37 mm i 2 mitraljeza velikog kalibra.

Sem toga, u rejonu Vorskla — Bikovka — Kozma — Demjanovka (na skici nema ovih mesta) borbene poretkе 33. gardijskog pešadijskog korpusa štitio je 1374. protivavionski artiljerijski puk (16 topova 85 mm), koji je mogao da sadejstvuje u zaštiti glavne grupacije jedinica 32. gardijskog pešadijskog korpusa.

Radi otkrivanja neprijateljskih aviona, u korpusu je organizovana služba vazdušnog osmatranja, obaveštavanja i veze. U svakom pešadijskom bataljonu i puku postojali su specijalni osmatrači neba. Stanice VOJIN*) organizovane su po sledećem: svaki pešadijski puk imao je po jednu — pešadijska divizija po dve (jedna od ovih je bila

*) U originalu »посты BHOC« — Prim. prev.

Stoga se u takvim slučajevima moraju neposredno kontrolisati i pokreti za dolazak na polaznu tačku. U protivnom se može dogoditi da još na samom početku marša dođe do teškog nagomilavanja, opasnog zagušivanja saobraćaja i potmetnji, koji bi proračun vremena komandovanja i na njemu zasnovane preduzete mere za izvršenje marša učinili bes ciljnim. Ako bi se dovođenje jedinica do polazne tačke prepustilo samo volji ili odgovornosti potčinjenih starešina, to bi često dovelo do velikog dubitka u vremenu, koji bi neosnovano skraćivao trupi vreme odmora.

Ukoliko su prilike teže, — jačina jedinica, njihovo združivanje, rastresit raspored — utoliko će ove mere biti od većeg značaja.

Stoga starešina, nadležan za izdavanje zapovesti za marš, čim je načisto sa načinom obrazovanja marševske kolone, može — prema mogućnostima još u pripremnim zapovestima — da reguliše, da li će potčinjene jedinice poći na marš:

- po pozivu ili
- samostalno, prema marševskom planu.

Pozivanje jedinica da otpočnu pokret je korisno ako se radi o kratkim odstojanjima do polazne tačke. Tada oficir — uređivač kolone, poziva svaku jedinicu ponaosob da otpočne pokret, vodeći računa o njenom mestu u okviru opšte jedinice odnosno kolone, kao i o odstojanju do polazne tačke. Pozivanje se može izvršiti pomoću radija, kurira ili ugovorenim znacima. Da bi se izbegle nepredviđenosti i neminovna trvanja na početku marša, treba narediti kada svaka jedinica mora biti spremna za poziv za otpočinjanje pokreta.

f) VREMENSKI PLAN

Polazak na marš po vremenskom planu biće primenjen kada se radi o jedinicama razvučenim na velikom prostoru, koje imaju dugačke pokrete da izvrše do dolaska na polaznu tačku. Isto tako, noću je preporučljiv polazak na marš po vremenskom planu.

Kod sitnijih jedinica i kada se raspolaže gustom mrežom puteva često će biti dovoljno da se svakoj jedinici poje-

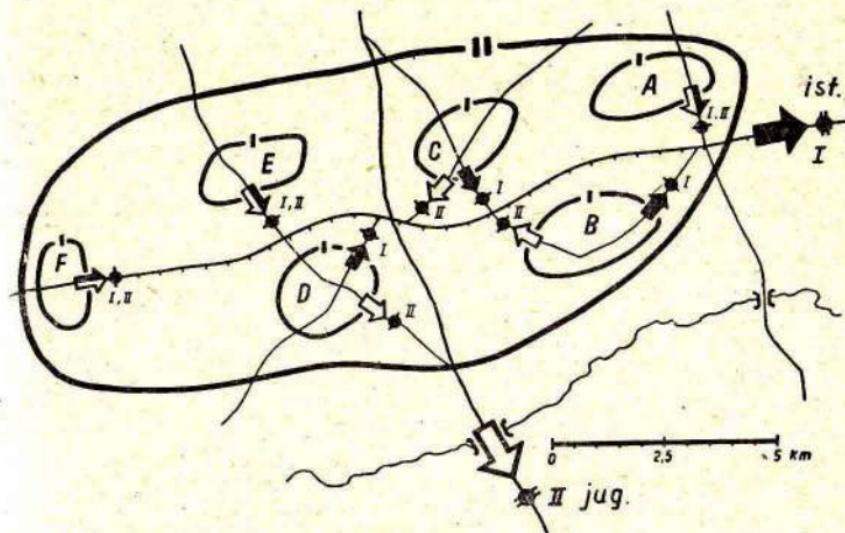
dinačno odredi vreme kada mora stići na polaznu tačku s tim da same proračunaju vreme svog polaska. Ukoliko bi ovakve jedinice pri odlasku na polaznu tačku koristile iste puteve, nužno je da se preduzmu odgovarajuće mere da se otklone neredi i osigura njihov pravilan dolazak na polaznu tačku. U ove mere spadaju:

- uzajamno sporazumevanje starešina,
- postavljanje straža za zatvaranje prilaznih puteva na mestima ulaza,
- korišćenje odeljenja za vezu između jedinica.

Sastavljanje vremenskog plana zahteva utrošak značnog vremena, ali njegova je prednost u tome što neizbežna trivenja svodi na najmanju moguću meru.

Vremenski plan za odlazak na polaznu tačku može se takođe sastaviti **unapred**, bez definitivne zapovesti za izvršenje marša, s tim što se izrađuje za različite moguće pravce za izvršenje predstojećeg marša. U ovom slučaju treba prvo uzeti neko vreme »x«, a posle prijema zapovesti zameniti ga vremenom polaska koje je stvarno naređeno.

Primer:

Šema 11.

Pretpostavka: — postoje dva moguća pravca za preduzimanje marša, sa jednakim stanjem puteva; dubina svake jedinice na maršu

oko	1350 m i
marševsko odstojanje oko	300 m

s v e g a: 1650 m ili 5 minuta

— putevi za izlazak na polaznu tačku su tačno određeni; brzina 20 km/čas.

Vremenski plan izlaska jedinica na polaznu tačku pri formiranju marševske kolone. Za polaznu tačku I: — istočni pravac:

Red marševanja jedinica	Vreme pristizanja na polaznu tačku I	Odstojanje do polazne tačke I km = minuta	Vreme polaska jedinice sa svoje polazne tačke
A	X	3 = 9 min	X - 9 min
B	X + 5 min	5 = 15 min	X - 15 + 5 min
C	X + 10 min	8 = 24 min	X - 24 + 10 min
D	X + 15 min	10 = 30 min	X - 30 + 15 min
E	X + 20 min	11 = 33 min	X - 33 + 20 min
F	X + 25	16 = 48 min	X - 48 + 25 min

Neka je, na primer, u marševskoj zapovesti vreme »X« naređeno da bude 18 časova, to će unutar marševskog ešelona za polazak i prolaska kroz polaznu tačku I biti potrebno ukupno vreme od 17.37 — 18.30 časova, što čini 53 minuta (uključena dubina na maršu poslednje jedinice i zadnjeg odeljenja).

Za polaznu tačku II — južni pravac:

Red marševanja jedinica	Vreme pristizanja na polaznu tačku II	Odstojanje do polazne tačke II km — minuta	Vreme polaska jedinice sa svoje polazne tačke
A	X	12 = 36 min	X - 36 min
B	X + 5 min	7 = 21 min	X - 21 + 5 min
C	X + 10 min	5 = 15 min	X - 15 + 10 min
D	X + 15 min	3 = 9 min	X - 9 + 15 min
E	X + 20 min	7 = 21 min	X - 21 + 20 min
F	X + 25 min	12 = 36 min	X - 36 + 25 min

Ukupno vreme za pokrete unutar rejona za odmor do izlaska na polaznu tačku II (sa dubinama, kao gore) iznosi od 17.24 — 18.30 časova, što čini 66 minuta.

Red marševanja jedinica	Vreme pristizanja na polaznu tačku II	Odstojanje do polazne tačke II km — minuta	Vreme polaska jedinica sa svoje polazne tačke
D	×	3 = 9	× — 9 min
C	× + 5 min	5 = 15	× — 15 + 5 min
E	× + 10 min	7 = 21	× — 21 + 10 min
B	× + 15 min	7 = 21	× — 21 + 15 min
F	× + 20 min	12 = 36	× — 36 + 20 min
A	× + 25 min	12 = 36	× — 36 + 25 min

Ukupno vreme za pokret jedinica unutar rejona za odmor do polazne tačke II (sa dubinama, kao gore) iznosi od 17.44 — 18.30 časova, što čini 46 minuta.

Provera pokreta. Izradom sličnog »reda vožnje«, kao i onog za kontrolu marša (vidi str. 147) može se kontrolisati da li jedinice imaju naređena marševska odstojanja i da li im je s ozbirom na to što se imaju kretati istim prilaznim putevima, određeno pravilno vreme pristizanja na polazne tačke. Na taj način se za vreme pokreta jedinica ka polaznoj tački može brzo videti gde se pojedine jedinice nalaze.

Ako su pokreti za odlazak na polaznu tačku otežani nepogodnim putnim uslovima — slaba mreža puteva, njihovo loše stanje, slabo tle — to se pri proračunu potrebnog vremena za izvršenje ovih pokreta te teškoće moraju uzeti u obzir. Po izvršenom izviđanju zemljišta o svemu tome treba podneti izveštaj.

Primer:

Udaljenje rejona za odmor minobacačke čete do bataljonske polazne tačke iznosi 3 km, što čini 9 minuta.

Izviđanjem zemljišta je utvrđeno (šema 12):

- deo puta a: težak za kretanje, 500 m sa brzinom od 5 km/čas, što čini 6 minuta;
- deo puta b: duboko prolokani poljski put od vozila, 500 m sa brzinom od 10 km/čas, što čini 3 minuta;

u prošlim borbama. Prilikom uručivanja odlikovanja organizovani su kratki mitinzi, na kojima su uzimali reč odlikovani. Isti je postupak bio i prilikom uručivanja medalja »Za odbranu Staljingrada«.

U toku pripreme za napad u jedinicama korpusa su najbolji vojnici i oficiri vanpartijci podnosili prijave za prijem u redove Komunističke partije i lenjinskog Komsomola. Samo 2. avgusta je u jedinicama korpusa podneto oko 400 takvih prijava.

Jedinice korpusa pretrpele su u julskim bojevima velike gubitke među partijskim i komsomolskim rukovodnicima četa i baterija, a novopostavljeni još nisu imali potrebno iskustvo u partijsko-komsomolskom radu.

Radi pripreme partijskih i komsomolskih rukovodilaca četa i baterija politička odeljenja korpusa i divizija održala su seminare, na kojima su se izučavala iskustva partijskog i političkog rada u napadu. U bataljonima, pukovima, brigadama, divizijama i korpusu održavani su partijski i komsomolski sastanci sa dnevnim redom »O avangardnoj ulozi komunista i komsomolaca u boju«. Široku primenu je dobilo uručivanje pismenih čestitki komandanta puka vojnicima koji su se istakli u borbi.

Komandanti jedinica, politički organi, partijske i komsomolske organizacije preduzimali su mere da pojačaju čete komunistima i komsomolcima, i to u prvom redu one koje će osvajati jake otporne tačke neprijatelja. U takvim četama bilo je pred početak napada 8—10 komunista i 14—22 komsomolca.

Veliki partijsko-politički rad, koji su obavili komandanti i komandiri, politički organi, partijske i komsomolske organizacije obezbedio je visok napadni elan celokupnog ljudstva u svim jedinicama korpusa.

Materijalno obezbeđenje. Snabdevanje jedinica korpusa vršeno je iz armijske baze koja je bila raspoređena u rejonu Solnceva i iz istaknutih armijskih skladišta koja su bila razvijena:

— za municiju — u rejonu Vasiljevke²⁾ udaljene od našeg prednjeg kraja 30—35 km a od divizijskih baza 15—20 km;

— za gorivo i mazivo — železnička stanica Prohrovka²⁾, udaljena od našeg prednjeg kraja 40 km, a od divizijskih baza 25 km;

— artikala ishrane — s. Jeljnikovo²⁾ udaljeno oko 25—30 km.

Prevoz municije, goriva i maziva i artikala ishrane od armijske baze i istaknutih armijskih skladišta do divizijskih baza vršio je armijski transport. Armija je imala jedan automobilski bataljon (transportni kapacitet — 125 tona). Sem toga, armiji je bio stavljen na raspolažanje 5. auto-bataljon (auto-cisterne) i 50. auto-bataljon. Opšti transportni kapacitet armijskog auto-transporta, računajući i pridate auto-bataljone, iznosio je 700 tona.

Transport divizija korpusa, čiji je kapacitet iznosio 450 tona, prevozio je zalihe municije na pukovske, a transport pukova — na bataljonske stanice za snabdevanje.

Popunjenošt jedinica korpusa materijalom pred početak napada pokazana je u tablici 15.

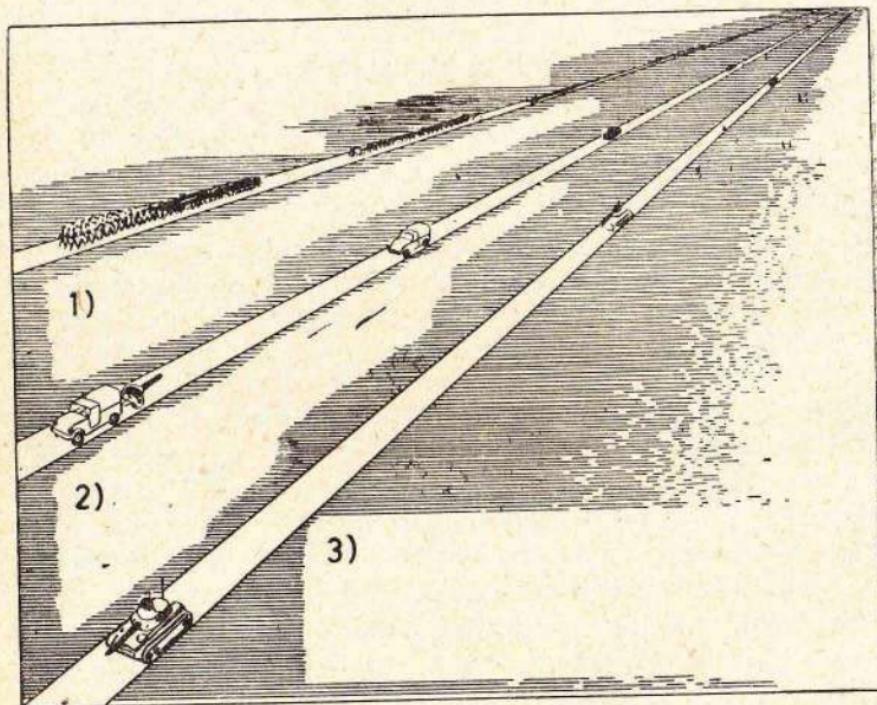
U svakoj pešadijskoj diviziji bilo je 12 obroka hrane.

Iz tablice 15 se vidi da su jedinice korpusa do početka napada bile u celini obezbeđene municijom, gorivom i mazivom i artiklima ishrane.

Borbena obuka jedinica korpusa. Borbena obuka jedinica korpusa izvođena je po planu komandanta armije u toku sedam dana — od 26. jula do 1. avgusta. U to vreme su 29. i 30. jula vođene žestoke borbe sa 19. tenkovskom divizijom neprijatelja koja je pokušala da povrati k. 233,6 i naseljeno mesto Voznesenski, kojima su jedinice korpusa ovladale 28. jula. 13. gardijska pešadijska divizija predviđena za napad na pravcu glavnog udara korpusa, povučena je u drugi ešelon korpusa u rejon

²⁾ Navedenih naselja nema na skici.

mešovitog sastava — formacije. U ovom slučaju na brzinu kretanja utiču i odstojanja kako između vozila tako i između delova kolone. Kraća odstojanja između vozila smanjuju dubinu marševske kolone, a time i vreme prolaska koline, kao i zauzimanja puta. Ali, uslovi sigurnosti vožnje dozvoljavaju pri dužem kretanju znatno manje brzine nego pri vožnji sa povećanim odstojanjima. Povećanje dužine marševske kolone, koja se dobija usled povećanih odstojanja, u najmanju ruku će se izravnati zbog mogućnosti bržeg kretanja.

Šema 13.

Za dužinu marša od 100 km, ne računajući vreme za zastanke i odmore, potrebno je:

1) Pešadijskoj koloni dubine 500 m i brzine kretanja od 5 km/čas: 20 časova i 6 minuta.

2) **Motorizovanoj koloni** od 170 vozila (jedan bataljon) sa odstojanjem od 50 m između vozila i odgovarajućom dubinom kolone od 9300 m, pri brzini kretanja od 15 km/čas: 7 časova i 17 minuta.

3) **Oklopnjoj koloni** od 17 vozila (tenkovi i vozila) sa odstojanjem između vozila od 100 m, odgovarajućom dubinom kolone od 17 750 m i brzinom kretanja od 20 km/čas: 5 časova i 53 minuta.

Trajanje marša i dužina kolone neće se smanjiti manjim odstojanjima između vozila, već razvijanjem što je moguće veće brzine kretanja.

Opšte važeće osnove za proračun brzine kretanja, kao i pravila savremenog saobraćaja, moraju u višim štabovima biti strogo primenjivani. Na taj način će biti olakšano planiranje i komandovanje, a izbeći će se donošenje pogrešnih odluka. U tom smislu postoje formule za izračunavanje:

- propusne moći puteva, i
- vremena proticanja pojedinih jedinica.

Odstojanje vozila u metrima	Propustljivost broja vozila na čas na jednoj komunikaciji pri prosečnoj brzini kretanja km na čas							
	5	10	15	20	25	30	40	50
10	500	1000	1500					
20	250	500	750	1000	1250	1500		
50	100	200	300	400	500	600	800	1000
100	50	100	150	200	250	300	400	500
200	25	50	75	100	125	150	200	400

Duplo veća brzina kretanja daje i duplu propustljivost, dok duplo povećanje odstojanja vozila istu smanjuje za polovinu.

Vreme prolaska jedne kolone T izračunava se po obrascu:

$$\frac{n}{L} = \frac{n \cdot d}{v} = T$$

Pri čemu je:

n = broj vozila

L = propustljivost broja vozila = $\frac{\text{prosečna brzina kretanja (v)}}{\text{odstojanje (d)}}$

šadijskih divizija ovladali su prvim rovom drugog položaja i, savlađujući otpor neprijateljske vatre, polako se probijali napred.

U 11.40 časova prednje jedinice 1. tenkovske armije prestigle su u rejonu Zadeljnog pešadiju i u sadejstvu s jedinicama 32. gardijskog pešadijskog korpusa počele najvećom brzinom da razvijaju proboj.

1. tenkovska armija je uvedena u proboj sledećim redom: u zoni napada 97. i 13. gardijske pešadijske divizije kretale su se: 200. tenkovska brigada 6. tenkovskog korpusa i 49. tenkovska brigada 3. mehanizovanog korpusa. Zatim su u 14.30 časova, na liniji Dragunsko — Stepska dolina, na dubini 5—6 km od prednjeg kraja neprijateljske odbrane, u proboj uvedene glavne snage 1. tenkovske armije — njen 6. tenkovski i 3. mehanizovani korpus. Širina zone uvođenja u proboj 1. tenkovske armije dostizala je 5—6 km.

Jedinice 32. gardijskog pešadijskog korpusa, koristeći uspeh jedinica 1. tenkovske armije, uspešno su prodirale napred. Do 16 časova divizije korpusa izvršile su bliži zadatak i vodile borbu na liniji:

- 66. gardijska divizija — za s. Dragunsko;
- 97. gardijska divizija, odbivši protivnapade neprijatelja jačine do bataljona pešadije i čete tenkova iz s. Puškarnog, izbila je na severoistočnu ivicu s. Streljekog i 3 km jugoistočno od ovog sela;
- 13 gardijska divizija, pošto je odbila protivnapad neprijatelja jačine do jednog pešadijskog bataljona iz šumarka Suhı vjerh, izbila je na liniju: k. 206,7 — severozapadne padine k. 222,3.

U isto vreme je 23. gardijski pešadijski korpus vodio borbu za s. Kazacko. 33. gardijski pešadijski korpus izbio je na liniju k. 222,3 — Jahontov. 6. tenkovski i 3. mehanizovani korpus 1. tenkovske armije, naišavši na snažan otpor neprijatelja, nisu mogli da se odvoje od pešadije i napadali su u njenim borbenim porecima.

66. gardijska divizija, pošto je izvršila svoj borbeni zadatak, prikupila se krajem dana 3. avgusta u rejonu Dragunskog i u šumarcima severoistočno od ovog mesta i obrazovala drugi ešelon korpusa. 97. gardijska divizija na prilazima ka Puškarnom naišla je na jaku neprijateljsku vatru. Komandant divizije, da bi ovладao ovom otpornom tačkom, uveo je u borbu svoj drugi ešelon — 289. gardijski pešadijski puk, podržavši njegova dejstva snažnim vatreñim naletom divizijske artiljerije po Puškarnom. Posle žestoke borbe 97. gardijska pešadijska divizija ovladala je jugoistočnom ivicom Puškarnog.

U isto vreme je 13. gardijska pešadijska divizija, savlađujući otpor manjih jedinica 677. pešadijskog puka neprijatelja, ovladala trećim položajem glavnog odbrambenog pojasa. Da bi ovladao drugim odbrambenim pojmom neprijatelja, komandant divizije uveo je u borbu svoj drugi ešelon — 42. gardijski pešadijski puk. Razvijajući uspeh, jedinice divizije duboko su se uklinile u drugi odbrambeni pojas neprijatelja i nalazile su se u sledećem rasporedu: 34. gardijski pešadijski puk ovladao je delom puta Tomarovka — Marjevka zapadno od k. 203,3; 42. gardijski pešadijski puk ovladao je delom tog istog puta istočno od k. 203,3; 39. gardijski pešadijski puk vodio je borbu za uništenje neprijatelja u otpornoj tački 1,5 km severoistočno od k. 203,3.

23. gardijski pešadijski korpus, pošto je odbio niz protivnapada neprijatelja, izbio je svojim levim krilom ka Krasnom Ostrožeku i stupio u borbu na njegovoj severnoj ivici.

33. gardijski pešadijski korpus vodio je borbu s neprijateljevom 6. tenkovskom divizijom na liniji Brilijantov — Marjevka.

Svodeći bilans prvoga dana napada, treba istaći da je korpus, u sadejstvu sa 1. tenkovskom armijom, probio jako utvrđenu neprijateljsku odbranu, razbio jedinice 677. i 678. pešadijskog puka neprijatelja i napredovao od 6 do 14 km.

Najveći uspeh je postignut na levom krilu korpusa u zoni napada 13. gardijske pešadijske divizije koja se, koristeći uspeh 3. mehanizovanog korpusa i levog suseda (33. gardijskog pešadijskog korpusa), uklinila u drugi odbrambeni pojas neprijatelja i napredovala prvog dana borbe 12—14 km.

U žestokoj borbi prvog dana napada jedinice korpusa nanele su zнатне gubitke 332. pešadijskoj diviziji. Neprijatelj je izgubio oko 900 vojnika i oficira, 5 tenkova, 8 oruđa i 14 automobila. Jedinice korpusa zaplenile su 31 oruđe, 21 minobacač, 22 mitraljeza, 14 protivtenkovskih oruđa i 2 skladišta municije.

Proboj drugog odbrambenog pojasa i razvoj napada (4. i 5. avgusta). U toku noći 3/4. avgusta jedinice korpusa utvrđivale su se na dostignutoj liniji, neprekidno izviđale i pripremale se da ovladaju drugim odbrambenim pojasmom neprijatelja. 93. tenkovska brigada, koja je bila pridata korpusu, izvučena je u rezervu 5. gardijske armije, a 1547. samohodni artiljerijski puk je potčinjen 1. tenkovskoj armiji.

Komandant armije postavio je korpusu zadatak da u toku 4. avgusta probije drugi odbrambeni pojas i ovlada linijom Porubežno — Sergejevka — Kozičev. U saglasnosti s tim naređenjem komandant korpusa je naredio:

— 97. gardijskoj pešadijskoj diviziji da probije drugi odbrambeni pojas neprijatelja i izbije na liniju Porubežno — Sergejevka;

— 13. gardijskoj pešadijskoj diviziji da ovlada linijom Sergejevka — Kozičev;

— 66. gardijskoj pešadijskoj diviziji, koja je činila drugi ešelon korpusa, da izbije na liniju Puškarno — Stepno da je utvrdi i bude spremna da odbije protivnapade neprijateljske pešadije i tenkova iz rejonu Krasnopodgorodnog i Tomarovke.

Posle snažnog vatrenog naleta artiljerije i minobacača jedinice korpusa otpočele su, 4. avgusta u 4.30 časova borbena dejstva radi ovlađivanja drugim odbrambenim

pojasom neprijatelja. Neprijatelj je pružao uporan otpor i njegova je avijacija, u grupama 12—15 aviona, bombardovala borbene poretke jedinica koje su napadale. Istovremeno je preduzeo niz protivnapada pešadijom i tenkovima 19. tenkovske divizije iz rejona Tomarovke ka Puškarnom.

Ali neprijatelju nije pošlo za rukom da zaustavi napad. Jedinice korpusa su lomile njegov otpor. Veliku ulogu u odbijanju protivnapada neprijateljevih tenkova odigrale su artiljerijske protivtenkovske rezerve 97. gardijske pešadijske divizije i korpusa koje su sadejstvovali na pokretnim odredima za zaprečavanje. Pošto su posele vatrene položaje na liniji razvoja — južna ivica s. Puškarnog — one su odbile tri protivnapada neprijateljevih tenkova sa severne ivice s. Tomarovke i iz rejona s. Kralji Ostrožek.

97. gardijska pešadijska divizija, u sadejstvu sa 31. tenkovskim korpusom, koji je bio uveden iz drugog ešelonu 1. tenkovske armije, sporo je prodirala i oko 19 časova 4. avgusta vodila borbu na liniji: 294. gardijski pešadijski puk — severoistočna ivica Tomarovke; 289. gardijski pešadijski puk — k. 197,8 — zapadne padine k. 217,5; 292. gardijski pešadijski puk — deo puta Tomarovka — Brilijantov, jugoistočno od k. 217,5.

13. gardijska pešadijska divizija, koristeći uspeh 3. mechanizovanog korpusa i uspešno goneći delove neprijateljskog 677. pešadijskog puka, izbila je na liniju 42. gardijski pešadijski puk — zapadna ivica s. Kalinine, 34. gardijski pešadijski puk — jugozapadna ivica s. Klinovoj; 39. gardijski pešadijski puk — zapadne padine k. 228,5.

66. gardijska pešadijska divizija, koja je i dalje ostala u drugom ešelonu korpusa, utvrđivala se na liniji Puškarno — Stepno.

Krajem dana 4. avgusta 97. gardijska pešadijska divizija vodila je borbu na severnoj ivici Tomarovke. Svi pokušaji divizije da do kraja drugog dana napada ovlađa drugim odbrambenim pojasom neprijatelja nisu imali

uspeha. Neprijatelj je jedinice divizije tukao jakom artiljerijskom i minobacačkom vatrom sa istočne ivice s. Tomarovke, kao i vatrom iz tenkova, ukopanih u zemlju na severnoj ivici ovog naseljenog mesta.

Pukovi 13. gardijske pešadijske divizije, nastavljajući gonjenje odstupajućeg neprijatelja, izbili su na liniju: 42. gardijski pešadijski puk — Pogrebnjaki, frontom prema zapadu; 34. gardijski pešadijski puk — Stanovoj — Jerjomenko, frontom prema jugu, a 39. gardijski pešadijski puk — Šapari — Nova Orlovka, frontom prema jugu.

Jedinice 1. tenkovske armije vodile su borbu istočno od Bajcurija i 1—1,5 km severno od Gomzina na udaljenju 5—6 km od prednjih jedinica 13. gardijske pešadijske divizije.

23. gardijski pešadijski korpus, odbivši niz snažnih protivnapada neprijatelja, vodio je krajem drugog dana borbu u rejonu Nova Glinka — severna ivica Tomarovke.

33. gardijski pešadijski korpus vodio je žestoke borbe s neprijateljem u rejonu šumice Boljšoj Dolžik.

Na taj način je krajem dana 4. avgusta u zoni napada 13. gardijske pešadijske divizije probijen drugi odbrambeni pojas neprijatelja. Divizija je za jedan dan napredovala oko 15 km i zauzela jake otporne tačke neprijatelja: sela Kalinina, Klinovoj i Kozičev.

97. gardijska pešadijska divizija nije izvršila postavljeni zadatak za 4. avgust; ona je vodila borbe za drugi pojas odbrane u rejonu Tomarovke; za jedan dan borbe ona je napredovala samo oko 2 km.

Na tok borbenih dejstava divizije znatno je uticala okolnost što se u njenoj zoni napada nalazio snažan čvor odbrane Tomarovka, koji je neprijatelj svim silama pokušavao da sačuva kao podesnu liniju za protivnapade u bok udarne grupacije korpusa. Isto tako, treba imati u vidu da je u borbama za Tomarovku neprijatelj uveo u borbu svoju bližu operativnu rezervu — 19. tenkovsku diviziju, što se moralo odraziti na rezultate borbenih dejstava 97. gardijske pešadijske divizije. Sem toga imao je

nedostataka u rukovođenju borbom i komandant 97. gardijske pešadijske divizije, usled čega prodiranje pešadije nije bilo obezbeđeno blagovremenim dejstvima artiljerije, a oruđa za praćenje pešadije zaostajala su u toku borbe.

Noću 4/5. avgusta jedinice korpusa, produžujući da izvršuju dobijeni zadatak, probile su drugi pojas odbrane neprijatelja u čitavoj zoni napada korpusa i izvršile pregrupisavanje.

66. gardijska pešadijska divizija uvedena je u borbu. Ona je blokirala čvor odbrane u Tomarovki, smenivši jedinice 97. gardijske pešadijske divizije.

5. avgusta ujutro jedinice korpusa produžile su gonjenje neprijatelja, jer su imale zadatak da krajem trećeg dana izbiju na liniju Striguni — Bajcuri — Gomzino i spreče odstupanje neprijatelja u pravcu jugozapada.

97. gardijska pešadijska divizija odbila je u toku dana oko pet protivnapada neprijateljeve pešadije i tenkova iz rejona Tomarovka — Porubežno i uspešno prodirala u pravcu Borisovke. Krajem dana je vodila borbu na liniji: 292. gardijski pešadijski puk — jugoistočna ivica Seretina — Porubežno; 289. gardijski pešadijski puk — 1 km jugoistočno od Striguna, frontom ka severozapadu, a 294. gardijski pešadijski puk — jugozapadne padine k. 262,1.

13. gardijska pešadijska divizija, goneći odstupajuće neprijateljske jedinice, izbila je na liniju: 42. gardijski pešadijski puk — Vel. Gostenka — Bajcuri, frontom ka zapadu; 34. gardijski pešadijski puk — s. Dirdin, frontom ka jugozapadu, a 39. gardijski pešadijski puk — s. Gomzino, frontom ka jugu.

Jedinice 1. tenkovske armije gonile su krajem dana neprijatelja koji je odstupao pod borbom, dejstvujući na 15—20 km ispred jedinica korpusa. 23. gardijski pešadijski korpus vodio je borbu sa neprijateljem u rejonu severozapadnog dela Tomarovke. 33. gardijski pešadijski korpus, goneći neprijatelja, vodio je borbu na liniji Orlovka — Besonovka.

Uspešna dejstva 32. gardijskog pešadijskog korpusa, naročito u toku 5. avgusta, kao i jedinicâ 1. tenkovske armije, stvorila su povoljne uslove da se u sadejstvu s jedinicama 6. gardijske i 27. armije okruži i uništi neprijateljska grupacija u rejonu Borisovke.

* * *

32. gardijski pešadijski korpus, napadajući uglavnom na pomoćnom pravcu armije, probio je od 3. do 5. avgusta duboko ešeloniranu neprijateljsku odbranu, razbio jedinice 332. pešadijske divizije koje su bile ispred njega, obezbedio uvodenje u proboj 1. tenkovske armije i stvorio uslove da se u sadejstvu sa 23. gardijskim pešadijskim korpusom okruži i uništi borisovska grupacija neprijatelja.

Za tri dana (od 3. do 5. avgusta) napornih borbi jedinice korpusa probile su se napred za 32 km sa srednjim dnevnim tempom prodiranja od 10 do 12 km na dan.

Priprema za napad korpusa vršena je u složenoj situaciji. Od 11. do 23. jula korpus je učestvovao u protivudaru Voronjeskog fronta. Zatim je od 24. jula do 2. avgusta imao zadatak da se pripremi za probaj organizovane odbrane neprijatelja. Ali od osam dana, kojima je korpus raspolagao za ovu svrhu, on nije mogao da iskoristi više od tri, jer su u vremenu od 26. do 28. jula njegove jedinice izvršile niz delimičnih napada radi poboljšanja svog polaznog položaja. U vremenu od 29. do 31. jula one su odbijale žestoke protivnapade neprijateljeve 19. tenkovske divizije koja je pokušavala da povrati u taktičkom pogledu važnu kotu 233,6 kojom je korpus bio ovladao. Ali, bez obzira na svu složenost situacije i ograničenost vremena, korpus je uglavnom dobro izvršio pripreme i znalački organizovao napad.

Uspešnom napadu 32. gardijskog pešadijskog korpusa doprineli su:

— dobro izvršena priprema za napad jedinica korpusa (posebno 13. gardijske pešadijske divizije);

— smelo masiranje snaga i sredstava na pravcu glavnog udara korpusa, što je omogućilo da se na ovom pravcu stvori odlučujuća nadmoćnost nad neprijateljem;

— uspešno izvedena artiljerijska i avijacijska priprema, čiji je rezultat bio da su živoj sili i vatrenim sredstvima neprijatelja naneti veliki gubici;

— dobro organizovan partijsko-politički rad, sproveden sa ličnim sastavom korpusa u periodu priprema za napad i u toku napada, i usmeren na to da se obezbedi izvršenje naređenja komandi i da se u jedinicama korpusa stvori visok napadni elan;

— dobro organizovano sadejstvo jedinica korpusa kako među sobom, tako i sa pukovima i brigadama 1. tenkovske armije;

— blagovremeno uvođenje u probaj 1. tenkovske armije u zoni napada korpusa sa zadatkom razvijanja postignutog uspeha i dovršenja probaja čitave taktičke zone neprijateljske odbrane u sadejstvu sa jedinicama korpusa.

Narastanje snaga u toku borbe postizavalo se blagovremenim uvođenjem u borbu drugih ešelona pukova i divizija. Predviđeno je da se drugi ešeloni divizija uvode u toku borbi za treći položaj glavnog odbrambenog pojasa neprijatelja. Ali, u toku borbe oni su upotrebljavani u zavisnosti od razvoja borbene situacije. Tako je drugi ešelon 97. gardijske pešadijske divizije (289. gardijski pešadijski puk) uveden u borbu za treći položaj u drugoj polovini prvoga dana. Drugi ešelon 13. gardijske pešadijske divizije (42. gardijski pešadijski puk) uveden je u borbu za drugi odbrambeni pojas neprijatelja prvog dana borbe. Ova činjenica objašnjava se time što je divizija imala dovoljan broj tenkova neposredne podrške pešadije (25 tenkova na 1 km fronta), a i uspešnim dejstvima 3. mehanizovanog korpusa koji je dejstvovao u zoni napada 13. gardijske pešadijske divizije.

Drugi ešelon korpusa (66. gardijska pešadijska divizija) je obrazovan u toku napada krajem prvog dana i uveden u borbu trećeg dana ujutro sa zadatkom da blo-

kira čvor odbrane neprijatelja u Tomarovki. Već drugog dana borbe 66. gardijska pešadijska divizija, pošto se nalazila u drugom ešelonu, upotrebljena je za utvrđivanje položaja u rejonu Puškarno — Stepno.

Treba naglasiti da su jedinice korpusa, preduvezši mere za maskiranje, posele skriveno od neprijatelja polazni položaj za napad. Neprijatelj je tako lišen mogućnosti da otkrije pravac glavnog udara kako u zoni dejstva armije tako i korpusa.

Nasilnim izviđanjem, izvršenim uoči napada, bio je preciziran prednji kraj i sistem vatre neprijateljeve odbrane, što je povećalo efekat artiljerijske i avijacijske pripreme. U grupisanju artiljerije postojale su sledeće specifičnosti:

1. Korpus je imao zasebnu korpusnu artiljerijsku grupu daljnog dejstva (112. topovski artiljerijski puk). Slabost ove grupe dopunjavala se postojanjem snažne armijske artiljerijske grupe koja je u svom sastavu imala 180 oruđa i minobacača.

2. Pukovske artiljerijske grupe na pravcu glavnog udara korpusa bile su dovoljno jake. Tako je, na primer, artiljerijska grupa za podršku 39. gardijskog puka 13. gardijske pešadijske divizije imala u svom sastavu dva artiljerijska i jedan minobacački puk: svega 80 oruđa i minobacača. Dividijske artiljerijske grupe nisu obrazovane.

3. U pešadijskim pukovima prvog ešelona obrazovane su jake artiljerijske grupe za neposredno gađanje. Tako je u 39. gardijskom puku ova grupa brojala 42 oruđa. U sastav ovih grupa ulazila je bataljonska, pukovska i pridana protivtenkovska artiljerija.

Veliki značaj za obezbeđenje uspeha korpusa imao je dobro organizovan politički rad, a naročito pravilna raspodela komunista i komsomolaca koji su u proteklim borbama bili u prvim redovima svojih jedinica. Široko sproveden masovan politički rad, neprekidan dodir komandanata, komandira i političkih radnika sa ljudstvom, izdavanje brošura sa opisom borbenih podviga pojedinih

vojnika, oficira i čitavih jedinica, briga o blagovremenom pohvaljivanju vojnika i oficira koji su se istakli u borbi, sve je to doprinelo da se među vojnicima korpusa stvori visok napadni elan. Tako je partijski rukovodilac 1. čete 1. bataljona 39. gardijskog puka 13. gardijske pešadijske divizije Silagidze, prilikom proboga glavnog odbrambenog pojasa, ubio 10 neprijateljskih vojnika. Komandir mitralješke čete 292. gardijskog puka 97. gardijske pešadijske divizije komunista kapetan Rudakov, sa 9 vojnika i 2 mitraljeza, probio se u pozadinu neprijatelja u rejonu Lapin doline, i ubio 20 a zarobio 3 neprijateljska vojnika. Navedeni primeri govore o visokom moralu kod vojnika korpusa.

Bilo je i nedostataka u toku napada, naročito kod 97. gardijske pešadijske divizije drugog dana borbe. Komandant divizije nije dovoljno precizno komandovao svojim jedinicama, a bilo je i nedostataka u organizovanju sadejstva pešadije i artiljerije (pešadija nije bila uvek blagovremeno podržana vatrom artiljerije i minobacača). Komandant armije uočio je navedene nedostatke i komandant korpusa ih je brzo otklonio.

Potpukovnik A. M. KATUKOV

Potpukovnik G. I. ČERKAS

PROBOJ NEPRIJATELJSKE ODBRANE

16. PEŠADIJSKIM KORPUSOM PRIMORSKE ARMije 4. UKRAJINSKOG FRONTA U SEVASTOPOLJSKOJ NAPADNOJ OPERACIJI MAJA 1944.

Odluka komandanta Primorske armije za proboj Sevastopoljskog utvrđenog rejona i zadatak 16. pešadijskog korpusa (skica 15). Trupe Samostalne primorske armije (11. gardijski, 3. brdski i 16. pešadijski korpus) probile su 11. aprila 1944. jako utvrđenu odbranu neprijatelja na poluostrvu Kerču i, goneći ga brzo opštim pravcem Simferopolj — Sevastopolj, u sadejstvu sa trupama 4. ukrajinskog fronta, podišle su krajem dana 18. aprila¹⁾ samoj glavnoj liniji Sevastopoljskog utvrđenog rejona.

Pokušaj jedinica fronta da iz pokreta probiju glavni pojas Sevastopoljskog utvrđenog rejona nije imao uspeha. Neprijatelj je uspeo da sa odstupajućim jedinicama posedne ovaj pojas i da pruži žestok otpor. Imajući ovo u vidu, komandant 4. ukrajinskog fronta odlučio je da privremeno obustavi napad i pripremi nove napadne operacije radi proboja blagovremeno organizovane odbrane neprijatelja i likvidacije njegovih snaga u Sevastopoljskom utvrđenom rejonu.

¹⁾ Tog istog dana je Samostalna primorska armija dobila naziv Primorska armija i bila potčinjena komandantu 4. ukrajinskog fronta.

Jedinice Primorske armije izbile su 19. aprila na liniju k. 125,7 — morska obala (2 km zapadno od Balaklave).

Desno su dejstvovalе jedinice 51. armije.

Saglasno odluci komandanta fronta, Primorska armija dobila je zadatak da nanese glavni udar levim krilom pravcem: Karanj — k. 119,1 — rt Hersones, probije neprijateljevu odbranu i ovlada linijom naselje kod 6. vrste — Džanšijev, a zatim da, brzo razvijajući napad pokretnom tenkovskom grupom (19. tenkovski korpus)²⁾, do kraja dana ovlada pristaništima zapadno od Sevastopolja i zalivima Kamiševa i Kazačja i time spreči neprijatelju evakuisanje posade Sevastopolja ili pružanje podrške s mora. Istovremeno, armija je delom snaga nanosila udar na jugozapadnu ivicу Sevastopolja sa zadatkom da njome ovlada. Bilo je planirano da se 19. tenkovski korpus uvede u proboj pošto pešadija izbije na liniju: 1,5 km zapadno od Karanja — kolhoz »Boljševik« pravcem: Balaklava — Karanj — k. 119,1 — Omega.

Komandant Primorske armije general-potpukovnik Melnik odlučio je da glavni udar nanese snagama 3. brdskog i 16. pešadijskog korpusa pravcem: Karanj — k. 119,1 — Omega, a pomoćni udar desnim krilom armije obilazeći Sapun-goru s juga, da probije neprijateljsku odbranu i ovlada linijom naselje kod 6. vrste — Džanšijev. Zatim, energično razvijajući napad pokretnom grupom armije, da do kraja prvog dana operacije ovlada pristaništima zapadno od Sevastopolja i zalivima Kamiševa i Kazačja i u sadejstvu sa drugim jedinicama fronta uništi neprijateljsku grupaciju u rejonu Sevastopolja.

U saglasnosti s tom odlukom 16. pešadijskom korpusu je naređeno (skica 16) da probije neprijateljevu odbranu na odseku: bezimena kota (2 km istočno od Karanja) — obala Crnoga mora (širina odseka 1,5 km) i uništi neprijatelja pred sobom. Bliži zadatak korpusa je bio da ovlada

²⁾ 19. tenkovski korpus bio je u operativnom pogledu potčinjen komandantu Primorske armije.

Pripremna zapovest se dostavlja po pravilu jednoobrazna svima neposredno potčinjenim samostalnim jedinicama i delovima. Na taj način svi potčinjeni mogu otpočeti sa pripremama za marš čim dobiju pripremnu zapovest, pošto su već dovoljno obavešteni o uslovima predstojećeg marša.

Ako postojeća organizacija komandovanja ostaje takođe i za vreme marša, pripremna zapovest se može dostaviti samo komandantima borbenih grupa, koji će u svom delokrugu narediti sve ostalo što bude potrebno.

Na osnovu dobivene pripremne zapovesti, komandanti pojedinih marševskih kolona su u mogućnosti, svaki u svom delokrugu, da narede odnosno preduzmu pripreme za:

- izviđanje i obeležavanje dodeljenih puteva,
- marševski poredak kolone,
- marševsku brzinu,
- mesto i način polaska,
- regulisanje saobraćaja,
- protivvazdušnu odbranu,
- snabdevanje,
- vreme gotovosti za pokret.

Opšta zapovest za izvršenje marša. Opšta zapovest se izdaje docnije i dostavlja samo komandantima marševskih kolona.

Podela snaga i organizacija komandovanja moraju biti jasno rešeni tako da se tačno zna koje su jedinice i delovi potčinjeni radi tehnike izvršenja marša i da li ih upućuje divizija ili ih dovodi komandant kolone. Ovo će zahtevati da se zbog veličine razmeštajnog rejona, na kome je združena jedinica razmeštena, usklade svi potrebni pokreti jedinica. Jer, ako bi se sve to prepustilo inicijativi starešina, bez ikakvog preduzimanja mera za izvršenje ovih pokreta, došlo bi do štetnog ukrštanja jedinica, udvajanja pokreta po putevima, što bi sve izazvalo gubitak u vremenu i ostale nezgode i trivenja.

Kao osnovno pravilo može se uzeti da se komandantima kolona prepušta dovođenje samo onih jedinica i njihovih delova, koji se nalaze u neposrednoj blizini i nemaju potrebe

za dužim pokretima radi odlaska u svoju kolonu. Sve ostale jedinice moraju se po proračunu štaba združene jedinice i njihovom dodeljivanju puteva uputiti na označena mesta. Uoči noćnih marševa ovi pokreti moraju otpočinjati samo posle odobrenog časa da bi se izbeglo neprijateljsko izviđanje iz vazduha. Stoga se mora tačno narediti posle kojeg časa su kretanja dopuštena.

Čim trupni komandant združene jedinice na osnovu do- bivenih zapovesti, rezultata obavljenih itd. potpuno razjasni situaciju, on izdaje potčinjenim **opštu zapovest za marš**.

Potčinjene jedinice moraju dobiti jasne zadatke i ukoliko je to moguće i za njih neophodno — biti do detalja obaveštene o predstojećem maršu.

Prema »opšte važećim odredbama« za izdavanje zapovesti (vidi odeljak A-II — »Izdavanje zapovesti«), **marševska zapovest** mora da sadrži ove odredbe:

- podatke o neprijatelju i situaciju u vazduhu,
- sopstvenu zamisao (nameru) u vezi sa izvođenjem na- ređenog marša,
- podatke o susednim snagama,
- mere za izviđanje (vidi odeljak B — »Izviđanje«), a kao prilog u tabelarnom pregledu marševskog plana i ove po- datke:
- marševsko osiguranje,
- podelu jedinica i dodeljivanje puteva,
- podatke o organizaciji komandovanja,
- marševski cilj,
- oblik marševske kolone (izdužena, po grupicama pri- kupljena),
- tačke i vreme polaska,
- obeležavanje puteva,
- rejone i vreme za odmor na maršu,
- mere za organizaciju protivvazdušne odbrane,*)
- zadatke za pionirske jedinice,*)
- regulisanje (saobraćaja),*)

naše jedinice, predstavljao je značajnu prepreku koja je otežavala njihov saobraćaj s pozadinom.

Na taj način je zemljište u znatnoj meri otežavalo borbena dejstva napadačkih jedinica. Ali, posle ovlađivanja linijom Karanj — brdo Kaja-Baš, uslovi za dejstva svih rodova vojske bili su povoljniji.

Karakteristika odbrane i grupisanje neprijatelja (skica 16). Sevastopoljski utvrđeni rejon sastojao se iz niza odbrambenih pojaseva i pregradnih položaja koji su štitili grad sa severa, istoka i jugoistoka.

Prednji kraj glavnog odbrambenog pojasa, u zoni napada korpusa, protezao se jugoistočnim padinama Sapun-gore, 1 km istočno od kolhoza »Boljševik« i bezimenim visovima (2 km istočno od Karanja). Glavni odbrambeni pojas u čitavoj dužini imao je rovove punog profila sa razvijenom mrežom saobraćajnica. Odstojanje između rovova iznosilo je 150—300 metara. U rovovima, na svakih 25—30 metara, bili su zakloni za teške i luke mitraljeze. Prvi rov je bio predviđen za borbeno osiguranje i bio je isturen napred, neposredno uz žičnu prepreku. Između običnih otkrivenih zaklona za teške i luke mitraljeze, na mestima koja su imala najšire sektore dejstva, nalazili su se laki i teški bunkeri (DZOT, DOT).

Osnovu odbrane glavnog odbrambenog pojasa činili su bataljonski čvorovi odbrane i četne otporne tačke. Dubina glavnog odbrambenog pojasa iznosila je 2,5—3 km.

Na 1 km fronta glavnog odbrambenog pojasa, na odseku od puta koji vodi od kolhoza »Boljševik« ka Prigorodnom, pa do morske obale bilo je do 2,5 km rovova, tri teška i jedan laki bunker, 850 metara žičnih prepreka i 300 metara minskih polja.

Na 5—6 km od prednjeg kraja glavnog odbrambenog pojasa bio je izrađen drugi odbrambeni pojas dubine 1—1,5 km. Prednji kraj ovoga pojasa protezao se istočnim padinama bezimenih visova (1 km jugozapadno od 2. odeljka sovhoza br. 10) i istočno od biv. manastira Georgijevski. Drugi pojas sastojao se uglavnom od jednog rova i otkri-

venih zaklona za teške i lake mitraljeze. Njegov prednji kraj je bio zaštićen minskim poljima i žičnim preprekama.

Treći pojas odbrane dubine 1,5 km bio je izrađen na 5 km od prednjeg kraja drugog pojasa. Njegov prednji kraj protezao se zemljanim bedemom, izrađenim još u prošlom stoleću. Ovaj pojas je neprijatelju služio kao položaj za zaštitu evakuacije sa rta Hersones. Glavna inženjerijska postrojenja na njemu bili su zemljani bedem visine 2,5 metra i dva rova. Prvi rov se protezao ispred zemljanih bedema, a drugi na 1300 metara od prvog. Ispred rova su bila postavljena minskaa polja i žične prepreke na dva reda kolja.

Na taj način je, neprijatelj u zoni napada korpusa organizovao tri jaka odbrambena pojasa ukupne dubine 16—17 km na brdskom, pošumljenom i ispresecanom zemljištu veoma pogodnom za odbranu.

Ispred Primorske armije branile su se jedinice 111. i 73. pešadijske divizije 5. armijskog korpusa. To su u borbenom pogledu bile najsposobnije jedinice od preostalih trupa 17. nemačko-fašističke armije. Neposredno prema 16. pešadijskom korpusu na glavnom odbrambenom pojusu branili su se 2. bataljon 170. i 2. bataljon 213. pešadijskog puka 73. pešadijske divizije, ojačani sa 2 čete protivtenkovskih oruđa i četom 173. pionirskog bataljona. Liniju Karanj — brdo Kaja-Baš branio je 1. bataljon 170. pešadijskog puka. U rejonu biv. manastira Georgijevskog nalazio se 173. pionirski bataljon (bez jedne čete), kao rezerva komandanta 73. pešadijske divizije. Na drugom pojusu branio se oko jedan pešadijski bataljon rumunske 1. brdske divizije.

U rejonu brežuljaka jugoistočno od Karanja i brda Kaja-Baš otkriveno je 5 baterija 173. artiljerijskog puka, 789. samostalni divizion obalske odbrane i 10—15 jurišnih oruđa neprijatelja.

Na taj način se u zoni napada korpusa branilo oko 5 pešadijskih bataljona, 8—10 artiljerijskih baterija i divizion jurišnih oruđa. Od toga je neprijatelj na glavnom odbrambenom pojusu imao 3 pešadijska bataljona, 26

mitraljeza, 6 minobacača, 5 jurišnih i 24 ostala oruđa (od toga 17 kalibra 75 mm i većeg).³⁾

Borbeni i brojni sastav 16. pešadijskog korpusa. Odnos snaga. U sastavu 16. pešadijskog korpusa bili su: 227. temrjukska pešadijska divizija odlikovana Ordenom crvene zastave, 383. feodosijska pešadijska divizija odlikovana Ordenom crvene zastave, 83. samostalna Novorosijska brigada mornaričke pešadije odlikovana Ordenom crvene zastave i Ordenom Suvorova II stepena i 225. samostalna (Tamanska) brigada mornaričke pešadije dvaput odlikovana Ordenom crvene zastave.

Tablica 16

NAZIVI JEDINICA	Ljudi	Puškomitraljeza i mitraljeza	Minobacača			O r u d a			Svega oruđa i minobacača	
			82 mm	120 mm	S v e g a	45 mm	76 mm	122 mm		
227. pešadijska divizija	5050	160	38	11	49	19	35	9	63	112
383. pešadijska divizija	4225	204	36	10	46	15	22	4	41	87
255. brigada mornaričke pešadije	1928	69	13	8	21	11	13	—	24	45
83. brigada mornaričke pešadije	1876	74	20	8	28	9	17	—	26	54
SVEGA U KORPUSU	13 079	507	107	37	144	54	87	13	154	297

Borbeni i brojni sastav divizija i brigada⁴⁾ 16. pešadijskog korpusa pred početak napada pokazan je u tablici 16.

³⁾ Arhiv MO, f. 228, op. 20331, d. 9, list 5.

⁴⁾ Arhiv MO, f. 288, op. 20330, d. 5, list 72.

U vezi s tim pošto su jedinice divizija i brigada 16. korpusa bile u znatnoj meri nepotpunjene, komandant armije je naredio da se u divizijama formira 18 četa jačine po 70 ljudi, a u divizijama koje imaju manje od 4500 ljudi 18 četa od po 60 ljudi. Pukovi su imali po 2 bataljona, a bataljoni — po 3 čete.

U toku napada korpusu su pridata 3 minobacačka puka, lovački protivtenkovski artiljerijski puk, jurišni inžinjerijsko pionirski bataljon, 2 čete samostalnog plamenobacačkog bataljona, četa ručnih plamenobacača i četa bataljona hemijske zaštite.

Odnos snaga u zoni dejstva korpusa sa sredstvima pojačanja pokazan je u tablici 17.

Tablica 17

SNAGE I SREDSTVA	Naše jedinice	Neprijatelj ⁵⁾	Odnos snaga
Ljudi	13 079	1600	8,2:1
Puškomitrailjeza i mitraljeza	507	143	3,5:1
Oruđa i minobacača kalibra 76 mm i većeg	328	70	4,7:1

Iz navedenih podataka se vidi da je u zoni napada korpusa stvorena velika nadmoćnost nad neprijateljem u snagama i sredstvima. Time je obezbeđeno uspešno izvršenje probaja odbrane na čitavoj njenoj dubini, sa visokim tempom prodiranja.

ORGANIZACIJA I PRIPREMA PROBOJA

Odluka komandanta 16. pešadijskog korpusa (skica 16). Komandant korpusa, heroj Sovjetskog Saveza general-major Provalov, u saglasnosti sa zamišlju komandanta armije

⁵⁾ Uračunate su rezerve i jedinice koje se nalaze na drugom pojusu odbrane.

i dobijenim zadatkom, odlučio je da probije neprijateljsku odbranu na čitavom frontu napada korpusa, uništi neprijatelja koji se nalazi pred njim i ovlađa linijom raskrsnica puteva (1 km severozapadno od Karanja) — brdo Mramorna; u sledećem zadatku, uvodeći u borbu drugi ešelon, a u sadejstvu sa 3. brdskim korpusom, da dovrši proboj neprijateljeve odbrane i krajem prvog dana izbije u rejon zaliva Kamiševa i Kazačja, očistivši na taj način od neprijatelja čitav jugozapadni deo obale Krimskog poluostrva.

Borbeni poredak korpusa imao je tri ešelona. U prvom su napadale 83. i 255. brigada mornaričke pešadije, u drugom 383, a u trećem 227. pešadijska divizija. Glavni udar nanosio se desnim krilom opštim pravcem prema severnim padinama k. 305,0 i k. 197,3.

Divizijama i brigadama su postavljeni sledeći zadaci:

83. brigadi mornaričke pešadije sa 966. artiljerijskim pukom, 34. lovačkim protivtenkovskim artiljerijskim pukom, 485. i 261. minobacačkim pukom, 253. protivavionskim artiljerijskim pukom, 59. jurišnim inžinjerijsko-pionirskim bataljonom, četom 898. pionirskog bataljona, 1. i 2. četom 26. samostalnog plamenobacačkog bataljona, 180. četom ručnih plamenobacača — da probije neprijateljsku odbranu na odseku: bezimena kota (2 km istočno od Karanja — severni deo vinograda, uništi neprijatelja koji se nalazi pred njom, sa bližim zadatkom da izbije na bezimene kote (750 metara jugoistočno od Karanja). U sledećem zadatku, u sadejstvu sa 242. brdskom pešadijskom divizijom 3. brdskog korpusa i 255. brigadom mornaričke pešadije, da ovlađa linijom cisterna — k. 197,3 i produži napad u pravcu zaliva Kazačja;

255. brigadi mornaričke pešadije sa 351. i 354. armijskom streljačkom četom, 259. minobacačkim pukom, četom 898. pionirskog bataljona — da probije neprijateljsku odbranu na odseku: južni deo vinograda (2 km jugozapadno od Balaklave) — morska obala i, nanoseći glavni udar desnim krilom, u sadejstvu sa 83. brigadom mornaričke pešadije, uništi neprijatelja koji se nalazi pred njom. Bliži zadatak brigade je bio ovlađivanje brdom Kaja-Baš, a sle-

deči — zauzimanje linije: bezimena kota (500 m severno od biv. manastira Georgijevski) — biv. manastir Georgijevski i razvijanje napada u pravcu rta Hersones;

383. pešadijska divizija — drugi ešelon korpusa — rasporedivši se sa dva puka u zoni dejstva 83. a jednim pukom u zoni dejstva 255. brigade mornaričke pešadije, da bude spremna za razvijanje uspeha sa linije: k. 272,0 — brdo Mramorna pravcima: Karanj — k. 44,1 — zaliv Kazačja; Karanj — k. 137,5 — rt Hersones. Od uvođenja u borbu diviziju su podržavali artiljerijski i minobacački puk.

227. pešadijska divizija — treći ešelon korpusa — prikupljala se na istočnoj ivici Balaklave spremna da razvije uspeh prvoga i drugoga ešelona u pravcu zaliva Kazačja i rta Hersones.

Tako je odluka komandanta korpusa potpuno odgovarala zamisli komandanta armije i pružala mogućnost:

— da se organizuje tesno sadejstvo sa 3. brdskim korpusom koji je dejstvovao u sastavu udarne grupacije armije;

— da se neprijatelj razbije u najjačem čvoru otpora — na bezimenom visu zapadno od Balaklave od čega je zavisio uspeh borbe za glavni odbrambeni pojas neprijatelja.

U saglasnosti sa takvom odlukom, glavne snage korpusa bile su prikupljene na desnom krilu u zoni dejstva 83. brigade mornaričke pešadije.

Borbeni poredak brigada koje su napadale u prvom ešelonu, imao je tri ešelona. Opšta dubina njihovog borbenog poretku iznosila je 500—700 metara. Divizija drugog ešelona imala je borbeni poredak u jednom ešelonu i nalazila se na 1200 metara od prednjeg kraja. Divizija trećeg ešelona nalazila se na 2 km od prednjeg kraja. Postavljanje divizija drugog i trećeg ešelona korpusa blizu prednjeg kraja bilo je diktirano potrebotom njihovog brzog uvođenja u borbu i uslovima zemljišta.

Duboko ešeloniranje borbenog poretku korpusa bilo je uslovljeno sledećim razlozima:

- prvo, velikom taktičkom gustinom neprijateljevih jedinica na glavnem odbrambenom pojusu;
- drugo, malom širinom zone napada;
- treće, što se predviđalo da će, sa prodiranjem u dubinu neprijateljeve odbrane ka rtu Hersones, borbeni poreci neprijatelja biti sve gušći i da će za savlađivanje njihovog otpora biti potrebno narastanje snaga jedinica prvog ešelona.

Dubina bližeg zadatka korpusa iznosila je 3—3,5 km; sledećeg 6—6,5 km a zadatka dana 18,5 km. Takva dubina borbenih zadataka obezbeđivala je proboj glavnog odbrambenog pojasa neprijatelja i razvijanje napada u dubinu.

Sirina odsekâ probaja brigadâ prvog ešelona korpusa iznosila je 700—800 m. Dubina bližih zadataka iznosila je 1,5—2 km tj. obuhvatala je ovlađivanje otpornim tačkama bataljona prvog ešelona neprijatelja. Sledeci zadatak je postavljen na dubinu od 6 km i nije se poklapao sa bližim zadatkom korpusa. Pokazalo se da je dubina sledećeg zadataka brigada bila suviše velika i nije odgovarala situaciji, što se kasnije potvrdilo i u toku borbe. Neprijatelj je imao jako utvrđenu odbranu sa velikom gustinom žive sile i vatrenih sredstava. Brigade nisu imale dovoljno snaga i sredstava za probaj kao utvrđene odbrane na takvoj dubini. Zbog toga je bilo najcelishodnije da se sledeći zadatak postavi na dubinu od 3 km, tj. da obuhvati ovlađivanje drugim položajem glavnog odbrambenog pojasa i izbjanje na liniju bližeg zadataka korpusa.

U saglasnosti sa odlukom, komandant korpusa je na zemljištu precizirao zadatke jedinicama i organizovao sa-dejstvo između njih i suseda.⁶⁾

Organizacija artiljerijskog napada. U periodu artiljerijske pripreme u zoni napada korpusa, zajedno sa pridatim i podržavajućim sredstvima, dejstvovalo je 270 oruđa i minobacača svih kalibara, od čega je na kalibre 76 mm i veće otpadalo 235 oruđa.⁷⁾

⁶⁾ Planska tablica borbe 16. pk (vidi prilog 7).

⁷⁾ Ne računajući artiljeriju i minobacače 227. pd.

U zoni dejstva 83. brigade mornaričke pešadije, koja je nanosila glavni udar, nalazilo se 177 oruđa i minobacača. Srednja gustina artiljerije u zoni napada korpusa (širine 1,5 km) iznosila je 157 oruđa i minobacača na 1 km fronta.

Artiljerija i minobacači 383. pešadijske divizije, u periodu artiljerijske pripreme i podrške juriša, angažovani su za podršku 83. brigade mornaričke pešadije. Artiljerija 227. pešadijske divizije, u periodu artiljerijske pripreme i podrške juriša, upotrebljena je za izvršenje zadataka u zoni dejstva 3. brdskog korpusa koji je izvršavao glavni zadatak u armijskoj operaciji.

U brigadama prvog ešelona je za neposredno gađanje određeno 71 oruđe (od toga 51 oruđe u 83. brigadi). U svakoj brigadi je obrazovana po jedna brigadna artiljerijska grupa, a i artiljerijske grupe za podršku pešadije prema broju bataljona koji su dejstvovali u prvim ešelonima brigade. Od minobacača pešadijskih jedinica, za period artiljerijske pripreme, obrazovane su minobacačke grupe pod komandom komandanta artiljerije pešadijskih brigada. Korpusna artiljerijska grupa nije obrazovana pred početak napada zbog toga što se nije raspolagalo dovoljnom količinom artiljerije krupnih kalibara, kao i zbog potrebe za maksimalnim ojačanjem brigada prvog ešelona korpusa. Od armijske artiljerije korpus je podržavao samo deo artiljerije i minobacača armijske grupe za rušenje. Ostala artiljerija armije podržavala je napad susednih korpusa. U celini gledano, korpus nije imao dovoljno artiljerije ojačanja, pa se zbog toga već drugog dana napada pojavila potreba da se ojača znatnim brojem artiljerijskih oruđa i minobacača.

Artiljerijski napad je planiran po periodima.⁸⁾ Planiрано је да период рушења траје два дана. За ту svrhu je upotrebljena artiljerija armijske grupe за рушење и minobacači 120 mm iz pešadijskih divizija i brigada.

⁸⁾ Plan artiljerijskog napada 16. pešadijskog korpusa (vidi prilog 8).

Artiljerijska priprema juriša je planirana u trajanju od 90 minuta i trebalo je da se izvodi po sledećem:

- a) 30 minuta — uništavanje i neutralisanje tačnom vatrom, sa zaklonjenih vatreних položaja, vidljivih ciljeva na prednjem kraju i u bližoj taktičkoj dubini;
- b) 5 minuta — vatreni nalet po otpornim tačkama na prednjem kraju i u bližoj taktičkoj dubini odbrane;
- c) 10 minuta — lažni prenos vatre po otpornim tačkama na bezimenom visu jugoistočno od Karanja i brdu Kaja-Baš uz učešće 50% artiljerije za podršku pešadije;
- d) 5 minuta — vatreni nalet po prednjem kraju i bližoj dubini neprijateljske odbrane;
- e) 30 minuta — dejstvo oruđa za neposredno gađanje za uništavanje vatrenih tačaka neprijatelja na prednjem kraju i pravljenje prolaza u žičnim preprekama;
- f) 10 minuta — vatreni nalet po otpornim tačkama na prednjem kraju i bližoj dubini odbrane. Postepeno »klizanje« vatre u dubinu da se izbegne prekid između artiljerijske pripreme i početka juriša.⁹⁾

Plotuni reaktivne artiljerije su planirani u prvom i poslednjem vatrenom naletu i za vreme lažnog prenosa vatre po otpornim tačkama neprijatelja na brdu Kaja-Baš i bezimenom visu jugoistočno od Karanja.

U celini artiljerijska priprema planirana je tako da je obuhvatala čitavu dubinu glavnog odbrambenog pojasa neprijatelja.

Prema planu artiljerijsku podršku juriša trebalo je izvoditi metodom uzastopnih koncentracija vatre. Vatreni val nije dolazio u obzir zbog slabe preglednosti zemljišta i nedovoljne artiljerije.

Planirano je da se artiljerijsko obezbedenje borbe u dubini ostvari metodom koncentracija vatre po čvorovima odbrane, artiljerijskim položajima i rejonima verovatnog prikupljanja neprijatelja. U tom istom periodu je artiljerija korpusa, osim praćenja pešadije, imala zadatak da sa

⁹⁾ Arhiv MO, f. 459, op. 51445 s, d. 5, list 4—5.

linije k. 272,0 — brdo Mramorna obezbedi uvođenje u borbu drugog ešelona korpusa — 383. pešadijske divizije.

Tako su, planiranje artiljerijskog napada i grupisanje artiljerije usklađeni sa odlukom komandanta korpusa.

Ali, pošto nije bilo korpusne artiljerijske grupe, komandant korpusa nije mogao da aktivno utiče na tok borbe za vreme proboga glavnog i drugog odbrambenog pojasa.

Inžinjerijsko obezbeđenje. Za inžinjerijsko obezbeđenje napada korpusu je bio pridat 59. bataljon 12. jurišne inžinjerijsko-pionirske brigade. Pred početak napada u korpusu je, ne računajući pukovske pionire, bilo 12 pionirskih četa što je u uskoj zoni napada korpusa (1,5 km) omogućilo da se stvori dovoljno velika gustina (8 pionirskih četa na 1 km fronta) i obezbedi izvršenje svih radova na pripremi i izvođenju napada.

U pripremnom periodu su inžinjerijskim jedinicama postavljeni sledeći zadaci:

1. Inžinjerijsko izviđanje zemljišta i sistema neprijateljske odbrane.

2. Uređenje polaznog rejona za napad, za koju je svrhu bilo neophodno:

a) približiti jurišni položaj pešadije prednjem kraju neprijateljske odbrane kopanjem delova rovova i njihovim spajanjem saobraćajnicama sa glavnim rovom. Ove delove rovova trebalo je urediti tako da iz njih pešadija može brzo krenuti na juriš;

b) izraditi kolonske puteve za artiljeriju;

c) izraditi vatrene položaje artiljerije i osmatračnice;

d) razminirati zemljište i puteve u polaznom rejonu;

e) pripremiti sredstva za prelazak artiljerije i pešadije preko rovova, suvih potoka i jaruga.

3. Izraditi prolaze u minskim poljima neprijatelja sa takvim proračunom da na svaku četu prvog ešelona dođu po dva prolaza. Sirina prolaza 8—10 m. Prolaze je trebalo izraditi za tri časa pred početak napada.

4. Obrazovati grupe za raščišćavanje i pripremiti ih za izradu prolaza u dubini neprijateljske odbrane. Ove

grupe su se formirale od brigadnih i divizijskih pionira kao i od specijalno obučenih pešaka (po jedna grupa od 18 ljudi na jednu četu).

5. Obrazovati i pripremiti jurišne grupe jačine od odeljenja do voda pionira radi izvršenja juriša na lake i teške bunkere. Broj ovih grupa je određivan naređenjima komandanata pešadijskih pukova i samostalnih bataljona mornaričke pešadije.

6. U divizijama i brigadama obrazovati i pripremiti pokretne odrede za zaprečavanje (jačine jednog voda pionira).

U toku napada zadatak inžinjerijskih jedinica je bio da vrše detaljno izviđanje neprijateljskih prepreka i vatrenog sistema, naročito lakih i teških bunkera.

Političke pripreme. U vezi s prelaskom jedinica iz brzog prodiranja u privremenu odbranu izmenili su se sadržaj i forme partijsko-političkog rada. Sada je glavna pažnja bila usmerena na to da se celokupnom ljudstvu objasni politički i vojnički značaj Sevastopolja i u vezi s tim zadaci za oslobođenje ovoga grada-heroja. Za vodenje razgovora s vojnicima angažovani su oprobani borci — učesnici herojske odbrane Sevastopolja, koji su pozivali vojнике da se bore smelo i odlučno ugledajući se na heroje Sevastopolja. Radi stvaranja napadnog elana široko su primenjene takve forme političke agitacije kao što su razgovori o herojskim tradicijama Sevastopolja, o herojima borbi za Krim, o pismima ranjenih boraca, podoficira, oficira i druge.

Zahvaljujući pravilnom rasporedu članova Partije i Komsomola, partijsko-politički aparat je uspeo da stvori kod ljudstva visok napadni elan i čvrstu rešenost da uništi neprijatelja i oslobodi Sevastopolj.

Materijalno obezbeđenje. Divizije 16. pešadijskog korpusa bazirale su se u pripremnom periodu, na armijska skladišta koja su se nalazila u rejonu Simferopolja. Dotur municije i ostalih materijalnih potreba i evakuacija vršeni

su po jednom putu: Simferopolj — Bahčisaraj — Bujuk-Sirenj — Eni-Sala — Urkusta — Bajdari — Kamari, koji je dodeljen korpusu. Dužina puta je iznosila 85 km.

Dotur materijalnih sredstava, neposredno na vatrene položaje artiljerije i do jedinica prvoga ešelona, bio je otežan još i time što je neprijatelj, osmatrajući raspored naših jedinica na velikoj dubini, držao puteve pod artiljerijskom vatrom. Zbog toga je dotur vršen uglavnom noću.

Uprkos svih ovih teškoća, u korpusu je do početka napada prikupljeno 2 do 3,2 borbena kompleta municije svih vrsta, 2 punjenja goriva i maziva i 3 dnevna obroka hrane.

Priprema jedinica za napad. Priprema za napad otpočela je od momenta dolaska jedinica korpusa pred Sevastopoljski utvrđeni rejon. U ovom periodu od naročitog značaja je bilo proučavanje stanja kod neprijatelja koji se nalazio pred napadačem. Izviđački odredi, jačine od ojačane čete do bataljona, svake noći su u zoni korpusa vodili borbena dejstva radi izviđanja neprijateljeve odbrane i utvrđivanja njegovog grupisanja. Osim toga, u toku čitavog pripremnog perioda, brižljivo je vršeno artiljerijsko i inžinjerijsko izviđanje. Ovo poslednje vršeno je samostalno i zajedno sa pešadijskim jedinicama. Sve izviđačke podatke prikupljaо je štab korpusa koji ih je obrađivao, a zatim dostavljaо jedinicama. Aero-foto-snimanje zone napada korpusa izvršeno je još ranije; foto-šeme su dostavljene svim štabovima gde su se proveravale i dopunjavale podacima zemaljskog izviđanja.

Pošto je neprijateljska odbrana bila zasićena solidnim odbrambenim objektima, velika pažnja je posvećena formiranju jurišnih grupa. Tako je, na primer, u 83. brigadi formirano pet jurišnih grupa, u 255. brigadi — jedna, a u 383. pešadijskoj diviziji — četiri jurišne grupe. U svakom pešadijskom puku 227. pešadijske divizije obrazovan je jurišni odred jačine do jednog ojačanog pešadijskog bataljona, u pešadijskim bataljonima — jačine do ojačane

čete, a u četama koje nisu ulazile u sastav jurišnih odreda obrazovane su jurišne grupe jačine do ojačanog streljačkog voda.¹⁰⁾

Jurišni odredi i grupe bili su različitog sastava. Tako je, na primer, u 255. brigadi jurišna grupa brojala 50 ljudi i imala 2 oruđa 45 mm, 3 minobacača, 2 mitraljeza i četu pionira. U 383. pešadijskoj diviziji jurišne grupe su imale po 38 ljudi, 3 minobacača 82 mm, 2 oruđa 45 mm, 3 mitraljeza, vod pionira i jednu protivtenkovsku pušku. Grupe su bile različitog sastava zbog toga što se u zoni napada korpusa nalazio čitav niz visova koje je trebalo zauzimati na juriš baš kao i bunkere. Sem toga, na obali mora je bilo nekoliko starih tvrđava za čije je osvajanje bilo potrebno određivati specijalne jedinice — jake jurišne grupe i odrede.

Priprema pukova i manjih jedinica za izvršenje probaja odbrambenih pojaseva vršena je zajedno sa jurišnim grupama i odredima u pozadini na specijalno izrađenim poligonima uređenim po tipu neprijateljske odbrane. Tu su brižljivo obrađivana pitanja sadejstva između rodova vojske, naročito na nivou vod — četa — bataljon.

U toku noći 4/5. maja jedinice korpusa izvršile su pregrupisavanje. 227. i 383. pešadijska divizija, koje su se nalazile u prvom ešelonu, povučene su prema odluci komandanta korpusa u drugi i treći ešelon, dok je artiljerija 227. pešadijske divizije ostala na svojim vatrenim položajima u zoni dejstva 3. brdskog korpusa.

Artiljerija je posela vatrene položaje u toku noći 3/4. maja, a oruđa za neposredno gađanje u toku noći 4/5. maja. Jedinice prvog ešelona korpusa posele su izjutra 6. maja jurišni položaj.

U toku noći 6/7. maja pioniri su izradili u minskim poljima neprijatelja po dva prolaza na svaku streljačku četu. Do istog tog vremena su izrađeni i brižljivo maskirani izlazi iz prvog rova prema neprijatelju radi polaska na juriš.

¹⁰⁾ Arhiv MO, f. 288, op. 70747, d. 5, list 100.

TOK BORBENIH DEJSTAVA

(Skice 17. i 18)

Proboj glavnog i drugog odbrambenog pojasa neprijatelja (7. i 8. maja 1944). 7. maja u 5.30 časova, posle vatrenega naleta artiljerije u trajanju od 3 minuta, izvršeno je nasilno izviđanje snagama armijskih streljačkih četa da bi se utvrdilo da li je neprijatelj napustio prvi rov. Ove čete, pošto su napredovale 100—150 metara, dočekane su snažnom vatrom iz prvog rova i dalje nisu postigle nikakav uspeh.

U 9 časova je otpočela artiljerijska i avijaciska priprema na čitavom frontu napada naših jedinica. 35 minuta posle početka artiljerijske pripreme izvršena je demonstracija lažnog juriša. Specijalno određene grupe vojnika iz bataljona prvog ešelona pošle su u napad otvarajući snažnu vatru iz pokreta. Istovremeno su se iz rovova pojavile lutke. Lažni juriš je omogućio da se tačno utvrdi raspored žive sile i vatreñih sredstava neprijatelja i da se sledeći vatreni naleti izvrše sa što više efekta.

U 10.30 časova, posle završetka artiljerijske pripreme, pošli su na juriš prvi ešeloni brigada 16. pešadijskog korpusa. Istovremeno su na juriš krenule i jedinice 3. brdskog korpusa.

Podržana vatrom artiljerije i minobacača, pešadija je, upala u prvi rov, uništila grupe neprijateljske pešadije koje su tamo ostale i, ne zaustavljajući se, produžila da prodire. Jurišne grupe koje su se kretale neposredno u borbenim porecima pešadije brzo su otpočele da prodiru napred, blokirajući teške bunkere neprijatelja. Artiljerija je produžila da uništava novootkrivene vatrene tačke. Na ročito su uspešno dejstvovala oruđa izdvojena za neposredno gađanje koja su iz neposredne blizine gađala vatrene tačke što su ometale prodiranje naše pešadije. Avijacija je nanosila udare i bombarderskim i jurišnim avionima po neprijatelju, prateći jedinice korpusa grupama od 18 jurišnih aviona.

Savlađujući snažan otpor neprijatelja, jedinice 83. brigade ovladale su u 11 časova važnim čvorom neprijateljeve odbrane — bezimenim visom (1,7 km zapadno od Bala-klave) i vodile žestoke borbe pri čišćenju njegovih zapadnih padina. 255. brigada savladala je do tog vremena dva rova i pri tom blokirala i uništila tri laka bunkera.

Pošto je dobio izveštaj da su sa uspehom zauzeti prvi i drugi rov, komandant korpusa je naredio da se ubrza prodiranje i da se uvedu u borbu drugi ešeloni brigada. Istovremeno s tim je naređeno da se izvrše pripreme za uvođenje u borbu 383. pešadijske divizije.

Međutim, uvođenje u borbu drugih ešelona brigada nije donelo očekivane rezultate. Neprijatelj je i dalje pružao žestok otpor. Više puta ponovljeni juriši jedinica 83. i 255. brigade nisu imali uspeha. Jedinice ovih brigada su bile prinuđene da zalednu ispred trećeg rova.

U 11.30 časova, posle snažnog vatrenog naleta artiljerije, uvedena je u borbu 383. pešadijska divizija radi povećanja snage udara jedinica prvog ešelona. Borbeni poređak ove divizije imao je dva ešelona. U prvom ešelonu su bili 694. i 696, a u drugom 691. pešadijski puk. Pri uvođenju u borbu divizija je bila ojačana jednim artiljerijskim i jednim minobacačkim pukom. Sem toga, za njenu podršku je angažovano do 50% celokupne artiljerije koja je dejstvovala u zoni napada korpusa. Za artiljerijsko obezbeđenje napada pešadijskih pukova obrazovane su artiljerijske grupe za podršku pešadije sastava 2—3 artiljerijska diviziona.

694. pešadijski puk je uveden u borbu u zoni dejstva 83. brigade mornaričke pešadije, na njenom levom krilu, radi napada u pravcu bezimenog visa (600 m jugoistočno od Karanja), a 696. pešadijski puk — na levom krilu 255. brigade u pravcu brda Kaja-Baš. Brigade mornaričke pešadije obezbeđivale su svojom vatrom uvođenje pešadijskih pukova u borbu.

Savlađujući snažnu mitraljesku i artiljerijsko-minobacačku vatru neprijatelja, blokirajući i obilazeći njegove vatrene tačke, jedinice 383. pešadijske divizije, u sadej-

stvu sa 83. i 255. brigadom, očistile su potpuno do 15.40 časova od neprijatelja jugozapadne padine bezimenih višova zapadno od Balaklave i istočno od brda Kaja-Baš. Neprijateljska komanda, videći opasnost proboga svoga glavnog odbrambenog pojasa, uvela je u borbu taktičke rezerve (173. pionirski bataljon i pešadijsku četu ojačanu sa 6 jurišnih oruđa) i u 16 časova preduzela niz protivnapada na jedinice 83. i 255. brigade mornaričke pešadije. Naše jedinice, pošto su vatrom sa dostignute linije odbile neprijateljske protivnapade, produžile su da se polako probijaju napred.

Radi što bržeg ovlađivanja otpornom tačkom na brdu Kaja-Baš, gde je neprijatelj pružao naročito jak otpor, uveden je u 17.20 časova u borbu drugi ešelon 383. pešadijske divizije (691. pp), ali ni ova mera nije dovela do promene situacije. Neprijatelj je uporno produžio da se suprotstavlja, usled čega su naše jedinice bile prinuđene da 7. maja u 20 časova privremeno obustave napad.

Desni sused — 242. brdska divizija — otpočeo je u ovo isto vreme borbu za jaku otpornu tačku neprijatelja — Karanj.

Tako, u toku prvog dana napada korpusu nije pošlo za rukom da izvrši postavljeni zadatak. Za jedan dan borbe jedinice korpusa, savlađujući žestok otpor i odbivši oko jedanaest protivnapada neprijatelja, napredovale su samo 1,5—2 km.

Da bi se dovršio probor prvog odbrambenog pojasa, bilo je potrebno da se još prvoga dana napada uvede u borbu drugi ešelon korpusa.

Neznatan uspeh korpusa ne objašnjava se slabom organizacijom borbe i komandovanja jedinicama, već isključivo žestokim otporom neprijatelja, teškoćama dejstava na brdskom zemljištu kao i time što je neprijateljska odbrana bila jako utvrđena. Činjenica da korpus nije imao pridate artiljerije kalibra 152 mm i većeg takođe je jedan od uzroka neznatnog uspeha korpusa prvog dana borbe.

Radi čišćenja brda Kaja-Baš od neprijatelja, jedinice korpusa su produžile da u toku noći 7/8. maja vode bor-

bena dejstva ojačanim pešadijskim bataljonima, izdvojenim iz drugih ešelona divizija i brigada. Istovremeno su jedinice korpusa privlačile artiljeriju, vršile popunu municijom i evakuisale ranjenike.

Komandant armije — kome je naređeno da 8. maja ujutru produži napad sa bližim zadatkom da izbije na liniju raskrsnica puteva (1 km severozapadno od Karanja) — brdo Mramorna i da do kraja dana ovlada linijom (iskl.) k. 119,1 — k. 137,5 — Džanšijev¹¹) — precizirao je zadatak 16. pešadijskom korpusu.

Komandant korpusa je dobio zadatak da, radi sadejstva 3. brdskom korpusu pri ovladivanju visom Gornja, uvede u borbu 227. pešadijsku diviziju (3. ešelon) sa linije zapadno od Karanja pravcem ka k. 272,0. Za izvršenje postavljenih zadataka korpus je bio ojačan artiljerijskim pukom, tenkovskim pukom (257. tp) i sa 10 samohodnih artiljerijskih oruđa iz sastava 19. tenkovskog korpusa. Napad korpusa trebalo je da podržava armijska grupa dalnjeg dejstva jačine dva artiljerijska puka.

Jedinice korpusa, izvršavajući dobijeni zadatak, prešle su u napad 8. maja u 11 časova, posle vatrenog naleta koji je trajao 15 minuta. Neprijatelj je pružio žestok otpor jedinicama koje su nastupale. Posle neznatnog napredovanja jedinice korpusa bile su prinuđene da zalednu.

Da bi dovršio proboj glavnog odbrambenog pojasa, komandant korpusa, je odlučio da uvede u borbu 227. pešadijsku diviziju, ojačavši je artiljerijskim pukom i svim tenkovima i samohodnim artiljerijskim oruđima koji su bili pridati korpusu. 227. pešadijska divizija dobila je zadatak da se razvije pozadi levog krila 83. brigade mornaričke pešadije i da nanese udar u pravcu k. 272,0, sadejstvujući desnom susedu pri ovladivanju otpornom tačkom u Karanju i visom Gornja. Napad divizije podržavala je artiljerija 83. brigade mornaričke pešadije i korpusna artiljerijska grupa.¹²⁾

¹¹⁾ Arhiv MO, f. 288, op. 20331, d. 19, list 48.

¹²⁾ Korpusna artiljerijska grupa je obrazovana 8. maja i imala u svom sastavu 268. artiljerijski i 8. minobacački puk.

Jedinice divizije, zajedno sa ostalim jedinicama korpusa, prešle su u napad u 13.15 časova posle artiljerijskog naleta. Neprijatelj je otvorio na njih snažnu vatru, preduzimajući žestoke protivnapade sa pravca brda Kaja-Baš i Mramorna. Jedinice korpusa su dvaput u toku dana polazile na juriš. Savladavši vrlo žestok otpor neprijatelja one su ovladale brdom Kaja-Baš i bezimenim visom jugozapadno od Karanja. Do 20 časova jedinice 83. brigade, uz podršku tenkova a u sadejstvu sa 242. brdskom divizijom, udarom sa severa i juga, uspele su da ovladaju jakim čvorom neprijateljske odbrane u Karanju.

Na taj način, savlađujući žestok otpor 73. pešadijske divizije neprijatelja, ojačane svežim dopunskim bataljonom, jedinice korpusa su u toku 8. maja završile probor glavnog odbrambenog pojasa neprijateljeve odbrane.

U toku borbe za glavni pojas vojnici, mornari i oficiri pokazali su izvanredan heroizam i upornost, pružajući primere smelosti i hrabrosti. Tako je, za vreme borbe za bezimeni vis južno od Karanja, mornar Šotin dopuzao do bunkera pod snažnom vatrom neprijatelja, zasuo ga ručnim bombama i ubio 7 hitlerovaca, a 3 zarobio. Mornar Šotin je, posle ranjavanja komandira voda, preuzeo komandu nad vodom i poveo ga u napad. U toku borbe ovaj vod je zaplenio 2 neprijateljska oruđa i, okrenuvši ih prema neprijatelju, uništio više od 30 hitlerovaca.¹³⁾

Pošto je izgubio glavni odbrambeni pojaz, neprijatelj je bio prinuđen da otpočne sa izvlačenjem svojih snaga na drugi pojaz, osiguravajući se jakim zaštitnicama. Radi sprečavanja neprijatelju da se odvoji od naših snaga, napad je u toku noći 8/9. maja produžen samostalnim odredima, jačine ojačanog pešadijskog bataljona, izdvojenim iz drugih ešelona divizija i brigada. Ali neprijatelj je nastavio da pruža jak otpor, usled čega se napredovalo u toku noćnih borbi svega 150—200 m.

9. maja ujutro, posle artiljerijske pripreme koja je trajala 40 minuta, jedinice korpusa prešle su u napad.

¹³⁾ Arhiv MO, f. 459, op. 20330, d. 47, list 5.

Savlađujući jaku vatru neprijatelja i odbijajući protivnападе njegovih заштитница, one su se brzo probijale napred. Neprijatelj je pružio naročito jak otpor u rejonu brda Mramorna. Da bi ubrzao likvidaciju otporne tačke na ovom brdu komandant korpusa je naredio komandantu 383. pešadijske divizije da ga delom snaga obide sa zapada i zajedno sa 255. brigadom mornaričke pešadije okruži i uništi neprijateljsku posadu koja je branila tu otpornu tačku.

Izvršavajući naređenje komandanta korpusa, jedinice 383. pešadijske divizije, obiše su, oko 10 časova ujutru, brdo Mramorna sa zapada i zajedno s jedinicama 255. brigade mornaričke pešadije, koje su napadale sa istoka, okružile i uništile jedan neprijateljski pešadijski bataljon koji je branio otpornu tačku na pomenutom brdu.

Pošto su slomile otpor neprijatelja na k. 197,3 i brdu Mramorna, jedinice korpusa počele su brzo da prodiru napred. Savladavši iz pokreta prvi rov drugog odbrambenog pojasa, one su, oko 20 časova 9. maja, zapodele borbu sa zaštitnicama neprijatelja u rejonima k. 119,1 i 137,5 i na prilazima Džanšijevu.

U toku noći 9/10. maja jedinice korpusa produžile su napad. Do 2 časa 10. maja prednji delovi 16. pešadijskog korpusa podišli su trećem odbrambenom pojusu neprijatelja, koji je štitio rt Hersones, gde su zaustavljeni jakom artiljerijskom i minobacačkom vatrom.

Na taj način su jedinice korpusa, široko primenjujući obilaske i obuhvate neprijateljskih otpornih tačaka, napredovale za jedan dan borbe oko 8 km. Istog dana su jedinice 51. i 2. gardijske armije, u sadejstvu sa Primorskom armijom, oslobodile od hitlerovskih zavojevača grad i tvrđavu Sevastopolj.

Proboj trećeg odbrambenog pojasa neprijatelja (skica 18). Pošto su jedinice 2. gardijske i 51. armije oslobodile Sevastopolj, zadatak likvidacije ostataka razbijenih ne-mačko-fašističkih snaga na Krimu, koje su se povukle na rt Hersones, dobole su jedinice Primorske armije i 10. pešadijskog korpusa 51. armije.

U toku 10. maja su jedinice Primorske armije pokušale nekoliko puta da probiju treći odbrambeni pojas neprijatelja na bedemu, ali bez uspeha. Grupisavši gusto trupe na ovoj liniji, neprijatelj je pružao očajnički otpor. Komandant Primorske armije odlučio je da 11. maja, ne prekidajući dejstva ojačanim odredima, glavnim snagama armije izvrši pripremu za proboj ove poslednje neprijateljske linije odbrane.

U saglasnosti sa odlukom komandanta armije, 16. pešadijskom korpusu je postavljen zadatak da probije neprijateljsku odbranu na odseku: (isklj.) tvrđava (250 metara severoistočno od k. 62,6) — morska obala (širina odseka 2 km), uništi neprijatelja ispred sebe i ovlada linijom: k. 44,1 — raskrsnica puteva kod k. 31,3 — nasip + 2,0. Zatim su jedinice korpusa morale da izbjiju ka zalivu Kazačja i rtu Hersones.

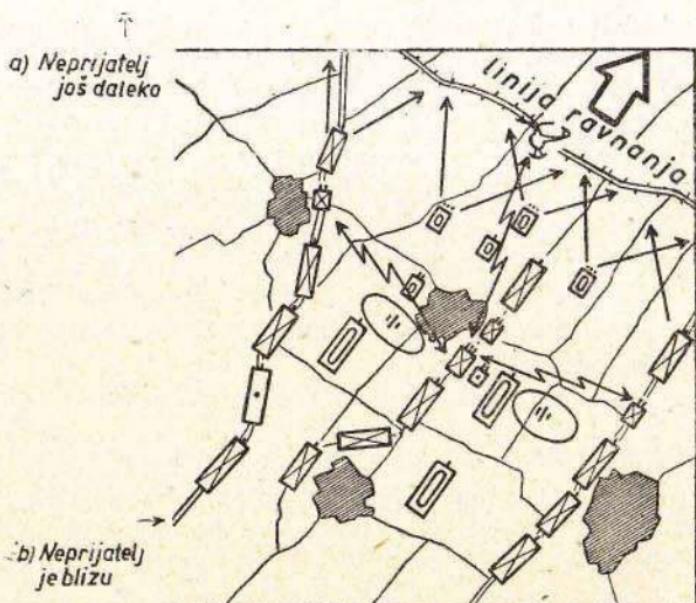
Posle izbijanja jedinica korpusa na liniju 1 km zapadno od bedema planirano je da se u njegovoј zoni dejstva uvedu u borbu tenkovska i mehanizovana brigada 19. tenkovskog korpusa, da bi se ovladalo gatovima na rtu Hersones i u sadejstvu sa brodovima Crnomorske flote uništila plovna sredstva neprijatelja.

Pod operativnu komandu korpusa stavljena je 32. gardijska pešadijska divizija koja je bila prikupljena u rejonu biv. manastira Georgijevski. Desno, u pravcu južne obale zaliva Kazačja, trebalo je da napada 3. brdska divizija.

Komandant 16. korpusa odlučio je da, nanoseći glavni udar desnim krilom pravcem pumpa — rt Hersones uništi neprijatelja ispred sebe i, razvijajući napad, da ovlada zemljanim rovom između južne obale zaliva Kazačja i morske obale, a zatim uvodeći u borbu drugi ešelon korpusa da u potpunosti očisti Hersonsko poluostrvo. Borbeni poredak korpusa imao je dva ešelona. U prvom ešelonu su bile 32. gardijska i 383. pešadijska divizija, u drugom — 227. pešadijska divizija i 83. brigada mornaričke pešadije, dok je u rezervi ostala 255. brigada mornaričke pešadije.

Borbeni poreci divizija i pukova imali su dva ešelona. Za učešće u artiljerijskoj pripremi, u korpusu je priku-

b) Šema 16. Razvijanje marševske kolone kad je neprijatelj blizu.

Šema 16.

Tok razvoja: Za početak razvijanja sa polaznih tačaka ili linija važe, uglavnom, ista načela kao za formiranje kolone na početku marša, naročito onda kada se preduzima posle nekog zastanka. Ako se razvijanje preduzima neposredno iz pokreta, tada moraju otpasti svi vremenski proračuni za napuštanje kolone. Komanda mora nastojati da bez gubitka u vremenu svoje potčinjene jedinice razvede i da pri tom ipak održi potrebnu taktičku vezu.

Proračun vremena zavisi najviše od stanja puteva i uopšte zemljišta. Brzina kretanja često će biti jako ograničena i mestimično jako promenljiva. Održavanje određenog časovnog rasporeda za prolazak delova kolone, nasuprot marševanju po dobrim putevima, treba samo izuzetno zahtevati.

Zato je preporučljivije da se pokreti pojedinih jedinica međusobno tako regulišu da one prostorno održavaju međusobno povezanu celinu.

Primer:

»Po izbijanju 1. tenkovske čete na livadu, glavnina tenkovskog bataljona će preduzeti pokret ka k. 97. Kad se ovaj cilj dostigne, 1. tenkovska četa produžiće nadiranje do mlinarskih zgrada«.

Pri ovome je naročito kod sitnijih delova neophodno, da se između njih održava međusobno rastojanje i odstojanje stalnim uzajamnim osmatranjem — takođe i u nazad.

Određivanje drumova i običnih puteva za kretanje razvijenih delova kolone, zahteva siguran pregled zemljišta i njegove putne mreže, pri čemu se mora voditi računa o specifičnostima različitih rodova vojske. Karte i važdušno izviđanje mogu, po pravilu, dati pouzdane podatke samo o stanju glavnih komunikacija. Zato je neophodno, kad god je to moguće, da se izvrši izviđanje puteva u nameravanom pravcu za razvijanje kolone.

Dok su vozila na gusenicama nezavisna od drumova i puteva, dotle su vozila na točkovima u najviše slučajeva baš na njih upućena. Izuzetak čini samo zemljište koje je otkriveno ravno, sa čvrstim tlom, kao što su pustinje, stepi ili jako zamrzlo zemljište. Sporedni putevi, poljski i šumski, mogu dovesti do iznenađujućih promena u brzini kretanja. Vremenske nepogode i godišnja doba mogu takođe dovesti do velikih promena u prohodnosti na sporednim poljskim putevima — padavine, visok sneg, otapanje snega itd. Stoga je neopnodnc da se na takvim putevima odnosno zemljištu izvrši izviđanje, koje treba po mogućству povezati sa izviđanjem u inžinjerijskom smislu. Pri ovome se mora misliti na premoščavanje useka, proluka, ulegnuća i vodenih tokova. Već i uski, suvi rovovi, sa strmim stranama, mogu zadržati vozila na točkovima. Dalje, treba imati u vidu da putevi bez solidne podlage, posle prolaska većeg broja guseničara, mogu vrlo brzo postati neupotrebljivi za vozila na točkovima.

korpusa dotukle i zarobile na rtu Hersones ostatke nemачke 73., 98. i 336. pešadijske i rumunske 1. brdske divizije.

Neprijatelj je imao samo ubijenih više od 3000 vojnika i oficira i oko 10 000 zarobljenih. Uništeno je 495 oruđa i minobacača, 168 puškomitraljeza i mitraljeza i 287 kamiona. Zaplenjeno je više od 100 oruđa i minobacača, oko 2000 kamiona i mnogo drugog naoružanja i ratnog materijala.

Iskustvo borbenih dejstava 16. pešadijskog korpusa u sevastopoljskoj operaciji omogućava nam da izvučemo sledeće zaključke:

1. Odluka komandanta korpusa odgovarala je zamisli komandanta armije. Njome je bilo predviđeno da se prvega dana napada probije neprijateljska odbrana na čitavoj dubini, s tim da se tempo napada ubrzava uvođenjem u borbu drugog i trećeg ešelona. To je bilo u skladu s mogućnostima korpusa i odgovaralo je situaciji.

Određujući pravac glavnog udara na svom desnom krilu, komandant korpusa je predviđeo da u sadejstvu sa susednim 3. brdskim korpusom ovlada najjačim čvorom odbrane na prednjem kraju — bezimenim visovima zapadno od Balaklave, s tim da posle toga obilaznim manevrom izbije u bok i pozadinu čvorova odbrane neprijatelja na priobalskim uzvišicama.

2. Borbeni poredak korpusa imao je tri ešelona. Divizije su imale svoje borbene poretke u dva ešelona, brigade — u tri, pešadijski pukovi u jednom ili dva ešelona. Pukovi koji su u svom sastavu imali dva bataljona postrojavali su svoj borbeni poredak obično u jednom ešelonu, izdvajajući rezervu. Tako duboko ešeloniranje borbenog poretka bilo je uslovljeno prirodom neprijateljske odbrane i zemljišta, kao i širinom odseka proboja korpusa (1,5 km). Na takvom odseku bilo je moguće rasporediti borbene poretke samo jedne divizije. Zbog toga je komandant korpusa i odlučio da u prvom ešelonu budu dve brigade mornaričke pešadije, a u drugom i trećem — po jedna pešadijska divizija.

Karakteristična crta borbenih poredaka jedinica korpusa bila je i njihova zasićenost velikim brojem oruđa određenih za neposredno gađanje, organizovanjem jurišnih grupa i odreda, grupa za raščišćavanje i pokretnih odreda za zaprečavanje.

Tok borbe je pokazao da je duboko ešeloniranje borbenog poretka korpusa bilo celishodno. Uvek kada se na ovom ili onom odseku nazirao početni uspeh, on se neprekidno dalje razvijao uvođenjem u borbu drugih i trećih ešelona.

3. Dubina zadatka korpusa i pešadijskih divizija (brigada) bila je posledica neophodnosti da se prvoga dana napada izvrši probaj čitave dubine neprijateljske odbrane na Sevastopoljskom utvrđenom rejonu. Bliži zadatak korpusa bio je probaj glavnog odbrambenog pojasa; sledeći — probaj drugog odbrambenog pojasa, a zadatak dana — izbijanje ka zalivima Kamiševa i Kazačja.

Borbeni zadaci brigada (divizija) delili su se na bliži i sledeći. Bliži zadatak brigada je bio ovlađivanje bataljonskim čvorovima odbrane neprijateljevog prvog ešelona na dubini 1,5 km. Sledeći zadatak se poklapao gotovo u celini sa sledećim zadatkom korpusa. Takva dubina sledećeg zadatka brigada nije bila celishodna zbog toga što one nisu imale dovoljno snaga i sredstava za tako dubok probaj dobro organizovane neprijateljske odbrane. Zbog toga bi bilo celishodnije da je sledeći zadatak bio dovršenje probaja prvog položaja glavnog odbrambenog pojasa i izbijanje na liniju bližeg zadatka korpusa.

4. Probaj čitave dubine neprijateljske odbrane na utvrđenom rejonu trebalo je prema planu ostvariti još prvog dana napada. U stvarnosti, ova odbrana je probijena za pet dana. To se objašnjava pre svega time što je neprijateljska odbrana bila jako utvrđena, zatim složenim uslovima brdskog pošumljenog zemljišta, neprestanim povećavanjem gustine borbenih poredaka neprijatelja srazmerno prodiranju naših jedinica u dubinu i sužavanjem rejona odbrane.

Proboj neprijateljeve odbrane je ostvaren sa srednjim tempom 3—4 km dnevno, a probaj glavnog odbrambenog pojasa je izvršen u toku prva dva dana. Za dovršenje njegovog probaja trebalo je uvesti drugi i treći ešelon korpusa. Proboj drugog odbrambenog pojasa izvršen je iz pokreta, blagodareći brzim dejstvima pešadije i tenkova u tesnom sadejstvu sa artiljerijom i avijacijom.

Za probaj trećeg odbrambenog pojasa trebalo je organizovati nov napad na šta je korpus utrošio dva dana. Za to vreme neprijatelj je uspeo da se utvrdi na trećem pojusu, da tamo privuče znatne snage i organizuje sistem vatre.

Sem navedenih uzroka, sporo prodiranje korpusa u probijanju neprijateljeve odbrane objašnjava se i time što on nije raspolagao artiljerijom krupnih kalibara, sposobnom da brzo poruši neprijateljeva stalna postrojenja i neutrališe vatreni sistem njegove odbrane, dalje time što u borbenim porecima pešadije nije bilo tenkova za njenu neposrednu podršku pešadije,¹⁵⁾ kao i time što je bilo naorušeno sadejstvo i komandovanje jedinicama naročito u podilasku trećem odbrambenom pojusu.

5. Borbena dejstva trupa pri probaju glavnog odbrambenog pojasa neprijatelja odlikovala su se krajnjim naprezanjem. Snaga udara u toku probaja povećavana je uvođenjem u borbu drugog a zatim i trećeg ešelona korpusa.

Prema planu je trebalo da se drugi ešelon korpusa uvede po izvršenju bližeg zadatka. Međutim, 383. pešadijska divizija bila je uvedena u borbu na dubini 600—700 metara radi dovršenja probaja prvog položaja glavnog odbrambenog pojasa. Drugi i treći ešeloni brigada takođe su bili uvedeni u borbu za taj položaj. 227. pešadijska divizija, koja je predstavljala treći ešelon korpusa, uvedena je u borbu drugog dana napada da bi dovršila probaj drugog položaja glavnog odbrambenog pojasa i sadejstvo-

¹⁵⁾ Tenkovi za neposrednu podršku pešadije počeli su da dejstvuju tek sa uvođenjem u borbu divizije trećeg ešelona (227. pd).

vala desnom susedu pri ovlađivanju jakom otpornom tačkom neprijatelja na visu Gorna. Drugi i treći ešeloni uvedeni su po pravilu, na krilima onih jedinica koje su dejstvovale u prvom ešelonu. Divizije nisu uvođene radi smene jedinica prvog ešelona već radi povećavanja snage udara. Posle angažovanja drugog i trećeg ešelona, komandant korpusa, i komandanti brigada (divizija) obrazovali su rezerve ili su ponovo stvarali druge ešelone.

Divizije drugog i trećeg ešelona, za uvođenje u borbu ojačavane su jednim do dva artiljerijska i minobacačka i jednim tenkovskim pukom (227. pd). Radi obezbeđenja njihovih dejstava upotrebljena je glavna masa artiljerije korpusa — do 50% i više, što je omogućavalo da se stvori gustina od 100 do 130 oruđa i minobacača na 1 km fronta u zoni uvođenja u borbu.

Za uvođenje u borbu drugog i trećeg ešelona nije bio planiran artiljerijski napad, već su oni uvedeni posle kratkog artiljerijskog naleta. To je očigledno bilo nedovoljno i nije obezbeđivalo uspeh njihovih dejstava.

6. Borbena dejstva korpusa karakterisala su se neprekidnošću. Borbe se nisu prekidale ni po danu ni po noći. Za izvođenje noćnih dejstava određivani su bataljoni iz drugih ešelona divizija.

Veliku ulogu pri proboru neprijateljeve odbrane odigrale su jurišne grupe koje su, krećući se u borbenim porecima pešadijskih bataljona i četa i koristeći pogodne prilaze teškim bunkerima, smelo prodirale i zauzimale ih na juriš.

Iskustvo ovih borbi je pokazalo da je smeо obuhvat i obilazak neprijateljevih otpornih tačaka u kombinaciji sa frontalnim napadima manjim snagama osnovni način borbenih dejstava na brdskom pošumljenom zemljištu; frontalni napadi jačim snagama, po pravilu, nisu imali efekta. To je iskustvo našlo svoju punu primenu u našim posleratnim pravilima.

7. 16. pešadijski korpus napadao je duž morske obale, gde su se nalazile jake otporne tačke neprijatelja koje je

bilo teško obići s morske strane zbog strme kamenite obale. Prilikom planiranja borbe nije bilo organizovano sadejstvo sa brodovima Crnomorske flote radi bržeg ovlađivanja otpornim tačkama na obali. Zbog toga je neprijatelj, pošto nije bio izložen vatrenom dejstvu s mora, uspeo da dugo drži u svojim rukama te otporne tačke i da vatrom iz njih otežava manevar jedinica koje su napadale. Zato su se te otporne tačke morale napadati s fronta ili su se obilazile pod vatrom preko teško pristupačnog zemljišta, što je prouzrokovalo velike gubitke i dovodilo do smanjivanja tempa napada. Iskustvo borbenih dejstava korpusa je potpuno očigledno pokazalo da je neophodno organizovanje sadejstva s flotom pri napadu duž morske obale. I to iskustvo je kasnije uzeto u obzir, pri uništenju neprijatelja našim snagama na Kareliskoj prevlaci u junu 1944. godine.

8. Veliku ulogu pri proboru neprijateljske odbrane odigrala je artiljerija. Ali nije bilo dovoljno za uspešno izvršenje zadatka koji su bili postavljeni korpusu. Njena srednja gustina je bila 157 oruđa i minobacača na 1 km, a u zoni napada korpusa bilo je malo oruđa krupnih kalibara (svega 4 haubice 122 mm). To je bio glavni uzrok što je neprijateljska odbrana bila slabo neutralisana. Iskustvo je pokazalo da je, pri proboru blagovremeno organizovane odbrane, koja raspolaže solidnim vatrenim objektima, neophodno obezbediti mnogo veću gustinu artiljerije, a u sastav artiljerijskih grupa po mogućnosti uključivati više artiljerijskih oruđa srednjeg i velikog kalibra radi sigurnog neutralisanja i rušenja jakih vatrenih objekata i inžinjerijskih prepreka.

Nije bilo celishodno što korpusna artiljerijska grupa i artiljerijske protivtenkovske rezerve nisu postojale prvog dana probora. Ovo zato što komandant korpusa nije bio u mogućnosti da aktivno utiče na tok borbe svojih jedinica.

Značajnu ulogu pri proboru neprijateljske odbrane odigrala su oruđa izdvojena za neposredno gađanje koja su dejstvovala neposredno u borbenim porecima pešadije. Bez obzira na teškoće kretanja u brdima, ta oruđa nisu

zaostajala iza borbenih poredaka pešadije i neprekidno su svojom vatrom podržavala dejstva pešadije i tenkova.

9. Proboj glavnog odbrambenog pojasa je ostvaren bez tenkova za neposrednu podršku pešadije, zbog toga što uslovi zemljišta nisu omogućavali njihovu upotrebu pre nego što se prodre u dubinu za 2,5—3 km.

Prilikom borbi u dubini korpus je ojačan jednim tenkovskim pukom i sa deset samohodnih artiljerijskih oruđa, koja su dejstvovala kao tenkovi za neposrednu podršku pešadije. Ali dejstva tenkova i samohodnih artiljerijskih oruđa nisu bila uvek efikasna. Ograničene mogućnosti manevra prinuđavale su ponekad tenkovske i samohodne artiljerijske jedinice da vode dugotrajnu borbu vatrom za pojedine otporne tačke.

10. Pri proboru blagovremeno organizovane odbrane na teško pristupačnom zemljištu i sa duboko ešeloniranim inžinjerijskim postrojenjima, veliki značaj imalo je dobro organizovano i tačno ostvarivano inžinjerijsko obezbeđenje. Korpus je za tu svrhu imao oko 12 pionirskih četa, što je pri širini fronta probora od 1,5 km omogućavalo da se ostvari gustina od oko 8 pionirskih četa na 1 km fronta. Inžinjerijske jedinice korpusa obavile su veliki posao oko pripreme polaznog položaja za napad, na izradi prolaza u minskim poljima i žičanim preprekama, kako u pripremnom periodu tako i u toku izvođenja napada. Stvaranje grupa za raščišćavanje, jurišnih grupa i pokretnih odreda za zaprečavanje i uključivanje u njih inžinjerijskih jedinica u celosti se opravdalo.

11. Komandovanje jedinicama bilo je centralizovano i ostvarivalo se sa osmatračnicama, isturenih prema borbenim porecima. Komandanti pukova i bataljona nalazili su se neposredno u borbenim porecima pešadije; komandant divize — na 500—600 metara, a komandant korpusa — na 800—1000 metara od prednjeg kraja svojih jedinica. Veza komandovanja je organizovana po liniji komandnih mesta i osmatračnica i to: telefonska, radio-veza, pokretnim sred-

stvima veze i oficirima za vezu. Veza sadejstva sa pridatim i podržavajućim sredstvima na polaznom položaju bila je telefonska, a u toku borbe održavana radijom i signalima.

12. Veliku ulogu u obezbeđenju uspešnih borbenih dejstava korpusa odigrao je partijsko-politički rad. Politički rad u danima odlučnog juriša na sevastopoljska utvrđenja izvođen je pod devizom izvršavanja borbenih zadataka pri proboru snažne odbrane neprijatelja kod Sevastopolja i likvidacije ostataka nemačkih i rumunskih snaga u rejonu rta Hersones.

Potpukovnik B. V. PANOV

ORGANIZACIJA I IZVRŠENJE PROBOJA
TAKTIČKE ZONE NEPRIJATELJSKE ODBRANE
42. PEŠADIJSKIM KORPUSOM 48. ARMije
1. BELORUŠKOG FRONTA U BOBRUJSKOJ OPERACIJI
(jun 1944)

SITUACIJA I ZADACI KORPUSA
(Skica 19)

U toku pripremanja bobrujske operacije 48. armija od tri pešadijska korpusa i jedinica jednog utvrđenog rejona*) imala je zadatak da pripremi napad na frontu Kostjašovo — (isklj.) Zdudići. U skladu sa zamišlju bobrujske operacije, ova armija je trebalo da u tesnom sadejstvu s jedinicama 3. armije probije neprijateljevu odbranu na odseku severno od Rogačeva. Prodirući opštim pravcem ka Bobrujsku, armija je zatim imala zadatak da u sadejstvu s jedinicama 65. i 28. armije okruži i uništi bobrujsku grupaciju neprijatelja.

Prema zadatku koji je postavio komandant 1. beloruskog fronta 8. juna 1944, komandant 48. armije general-potpukovnik P. L. Romanenko odlučio je da sa dva pešadijska korpusa (5 pešadijskih divizija) i svim sredstvima ojačanja armije probije neprijateljevu odbranu na odseku Kostjašovo — Nov. Kolosi (širina 7,5 km); zatim da delom snaga udari u pravcu juga radi potiskivanja

*) U toku II svetskog rata u Sovjetskoj armiji postojale su jedinice za posedanje utvrđenih rejona. — Prim. prev.

neprijatelja duž zapadne obale Dnjepra, a da glavnim snagama prodire pravcem Repki — Turki — Bobrujsk i izbije u pozadinu neprijateljeve grupacije koja deјstvuje u rejonu Žlobina, da je u sadejstvu s jedinicama 65. armije okruži u međurečju Ole i Berezine i udarom s juga ovlada gradom Bobrujskom; najzad da tu neprijateljsku grupaciju uništi i svim snagama prodire opštim pravcem Osipovići — Puhovići. Na ostalom delu fronta armija je imala zadatak da u periodu proboga veže neprijateljske snage jedinicama utvrđenog rejona i jednog pešadijskog korpusa. U slučaju povlačenja neprijatelja armija je imala zadatak da pređe u odlučno gonjenje na čitavom frontu.

Posebnom borbenom zapovešću br. 0023 od 15. juna 1944. godine, 42. pešadijskom korpusu, ojačanom sa dve samostalne armijske čete, 22. artiljerijskom divizijom proboga (bez 59. topovske artiljerijske brigade), 1897. samohodnim artiljerijskim pukom i 6. pukom gardijskih minobacača, postavljen je zadatak da probije neprijateljevu odbranu na odseku 1 km severno od Kostjašova — Kolosi (širina odseka proboga 5 km) i, napadajući pravcem Gusarovka — Košari, ovlada krajem prvog dana linijom Kručpolje — Gusarovka, a prednjim odredima linijom Jamno — Košari; krajem drugog dana da izbije na r. Dobisnu, a prednjim odredima da ovlada mostobranima na njenoj zapadnoj obali.¹⁾

Napad korpusa trebalo je da podržava 59. topovska artiljerijska brigada iz sastava armijske artiljerijske grupe.

Za inžinjerijsko obezbeđenje napada korpusu su, sa posedanjem polaznog položaja, pridata dva inžinjerijsko-pionirska bataljona iz sastava 57. inžinjerijsko-pionirske brigade.

U pripremnom periodu operacije korpus je bio prikupljen u drugom ešelonu armije severoistočno od Rogaćeva i, prema odluci komandanta armije, imao je zadatak da u toku noći 21/22. juna sa dve pešadijske divizije smeni

¹⁾ Za pripremu napada korpus je dobio pojedina usmena na-ređenja pre uručivanja pismene zapovesti.

jedinice 41. pešadijskog korpusa na liniji Kostjašovo — Kolosi, a jednu diviziju da zadrži u drugom ešelonu. Tom prilikom komandant armije je naročitu pažnju obratio na tajnost pregrupsavanja, posedanje polaznog položaja i pripremu jedinica korpusa za formiranje r. Druta.

Desno, na odseku (isklj.) Rogovoj — (isklj.) Kostjašovo, vršio je pripreme za napad 41. pešadijski korpus 3. armije koji je nanosio glavni udar desnim krilom pravcem Tihinići — Filipkovići i imao zadatak da do kraja dana ovlada linijom Krasnaja Gorka — Novi Put.

Levo, na odseku (isklj.) Kolosi — Novi Kolosi, vršio je pripreme za probor neprijateljske odbrane 29. pešadijski korpus. Njemu je bilo naređeno da nanese udar desnim krilom u pravcu severne ivice Zabolotja i da krajem prvog dana ovlada linijom (isklj.) Gusarovka — Zabolotje.

Granice 42. pešadijskog korpusa pokazane su na skici 19.

Kratak opis zemljišta. Zemljište u zoni napada 42. pešadijskog korpusa bilo je ravničasto sa mestimičnim brežuljcima i velikim brojem močvarnih odseka, naročito u zaplavi*).

Polazni položaj jedinica korpusa bio je odvojen od neprijatelja rekom Drut sa njenom širokom, otkrivenom, i u blato pretvorenom zaplavom. Širina zaplave mestimično je iznosila do 1,5 km, širina korita do 35 m, a dubina 0,8—1,7 m. Brzina toka reke je bila 0,5—0,6 metara u sekundi. Zapadna obala reke strma je i nadvišava istočnu, što je otežavalo osmatranje i izučavanje dubine neprijateljeve odbrane, kao i forsiranje reke. Ali, činjenica što nije bilo odbrambenih postrojenja niti neprijateljskih jedinica u zaplavi r. Drut omogućila je jedinicama korpusa da blagovremeno izaberu i delimično pripreme prelaze na najpovoljnijim mestima.

Više reka u dubini neprijateljske odbrane, sa pravcem toka sever — jug (reke Dobrica, Dobisna, Ola i Berezina)

*) Deo zemljišta pored reka koji je izložen poplavama. — Prim. prev.

pružalo je neprijatelju povoljne uslove za organizovanje odbrane, a njihove široke blatnjave zaplave stvarale su nove teškoće našim jedinicama pri njihovom forsiranju.

Veliki broj blatnjavih odseka i potoka otežavao je manevr našim tenkovima i artiljeriji. Pa ipak je dovoljno razvijena mreža puteva, koji su se sticali ka Rogačevu, omogućavala upotrebu svih rodova vojske.

U polaznom rejonu istočno od r. Druta šumski kompleksi pružali su korpusu mogućnost skrivenog pregrupisanja jedinica i priprema za napad.

U celini gledano zemljavični uslovi su zahtevali brižljivu pripremu jedinica i njihovo ojačavanje inžinjerijskim sredstvima za savlađivanje reka i blatnjavih odseka, kao i detaljnu organizaciju zaštitno-kontrolne službe. Za dejstva naših jedinica bio je povoljniji odsek na južnom delu zone napada korpusa, jer su se u severnom delu nalazile okuke r. Dobrice, koje su primoravale jedinice korpusa da još u toku probaja glavnog odbrambenog pojasa dvaput forsiraju ovu reku.

U pripremnom periodu za napad često su padale kiše. Temperatura vazduha kretala se od 13 do 25°C iznad nule.

Karakteristika odbrane i grupisanja neprijatelja (skica 20). Inžinjerijsko uređivanje odbrane na zapadnim obalama Dnjepra, Druta, Dobrice, Dobisne, Ole i Berezine neprijatelj je otpočeo još krajem 1943. godine. Do početka napada korpusa nemačko-fašističke jedinice izradile su, u svojoj taktičkoj zoni odbrane, dva odbrambena pojasa. U dubini na zapadnoj obali Ole bio je uređen međupoložaj, a na zapadnoj obali Berezine — armijska odbrambena linija.

Na glavnom odbrambenom pojusu neprijatelja bila su uređena tri položaja. Usled toga što se pored reke Druta nalazio otkriven blatnjavci pojas, prednji kraj glavnog pojasa protezao se zapadno na udaljenosti 0,5—1,5 km od korita reke. Prvi položaj sastojao se od dva do tri rova i imao je dubinu do 2,5 km. Drugi se protezao na liniji: Manjki — Zapolje — seoce Sveti Jezero. Na ovom po-

ložaju bila su izrađena dva (mestimično isprekidana) rova. Njegova opšta dubina iznosila je 1,5—2 km. Treći položaj je išao zapadnom obalom Dobrice i dalje ka Jasenovki i Novoselju. On se sastojao od jednog, a mestimično i od dva rova. Opšta dubina ovog položaja iznosila je 1—1,5 km, a dubina čitavog glavnog odbrambenog pojasa 6—7 km.

Drugi odbrambeni pojas imao je prednji kraj na zapadnoj obali Dobisne i na njemu je bio izrađen jedan do dva rova.

Dubina čitave taktičke zone odbrane neprijatelja u zoni dejstva korpusa iznosila je 16—18 km.

Položaji na zapadnim obalama Ole i Berezine, čije uređenje nije bilo u potpunosti završeno, imali su jedan do dva (mestimično isprekidana) rova.

Takva je bila opšta struktura neprijateljske odbrane. Što se tiče njenog inžinjerijskog uređenja, potrebno je istaći sledeće osobenosti. Svi rövovi bili su povezani velikim brojem saobraćajnica. Prvi rov je imao najveći broj streljačkih zaklona za jednog i dva borca u proseku oko 20 zaklona za mitraljeze na 1 km fronta. Mitraljeski zakloni bili su, po pravilu, istureni unapred 5—10 metara radi dejstva bočnom i kosom vatrom. Odstojanje između rovova na glavnom odbrambenom pojusu nije bilo podjednako i na raznim odsecima iznosilo je od 200 do 1000 metara. U rejonu Kolosa neprijatelj je kao trajne vatrene objekte koristio kupole tenkova, ukopanih u zemlju. Kupole su se lako okretale za 360° što je omogućavalo kružno vatreno dejstvo.

Protivpešadijske prepreke štitile su čitav prednji kraj neprijateljeve odbrane i sastojale su se od zične ograde na 2—3 reda kolja, krstila, Brinovih spirala i protivpešadijskih mina postavljenih ispred prvog rova na 20—70 metara, a mestimično i u dubini odbrane. Protivtenkovska minska polja bila su postavljena uglavnom na putevima, kako ispred prednjeg kraja tako i u dubini. Za zaštitu ljudstva neprijatelj je izradio mnogo skloništa i »lisicjih jama«.

Naseljena mesta na prednjem kraju: Kostjašovo, Kolosi i u dubini: Homiči Zapoljski, Hapani, Brono, Jasenovka neprijatelj je pretvorio u jake otporne tačke i čvorove odbrane.

Na taj način je široko razvijen sistem rovova i saobraćajnica sigurno štitio živu silu neprijatelja i olakšavao mu izvršenje skrivenog manevra, a istovremeno omogućavao organizovanje dobrog sistema puščane i mitraljeske vatre na prednjem kraju i u dubini.

Duboko ešeloniranje odbrane, njeno inžinjerijsko uređenje i zasićenost vatrenim sredstvima, zahtevali su snažnu artiljerijsku pripremu na čitavog dubini glavnog odbrambenog pojasa neprijatelja.

Zbog pretrpljenih gubitaka na sovjetsko-nemačkom frontu kod neprijatelja se osećala znatna oskudica u živoj sili. To je bila slaba strana njegove odbrane, jer nemačka komanda nije imala mogućnosti da na znatnoj dubini posedne sve uređene položaje.

U zoni napada 42. pešadijskog korpusa branio se 521. pešadijski puk 296. pešadijske divizije. Ovaj puk, sastavljen od dva bataljona, organizovao je odbranu na prvom položaju glavnog odbrambenog pojasa. Svaki bataljon se sastojao od tri pešadijske čete jačine po 70—80 ljudi i mitraljeske čete.

Rezerva neprijatelja — fizilirski bataljon 296. pešadijske divizije i 15—20 jurišnih oruđa — nalazila se u rejonu s. Brono. Sem toga, izviđanjem je utvrđeno da u zoni dejstva korpusa ima 19 oruđa protivtenkovske artiljerije i oko 75 oruđa i minobacača kalibra 75 mm i većih.

Takva količina snaga i sredstava kod neprijatelja omogućila mu je da postigne gustinu prikazanu u tablici 18.

Kao što se vidi iz tablice 18, gustina snaga i sredstava u neprijateljskoj odbrani, uzimajući u obzir i njeno solidno inžinjerijsko uređenje, bila je dosta velika.

Tablica 18

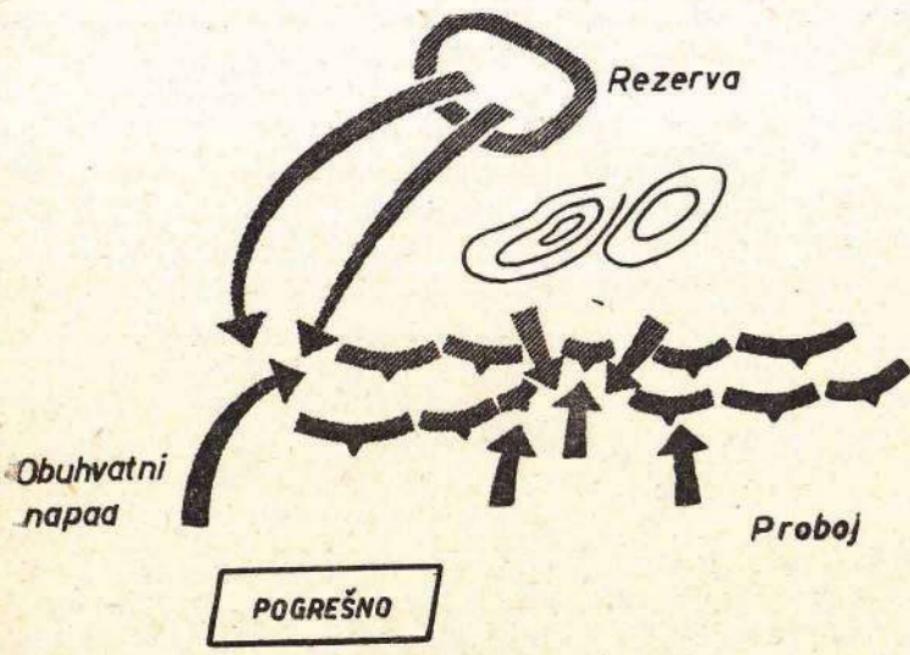
SNAGE I SREDSTVA NEPRIJATELJA	Ukupno na odseku od 5 km	Gustina na 1 km fronta
Bataljona	3	0,6
Pt oruđa	19	3,8
Oruđa i minobacača kalibra 75 mm i većeg	75	15
Jurišnih oruđa	20	4

Borbeni i brojni sastav 42. pešadijskog korpusa i sredstava ojačanja. U sastav korpusa ulazili su 399, 170. i 137. pešadijska divizija i 1890. korpusni samohodni artiljerijski puk. Jedinice korpusa imale su veliko iskustvo u organizovanju i vođenju napada. U pripremnom periodu operacije korpus se nalazio u drugom ešelonu armije. U tom periodu jedinice korpusa izvodile su borbenu obuku i bile popunjene ljudstvom i naoružanjem. Brojno stanje četa dovedeno je do 75—80 ljudi. Borbeni i brojni sastav divizija i jedinica ojačanja pokazan je u tablici 19.

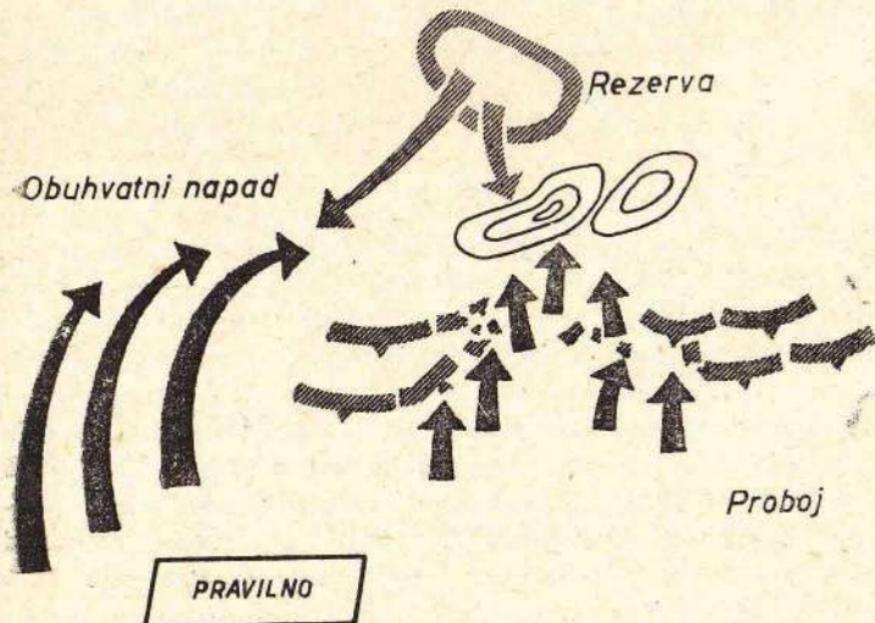
Ove snage i sredstva omogućili su da se u napadnoj zoni korpusa širine 5 km stvari gustina pokazana u tablici 20.

Ovakva gustina omogućavala je stvaranje neophodne nadmoćnosti nad neprijateljem. Pa ipak gustina od 108 oruđa i minobacača na 1 km fronta nije odgovarala zahtevima jednovremenog i sigurnog neutralisanja žive sile i vatrenih sredstava neprijatelja na čitavoj dubini njegovog glavnog odbrambenog pojasa. Zbog toga je avijacija bila dužna da, sa početkom napada korpusa, neutrališe znatan deo ciljeva u dubini tog pojasa.

Treba istaći i malu gustinu samohodnih oruđa i potpuno odsustvo tenkova za neposrednu podršku pešadije, što je u znatnoj meri otežalo izvršenje zadatka postavljenog korpusnim jedinicama.

Šema 23.

Šema 24.

Zato i demonstrativni napad mora imati izgled stvarnog napada. Svaku nespretnost u izvođenju napada koja bi upadljivo odstupala od uobičajenih postupaka treba izbeći. To će biti moguće jedino tako ako komanda objedini sve mere u jednoj ruci i sprovodi ih po jednom planu.

Pored artiljerijske i minobacačke vatre, kao i dejstva taktičkog vazduhoplovstva, tu spadaju još i ove mere:

— pojačana izviđačka delatnost — aktivnost izviđačkih patrola,

— napadi sa ograničenim ciljem — dejstva udarnih grupa,

— pravljenje tragova — naročito od tenkova,

— postavljanje maketa umesto tenkova, topova, vozila, itd.,

— davanje svetlosnih signala,

— pojačanje radio-saobraćaja.

Napadi sa ograničenim ciljem treba da postignu lokalan ograničen uspeh. Njih treba tada preuzimati kada to situacija i sopstvena namera nalažu. To će pre svega biti slučaj:

— u zadržavajućoj odbrani,

— uoči prekida borbe,

— u odbrani — protivnapad,

— pri obuhvatnim napadima — za vezivanje neprijatelja sa fronta.

b) OSNOVNA NAČELA ZA IZVOĐENJE NAPADA

Najveća briga komande u svakom napadu je da se snage dovedu što je moguće bliže neprijatelju i u što većoj borbenoj gotovosti udare na njega, kao i da se savladaju sve pri tom nastale teškoće — izbegavanje neprijateljskog osmatranja i umanjenje dejstva neprijateljske vatre. Ovo opredeljuje koje sve mere komanda treba da preduzme za napad. One će samo tada doći do potpunog izražaja, ako budu zahvatile sve rodove vojske, koji učestvuju u napadu, i ako se bude vodilo strogo računa o njihovim specifičnostima.

To se postiže:

— izborom načina napada koji odgovara situaciji i zadatku,

- određivanjem pogodnog vremena za napad,
- iskorišćenjem zemljišta,
- onemogućavanjem neprijateljskog vatrenog dejstva.

Ako komanda pri tome uspe da savlada sve teškoće u vezi sa izvođenjem napada — neopaženo dovođenje trupa za napad (približavanje, podilaženje, razvijanje za napad, po potrebi zauzimanje polaznog položaja za napad) — ona će moći svoje prednosti napada:

- iznenadenje,
- inicijativu,
- brojnu i moralnu nadmoćnost

da iskoristi u punoj meri.

Načini napada. Na koji način treba napad da se izvede, zavisiće od stepena borbene gotovosti sopstvenih trupa, kao i od stanja kod neprijatelja. Napad se može preduzeti:

- iz pokreta, (aus der Bewegung),
- posle planske pripreme (nach Bereitstellung).

Iz pokreta se napad može preduzeti, ako je neprijatelj:

— takođe stupio u borbu bez nekih dužih priprema, što se obično događa u borbi u susretu,

- još manje spreman za borbu od napadača,
- u stanju da se može postići iznenadenje,
- jako oslabljen u svojoj borbenoj snazi.

Pri ovakvim okolnostima odbacuju se dugotrajne pripreme i preduzima brzi napad da bi se što je moguće više iskoristio momenat iznenadenja.

Napad posle pripreme se preduzima kad god je neprijatelj:

- odmakao u svojim pripremama ili se
- već za odbranu rasporedio i organizovao.

U ovakvim okolnostima potrebna je temeljita i detaljna priprema za napad. Ipak se komanda mora pri ovome ograničiti na što je moguće manje vreme, kako bi se neprijatelju oduzela mogućnost da u svojim merama za odbranu pređe i u napad.

Uvek treba težiti da se neprijatelj zavara ili što duže zadrži u neizvesnosti u pogledu pojedinosti napada, kao što su: vreme početka, cilj, podela i grupisanje snaga. Od ovog

će naročito zavisiti način podrške u napadu od strane artiljerije, tenkova i taktičkog vazduhoplovstva.

Odgovarajućim merama komande, kao i postupcima trupa za vreme izvođenja priprema, mora se iskoristiti ili ograničiti upotreba savremenih sredstava za izviđanje, kao što su:

- uređaji sa infra-crvenim zracima i za noćno gledanje,
- izviđanje pomoću radara i radija,
- snimanje iz vazduha i korišćenje televizora.

Opasnost za trupe koje se spremaju za napad od masovne neprijateljske vatre — naročito od atomskog oružja — zahteva preuzimanje naročitih mera (vidi od 380 — 424 str.).

Vreme početka napada. Čestim menjanjem vremena za napad treba neprijatelja držati što duže u neizvesnosti; u protivnom, on će brzo uočiti ustaljene navike. Pri ovome treba za napad koristiti kako rano jutro, tako i početak sumraka, kao i celu noć, menjajući pri tome časove. Ako se početak napada može tako odrediti da se trupe u napadu mogu još pri prvom svitanju, odnosno u sumrak dokopati svog prvog, odnosno poslednjeg cilja napada, biće potrebno da artiljerija bude u mogućnosti da svoje pripreme za gađanje — organizovanje osmatranja, izviđanje ciljeva, određivanje elemenata, promene vatrenih položaja — tako izvede ili pripremi da bude u stanju da zajemči potpuno efikasnu odbranu od neprijateljskog protivnapada, koji se sa sigurnošću može očekivati, ili pak efikasnu podršku pri produženju napada.

Noćni napad podleže posebnim zahtevima (vidi odeljak M 1 — »Noćne borbe»).

Zemljište za napad. Zemljište na kome se izvodi napad presudno utiče na način vođenja borbe, kao i na upotrebu i rasporeda rodova koji u napadu učestvuju.

Zemljište se može uzeti da je povoljno za napad, ako trupama koje ga izvode, svojim oblikom i pokrivenošću tla nudi zaklon, kako od neprijateljskog osmatranja i vatrenog dejstva sa zemlje, tako i iz vazduha, a da pri tome svojim prirodnim preprekama što manje ometa pokrete trupa u napadu. Svaki rod vojske treba da bude upućen na onakvo zemljište na kome će moći, s obzirom na njegov način borbe, da bude najbolje upotrebljen.

Radi sigurnog rukovođenja borbom korpusa bili su određeni komandna mesta i osmatračnice divizija i redosled njihovog premeštanja. Komandna mesta i granice između divizija pokazani su na skici 20.

Sem toga, komandant korpusa je upozorio komandante 399. i 170. divizije da je neophodno, u toku noći pred napad, prebaciti preko r. Druta borbeno osiguranje i sva oruđa 45 mm kao i pukovska oruđa. Svaki puk prvog ešelona imao je da isturi borbeno osiguranje jačine čete ojačane mitraljezima, artiljerijom i izviđačkim vodom. Osnovni zadatak ovih četa bio je da osiguraju prebacivanje glavnih snaga divizija i da obezbede rad pionira na izradi prolaza u preprekama neprijatelja. Sem toga, njima je bio postavljen zadatak da izvide prvi rov neprijatelja i, u slučaju povoljnih uslova, njime ovlađaju. U slučaju neuspeha bilo je predviđeno da se istim snagama napravi drugi pokusaj ovlađivanja prvim rovom u periodu artiljerijske pripreme posle prvog vatrenog naleta u trajanju od 15 minuta.

Na taj način su divizije prvog ešelona imale zadatak da napadnu i probiju neprijateljevu odbranu u zonama širine 2,5 km. Njihove glavne snage su bile prikupljene na unutrašnjim krilima, što je povećavalo gustinu snaga i sredstava na pravcu glavnog udara korpusa na: 7,2 pešadijska bataljonâ, 24,1 oruđe 45 mm, 146,2 oruđâ i minobacača kalibra 76 mm i većih i 14,8 samohodnih oruđâ na 1 km fronta.

Borbeni zadaci po dubini bili su raščlanjeni na bliži, sledeći i zadatak dana. Raščlanjavanje borbenih zadataka po dubini olakšavalo je rad komandantima divizija na organizovanju borbe i omogućavalo da najpotpunije obrade pitanja sadejstva u korpusu (divizijama), kako po mestu tako i po vremenu. Postavljanje ovih zadataka na osnovu organizacije neprijateljske odbrane obezbeđivalo je istovremeno da se izvršenjem bližeg zadatka izvrši i proboj prvog položaja glavnog pojasa neprijateljeve odbrane. Izvršenjem sledećeg zadatka postizao se proboj drugog položaja i izbijanje u rejon osnovnih vatrenih položaja ne-

prijateljeve artiljerije, a na levom krilu korpusa ovladalo se i prednjim krajem trećeg položaja. Izvršenjem zadatka dana u potpunosti bi bio završen proboj glavnog pojasa, a određeni prednji odredi imali su da iz pokreta ovladaju otpornim tačkama na drugom odbrambenom pojusu neprijatelja⁴⁾.

Predviđeno je da se snage u toku izvršenja ovih zadataka povećavaju uvođenjem u borbu drugih ešelona pukova i korpusa.

Upotreba samohodnih artiljerijskih oruđa. Do početka napada korpus je imao samo dva samohodna artiljerijska puka sa ukupno 43 samohodna artiljerijska oruđa 76 mm. Prema odluci komandanta korpusa, divizije koje su dejstvovale u prvom ešelonu dobine su kao pojačanje po jedan samohodni artiljerijski puk. Radi što uspešnijeg izvršenja postavljenih zadataka, komandanti divizija pridali su po dvě baterije samohodnih oruđa pukovima na pravcima glavnog udara; tu su ove baterije angažovane za podršku borbenih dejstava pešadijskih bataljona. Međutim, pošto je početkom napada predstojalo forsiranje r. Druta, 1890. i 1897. samohodni artiljerijski puk imali su zadatak da podrže juriš pešadije vatrom s mesta sa suprotne obale, a posle prebacivanja na suprotnu obalu da dejstvuju zajedno s jedinicama koje su podržavali. Treba napomenuti da su komande i štabovi samohodnih artiljerijskih pukova u toku priprema za napad, slabo proučili zaplavu r. Druta. Nije se uzelo u obzir da su uoči napada padale kiše i da je tresetna podloga u zaplavi reke bila omekšala. Zbog toga, iako je na pojedinim delovima i pravcima u zaplavi bilo moguće kretanje tehnike po suvom vremenu posle kiša to je bilo nemoguće. Ova greška,

⁴⁾ Prema borbenom naredenju komandanta korpusa br. 0023 od 18. VI 1944, prednji odredi jačine ojačanog bataljona sa samohodnim oruđima određivani su u svakom pešadijskom puku. Ovi su bataljoni uzimani iz drugih ešelona pukova.

a takođe mala gustina samohodnih oruđa (8,6 na 1 km fronta) i potpuno odsustvo tenkova za neposrednu podršku pešadije morali su se negativno odraziti na tok napada.

Artiljerijski napad. Artiljerijski napad u korpusu bio je planiran na osnovu naređenja za organizovanje i izvođenje artiljerijskog napada i plana artiljerijskog napada armije, kao i odluke komandanta korpusa. Prema ovoj odluci artiljeriji su bili postavljeni konkretni zadaci.

U periodu artiljerijske pripreme, vatrom oruđa za neposredno gađanje i minobacača 82 mm, neutralisati vatrene tačke i živu силу neprijatelja u prvom rovu; vatrom minobacača 120 mm i artiljerije neutralisati živu силу u drugom i trećem rovu kao i artiljerijske i minobacačke baterije neprijatelja.

U periodu podrške juriša i borbe u dubini pratiti pešadiju vatrenim valom do linije Homiči Zapoljski — severni deo Zapolja — k. 147,1 (dubina 1,5—2 km), a zatim uzastopnim koncentracijama vatre. Sprečiti podilazak neprijateljskih rezervi iz dubine, kao i prikupljanje neprijateljskih tenkova i pešadije u rejonima: Semjonkovići, Brono, Rudnja — Bronska, Jasenovka, Hapani, šuma 1 km istočno od Jasenovke, Strenjki, Kolotovka, Gusarovka. Ne dozvoliti vatreno flankiranje sa k. 146,8 i protivnapade neprijatelja sa pravaca: Manjki — Homiči Zapoljski; Semjonkovići — Zapolje; Rudnja-Bronska — Zapolje; šuma 1 km istočno od Jasenovke — Hapani; Strenjki — seoce Sveti Jezero. Obezbediti vatrom dejstva prednjih odredâ.

Komandant korpusa je postavio i zadatak da se — u slučaju da neprijatelj počne artiljerijsku protivpripremu u toku forsiranja r. Druta i posedanja pešadijom polaznog položaja za napad — snažnom artiljerijskom i minobacačkom vatrom neutrališu njegova artiljerija i minobacači.

Istovremeno sa postavljanjem zadataka izvršena je podela artiljerije i određeno njeno grupisanje (vidi tablicu 22).

Tablica 22

DIVIZIJE	Širina zo- ne napada u km	Pridate i podrža- vajuće artilje- rijske jedinice	Oruđa i minobacača				Gustina oruđa na 1 km fr.
			82 mm	120 mm	76 mm DA	122 mm	
399 pd	2,5	Artiljerija i mi- nobacači 399. pd	49	18	26	11	
		13. laka artilje- rijska brigada	—	—	70	—	
		Minobacači 137. pd	46	18	—	—	
S v e g a:			95	36	96	11	95,2
170 pd	2,5	Artiljerija i mi- nobacači 170. pd	54	18	32	12	
		63. haubička ar- tiljerijska bri- gada	—	—	—	60	
		17. artiljerijski puk 137. pd	—	—	18	11	
S v e g a:			54	18	50	83	82,0

Iz tablice 22 vidi se da su divizije dobile kao ojačanje približno jednaku artiljeriju. Tako ravnomerna podela objašnjava se time što su obe divizije napadale unutrašnjim krilima na pravcu glavnog udara korpusa, ali to nije isključivalo mogućnost masiranja artiljerije na tom pravcu. U konkretnom slučaju to se postizalo upotrebom 59. topovske artiljerijske brigade iz sastava armijske artiljerijske grupe i koncentrisanjem mnogo artiljerije na unutrašnjim krilima divizija.

Podela artiljerije po pukovima i divizijama pokazana je u tablici 23.

Tablica 23

DIVIZIJE	PUKOVI	Širina zone napada pu-kova (u km)	Artiljerijske jedinice ojačanja	Oruđa i minobacača				Svega oru-đa i mi-nobacača	Gustina na 1 km fron-ta
				82 mm	120 mm	76 mm	122 mm		
399. pd	1343. pp	1	1/1046. ap, 82 mm i 120 mm minobacači pp, 82 mm minobacači 137. pd	60	6	8	—	74	74
	1348. pp	0,8	Puk 13. labr, 3/ 1046. ap, 82 mm i 120 mm minobacači pp, 120 mm minobacači 137. pd	17	24	24	11	76	96,2
	1345. pp	0,7	Puk 13. labr, 2/ 1046. ap, 436. sptad, 82 mm i 120 mm minobacači pp	18	6	41	—	65	92,8
	422. pp	0,7	Dva puka 63. habr, 3/294. ap, 82 mm i 120 mm minobacači pp	18	6	—	52	76	108,5
	717. pp	0,7	Puk 63. habr, 17 ap 137. pd, 2/ 294 pp, 82 mm i 120 mm minobacači pp	18	6	30	31	85	121,4
	391. pp	1,1	1/294. ap, 82 mm i 120 mm minobacači pp	18	6	10	—	34	30,9

Iz tablice 23 vidi se da je veća količina artiljerijskih sredstava bila koncentrisana u pukovima koji su dejstvovali u centru zone napada korpusa, tj. na pravcu glavnog

udara. Ako uzmemo u obzir da je na tom pravcu upotrebljena artiljerija koja je ostala u rukama komandanata divizija i ona iz sastava armijske artiljerijske grupe, onda je gustina artiljerije i minobacača kalibra 76 mm i većeg bila ovde povećana na 146,2 oruđa i minobacača na 1 km fronta.

Od artiljerije ojačanja pokazane u tablici 22 i 23 u divizijama su obrazovane grupe za podršku pešadije, prema broju pukova prvog ešelona, u koje su određivani i pukovski minobacači 120 mm. Minobacači 82 mm su, u periodu artiljerijske pripreme, objedinjeni u minobacačke grupe u okviru puka. Sem toga, u 399. pešadijskoj diviziji je obrazovana divizijska artiljerijska grupa od jednog artiljerijskog puka 13. lake artiljerijske brigade. Pored ovoga, u divizijama su obrazovane grupe oruđa za neposredno gađanje. U periodu artiljerijske pripreme ove su se grupe potčinjavale komandantu artiljerije divizije i delile na podgrupe prema broju pešadijskih pukova prvog ešelona. Prosečno u grupu oruđa za neposredno gađanje u svakoj diviziji određeno je oko 50 oruđa različitog kalibra (bataljonske, pukovske i deo divizijske artiljerije) što je obezbeđivalo njihovu gustinu od oko 20 oruđa na 1 km fronta.

U korpusu artiljerijska grupa nije obrazovana; njene je funkcije vršila 59. topovska artiljerijska brigada iz sastava armijske artiljerijske grupe.

Radi odbijanja mogućnih protivnapada neprijateljevih tenkova, obrazovane su artiljerijske protivtenkovske rezerve: u divizijama prvog ešelona one su se sastojale od samostalnog protivtenkovskog divisiona divizije, u korpusu — od lovačkog protivtenkovskog divisiona iz sastava divizije drugog ešelona. U periodu artiljerijske pripreme i podrške juriša ovi su divizioni iskorisćeni za neposredno gađanje, kao i u sastavu grupe za podršku pešadije.

U celini gledano ovo grupisanje artiljerije u korpusu odgovaralo je zahtevima njene masirane upotrebe na pravcu glavnog udara. Međutim, ono nije isključivalo mogućnost dvojne potčinjenosti artiljerijskih jedinica, što je otežavalo organizovanje sadejstva pešadije i artiljerije u

korpusu, divizijama i pukovima. Sem toga, pošto nije postojala korpusna artiljerijska grupa komandant korpusa nije mogao da vatrom artiljerije samostalno utiče na tok borbe.

Dužinu trajanja artiljerijske pripreme odredio je štab artiljerije fronta; ona je trajala 125 minuta kod svih armija i korpusa. Od toga: 15 minuta — vatreni nalet po prednjem kraju i taktičkoj dubini (do trećeg rova zaključno); 90 minuta — rušenje vidljivih ciljeva i neutralisanje artiljerijskih i minobacačkih baterija neprijatelja; 20 minuta — vatreni nalet po prednjem kraju i taktičkoj dubini. Najveća gustina vatre je planirana za poslednjih 5 minuta.

U toku prvog vatretnog naleta vatrica oruđa, izdvojenih za neposredno gađanje, nije bila planirana. U toku ostalog vremena ona su imala zadatak da ruše prvi rov na spojevima sa saobraćajnicama i uništavaju vatrene tačke i novopojavljene ciljeve neprijatelja.

Iz grafikona artiljerijske pripreme korpusa vidi se da je jedan od njegovih najvažnijih nedostataka bilo to što je u artiljerijskoj pripremi trebalo da se neprijateljska odbrana stvarno neutrališe samo u granicama prvog položaja na dubini 2—2,5 km, dok se sva ostala dubina neprijateljske odbrane (izuzimajući njegove artiljerijske i minobacačke baterije) nije neutralisala. Ovo se moralo negativno odraziti na tok borbenih dejstava korpusa.

Predviđeno je da se podrška juriša na glavnom pravcu korpusa izvrši metodom vatretnog vala na dubinu 1,5—2 km.

Ostvarivanje artobezbedenja borbe u dubini bilo je planirano metodom uzastopnih koncentracija vatre do izvršenja korpusnog zadatka dana. Radi obezbeđenja neprekidne artiljerijske podrške pešadije i samohodnih oruđa predviđeno je plansko premeštanje borbenih poredaka artiljerije.

Tako su sva bataljonska i pukovska artiljerija i minobacači (koji nisu učestvovali u vatretnom valu), kao i specijalno određena divizijska artiljerija za praćenje pešadije, bili dužni da se, sa početkom napada jedinica, kreću neposredno u njihovim borbenim porecima. Premeštanje ostale

artiljerije imalo je da se izvršava sa proračunom da ne-prekidno najmanje 2/3 celokupne artiljerije podržava dejstva jedinica koje vrše napad.

Naročita pažnja je obraćena na način i redosled prebacivanja preko r. Druta. Radi toga su još ranije određeni prelazi i vreme kada je trebalo da se premeštaju pojedine artiljerijske jedinice.⁵⁾

Gustina vatre u toku napada morala se postići u okviru planiranog utroška municije za prvi dan borbe, koji je iznosio 2,5 borbena kompleta osnovnih vrsta municije.

Zadaci avijacije. Po planu fronta, u zoni probaja 3. i 48. armije imali su da dejstvuju 4. jurišni, 6. mešoviti, 3. bombarderski i 6. lovački avio-korpus i 271. divizija noćnih bombardera koji su ulazili u sastav 16. vazduhoplovne armije. Komandantu korpusa avijacija nije bila neposredno potčinjena.

Prema planu, avijaciji 16. vazduhoplovne armije postavljen je zadatak da nanosi udare po živoj sili i tehničici neprijatelja u toku noći pred napad i u toku napada naših jedinica neposredno posle završetka artiljerijske pripreme. Avijacija je trebalo da nanosi udare po ciljevima u granicama taktičke zone neprijateljeve odbrane. Lovci 6. lovačkog avio-korpusa štitili su kopnene jedinice od mogućih udara neprijateljske avijacije iz vazduha.

Za račun 42. pešadijskog korpusa avijacija je izvršavala sledeće borbene zadatke:

— u toku noći pred napad 271. divizija noćnih bombardera imala je zadatak da neutrališe živu silu neprijatelja u rejonima: Zapolje, Hapani, seoce Sveti Jezero, s tim da izvrši za ovo 100 avio-poleta;

— sa početkom napada korpusa bilo je planirano nanošenje udara bombarderskom i jurišnom avijacijom po živoj sili i vatrenim položajima neprijateljeve artiljerije

⁵⁾ Red i postupnost prebacivanja preko r. Druta, pešadije, artiljerije i pozadinskih jedinica i ustanova divizija 42. korpusa dat je u prilogu 11.

u rejonima Zapolje, Hapani, seoce Sveti Jezero, Brono. Avijacija je bila dužna da neprekidno dejstvuje u toku dva i po časa i da za to vreme bombarderi i jurišnici izvrše: 44 avio-poleta radi napada na rejon Zapolja, 38 — na rejon seoce Sveti Jezero, 44 — na rejon Hapani i 40 na rejon s. Brono.

Tako je početkom napada avijacija imala zadatak da u zoni dejstva korpusa izvrši 166 avio-poleta bombardera i jurišnicima, kao i da dejstvuje u zavisnosti od situacije na zahtev komandanta armije. Sem toga, pred nju je postavljen i zadatak da vrši izviđanje i spreči jedinice neprijatelja u odstupanju ili njegove rezerve da organizuju odbranu na drugom odbrambenom pojasu i na međulinijama.

Dejstva avijacije u zoni napada korpusa, planirana su uglavnom po ciljevima koji su se nalazili u granicama drugog i trećeg položaja glavnog odbrambenog pojasa neprijatelja. Izvršenjem postavljenih zadataka avijacijske jedinice mogle su da obezbede sigurno neutralisanje onog dela dubine neprijateljeve odbrane koji nije bio izložen neutralisanju u periodu artiljerijske pripreme, što je u znatnoj meri doprinelo izvršenju zadataka postavljenih 42. pešadijskom korpusu. Istovremeno su dejstva avijacije neposredno ispred jedinica koje napadaju zahtevala organizovanje najtešnjeg sadejstva sa pešadijskim, samohodnim i artiljerijskim jedinicama.

Inžinjerijsko obezbeđenje. Za obezbeđenje napada korpus je, uzimajući u obzir pionirske vodove pukova, imao 15 pionirskih četa, što je omogućavalo da se obezbedi gustina od 3 pionirske čete na 1 km fronta.

Prema odluci komandanta korpusa i izrađenom planu inžinjerijskog obezbeđenja, inžinjerijskim jedinicama su postavljeni zadaci: inžinjerijsko izviđanje, izrada prolaza u preprekama, izrada komandnih mesta i osmatračnica, obezbeđenje napada pešadije, artiljerije i samohodnih oruđa. Naporedo sa ovim, jedan od najvažnijih zadataka

inžinjerijskih jedinica je bilo obezbeđenje forsiranja r. Druta.⁶⁾

Izvršavajući ovaj zadatak u pripremnom periodu, pešadijske jedinice, naporedo sa obučavanjem u forsiranju reka, pripremile su pod rukovodstvom pionira veliku količinu priručnih sredstava, neophodnih za desantni prelazak. Pored toga, 42. pešadijski korpus dobio je formacijska sredstva za forsiranje: 60 inžinjerijskih drvenih čamaca, 30 malih gumenih čamaca, 28 pontona A-3, 300 odela za plivanje i 4 kompleta TZI.*)

U svakom puku prvog ešelona izrađena su i u toku noći pred napad spuštena u vodu po 4 jurišna mostića. U 399. pešadijskoj diviziji pripremljene su dve, a u 170. tri skele nosivosti po 6 tona. Sem toga, u zoni dejstva korpusa izgrađena su 4 niska mosta nosivosti 6, 12, 16 i 30 tona (vidi skicu br. 22). Mostovi su izrađeni blagovremeno. U toku nekoliko noći pred napad pobijeni su šipovi za mostove, a noću uoči napada i u periodu artiljerijske pripreme postavljen je ranije pripremljen gornji sfroj.

Radi brzog i organizovanog prelaska, u korpusu i divizijama je organizovana zaštitno-kontrolna služba na mestima prelaza i služba regulisanja saobraćaja. U celini uzeto, sve pripremne mere za forsiranje r. Druta bile su garancija da će se ono uspešno izvršiti. Pa ipak, kao što ćemo videti iz toka borbenih dejstava, najveći nedostatak u pripremama za forsiranje bilo je slabo izviđanje tla zaplave reke i nedovoljno solidna izrada mostova.

Za savlađivanje reka u dubini neprijateljeve odbrane divizijski pionirski bataljoni blagovremeno su pripremili elemente za mostove nosivosti 10 tona, koje je trebalo transportovati zajedno sa formacijskim sredstvima za forsiranje odmah iza jedinica koje vrše napad.

Osim toga, pioniri su za dva dana pred napad izradili i označili prolaze (po dva na četu) u svojim minskim poljima, a u toku noći uoči napada — i u preprekama nepri-

⁶⁾ Plán inžinjerijskog obezbeđenja napada 42. pešadijskog korpusa dat je u prilozima 11. i 12.

^{*}) Laki plovni materijal. — Prim. prev.

jatelja. Za izradu prolaza u toku napada postojale su u svakoj četi pripremljene grupe za raščišćavanje (jačine odeljenja).

U pripremnom periodu, u korpusu i divizijama su obrazovani i pokretni odredi za zaprečavanje jačine pionirske čete; svaki od njih je raspolagao sa 300—500 protivtenkovskih i 500—1000 protivpešadijskih mina, oko 50 kilograma eksploziva i sa 2—3 kamiona.

Organizacija sadejstva. Rad na organizovanju sadejstva u korpusu odvijao se sledećim redom:

18. juna od 17 do 20 časova i 20. juna od 8 do 12 komandant korpusa je na zemljištu obrađivao pitanja sadejstva s komandantima divizija, pridatih i podržavajućih jedinica, komandantima i načelnicima rodova vojske i službi korpusa i divizija.

19. juna od 8 do 13 časova i 21. juna od 8 do 12 komandanti divizija obavljali su isti posao sa komandantima pukova i njihovim načelnicima službi i komandantima jedinica ojačanja.

19. juna od 14 do 19 časova i 21. juna od 13 do 17 komandanti pukova organizovali su sadejstvo sa komandantima bataljona i njihovih sredstava ojačanja.

21. juna od 17 do 20 časova i 22. juna od 4 do 7 komandanti bataljona su ga organizovali sa komandirima četa, podržavajućih baterija i samohodnih artiljerijskih baterija.

22. juna od 18 do 21 čas komandiri četa su ga organizovali sa komandirima vodova.

Pitanja sadejstva, rešavana na zemljištu, odrazila su se u planovima borbe korpusa i divizija, u kojima su detaljno razrađena dejstva pešadije, artiljerije, samohodnih oruđa, inžinjerijskih i hemijskih jedinica i navedena dejstva avijacije po fazama borbe za ceo prvi dan napada.

Prilikom organizovanja sadejstva komandant korpusa je naročitu pažnju obratio na potrebu da se na osmatračnicama opštevojnih starešina nalaze i starešine pridatih i podržavajućih jedinica, kao i na određivanje prostih i

jasnih signala za sadejstvo pešadije s artiljerijom, tenkovima i avijacijom. Sem toga, komandanti korpusa (divizija) izveli su u pripremnom periodu zanimanja sa komandanima divizija (pukova) i jedinica ojačanja po temi predstojećeg napada. Ova zanimanja su izvedena na reljefu od peska i sa osmatračnica. Sa svakim bataljonom koji je napadao u prvom ešelonu, na zemljištu sličnom onom na kome su imale da vrše napad jedinice korpusa, izvođene su taktičke vežbe sa bojnim gađanjem uz učešće svih podržavajućih sredstava. Izvođenje ovakvih zanimanja i vežbi pomoglo je starešinama svih stepena i rodova vojske da pravilno shvate zamisao odluke pretpostavljenog komandanta, svoje zadatke i način njihovog izvršenja. Istovremeno, ovakva zanimanja omogućila su lično upoznavanje komandanata divizija, pukova i nižih jedinica sa starešinama pridatih i podržavajućih jedinica i zajedničku razradu onih pitanja sadejstva koja ranije nisu bila rešena.

Organizacija komandnih mesta i veze. Pred početak napada komandna mesta i osmatračnice korpusa, divizija i pukova bila su sasvim blizu jedinica. Tako je udaljenost komandnog mesta korpusa od prednjeg kraja neprijatelja iznosila 5,3 km, divizija 3 km, a pukova 1—3 km. Udaljenost komandnog mesta korpusa od komandnih mesta divizija iznosila je 2—3 km, a komandnih mesta divizija od komandnih mesta pukova nije bila veća od 1,5 do 2 km.

Osmatračnice su bile izrađene: u korpusu na udaljenosti 1,6 km od prednjeg kraja neprijatelja, u divizijama 1,2 km, u pukovima 500—800 m, a osmatračnice komandanata bataljona bile su razmeštene u prvom rovu naših jedinica.

Na osmatračnicama komandanata korpusa (divizija) nalazili su se komandant korpusa (divizije), njegov komandant artiljerije i operativna grupa od oficira operativnog, obaveštajnog i šifrantskog odeljenja, kao i vezisti.

Komandna mesta i osmatračnice komandanata pridatih i podržavajućih jedinica izrađivana su blizu komandnog mesta ili osmatračnice one jedinice koju podrža-

vaju, a kod pukova i nižih jedinica one su obično bile zajedničke.

Premeštanje komandnih mesta i osmatračnica u toku napada moglo se izvršiti samo sa odobrenjem pretpostavljenog starešine.

Na taj način je razmeštaj komandnih mesta i osmatračnica korpusa i divizija približavao organe komandovanja prednjim jedinicama i obezbeđivao održavanje neposredne veze i sa komandnim mestima drugih rodova vojske. Mala udaljenost između komandnih mesta korpusa, divizija i nižih jedinica smanjivala je utrošak snaga i sredstava veze i omogućavala organizovanje neprekidnog i gipkog komandovanja jedinicama.

U korpusu i divizijama razrađeni su planovi veze. Glavno sredstvo veze u pripremnom periodu bila je žična i veza pokretnim sredstvima. Radi očuvanja tajnosti pripreme za napad kategorički je zabranjeno korišćenje radio-veze. Međutim, u toku napada radio-veza je, u slučaju da žične veze otkažu, trebalo da postane glavno sredstvo i da obezbedi komandantu korpusa neprekidno komandovanje jedinicama.

Žična i radio-veza organizovane su po liniji komandnih mesta i osmatračnica, što je komandantu korpusa omogućavalo sigurnije komandovanje jedinicama.

Planirano je da se u toku napada žična veza organizuje po osi i po pravcima. Veza sa susedima a u okviru korpusa između divizija i pukova, organizovana je žičnim sredstvima po principu zdesna ulevo, kao i razmenom radio-karakteristika.

Naročita pažnja je posvećena organizovanju radio-veze sa pridatim i podržavajućim jedinicama u periodu proboga neprijateljske odbrane. Za vezu s artiljerijskim jedinicama organizovana je radio-mreža komandanta artiljerije korpusa i radio-mreža štaba artiljerije korpusa, koje su obezbjeđivale vezu s komandantima artiljerije divizija, njihovim štabovima, kao i komandantima pridatih i podržavajućih artiljerijskih jedinica.

Radio-veza sa samohodnim artiljerijskim jedinicama je planirana tako što je prijemnik ulazio u radio-mrežu ovih jedinica i bio podešen za rad na njihovom talasu. Radio-veza s avijacijom trebalo je da se ostvaruje preko predstavnika avijacije u štabu korpusa.

Borbena obuka. Pošto se korpus od 2. juna nalazio u drugom ešelonu armije, postojala je velika mogućnost da se organizuje izvođenje borbene obuke i političke nastave. Borbena obuka je izvođena u skladu sa onim zadacima koje je trebalo da u predstojećem napadu izvršavaju divizije, pukovi i niže jedinice. Naročita pažnja je obraćena na obuku štabova i oficira. S njima su u pripremnom periodu, na reljefu od peska i na zemljištu, održana zanimanja po temi: »Napad pešadijskog puka (bataljona, čete, voda) sa forsiranjem vodene prepreke«. Pri tom je velika pažnja posvećena obradi pitanja sadejstva pešadije s artiljerijom i samohodnim oruđima. Na ovim zanimanjima učestvovali su komandanti i štabovi svih rodova.

Radi obuke jedinica nižih od bataljona na r. Dnjepru je izabrano i uređeno zemljište, slično onome u zoni predstojećeg napada i tu su se one obučavale brzom jurišu na prvi, drugi i treći rov neprijatelja, uz savlađivanje vodene prepreke. Završna etapa obuke bile su četne i bataljonske vežbe sa bojnim gađanjem. Na ovim vežbama učestvovala su sva pridata i podržavajuća sredstva svih rodova vojske i službi, koji su do tada izvodili borbenu obuku po specijalnostima. Ovakve vežbe omogućile su da se obuka jedinica što više približi borbenoj situaciji i da se utanače sva pitanja sadejstva, što je zajedno sa visokim moralom naših jedinica trebalo da obezbedi uspeh u proboru neprijateljske odbrane.

Politička priprema. Sav partijsko-politički rad u korpusu obavljan je u skladu sa zadatkom koji je Sovjetskoj armiji bio postavljen za 1944. godinu — da se završi oslobođenje otadžbine od nemačko-fašističkih zavojevača i uspostavi zapadna granica SSSR na čitavoj dužini, i to u

skladu sa zadatkom koji su imale da izvrše jedinice korpusa u predstojećem napadu. U pripremnom periodu naročita je pažnja posvećena stvaranju i učvršćivanju osnovnih partijskih i komsomolskih organizacija. Ove partijske i komsomolske organizacije popunjavane su komunistima i komsomolcima koji su bili došli sa novom popunom, prekomandovanjem članova Partije iz drugih partijskih organizacija, naročito pozadinskih, kao i prijemom novih komunista u redove Partije. Ove mere su omogućile da se do početka napada u svakoj četi obrazuje partijska organizacija od 3—4 čoveka. Takav raspored komunista približio je i poboljšao rukovodstvo partijskih organizacija neposredno u prednjim jedinicama, što je dovelo do podizanja nivoa partijsko-političkog rada u njima i omogućilo uspešnu pripremu celokupnog ljudstva za borbenu dejstva.

Važno mesto u partijsko-političkom radu pred napad korpusa zauzimao je agitaciono-propagandni rad. Za tu svrhu je u divizijama, pukovima i nižim jedinicama postojala široka mreža agitatora i propagandista. Spremni agitatori, propagandisti i vojna štampa prenosili su reči naše Partije vojnicima, puneći njihova srca borbenim elanom za nove podvige, za definitivno uništenje nemačko-fašističkih okupatora.

Uporedo s agitaciono-propagandnim radom na objašnjavanju međunarodnog i unutrašnjeg položaja zemlje i uspeha Sovjetske armije koji su bili naširoko objašnjavani u svim novinama, veliki rad je bio obavljen i po pitanjima neposredno vezanim za pripremu napada korpusa. Tako su, na primer, u jedinicama vođeni razgovori po sledećim temama: »Kako treba savlađivati vodenu prepreku«, »Vestina napada« itd. Vođenje ovakvih razgovora i lični primer agitatora u toku borbene obuke doprineli su da se u znatnoj meri poveća borbena gotovost jedinica.

Odmah posle prijema borbene zapovesti, u svim jedinicama od puka naniže održavani su partijski i komsomolski sastanci po pitanju predstojećeg napada; na njima su komunisti i komsomolci dobijali zadatak da svojim starešinama pruže što veću pomoć u pripremi jedinica za borbu.

Pre početka artiljerijske pripreme u toku noći 23/24. juna, u pukovima i nižim jedinicama su održani mitinzi, na kojima su pročitani proglaši vojnih saveta 1. beloruskog fronta i 48. armije. U onim jedinicama gde situacija nije dozvoljavala da se održavaju mitinzi, ovi proglaši su uručeni lično vojnicima, podoficirima i oficirima sa kojima su vođeni razgovori.

Naporedo s navedenim radom, briga o svestranom i blagovremenom materijalnom obezbeđenju ljudstva predstavljala je jedan od glavnih zadataka političkih organa i partijskih organizacija korpusa, divizija i pukova.

Ovaj rad je vršen kontrolom, ukazivanjem pomoći i razgovorima u pozadinskim jedinicama tokom kojih je objašnjavana važnost blagovremenog snabdevanja.

Izviđanje. Radi očuvanja tajnosti priprema za napad, u zoni dejstva korpusa vršeno je izviđanje snagama 41. pešadijskog korpusa 3. armije, koji se na ovom odseku nalazio u odbrani do 22. juna 1944. Zbog toga su oficirski sastav i izviđačke jedinice 42. korpusa proučavali neprijatelja i predteren samo osmatranjem sa uređenih osmatračnica kao i proučavanjem podataka, dobijenih od obaveštajnog odeljenja 41. korpusa.

Sem toga, radi očuvanja tajnosti, štab 42. korpusa nije planirao niti je izvodio nasilno izviđanje. Jedino ojačane čete koje su bile određene iz svakog puka prvog ešelon-a kao borbeno osiguranje, imale su zadatak da u toku noći neposredno pred napad izvide prednji kraj neprijatelja i da u slučaju povoljnih uslova ovladaju njegovim prvim rovom.

Veliku pomoć po pitanju preciziranja izviđačkih podataka o neprijatelju pružile su karte krupnih razmara, poslate iz štaba 1. beloruskog fronta. Na njima su bili ucrtani podaci dobijeni aero-foto-snimanjem odbrambenih objekata neprijatelja na čitavoj taktičkoj dubini. Pred početak napada ove karte su uručene komandantima bataljona i diviziona i komandirima četa i baterija.

Gledano u celini, dobijeni podaci o neprijatelju i njegovoj odbrani u pripremnom periodu omogućili su komandantu korpusa da pravilno proceni situaciju i doneše celi-shodnu odluku. Međutim, činjenica da su se na prednjem kraju neprijatelja nalazili visovi koji su skrivali dubinu njegove odbrane, nije dozvoljavala da se u dovoljnoj meri prouči raspored neprijateljevih jedinica i artiljerije u dubini taktičke zone odbrane. Sem toga, oficiri i izviđačke jedinice korpusa, 399. i 170. pešadijske divizije slabo su proučili zaplavu r. Druta. Sve ovo se negativno odrazilo na tok borbenih dejstava korpusa prvog dana borbe.

Materijalno obezbeđenje. Divizije 42. korpusa snabdevale su se osnovnim materijalnim sredstvima iz istaknutih armijskih skladišta koja su se nalazila na 8—10 km od divizijskih baza. Ove poslednje su bile razmeštene od našeg prednjeg kraja, i to: 399. pešadijske divizije na 7 km, a 170. pešadijske divizije na 6 km. Istovremeno je udaljenost divizijskih baza od pozadine pukova iznosila 2—5 km, što je omogućavalo da se dotur neophodnih materijalnih sredstava vrši blagovremeno i neposredno jedinicama.

U pripremnom periodu dotur ovih sredstava vršen je po principu »k sebi«, tj. sredstvima divizija i pukova.

Bilo je predviđeno da se dotur materijalnih sredstava u toku napada vrši sredstvima prepostavljenog starešine, ali se predviđala i mogućnost da se u tu svrhu iskoriste transportna sredstva divizija i pukova.

Zahvaljujući upornom radu pozadinskih jedinica, do početka napada u divizijama su stvorene sledeće rezerve (vidi tablicu 24).

Iz tablice 24 vidi se da su stvarne rezerve potpuno obezbeđivale izvršenje zadatka koji je bio postavljen korpusu.

Radi pružanja blagovremene stručne medicinske pomoći pred početak napada su privučeni bliže prednjem kraju naših jedinica divizijski sanitetski bataljoni i pukovske sanitetske čete. U 399. pešadijskoj diviziji ovaj bata-

Tablica 24

NAIMENOVANJE	399. pd	170. pd	137. pd
1. <i>Municije (u borbenim kompletima):</i>			
Puščane	1,9	2,3	1,4
»TT«	2,2	3,3	2,7
Ručnih bombi	1,2	2,4	1,2
Mina 82 mm	3,15	3,0	2,1
Mina 120 mm	3,2	3,5	3,9
Granata 45 mm	2,2	2,2	1,5
Granata 76 mm PAV	3,5	3,0	3,1
Granata 76 mm DA	3,16	3,2	2,6
Granata 122 mm	3,3	3,3	3,5
2. <i>Osnovnih artikala ishrane (u dnevnim obročima)</i>	8	9	6
3. <i>Goriva i maziva (u punjenjima)</i>	1,9	2,4	1,95

Ijon se nalazio na udaljenju 4,5 km, a u 170. na 3,5 km. Svi ranjenici i bolesnici koji su se nalazili u ovim sanitetskim jedinicama, blagovremeno su evakuisani u pozadinu.

Izlazak jedinica na polazni položaj. Radi obezbeđenja tajnosti pripreme za napad, izlazak jedinica korpusa na polazni položaj trajao je nekoliko dana i vršen je po pojedindim pukovima i nižim jedinicama.

Artiljerija je posedala vatrene položaje u vremenu od 17. do 21. juna. Prvo je iz svake baterije dovedeno po jedno oruđe pod komandom komandira komandnog voda radi uređenja vatrenih položaja, korekture i pripreme početnih elemenata za gađanje. Zatim je, do početka izlaska peša-

dije na polazni položaj za napad, na vatrene položaje dovedena i ostala artiljerija.

U toku noći 21/22. juna 399. i 170. pešadijska divizija smenile su jedinice 41. pešadijskog korpusa u zonama dejstva koje su im određene, isturivši na prednji kraj po jednu četu iz svakog bataljona prvog ešelona (po dve čete na puk). U toku noći 22/23. juna u prvi rov su dovedeni bataljoni prvog ešelona. Noću 23/24. juna pod zaštitom avijacije za noćno bombardovanje koja je vršila udare po živoj sili neprijatelja u rejonima Zapolje, Hapani, Sveti Jezero, postavljeni su jurišni mostići i prelazi preko r. Druta. Zatim je iz svakog pešadijskog puka prebačena po jedna četa, bataljonska i pukovska artiljerija, a pod njihovom zaštitom svi bataljoni prvog ešelona koji su do 2 časa 24. juna poseli polazni položaj za napad na 200 metara od prednjeg kraja neprijatelja. Do istog vremena drugi ešelon korpusa (137. pešadijska divizija) prikupio se u rejonu 3—5 km severoistočno od grada Rogačeva.

U toku prebacivanja preko r. Druta vladala je potpuna tišina. Dejstva pešadijskih četa, isturenih u sastav borbenog osiguranja posle određivanja prednjeg kraja neprijatelja, trebalo je da otpočnu na 55 minuta pre početka artiljerijske pripreme. Sva artiljerija, postavljena na zaklonjene vatrene položaje, bila je spremna za dejstvo u slučaju da neprijatelj otpočne artiljerijsku protivpripremu.

Na taj način je 42. pešadijski korpus do 2 časa 24. juna poseo polazni položaj za napad i bio spreman da izvrši postavljeni zadatak.

TOK BORBENIH DEJSTAVA

(Skica 23)

Proboj glavnog odbrambenog pojasa neprijatelja (napad 24. i 25. juna).

24. juna na 55 minuta pre početka artiljerijske pripreme, dejstvima borbenog osiguranja u zoni napada kor-

pusa je utvrđeno da je prvi rov neprijatelja gusto posednut.

U 3.55 časova sa ispaljivanjem plotuna gardijskih minobacača otpočela je artiljerijska priprema istovremeno u čitavoj zoni dejstva korpusa. U prvih 15 minuta vatrenog naleta neprijateljska odbrana je potpuno prekrivena eksplozijama zrna naše artiljerije i minobacača. Vatrene tačke i pojedine neprijateljeve baterije koje su pokušavale da u ovom periodu otvore vatru na naše jedinice i prelaze na r. Drutu, brzo su neutralisane.

U početku perioda rušenja otvorila je vatru artiljerija, određena za neposredno gađanje. Ona je naročito efikasno tukla vatrene tačke neprijatelja u rejonu brežuljaka severno od Kolosa, gde su sve one potpuno neutralisane. Ostala artiljerija u ovom periodu produžila je da ruši i neutrališe ciljeve po planovima artiljerijskog napada korpusa i divizija. U poslednjih 20 minuta vatra celokupne artiljerije je ponovo preneta na prvi, drugi i delimično na treći rov neprijatelja.

U periodu artiljerijske pripreme pionirske jedinice nastavile su sa radom na postavljanju gornjeg stroja na mostovima preko r. Druta.

U 6 časova, po prestanku artiljerijske pripreme, jedinice korpusa, podržane vatrenim valom, jednovremeno su u čitavoj zoni dejstva otpočele juriš na neprijatelja. Predviđeni udari avijacije posle artiljerijske pripreme nisu izvedeni zbog niskih oblaka. 399. divizija, pošto je ovladala prvim rovom neprijatelja, dočekana je vatrom iz otporne tačke u Kostjašovu. Ovo je prinudilo komandanta divizije da artiljerijom i minobacačima ponovo izvrši vatreni nalet po navedenoj otpornoj tački. Tek posle toga pešadija je na juriš zauzela Kostjašovo i, ne zadržavajući se, do 8 časova, tj. za dva časa od početka napada, upala je u drugi rov. Treba smatrati da je takav tempo prodiranja jedinica u početku napada nizak. Ova činjenica može se objasniti sledećim: prateća oruđa koja su se nalazila u zaplavi r. Druta, kao i samohodna oruđa, mogla su u početku juriša da neutrališu pojedine vatrene tačke nepri-

jatelja ali, sa prodiranjem pešadije napred, prateća oruđa su suviše sporo savlađivala močvarnu zaplavu r. Druta, a samohodna oruđa su krenula ka mestima prelaza. Zbog toga su prednje jedinice još u toku juriša bile lišene mogućnosti da iskoriste njihovu snažnu vatru i produžile su da prodiru samo uz podršku vatre artiljerije koja se nalazila na zaklonjenim vatrenim položajima. Koristeći ovaj momenat, neprijatelj je sredio svoje jedinice i pružio žestok otpor, tako da su naše jedinice tek u 20 časova, posle udara jurišne avijacije, uspele da ovladaju otpornim tačkama Homiči Zapoljski i Zapolje. Zatim je na desnom krilu divizije trebalo forsirati r. Dobricu. Međutim, jedinice 521. pešadijskog puka koje su bile odstupile, pružile su snažan otpor sa zapadne obale i iz rejona Hapana, usled čega 399. pešadijska divizija nije u toku ovoga dana mogla dalje da prodire.

U zoni dejstva 170. pešadijske divizije njene prednje jedinice su sa početkom juriša, gađajući iz pokreta, brzo savladale strmu obalu reke, upale u prvi rov i, ne zadržavajući se u njemu, produžile da prodiru za vatrenim valom. Podilazeći drugom rovu, dat je signal raketama da se vatra artiljerije prenese, ali u oblacima prašine on se vrlo teško mogao uočiti sa glavnih osmatračica komandanta divizije i pukova. Tek blagovremeno dupliranje ovoga signala preko telefona i radio-veze omogućilo je artiljercima da na vreme prenesu vatru na sledeću liniju vatrenog vala. To je omogućilo 422. i 717. pešadijskom puku da brzo ovladaju drugim rovom i da izbiju na zapadne padine visova sa humkama. Međutim, oni su ovde dočekani puščanom i mitraljeskom vatrom neprijatelja iz njegovog trećeg rova. 391. pešadijski puk ovладао је до tog vremena prvim rovom i, obilazeći sa severa otpornu tačku neprijatelja u s. Kolosi, upao je glavnim snagama u severni deo tog sela gde je vodio upornu borbu.

Izlaskom glavnih snaga divizije na zapadne padine visa, severno od s. Kolosi, onemogućeno je dejstvo artiljerije razmeštene na otkrivenim vatrenim položajima. Brz izlazak te artiljerije na greben visa i neutralisanje vatre-

nih tačaka neprijatelja, koje su ometale prodiranje pešadije, sigurno bi doprineli brzom ovlađivanju trećim rovom neprijatelja koji nije bio svuda pokriven vatrenim valom naše artiljerije. Međutim, ta su se oruđa morala izvlačiti na rukama iz zaplave r. Druta uz korišćenje priručnih sredstava, zbog čega su i zaostala. Sem toga, komandovanje jedinicama je takođe bilo otežano zbog toga što su komandanti pukova otpočeli sa premeštanjem svojih osmatračica na greben pomenutog visa. Za vreme prelaska preko r. Druta oni više nisu raspolagali tačnim podacima o situaciji kod potčinjenih jedinica, usled čega nisu mogli da postavljaju konkretne zadatke artiljeriji za podršku. Zbog svega toga, pešadijski bataljoni, podišavši trećem rovu neprijatelja, nisu mogli da iz pokreta ovladaju njime. Na toj liniji je neprijatelj, snagama jačine do jedne čete (200 ljudi) sa 4 jurišna oruđa, u 8.20 časova prešao u protivnapad sa jugoistočne ivice Zapolja. Protivnapad je bio usmeren u bok 422. pešadijskog puka, čije su jedinice počele da se povlače. Komandant korpusa, blagovremeno informisan od komandanta divizije, naredio je da se ispali jedan plotun raketnih minobacača i da se koncentriše vatra 59. topovske i 63. haubičke artiljerijske brigade po neprijatelju koji vrši protivnapad. Prema iskazima zarobljenika iz 521. pešadijskog puka, koji su prilikom zarobljavanja pripadali grupi koja je vršila protivnapad, neprijatelj je, pretrpevši gubitke u ljudstvu do 50%, bio prinuđen da se povuče na polazni položaj, a 422. puk je ponovo izbio na raniju liniju.

U 11.30 časova hitlerovci su iz istog rejona ponovo izvršili protivnapad koji je ponovo odbijen vatrom pešadije, raketnih minobacača i navedenih artiljerijskih brigada. Pošto nije postigao uspeh na ovom odseku, neprijatelj je u 13 časova prešao u protivnapad snagom do jednog pešadijskog bataljona uz podršku 8 jurišnih oruđa iz rejona k. 147,1 na jedinice 717. pešadijskog puka. Po hitlerovcima, koji su vršili protivnapad, otvorile su vatru pešadijske jedinice i artiljerija za podršku divizije. Sa svoje strane, komandant korpusa je preneo na ovaj pravac

vatru raketnih minobacača, 59. topovske i 63. haubičke brigade. Pretrpevši osetne gubitke, neprijatelj se povukao na polazni položaj. U navedenim primerima zaslužuje pažnju blagovremen manevr vatrom artiljerije, koji je izveo komandant korpusa, što je u znatnoj meri doprinelo odbijanju protivnapada.

U 16 časova, posle snažnog plotuna raketnih minobacača, vatre nog naleta artiljerije i udara jurišne avijacije po neprijateljevoj živoj sili i artiljeriji u rejonu Kolosi, k. 147,1 i s. Rudnja — Bronska 170. pešadijska divizija produžila je napad. Slomivši otpor hitlerovaca, sva tri puka divizije izbila su oko 17 časova na liniju južna ivica Zapolja — (isklj.) seoce Sveti Jezero. Na ovoj liniji neprijatelj je ponovo pružio jak otpor iz rejona Hapana i Kolotovke, pa su jedinice divizije bile prisiljene da do kraja dana vode borbu vatrom.

U toku prve polovine dana borbe samohodni artiljerijski pukovi nisu uspeli da uđu u borbene poretkе pešadije. Tek u 16 časova, kada su pioniri dovukli lese i izgradili kolonski put preko zaplave Druta, oni su prešli i krajem dana počeli da izbijaju na odseke podržavanih jedinica.

Do ovog vremena drugi ešelon korpusa — 137. pešadijska divizija — prikupljen je u šumi severoistočno od Ščibrina i istočno od Blizneca. Desni sused (269. divizija) izbio je pred Manjki, a levi (102. divizija) na liniju: (isklj.) seoce Sveti Jezero — severno od s. Skački. Artiljerijski pukovi divizija prvog ešelona otpočeli su premeštanje na nove vatrene položaje.

Tako je u toku prvog dana borbi korpus probio prvi položaj glavnog odbrambenog pojasa neprijateljeve odbrane u čitavoj svojoj zoni napada i, prodrevši na desnom krilu samo za 1,5 km a na levom do 4 km, nije ispunio postavljeni zadatak.

U uzroke koji su uticali da korpus ne izvrši zadatak treba ubrojiti nedovoljno izviđanje zaplave Druta, a naročito dubine odbrane neprijatelja, što je dovelo do nedovoljno sigurnog neutralisanja njegovih artiljerijskih i

minobacačkih baterija, kao i nedovoljnog inžinjerijskog obezbeđenja pri savlađivanju močvarne zaplave reke. Nije bilo uzeto u obzir ni stanje tla u zaplavi ove reke. Mada je na pojedinim pravcima i postojala mogućnost da po suvom vremenu artiljerija savlada zaplavu reke koristeći priručna sredstva, sada to nije bilo moguće učiniti jer su kiše koje su padale u toku dva dana pred napad, jako razmekšale zemlju. Zbog toga je za savlađivanje zaplave Druta bilo potrebno da se naknadno izgrade patosani putevi, što nije bilo predviđeno u pripremnom periodu. Slaba strana inžinjerijskog obezbeđenja bila je ne samo u tome što je bilo nedovoljno izviđanje zaplave Druta već i u tome što su mesta prelaza za samohodna oruđa bila nesolidno izrađena. Tako, na primer, u zoni dejstva 170. pešadijske divizije 1890. samohodni artiljerijski puk, po dolasku na mesto prelaza, nije mogao odmah da se prebaci zbog slabo izgrađenog mosta. Naknadno ojačanje mosta iziskivalo je i novo nepredviđeno vreme. Na kraju, prebacivši se preko reke, ovaj puk je naišao na neprolaznu močvaru u zaplavi reke, te je za izradu puta preko nje pionirima bilo potrebno još oko 4 časa vremena.

Što ovaj put nije postojao nije bila samo krivica pionira, već u znatno većoj meri komande 170. pešadijske divizije i samohodnog artiljerijskog puka, koji nisu blagovremeno proučili pravce kretanja preko zaplave Druta. Sve je to dovelo do toga da su prateća artiljerija i samohodna oruđa, prebačena na suprotnu obalu, zaostala iz pešadije i nisu joj mogla na vreme pružiti potrebnu pomoć. Samim tim je izgubljena brzina prodiranja prednjih pešadijskih jedinica, koja se ocrtavala na početku napada. S druge strane, to je neprijatelju omogućilo da pruži organizovan otpor jedinicama koje su napadale.

O nedovoljno izvršenom izviđanju dubine neprijateljeve odbrane svedoči činjenica da su njegovi rovovi, koji su se nalazili na zadnjim padinama, bili slabo neutralisani i za njihovo je ovlađivanje bilo potrebno dopunsko vatreno dejstvo. Sem toga, zbog slabog izviđanja vatreñih položaja neprijateljske artiljerije, kontrabatiranje u toku napada

Danju i po dobroj vidljivosti treba blagovremeno odrediti liniju zabranjenu za vozila (*Fahrzeugsperrlinie*) na kojoj ljudstvo mora da ih napusti ako prašina koju podižu može odati početne pokrete za napad. Noću se pak mora voditi računa o šumu motora, koji takođe može odati početak napada.

Da li će sve pešadijske jedinice, odnosno svi njihovi delovi, jednovremeno sići sa vozila, zavisiće isključivo od situacije. Tako se može dogoditi da u susretnoj borbi prvi siđu sa vozila samo najistureniji delovi do neprijatelja — marševsko osiguranje, dok će ostale snage, koje se nalaze dalje u nazad, moći još da produže vožnju na vozilima ili pak da se drže u pripravnosti na vozilima. U ovom poslednjem slučaju neophodno je da bude sprovedeno potpuno maskiranje od ugleda kako sa zemlje tako i iz vazduha.

Pošto delovi snaga siđu sa vozila, potrebno je da odmah napuste mesto iskrcavanja brzim pokretom u napred, te da na taj način oslobole prostor za sledeće delove koji pristižu, kao i da se izbegne nagomilavanje trupa.

Za silazak trupe sa vozila treba uvek odrediti:

- rejone za iskrcavanje,
- osiguranje iskrcavanja,
- postupak sa vozilima.

Rejon iskrcavanja treba, po mogućству, da bude zaklojen od neprijateljskog ugleda i od vatre. Rejoni iskrcavanja treba da leže na pravcu kretanja tako da se, ukoliko je to moguće, izbegnu docniji rokadni pokreti trupa.

Osiguranje iskrcavanja u pravcu neprijatelja preuzimaju, bez nekog naročitog naređenja, najistureniji delovi. Često će se ovaj zadatak dodeliti delovima koji se određuju za borbeno izvidanje peške i kojima će se u isto vreme omogućiti da malo više odmaknu u napred.

Osiguranje otkrivenih bokova i krila mora se posebno narediti.

Iskrcavanje trupa se mora uvek obezbediti i od napada neprijateljskih tenkova. U ovom se cilju moraju, pre svega, što je moguće brže i dalje u napred isturiti vodovi lovaca tenkova pešadijskih bataljona.

Postupak sa vozilima. Pri napadu sa pripremom normalno se može računati s tim da će iskrcavanje trupa iz vozila biti osigurano delovima snaga koji su već isturenii napred.

Za vozila se mora narediti da li da ostanu u rejonu iskrcavanja ili da odu u nazad i kuda. U poslednjem slučaju mesta za razmeštaj vozila (Abstellplätze) i putevi za odlazak moraju se odrediti tako da vozila svojim povratkom ne ometaju pokrete drugih trupa.

Ako postoji opasnost da prilazak vozila frontu može da otkrije nameru za napad ili da ometa delove snaga koji se nalaze dalje unapred, treba odrediti liniju zabranjenu za vozila, koja se mora tačno označiti, kao i to da li će preko te linije smeti da prelaze pojedina vozila i koja. Neophodan dotur municije i opreme — naročito kada se u danom slučaju radi o većim udaljenjima — ne sme se sputavati.

Pri napadu iz pokreta — na primer u susretnim borbama — može biti mogućno a i preporučljivo da se ešeloni vozila pojedinih jedinica ili njihovih delova zadrže bliže njih tako da bi odmah bili pri ruci čim pešadija borbom peške likvidira slabiji neprijateljski otpor. Slično važi i za vozila težih oružja, koja su potrebna za promenu vatrene položaja. U pogledu mesta za vozila štabova, vidi odeljak pod A/V.

Izdavanje zapovesti. Dok se mesta za silazak sa vozila radi posedanja polaznog položaja za napad mogu već unapred tačno odrediti, to se silazak sa vozila u toku pokreta mora omogućiti izdavanjem kratkih pojedinačnih naređenja. Ukoliko se silazak sa vozila mora izvesti pod dejstvom neprijatelja i s obzirom na docnija borbena dejstva, mora se upotpuniti odgovarajućim zapovestima za izviđanje i za uvodenje u borbu — u pogledu rejona koje treba dostići, pravaca za napad, itd.

Primer:

Prepostavka: 15. pešadijski bataljon u ulozi prethodnice borbene grupe B—5 — bez suseda levo i desno — kreće se na vozilima u rastresitom rasporedu, sa zadatkom da prvo izbije na odsek Vizenbaha. 4. juna u 15 časova njegova najisturenija 2. pešadijska četa dospeva u artiljerijsku vatru.

mohodnih oruđa, divizija je pre 17 časova izbila pred treći položaj neprijateljske odbrane na liniji: 300 metara severoistočno od Jasenovke — k. 144,9. Međutim, zbog otpora hitlerovaca ona nije mogla da ovu liniju probije iz pokreta. Artiljerija određena za neposredno praćenje pešadije dejstvovala je u njenim borbenim porecima u toku čitavog dana borbe. Artiljerija raspoređena na zaklonjenim vatrenim položajima, premestila se do 18 časova na vatrene položaje u rejonu Kostjašovo — Zapolje — Kolosi.

Na taj način, oko 17 časova 25. juna divizije prvog ešelona, izbivši pred treći položaj, nisu uspele da završe proboj glavnog odbrambenog pojasa. U toj situaciji bilo je potrebno pojačati snage korpusa, i to tim pre što je situacija za uvođenje u borbu drugog ešelona korpusa bila povoljna, jer su u zoni korpusa primećene samo razbijene jedinice 521. pešadijskog puka i fizilirskog bataljona 296. pešadijske divizije.

Uvođenje drugog ešelona korpusa moglo je znatno ubrzati dovršenje probaja glavnog odbrambenog pojasa neprijatelja. Međutim, 137. divizija (drugi ešelon korpusa) kojoj je, prema zapovesti komandanta korpusa, bio postavljen zadatak da bude spremna za razvijanje uspeha sa linije Brono — Jasenovka, još uvek se nalazila sa glavnim snagama na istočnoj obali Druta udaljena oko 9 km, usled čega nije ni mogla biti uvedena na vreme. Tako znatno zaostajanje ove divizije može se objasniti samo neorganizovanošću njenog kretanja i sporim prebacivanjem preko r. Druta. U nastaloj situaciji komandant korpusa je doneo odluku da sa divizijama prvog ešelona produži izvršenje zadatka, a 137. diviziji je naređeno da se prebaci preko r. Druta i prikupi u rejonu seoce Sveti Jezero — Kolosi spremna da razvije uspeh korpusa. U toku noći 25/26. juna 399. i 170. divizija izvršile su popunu municijom i, produžujući da dejstvuje po noći, slomile su oko 4 časa neprijateljski otpor na trećem položaju i zazele Brono i Jasenovku.

Proboj drugog odbrambenog pojasa neprijatelja (napad 26. i 27. juna). Pošto je izgubio mogućnost da pruža dalji otpor na glavnom pojusu, neprijatelj je počeo da odstupa na već ranije pripremljeni drugi odbrambeni pojas na zapadnoj obali Dobisne. Odstupanje neprijatelja je blagovremeno otkriveno izviđanjem i jedinice korpusa su prešle u gonjenje u čitavoj zoni dejstva. Oko 9 časova 26. juna 399. i 170. divizija, sa borbenim poretkom u dva ešelona, izbile su zajedno sa samohodnim oruđima na r. Dobisnu. Pokušaj da se ova reka forsira iz pokreta nije uspeo. Nastojeći da obezbedi odstupanje svoje žlobinske grupacije, neprijatelj je pružao otpor na ovoj liniji jedinicama svoje 296. pešadijske divizije koje su se ranije povukle, kao i snagama prednjih delova 6. i 45. pešadijske divizije koji su već bili pristigli iz rejona Žlobina. Jedinice korpusa, vodeći borbu vatrom, počele su da se pripremaju za forsiranje r. Dobisne.

Da bi se komandni organi približili prednjim jedinicama, završeno je u toku noći 25/26. juna premeštanje komandnih mesta pešadijskih divizija i korpusa u rejone: 399. divizije — u Smoljno, 170. divizije — u Košare, korpusa — na južnu ivicu salaša Košarski. Jedinice 137. pešadijske divizije, koje su ostale u drugom ešelonu korpusa, prikupile su se do 9.30 časova u rejону Kručpolje — salaš Košarski — Peno.

U toku čitavog dana 26. juna jedinice su u svim pokušajima da forsiraju r. Dobisnu nailazile na uporan otpor neprijatelja i tek su 27. juna u 3 časa uspele da slome njegov otpor. Treba istaći da su do ovog vremena 1. gardijski i 9. tenkovski korpus (pokretne grupe 65. i 3. armije) izbili na neposredne prilaze Bobrujska sa istoka i jugozapada i stvorili uslove za potpuno okruženje neprijateljske grupacije koja je dejstvovala u rejону Žlobina.

U tako stvorenoj situaciji komandant korpusa je postavio zahtev komandantima divizija da preduzmu brzo gonjenje neprijatelja i da mu onemoguće nesmetano povlačenje. U toku ovog gonjenja, divizije prvog ešelona izbile su na r. Olu i zajedno sa 137. divizijom uvedenom u borbu

3. pešadijska četa će produžiti na vozilima do ciglane i ostaje na mom raspolaganju.

d) Komandant bataljona lično, usmeno: komandiru štabne čete i komandiru voda lovaca tenkova, koji su u međuvremenu prispeli:

»**Neprijatelj**, kao pod a).

Bataljon kao pod b).

Vod lovaca tenkova obezbeđuje silaženje sa vozila od neprijateljskih tenkova sa pravca mrkožutog visa i železničkog nasipa! Posle toga, pravo na most!

Ja ču se nalaziti, kao pod a).

Štabna četa prvo na vozilima do duboke uvale kod žitnice.

e) Radiofonijom komandiru snabdevačke čete:

»**Neprijatelj**, kao pod a).

Bataljon, kao pod a).

Snabdevačka četa, prvo će biti u južnom delu Valtersdorfa, gde će držati spremnu po jednu sanitetsku ekipu za 1. i 2. pešadijsku četu.

Ja ču se nalaziti, kao pod a).

2. Napad sa pripremom

Priprema napada. Priprema omogućava da se izvedu detaljne pripreme, u prvom redu za sadejstvo vatre i pokreta, što predstavlja osnovu za povezanost i objedinjenost pešadijskih snaga u napadu. Posle toga dolazi sadejstvo svih rodova na čemu počiva odlučujući uspeh.

Ukoliko je neprijatelj spremniji i jači za odbranu, utolik pripreme za napad moraju biti potpunije. To je naročito onda slučaj, ako je potrebno da se neprijateljski položaj probije na čitavoj dubini.

Ove postavke moraju biti zastupljene i kod napada bez pripreme. Ni jedan starešina neće moći bez njih da uspe.

Pripreme za napad odnose se uglavnom na:

— pripremu napada (die Bereitstellung zum Angriff) i

— izvođenje napada (die Durchführung des Angriffs).

Obe ove radnje su tesno povezane, pri čemu treba težiti da zapovesti za pripremu napada već sadrže i osnovne mere za izvođenje napada. Ukoliko su sve te mere blagovremeno predviđene, utoliko će jedinice moći pre da se postave i užive u svoje zadatke. Ove pripreme u vezi sa ostalim mogu već predstavljati deo uspeha u napadu.

Rejon polaznog položaja za napad prostire se po dubini toliko da se sve trupe u napadu, uključujući tu i njihovo teško oružje, artiljeriju i rezerve, mogu rastresito rasporeediti tako da ne bi bile još pre početka napada izložene masovnoj neprijateljskoj vatri — naročito napadima sa velikim površinskim dejstvom, kao što su atomski udari i napadi iz vazduha, koji bi mogli njihovu napadnu snagu povremeno oslabiti.

Prednji kraj rejona polaznog položaja za napad predstavlja njegovu granicu prema neprijatelju. On treba da bude, po mogućству, udaljen od neprijatelja toliko da ovom bude onemogućeno dejstvo oruđima za neposredno gađanje, kao i osmatranje sa zemlje. Na polaznom položaju za napad treba trupe koje ga posedaju da nađu zaklon, kako protiv neprijateljskog osmatranja sa zemlje i iz vazduha, tako i protiv njegovog vatre nog dejstva, dok je za rodove i oružja podrške u prvom redu važno da imaju pogodne mogućnosti za osmatranje.

Ako se polazni položaj mora pre početka napada zauzeti, to se postiže napadom sa ograničenim ciljem, pri čemu se neprijatelj mora toliko daleko odbaciti da se obezbede gore pomenuti uslovi i što manje ometa izvršenje priprema za napad.

Osiguranje. Vrlo retko će uspeti da se potpuno izbegne da neprijatelj ne otkrije pripreme za napad i ne preduzme protivmere. Te protivmere se mogu sastojati u:

- napadima na polazni položaj — kao i u nasilnom izviđanju;
- preduzimanju protivpripreme napada masovnom vatrom artiljerije i napadima iz vazduha.

Pored mera koje komanda izvodi radi prikrivanja namera preduzimanju napada, potrebno je osigurati polazni polo-

žaj i sprečiti neprijatelja da pređe u njega da se ne bi morao odande opet izbacivati.

Ukoliko osiguranje ne vrše isturene snage koje već vode borbu ili one koje su upućene radi izviđanja, potrebno je da jedinica koja će vršiti napad isturi deo pešadije i lovaca tenkova toliko unapred koliko je to potrebno radi osiguranja.

Protiv neprijateljskog napada iz vazduha na polaznom položaju za napad potrebno je da se glavni deo protivavionske artiljerije blagovremeno postavi na vatreći položaj da bude u mogućnosti da organizuje svoj vatreći sistem.

Sem ovih mera osiguranja koje preduzima komanda, svaka jedinica u rejonu za napad mora se i neposredno osigurati, bez ikakvog naročitog naređenja u tom smislu, kao i stvoriti sebi zaklone. Naročito je važno da se sprovede brižljivo maskiranje.

Izviđanje neprijatelja i zemljišta. Za vreme priprema za napad postoji opasnost da se forsiranim borbenim izviđanjem koje mogu izvoditi patrole i tako upadljivo pojačanom izviđačkom aktivnošću ne pobudi kod neprijatelja pažnju. Zato je često bolje da se osigura neprekidno osmatranje bojnog polja pomoću mnogobrojnih slabih izviđačkih patrola dobro zaklonjenih osmatračnica svih robova i štabova, osmatračnica artiljerijskih izviđačkih jedinica, kao i pešadijskih zvučkovnih vodova.

Potrebno je da se izviđanjem razjasne sledeća pitanja:

- gde se nalaze istureni neprijateljski položaji, obezbeđenja i borbena osiguranja (G e f e c h t s v o r p o s t e n);
- gde se nalazi prednji kraj neprijateljskog odbrambenog položaja;

— kakav je raspored neprijateljskih snaga — streljački zakloni, teška oružja, osmatračnice, komandna mesta, spojevi;

— kako je utvrđen neprijateljski položaj — streljački zakloni, otporne tačke, prepreke svih vrsta;

— kakav je stvor zemljišta za napad — zakloni od dejstva za vreme približavanja, prohodnost zemljišta za vozila koja sleduju, otkriveni i neprijateljskom osmatranju naročito izloženi zemljišni rejoni, prirodne prepreke koje će ometati pokrete u napadu?

Službi osmatranja i izviđanja ne sme da ostane nezapaženo da li neprijatelj povlači svoje snage i gde, pošto se potome često može zaključiti njegova namera da će na tom delu upotrebiti atomsko oružje. U vezi s tim, povlačenje neprijateljskih isturenih delova može da znači i pripremanje neprijateljskog napada.

Za komandu su, sem toga, od značaja i podaci o neprijateljevim navikama — vreme smenjivanja trupa, promene dnevnog u-noćni raspored i obratno, itd.

Ukoliko je neprijatelj jače utvrdio svoj odbrambeni položaj, utoliko mora biti brižljivije i potpunije izviđanje neprijatelja i zemljišta. Potrebno vreme za ovo ne može se sasvim precizno odrediti. Od brzog i površnog izviđanja ne mogu se očekivati potrebni rezultati.

Nasilno izviđanje. Naročito je teško da se izvide neprijateljski položaji na zadnjem nagibu. Često će tek borbe u pojasu obezbeđenja dati potrebne podatke. Upornim otporom svojih isturenih delova neprijatelj će pokušati, rešen na borbu, da prikrije pravo protezanje svog glavnog odbrambenog položaja. Napadima manjih snaga sa ograničenim ciljem treba odbaciti neprijateljske prednje delove na glavni odbrambeni položaj. Neprijateljske snage, koje budu davale jak otpor, moraju se obići. Zauzeto zemljište mora se braniti.

Na osnovu rezultata izviđanja neprijatelja i zemljišta, kao i vlastitog uvida, sve starešine moraju stvoriti što je moguće tačniju sliku o neprijatelju i zemljištu u zahvatu dejstva svoje jedinice. U većini slučajeva nedostajući uvid u dubinu neprijateljskog položaja može se nadoknaditi ili dopuniti brižljivim iskorišćavanjem vazdušnih snimaka zemljišta i podataka artiljerijskog izviđanja.

Uvek postojeća neizvesnost mora se pomoću ovih mera svesti na minimum. U protivnom, komanda će tapkati u mraču i postaviće trupi takve zadatke koji će moći da se izvrše samo po cenu velikih gubitaka.

Detaljnije o **izviđanju neprijatelja i zemljišta**, vidi odeljak B.

Pukovnik V. A. MACULENKO

Pukovnik V. D. PČELKIN

PROBOJ NEPRIJATELJSKE ODBRANE JEDINICAMA

35. GARDIJSKOG PEŠADIJSKOG KORPUSA

27. ARMije 2. UKRAIJINSKOG FRONTA

U JAŠKO-KIŠINJEVSKOJ OPERACIJI

SITUACIJA I ZADACI KORPUSA

(Skice 24. i 25)

Početkom avgusta 1944. godine jedinice 2. ukrajinskog fronta pristupile su pripremi napadne operacije za uništenje jaško-kišinjevske grupacije neprijatelja. Ovu operaciju trebalo je da izvedu u sadejstvu sa 3. ukrajinskim frontom.

Prema zamisli operacije fronta, 27. armija (33, 104. i 35. gardijski pešadijski korpus), pošto je ulazila u sastav prvog ešelona udarne grupacije 2. ukrajinskog fronta, imala je zadatak da, nanoseći glavni udar pravcem Vojnešti — Negrešti, probije neprijateljevu odbranu na odseku Totoešti — (isklj.) brdo Mižlok (širina 8 km), da iz pokreta forsira reku Bahluj i krajem prvog dana napada izbije na liniju Sinešti — Bogdenešti (dubina zadatka 19 km). Delom snaga armija je imala da nanese udar pravcem ka Trgu Frumosu (na skici ga nema, 20 km zapadno od s. Goešti), potiskujući neprijatelja pred svojim desnim krilom. Po ovlađivanju linijom r. Bahluj armija je imala zadatak da obezbedi uvodenje u proboj 6. tenkovske armije.

Sledeći zadatak jedinica 27. armije u sadejstvu sa 6. tenkovskom armijom bio je da prodirući opštim pravcem prema Negrešti, probiju armijski odbrambeni položaj neprijatelja, uniše njegove operativne rezerve i do kraja trećeg dana operacije ovladaju linijom: Satul-Vek — Ognešti (dubina 31 km). Petog dana operacije 27. armija, nastavljajući prodiranje, trebalo je da izbije u dubinu 90—100 km.

Komandant 27. armije general-pukovnik Trofimenko, shvativši zadatak i procenivši situaciju, odlučio je da glavni udar nanese levim krilom (104. i 35. gardijski pk) pravcem: Vojnešti — Negrešti, probije neprijateljevu odbranu na frontu s. Totoešti — (isklj.) brdo Mižlok (širina 8 km) i, brzo prodirući, iz pokreta ovlada drugim odbrambenim pojasom (na južnoj obali Bahluja). Po ovladivanju Bahlujem, 27. armija je trebalo da obezbedi uvođenje u proboj 6. tenkovske armije. Krajem dana su njene jedinice imale da izbiju na liniju Sinešti — Lungani, tj. ka armijskom odbrambenom položaju neprijatelja.

Komandant armije prikupio je glavne snage i sredstva na odseku probaja. To mu je omogućilo da stvori veliku gustinu. Tako je na odseku probaja armija imala 210 oruđa i minobacača (kalibra 76 mm i većeg) i 20 tenkova na 1 km fronta.

Tako je armija na pravcu glavnog udara raspolažala znatnom nadmoćnošću u snagama nad neprijateljem.

Borbeni poredak armije bio je u dva ešelona. U prvom ešelonu nalazili su se 104. i 35. gardijski pešadijski korpus, a u drugom — 33. pešadijski korpus. Bilo je predviđeno da se drugi ešelon uvede u bitku prvog dana operacije radi razvijanja napada u pravcu jugozapada.

35. gardijski pešadijski korpus, dejstvujući u prvom ešelonu udarne grupacije armije, imao je zadatak da glavni udar nanese pravcem ž. st. Movileni — Vojnešti, probije neprijateljevu odbranu na odseku (isklj.) k. 155 — k. 156, sa bližim zadatkom da ovlada celom taktičkom zonom neprijateljeve odbrane i izbije na liniju Dumešti — k. 146. Korpusu je bilo naređeno da s te linije obezbedi

u drugoj polovini dana uvođenje u proboj 5. mehanizovanog korpusa 6. tenkovske armije.

Krajem prvog dana 35. gardijski pešadijski korpus imao je da u sadejstvu sa 5. mehanizovanim korpusom ovlada linijom: šumski proplanak istočno od s. Đalul Mare — Lungani, tj. da izbije ka trećem odbrambenom pojusu neprijatelja, i prednjim odredima ovlada planinskim prevojima na grebenu Mare (6—8 km južno, jugozapadno i jugoistočno od Lungana). Širina odseka proboga korpusa iznosila je 4 km, dubina bližeg zadatka 8—9 km, a dubina zadatka dana 18—20 km.

Desno je nanosio udar 104. pešadijski korpus pravcem Sinešti — Satul-Vek sa bližim zadatkom da probije taktičku zonu neprijateljeve odbrane i do kraja dana ovlada linijom Sinešti — (iskl.) k. 134, — Đalul Mare, tj. da izbije ka trećem odbrambenom pojusu.

Levo je napadao 1. gardijski pešadijski korpus 52. armije opštim pravcem prema zapadnoj ivici grada Jašija.

Granice između 35. gardijskog pešadijskog korpusa i njegovih suseda pokazane su na skici 25.

Tako je 35. gardijskom pešadijskom korpusu postavljen bliži zadatak da brzo probije glavni odbrambeni pojus neprijatelja na odseku širine 4 km, da iz pokreta forsira r. Bahluj i ovlada drugim odbrambenim pojasmom. Razvijajući napad, korpus je imao da obezbedi uvođenje u proboj 5. gardijskog mehanizovanog korpusa, da u sadejstvu s njim, do kraja prvoga dana, prodre u dubinu 20 km i izbije ka pozadnjem (armijskom) odbrambenom pojusu neprijatelja, a prednjim odredima, prodrevši u dubinu 25 km, da ovlada prevojima na grebenu Mare.

Osobenosti zemljišta u zoni napada korpusa (skica 24). U zoni rasporeda korpusa je bilo zemljište otkriveno i postepeno se pelo u pravcu neprijatelja. To je otežavalo prikriveno prikupljanje jedinica korpusa na polaznom položaju za napad, a olakšavalo neprijatelju osmatranje. Pokreti jedinica bili su mogućni samo noću.

U zoni rasporeda neprijatelja je bilo zemljište jako ispresecano i pogodno za organizovanje čvrste odbrane. U granicama prvog položaja glavnog odbrambenog pojasa neprijatelja zemljište je bilo otkriveno; na njemu su se nalazili visovi koji su dominirali okolnim zemljištem i omogućavali neprijatelju osmatranje borbenog poretka korpusa na dubini 8—9 km. Sa naših prednjih osmatračnica mogao se osmatrati samo prvi položaj na dubini 1—1,5 km. U dubini glavnog odbrambenog pojasa neprijatelja zemljište se spušтало ka r. Bahluju. Širina ove reke u zoni napada korpusa iznosila je 17—20 m, a dubina 1—2 m; obale su bile blatnjave, obrasle trskom i šašom. Brzina toka r. Bahluja 1—1,5 m/sek, dno — peščano. Na desnoj obali reke protezao se niz visova. Prema tome, r. Bahluj sa visovima na desnoj obali bila je prirodna pogodna linija za organizovanje drugog odbrambenog pojasa neprijatelja.

Dalje, na jug, zemljište se penjalo i ka liniji Đalul Mare — Vojnešti prelazilo je u brdsko, pokriveno šumom, i predstavljalo ozbiljnu prepreku na putu jedinicama koje su napadale.

Putna mreža u zoni napada korpusa bila je slabo razvijena.

U celini, zemljište je u zoni napada korpusa, bez obzira na ispresecanost i nedostatak puteva, omogućavalo upotrebu svih rodova vojske.

Najpogodniji pravac za napad u zoni dejstva korpusa bio je: k. 177,0 — Damjan — istočno od Lungana. Duž ovog pravca protezala su se dva puta.

Karakteristika odbrane i grupisanje neprijatelja (skica 25).

U zoni napada korpusa neprijatelj je pripremao odbranu više od četiri meseca. Sredinom avgusta 1944. ona se sastojala od tri pojasa, čija je ukupna dubina iznosila oko 25 km.

Glavni odbrambeni pojasi neprijatelja sastoja se od dva položaja na kojima su bili izrađeni rovovi i saobraćaj-

nice punog profila. Ispred prednjeg kraja glavnog pojasa i u njegovoj dubini nalazila su se minска polja i žične prepreke na 1—3 reda kolja. Ukupna dubina glavnog odbrambenog pojasa iznosila je 4—5 km.

Prvi položaj je bio najrazvijeniji u inžinjerijskom pogledu i sastojao se od dva rova. Prvi rov se protezao južnim padinama k. 155 i severnim padinama brda Mižlok. Na udaljenosti 200—400 metara od prvog rova protezao se drugi, zaštićen na pojedinim mestima žičnim prerekama. Pozadi drugog rova na desnom krilu nalazili su se pojedinačni streljački rovovi.

Drugi položaj glavnog odbrambenog pojasa protezao se severnim padinama k. 177,0 i brda Silištja. On se sastojao od jednog do dva neprekidna rova i pojedinačnih streljačkih rovova u dubini, naročito na desnom krilu. Na kotama 150, 177, 183 i brdu Mižlok neprijatelj je uredio bataljonske čvorove odbrane, a na padinama drugih visova — otporne tačke. Na njima je neprijatelj izradio rovove i saobraćajnice, zaštitio ih žičnim prerekama i podesio za kružnu odbranu. Naročito je jako bila utvrđena k. 177,0 na kojoj su se nalazila četiri laka i jedan teški bunker.

Na 1 km fronta glavnog odbrambenog pojasa neprijatelja nalazilo se oko 5,6 km rovova, 2 km saobraćajnica, oko 25 zaklona za mitraljeze, 3,5 laka bunkera i 1,5 km žičnih prepreka.

Vatreni položaji neprijateljeve artiljerije nalazili su se pozadi drugog položaja na 3—4 km od prednjeg kraja.

Drugi odbrambeni pojas bio je uređen na desnoj obali r. Bahluja. Prednji kraj tog pojasa protezao se po visokoj desnoj obali reke i omogućavao je osmatranje i tučenje prilaza reci. On se sastojao od jednog, a mestimično i od dva rova. U inžinjerijskom pogledu bio je slabije uređen od glavnog. Ali, ta je činjenica nadoknađena postojanjem prirodne prepreke — r. Bahluja. Dubina taktičke zone neprijateljeve odbrane iznosila je 8—9 km.

Na 18—20 km od prednjeg kraja glavnog odbrambenog pojasa neprijatelja grebenom brda Mare protezao se njegov treći odbrambeni pojas. Zemljiste je u tom rejonu

bilo prolazno za sve rodove vojske samo putevima, pa je zbog toga neprijatelj sve puteve obezbedio protivtenkovskim i streljačkim rovovima i lakin bunkerima.

Tako je trebalo da korpus probije organizovanu i duboko ešeloniranu neprijateljevu odbranu. Najpogodniji pravac za nanošenje udara bio je k. 177,0 — Damjan — Dumešti, kojim se obilazila najjače organizovana odbrana ispred levog krila korpusa.

Sredinom avgusta na odseku probaja 35. gardijskog pešadijskog korpusa, na glavnom odbrambenom pojasu neprijatelja, branilo se do 4 bataljona (jedan bataljon 32. pešadijskog puka rumunske 5. pešadijske divizije, 2 bataljona 203. pešadijskog puka i 176. fizilinski bataljon 76. pešadijske nemačke fašističke divizije). Bataljon je imao 3 čete, a svaka je prosečno brojala 120—130 ljudi. U zoni napada korpusa, na glavnom odbrambenom pojasu neprijatelja, otkriveno je 16—18 artiljerijskih baterija raznih kalibara. Taktička rezerva — 178. pešadijski puk od 2 bataljona — bila je raspoređena u rejonu s. Kodžaska Veke. Taktička gustina iznosila je 1,5 pešadijski bataljon, 47,5 puškomitraljeza i mitraljeza i 16—18 oruđa na 1 km fronta.

Operativne rezerve neprijatelja (1. tenkovska i 18. brdska divizija i 1. brdska brigada — sve rumunske) bile su raspoređene iza grebena brda Mare na 20—25 km od prednjeg kraja. Operativna gustina je bila takva da je na jednu diviziju došlo 5,5 km fronta.

Jačina neprijateljeve odbrane bila je u tome što je ona ranije organizovana, duboko ešelonirana i posednuta jedinicama. Organizovanje drugog odbrambenog pojasa na južnoj obali Bahluja i trećeg pojasa na brdskom i posumljenom grebenu brda Mare pojačavalo je u znatnoj meri neprijateljevu odbranu. Glavni odbrambeni pojas bio je najgušće posednut jedinicama i u borbama oko njega korpus je mogao da naiđe na otpor 4 pešadijska bataljona, podržana sa 16—18 artiljerijskih i nekoliko minobacačkih baterija.

Slabost neprijateljeve odbrane bila je u tome što nije bila gušće posednuta na drugom odbrambenom pojasu.

Oslanjujući se na uređene položaje, naročito na r. Bahluj, neprijatelj je pretpostavljao da će mu poći za rukom da protivnapadima jedinica 18. brdske divizije rumunske kraljevske vojske uspostavi raniju situaciju.

18. brdska i 1. tenkovska divizija i 1. brdska brigada (sve rumunske) mogle su se uvesti u borbu u prvoj polovini prvog dana boja. Uvođenje ovih operativnih rezervi omogućilo bi neprijatelju da postigne operativnu gustinu od jedne divizije na 4 km fronta.

Borbeni sastav 35. gardijskog pešadijskog korpusa i odnos snaga.

Početkom operacije u sastavu korpusa bile su 3. gardijska vazdušnodesantna, 93. gardijska i 180. pešadijska divizija, koje su imale iskustvo u probijanju organizovane odbrane neprijatelja i posedovale dobre borbene tradicije.

Korpusu je bio pridat lovački protivtenkovski artiljerijski puk (20 oruđa). Dejstva korpusa podržavalo je 6 artiljerijskih brigada, 3 puka reaktivne artiljerije, a u periodu artiljerijske pripreme još i artiljerija 337. pešadijske divizije (iz korpusa drugog ešelona armije), 27. pešadijskog korpusa (rezerva fronta) i 6. tenkovske armije. U zoni napada korpusa bilo je svega 987 oruđa i minobacača kalibra 76 mm i većeg i 71 oruđe raketne artiljerije.¹⁾

Korpusu su takođe bili pridati 27. tenkovska brigada (bez dve čete) i dva diviziona 6. samohodne artiljerijske brigade (svega 45 tenkova T-34 i 47 samohodnih artiljerijskih oruđa 76 mm). To je omogućilo da se stvori gustina od 23 tenka i samohodna oruđa na 1 km fronta.

Osim toga, bilo je planirano da se u drugoj polovini prvoga dana napada, u zoni dejstva korpusa uvede u proboj 5. mehanizovani korpus 6. tenkovske armije, koji je u svom sastavu imao 130 tenkova i samohodnih oruđa, 106 oruđa i minobacača kalibra 76 mm i većeg i 8 oruđa

¹⁾ U broj oruđa i minobacača nisu uračunati minobacači 82 mm 93. gardijske pešadijske divizije (drugi ešelon korpusa), koji nisu učestvovali u artiljerijskoj pripremi.

reaktivne artiljerije. Njegovim uvođenjem sa r. Bahluja gustina tenkova i samohodnih oruđa povećala se na 32 tenka i samohodna oruđa na 1 km fronta.

Za inžinjerijsko obezbeđenje napada korpusu su bila pridata 3 inžinjerijsko-pionirska bataljona i samostalni motorizovani protivtenkovski plamenobacački bataljon.

Tako je korpus sa sredstvima ojačanja imao svega: 27 pešadijskih bataljona, 926 mitraljeza i puškomitraljeza, 987 oruđa i minobacača kalibra 76 mm i većeg, 71 reaktivno oruđe, 92 tenka i samohodna artiljerijska oruđa. To je omogućilo da se u zoni napada korpusa stvori odlučujuća nadmoćnost u snagama i sredstvima nad neprijateljem i obezbedi visok tempo prodiranja pri proboru njegove odbrane.

Odnos snaga u zoni napada 35. gardijskog pešadijskog korpusa pokazan je u tablici 25.

Tablica 25

SNAGE I SREDSTVA	Naše snage	Neprijatelj	Odnos
Bataljona	27	6	4,5:1
Puškomitraljeza i mitraljeza	926	292	3,2:1
Oruđa i minobacača kalibra 76 mm i većeg	987	149	6,6:1
Tenkova i samohodnih artiljerijskih oruđa	92	12	7,6:1

Odluka komandanta korpusa za napad (skice 25. i 26). Komandant korpusa general-potpukovnik Gorjačev izvršio je 16. avgusta komandantsko izviđanje sa komandanima divizija i pukova i na završetku saopštio svoju odluku.²⁾ U odluci je predviđeno da korpus probije neprijateljevu odbranu na odseku (isklj.) k. 155 — k. 156,0 sa

²⁾ Borbenu zapovest komandanta korpusa vidi u prilogu 13.

glavnim udarom na desnom krilu pravcem k. 177,0 — Dumešti. Bliži zadatak korpusa je bio brz probaj glavnog odbrambenog pojasa neprijatelja, forsiranje r. Bahluja iz pokreta i ovlađivanje čitavom taktičkom zonom neprijatelja na dubini 8—9 km. Do kraja dana korpus je imao zadatak da ovlada linijom (isklj.) Đalul Mare — Lungani — brdo Prasinul, tj. da podiže trećem odbrambenom pojusu neprijatelja na dubini 18—20 km.

Pešadijskim divizijama postavljeni su sledeći zadaci.

3. gardijska vazdušnodesantna divizija, sa delovima 27. gardijske tenkovske brigade i 46. pionirskim bataljonom — da nanese glavni udar pravcem k. 177,0 — Damjan — Horlešt Domnitej, sa bližim zadatkom da probije glavni odbrambeni pojас, uništi neprijatelja pred sobom i ovlada južnim padinama k. 177,0 (dubina zadatka 5 km); u sledećem zadatku, brzo prodirući napred, da zauzme prelaze na r. Bahluju i ovlada linijom: bezimeni vis severno od Dumeštija — k. 125,0 (dubina 9 km). Divizija je morala da do kraja dana, razvijajući i učvršćujući uspeh 5. gardijskog mehanizovanog korpusa, podiže armijskom odbrambenom pojusu i ovlada linijom: severoistočne padine k. 387 (na brdu Grindej) — Horlešt Domnitej — (isklj.) Lungani (dubina zadatka dana 19 km).

Obezbeđenje spoja sa 180. pešadijskom divizijom stavljen je u zadatak komandantu 3. gardijske vazdušnodesantne divizije.

180. pešadijska divizija, sa 1669. lovačkim protivtenkovskim artiljerijskim pukom, četom tenkova iz 27. tenkovske brigade i 3 baterije samohodnih oruđa 76 mm iz 6. samohodne artiljerijske brigade, 3. samostalnim motorizovanim protivtenkovskim plamenobacačkim bataljonom i 249. inžinjerijsko-pionirskim bataljonom — da nanese glavni udar levim krilom pravcem k. 143,0 — k. 183, sa bližim zadatkom da probije glavni odbrambeni pojас, uništi neprijatelja ispred sebe i ovlada linijom k. 159,0 — brdo Silištja (dubina zadatka 5 km); u sledećem zadatku, brzo prodirući napred, da zauzme prelaze na r. Bahluju, iz pokreta probije drugi odbrambeni pojас i ovlada linijom

(isklj.) k. 125 — brdo Golmuluj (dubina zadatka 9—10 km). Diviziji je bilo naređeno da, razvijajući i učvršćujući uspeh 5. gardijskog mehanizovanog korpusa, do kraja dana izbije ka armijskom odbrambenom pojusu i ovlada linijom Lungani — brdo Frasinul (dubina zadatka dana 18—20 km).

Granice između divizija pokazane su na skici 25. Širina odseka probaja za svaku diviziju iznosila je 2 km.

93. gardijska pešadijska divizija, kao drugi ešelon korpusa, imala je zadatak da se kreće za centrom borbenog poretku korpusa spremna da odbije neprijateljeve protivnapade iz pravca Jašija (na skici ga nema, 8 km istočno od Kukutenija).

Komandant korpusa je odlučio da prelaze preko grebena Mare zauzme prednjim odredima, jačine po jedan ojačani pešadijski bataljon iz svake divizije prvog ešelona.

Tenkovi i samohodna artiljerijska oruđa, predviđeni za neposrednu podršku pešadije, imali su zadatak da podržavaju napad pešadije dok ona ne ovlada južnim padinama k. 177,0, tj. čitavim glavnim odbrambenim pojasmom neprijatelja. Sa ove linije tenkisti su imali zadatak da, sa desantom pešadije od 200—300 automatičara, iz pokreta zauzmu prelaze preko r. Bahluja, brzo upadnu u drugi odbrambeni pojus i učvrste zauzetu liniju.

Naročito zaslužuje pažnju poučna upotreba 27. tenkovske brigade. Ona je imala zadatak da delom snaga podržava 3. gardijsku vazdušnodesantnu diviziju pri proboru prvog položaja, da svim snagama, zajedno sa pešadijom, dovrši probor glavnog odbrambenog pojasa, brzim dejstvom zauzme prelaze na r. Bahluju i samim tim obezbedi glavnim snagama korpusa probor čitave taktičke zone odbrane.

Treba priznati da je takva upotreba tenkovske brigade bila svrsishodna, jer je znatno povećavala udarnu snagu 35. gardijskog pešadijskog korpusa na pravcu glavnog udara.

U svoju artiljerijsku protivtenkovsku rezervu komandanat korpusa je odredio 1432. puk 49. lake artiljerijske brigade. Ovaj puk je imao zadatak da u periodu artilje-

rijske pripreme podržava 180. pešadijsku diviziju, a sa početkom napada — da se premešta za centrom borbenog poretka korpusa spreman da odbije protivnapade neprijateljih tenkova sa pravca Kodžjaska Veke i drumom Padul-Iloaej — Kukuteni.

Pokretni odred za zaprečavanje — 105. pionirski bataljon — bio je predviđen za sadejstvo sa protivtenkovskom rezervom korpusa.

Divizije prvog ešelona imale su borbene poretke u jednom ešelonu i u rezervi po jedan pešadijski bataljon. Od 6 pešadijskih pukova 4 su imala borbeni poredak u dva ešelona. Borbeni poredak jedinica korpusa pokazan je na skici 26.

Grupisanje snaga i sredstava u zoni napada korpusa omogućavalo je da se ostvari srednja taktička gustina od 6,7 pešadijskih bataljona, 246 oruđa i minobacača i 23 tenka i samohodna oruđa na 1 km fronta. Takva je gustina bila karakteristična za mnoge korpuse u operacijama 1944. godine. Ona je svedočila o porastu moći Sovjetske armije i mogućnosti pešadijskog korpusa.

U svakoj odluci komandant korpusa je uzeo u obzir kako specifičnosti zemljišta, tako i karakter neprijateljeve odbrane. Glavni udar nanošen je duž dva puta, koji su prolazili čitavom dubinom zone dejstva, preko najjačeg čvora odbrane — k. 177,0. Savlađivanjem jakog batalionskog čvora odbrane na k. 177,0 razdvajale su se neprijateljeve snage, narušavala stabilnost njegove odbrane i ograničavao manevr njegovim rezervama. Odabrani pravac glavnog udara izvodio je najkraćim putem ka prelazima na r. Bahlju i u pozadinu jake otporne tačke na k. 183, što je obezbeđivalo uništenje najjače neprijateljeve grupacije na glavnom odbrambenom pojusu.

Svaka pešadijska divizija dobila je odsek probaja širine 2 km. Bliži zadaci su postavljeni na dubinu od 4—5 km, sledeći na 8 km, zadaci dana na 18—19 km, a za prednje odrede na 24—26 km. Takva dubina zadatka odgova-

rala je poraslim mogućnostima korpusa i karakteru neprijateljeve odbrane.

Specifičnost napada jedinica korpusa bila je u tome što im je predstojalo da iz pokreta forsiraju r. Bahluj i probiju drugi odbrambeni pojas neprijatelja. Da bi ovo obezbedio, komandant armije je obrazovao tenkovsku grupu. To je bio pokušaj, i to uspeo, da se stvori zamena za razvijanje uspeha prvog ešelona, jer brzih jedinica nije bilo. Zbog toga je odluka komandanta korpusa o borbenom poretku korpusa u dva ešelona, a divizija u jednom, obezbedila snažan početni udar glavnom masom snaga i sredstava po neprijateljevoj odbrani i omogućila je da, uvođenjem drugih ešelona i rezervi, blagovremeno narasta snaga udara iz dubine da bi se iz pokreta ovladalo drugim odbrambenim pojasom neprijatelja.

Bitan nedostatak u odluci komandanta korpusa bio je što diviziji drugog ešelona nije postavio jasan zadatak za njeno uvođenje u borbu.

Organizacija artiljerijskog napada. U zoni napada korpusa, zajedno sa pridatim i podržavajućim sredstvima, prikupljeno je 1111 oruđa i minobacača (od tog broja bilo je 59 oruđa 45 mm) i 71 reaktivno oruđe. Od tog broja je za izvršenje artiljerijske pripreme i podrške juriša određeno 987 cevi kalibra 76 mm i većeg.

Podela artiljerije po divizijama pokazana je u tablici 26.

Iz podataka datih u tablici 26 vidi se da je u zoni dejstva svake divizije bila stvorena velika gustina artiljerije. Tako je u 3. gardijskoj vazdušnodesantnoj diviziji iznosila 222, a u 180. pešadijskoj 237 oruđa i minobacača na 1 km fronta.

Za izvršenje proboga su u zoni dejstva korpusa obrazovane pukovske i divizijske artiljerijske grupe, čiji je sastav pokazan u tablici 27. Sem toga, u zoni dejstva korpusa dejstvovalе su dve artiljerijske brigade iz armijske artiljerijske podgrupe.

Tablica 26

GRUPISANJE ARTILJERIJSKIH JEDINICA	Mino- bacača		O r u d a						Reakt. oruđa	M-8	M-13 ^a)/M-31
	82 mm	120 mm	45 mm	76 mm PA	76mm DA	122 mm	152 mm	203 mm	Svega bez oruđ. 45 mm		
3. gard. vdd											
Artiljerija 3. gard. vdd	65	17	18	6	26	12	—	—	126	—	—
Artiljerija 337. pd ^d)	—	16	—	10	25	10	—	—	61	—	—
Artiljerija 27. gard. pk ^d)	—	36	—	24	52	31	—	—	143	—	—
90. teška haubička art. brigada	—	—	—	—	—	—	32	—	32	—	—
14. min. brigada	—	83	—	—	—	—	—	—	83	—	—
86. puk gard. mino- bacača	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	24
S v e g a:	65	152	18	40	103	53	32	—	445	—	24
180. pešadijska divizija:											
Artiljerija 180. pd	65	17	26	12	24	11	—	—	129	—	—
1669. lovački ptap	—	—	—	—	19	—	—	—	19	—	—
Artiljerija i mino- bacači 93. gard. pd	—	20	14	8	32	12	—	—	72	—	—
52. haub. art. brigada	—	—	—	—	—	83	—	—	83	—	—
49. laka artiljerijska brigada	—	—	—	—	66	—	—	—	66	—	1
Artiljerija 6. tenkov- ske armije	—	58	—	—	48	—	—	—	106	—	—
80. puk gard. mino- bacača	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	15
309. puk gard. mino- bacača	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	24
S v e g a:	65	95	40	20	189	106	—	—	475	8	15
Artiljerija iz armijs- ske artiljerijske podgrupe (61. to- povska art. brigada i 27. top-haubička art. brigada)	—	—	—	—	—	12	31	24	67	—	—
Ukupno u zoni napa- da korpusa	130	247	58	60	292	171	63	24	987	8	48

³⁾ U brojitelju su oruđa M-13, a u imenitelju M-31.⁴⁾ Pokazana artiljerija dejstvovala je samo u periodu artilje-
rijske pripreme juriša.

Tablica 27⁵⁾

ARTILJERIJSKE GRUPE	NJIHOV SASTAV
Grupa opšte namene*) 3. gard vdd	90. thabr (dva ad do uvođenja u borbu drugog ešelona)
Artiljerija za podršku pešadije**) 10. gard. vdp	1/2. gard. ap, minbtr 10. gard. vdp
Podržavajuća artiljerija***) 10. gard. vdp	220. minp 14. minbr i ap 27. gard. pk ⁶⁾
Artiljerija za podršku pešadije**) 8. gard. vdp	2/2. gard. ap, minbtr 8. gard. vdp
Podržavajuća artiljerija***) 8. gard. vdp	228. minp 14. minbr; 899. ap 337. pd ⁶⁾ i ap 27. gard. pk ⁶⁾ .
Artiljerija za podršku pešadije**) 2. gard. vdp	3/2. ap, minbtr 2. gard. vdp
Podržavajuća artiljerija***) 2. gard. vdp	212. minp 14. minbr. ap 27. gard. pk ⁶⁾
Grupa opšte namene*) 180. pd	52. habr
Artiljerija za podršku pešadije**) 21. pp	3/627. ap, minbtr 21. pp
Podržavajuća artiljerija***) 21. pp	1426. laki ap 49. labr (do uvođenja u borbu 93. gard. pd)
Artiljerija za podršku pešadije**) 42. pp	2/627. ap, minbtr 42. pp
Podržavajuća artiljerija***) 42. pp	1439. laki ap 49. labr (do uvođenja u borbu 93. gard. pd); artiljerija 6. tenk. armije ⁶⁾
Artiljerija za podršku pešadije**) 86. pp	1/627. ap, minbtr 86. pp.
Podržavajuća artiljerija***) 86. pp	1431. laki ap 49. lake abr artiljerija 93. gard. pd ⁶⁾
Artiljerija iz armijske artiljerijske podgrupe, koja je dejstovala u zoni 35. gard. pk	31. topovska abr 16. art. divizije proboga, 27. teška topovska abr
Iz armijske grupe gardijskih minobacača	66, 80. i 309. puk gardijskih minobacača

5) Tablica je sastavljena po arhivskoj građi.

6) Pokazana artiljerija dejstvuje samo u periodu art. pripreme.

*) U stvari divizijska artiljerijska grupa — DAG. — Prim. prev.

**) U stvari pukovska artiljerijska grupa — PAG. — Prim. prev.

***) Artiljerija za gadanje dejstva PAG-ova — Prim. prev.

Iz tablice 27 se vidi da je sastav artiljerijskih grupa bio različit. Tako je, na primer, u artiljerijsku grupu za podršku pešadijskog puka dodeljivan jedan divizion i minobacačka baterija 120 mm. Osim toga, pešadijski puk je bio podržan jednim artiljerijskim ili minobacačkim pukom. Takav način dodeljivanja artiljerije pešadijskim pukovima bio je rezultat težnje da se obezbedi jače grupisanje artiljerije u diviziji, a naročito u armiji.

Grupe opšte namene (u stvari divizijske artiljerijske grupe) sastojale su se od artiljerijskih brigada.

Artiljerija grupe opšte namene divizije drugog ešelona, do njenog uvođenja u borbu, podržavala je divizije prvog ešelona.

Tako je stvoreno grupisanje obezbeđivalo veliku gustinu artiljerije neophodnu pri proboru organizovane odbrane.

Što nije obrazovana korpusna artiljerijska grupa, po našem mišljenju, objašnjavalo se sledećim razlozima:

- prvo, težnjom komandanta 27. armije da u svojim rukama ima artiljeriju radi sigurnijeg obezbeđenja masovnom vatrom probora taktičke zone neprijateljeve odbrane i uvođenja u probor 6. tenkovske armije;

- drugo, uskim odsekom probora armije, što je pružalo komandantu armije mogućnost da brzo manevruje svojom artiljerijom i da masira njenu vatru za račun oba ili (zavisno od situacije) jednog korpusa; i

- treće, neophodnošću blagovremenog i sigurnog artiljerijskog obezbeđenja uvođenja u borbu drugog ešelona armije (33. pk) radi dovršenja probora glavnog obrambenog pojasa i slamanja odbrane neprijatelja ispred desnog krila armije.

Planirano je da artiljerijska priprema juriša traje 90 minuta i da počne 15-minutnim vatrenim naletom celokupne artiljerije po prvom položaju, naročito po drugom i trećem rovu, i po čitavoj dubini neprijateljeve odbrane. Za to vreme su oruđa za neposredno gađanje imala da gađaju ciljeve u prvom i drugom rovu, a artiljerija daljnog dejstva da iskoristi vatreni nalet po artiljerijskim bate-

rijama, osmatračnicama, centrima veze i rejonima gde su se nalazile rezerve. Grupa reaktivne artiljerije imala je da ispali plotun po otpornim tačkama na kotama 177,0, 159,0 i bezimenom visu 500 m severoistočno od k. 159,0. Posle prvog vatretnog naleta, artiljerija je imala zadatak da u toku 45 minuta metodičnom vatrom neutrališe vatrene tačke, ruši lake bunkere, rovove i osmatračnice, kako na prednjem kraju tako i u dubini glavnog odbrambenog pojasa neprijatelja. Oruđa za neposredno gađanje imala su da uništavaju ciljeve na prednjem kraju i da prave prolaze za pešadiju u žičnim preprekama. Posle toga sledovali su jedan 5-minutni, jedan 10-minutni i tri 5-minutna vatretna naleta po prednjem kraju i rovovima prvog položaja, po artiljerijskim i minobacačkim baterijama, osmatračnicama, centrima veze i rejonima gde su se nalazile rezerve. Grupa reaktivne artiljerije u ovo vreme trebalo je da ispali tri plotuna po otpornim tačkama na glavnom pojusu.

Planirano je da se artiljerijska podrška juriša pešadije i tenkova izvrši metodom dvojnog vatretnog vala u čitavoj zoni napada korpusa na dubinu do 1,5 km. Određeno je pet glavnih i nekoliko međulinija. Za ostvarenje vatretnog vala angažovana je celokupna artiljerija i minobacači kalibra 76 mm i većeg. Reaktivna artiljerija (M-13) imala je da za vreme izvođenja vatretnog vala, posle svaka tri minute, ispali divizijski plotun po otpornim tačkama neprijatelja.

Planirano je da se artiljerijsko obezbeđenje jedinica korpusa za vreme borbe u dubini neprijateljeve odbrane vrši metodom uzastopnih koncentracija vatre po važnijim otpornim tačkama, baterijama i rejonima verovatnih prikupljanja neprijateljeve pešadije. Predviđena je i vatra za obezbeđenje bokova i odbijanje protivnapada neprijateljeve pešadije i tenkova. Međutim, svi ovi zadaci su predviđeni samo do linije Dumešti — brdo Golmuluj. U istom periodu artiljerija daljnog dejstva iz armijske artiljerijske podgrupe imala je zadatak da obezbedi uvođenje u proboj 5. mehanizovanog korpusa 6. tenkovske armije. To što

je za taj zadatak predviđena samo artiljerija daljnog dejstva korpusa, ne treba smatrati svrsishodnim, jer je korpus raspolagao sa više artiljerije koja se mogla takođe upotrebiti za ovaj zadatak.

Jednovremeno sa planiranjem artiljerija je izlazila na vatrene položaje, vršila korekturu na repere i doturala municiju. Izlaženje artiljerije na vatrene položaje u zoni napada korpusa vršeno je prema planu pregrupisavanja artiljerije 27. armije. Prema ovom planu, sva pridata i podržavajuća artiljerija je postepeno u toku dva dana, počevši od 17. avgusta, posedala vatrene položaje.

Artiljerija je izlazila na vatrene položaje, udaljene 2—2,5 km (ređe 3—3,5 km) od prednjeg kraja, samo noću. Noću uoči napada oruđa za neposredno gađanje posedala su blagovremeno uređene vatrene položaje u prvom i drugom rovu.

Za prvi dan napada korpusu je odobren utrošak 1,75 borbenog kompleta granata i mina za kalibre do 122 mm i 2 borbena kompleta za kalibre 152 mm i veće. Utrošak municije po periodima artiljerijskog napada u borbenim kompletima pokazan je u tablici 28.

Artiljerijski napad je planiran na dubinu zadatka dana (obezbeđenje uvođenja 5. mehanizovanog korpusa). Ali nije organizованo precizno sadejstvo između artiljerije koja je podržavala dejstva glavnih snaga i one što je obezbeđivala uvođenje u probaj 5. mehanizovanog korpusa. Sem toga, ni u korpusu ni u armiji nije planirana masovna vatrica artiljerije po operativnim rezervama neprijatelja koje nailaze, što mu je omogućilo da prvog dana borbe uvođenjem operativnih rezervi ojača svoju grupaciju snaga koje su dejstvovale u korpusnoj zoni.

Avijacijski napad. Za obezbeđenje napada 27. armije određen je 2. jurišni avio-korpus od dve jurišne i jedne lovačke avio-divizije. Za prva tri dana planirano je ukupno 4002 avio-poleta, od kojih je 1550 određeno za obezbeđenje dejstava jedinica koje nastupaju u toku prvog dana borbe. Avijacija je, prema ovom planu, imala zadatak da

Tablica 28

PERIODI ARTILJERIJSKOG NAPADA	VRSTE MUNICIJE						
	82 mm	122 mm	76 mm	122 mm	152 mm (za hau- bice)	152 mm (za top hau- bice)	203 mm
Artiljerijska pri-prema juriša	0,53	0,6	0,7	0,7	0,87	1,0	0,65
Podrška juriša	0,55	0,55	0,55	0,55	0,65	0,9	0,75
Art. obezbeđenje dejstava pešadije i tenkova pri borbi u dužini neprijateljske odbrane	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,66	0,5
S v e g a:	1,6	1,65	1,75	1,75	2,02	2,6	1,9

u pripremnom periodu izviđa u zoni dejstva korpusa. Ločaka avijacija je štitila prikupljanje jedinica korpusa i posedanje polaznog položaja.

Početkom juriša pešadije i tenkova, jurišna avijacija je imala da neprekidnim dejstvom na bojištu postepeno neutrališe artiljerijske i minobacačke baterije neprijatelja na glavnom odbrambenom pojasu, a bombarderska avijacija — da dejstvuje po pozivu.

Bilo je predviđeno da se, za vreme borbe za drugi odbrambeni pojas neprijatelja, jurišna i bombarderska avijacija koriste po pozivu za dejstva po novootkrivenim ciljevima, a i po neprijateljskim rezervama, ne dopuštajući im da podiđu drugom odbrambenom pojasu.

Pošto pešadija ovlađa južnom obalom Bahluja, 10. gardijska jurišna avio-divizija imala je da dejstvom po ciljevima u zoni napada korpusa obezbedi uvođenje u borbu 5. mehanizovanog korpusa.

Lovačka avijacija je dobila zadatak da u toku prva dva časa, patroliranjem grupa lovaca, zaštiti borbene poretke korpusa, a zatim da dejstvuje po pozivu. Sa početkom pokreta jedinica 5. mehanizovanog korpusa, avijacija je imala da štiti njegove borbene poretke patroliranjem i dežuranjem na aerodromima.

Prema tome, glavni napori avijacije bili su usmereni na to da se jedinicama korpusa obezbedi proboj glavnog odbrambenog pojasa. Isto tako, u planu avijacijskog napada su predviđena dejstva avijacije po neprijateljevim rezervama i artiljeriji u toku borbi korpusa za drugi odbrambeni pojas.

Uvođenjem u proboj 5. mehanizovanog korpusa avijacija je usmeravala glavne napore na obezbeđenje njegovih borbenih dejstava. Za to je određena jedna jurišna avio-divizija.

Inžinjerijsko obezbeđenje. Za inžinjerijsko obezbeđenje korpusu su pridata tri inžinjerijsko-pionirska bataljona. Ubrajajući pukovske pionire, u zoni napada korpusa je bilo svega 24 pionirske čete, ili 6 pionirskih četa na 1 km fronta. Prema iskustvu velikog otadžbinskog rata, gustina inžinjerijskih jedinica u napadu varirala je od 1,3 do 7 pionirskih četa na 1 km fronta. Prema tome, u zoni napada korpusa je stvorena velika gustina, što je bilo uslovljeno jako ispresecanim zemljištem i organizovanom neprijateljskom odbranom.

Svaka divizija prvog ešelona dobila je kao pojačanje po jedan pionirski bataljon. Sem toga, 180. pešadijska divizija je, radi obezbeđenja levog boka, ojačana samostalnim motorizovanim protivtenkovskim plamenobacačkim bataljonom. Bataljon 14. jurišne inžinjerijsko-pionirske brigade pridat je 27. tenkovskoj brigadi radi sadejstva, a 105. gardijski pionirski bataljon predstavlja je inžinjerijsku pokretnu protivtenkovsku rezervu (prema savremenoj terminologiji — pokretni odred za zaprečavanje).

U toku noći 18/19. avgusta izviđačke grupe pukovskih, divizijskih i armijskih pionira izvršile su na odseku sva-

kog pešadijskog puka dopunsko izviđanje neprijateljevih prepreka i izradile u njima po nekoliko (2 do 3) prolaza na puk. U toku noći 19/20. avgusta izrađeni su i ostali prolazi, računajući da na svaki pešadijski puk dođe po 7—8 prolaza. Svega je izrađeno 39 prolaza.

Svi prolazi za pešadiju i tenkove obeleženi su i za svaki od njih su određena po dva pionira — vodiča.

Veliki posao su izvršile jedinice uz učešće pionira na uređenju polaznog rejona za napad. Postojeći sistem rovova i saobraćajnica je podešen za skriven razmeštaj jedinica i borbene tehnike. Naknadno su iskopani rovovi (»brkovi«) i izlazi prema neprijatelju, stepenice za brz polazak pešadije na juriš, a izrađeni su i zakloni za mitraljeze i vatreni položaji za oruđa, određena za neposredno gađanje. Polazni položaji za pešadiju divizija prvog ešelona obuhvatili su 4—5 rovova, povezanih međusobno saobraćajnicama. To je bilo dovoljno za skriven razmeštaj prikupljenih jedinica. Pioniri su izradili komandna mesta i osmatračnice.

Radi prelaska artiljerije i tenkova preko streljačkih i protivtenkovskih rovova, armijske inžinjerijske jedinice pripremile su po 30 jurišnih mostića, na svaku diviziju prvog ešelona. Pripremljeni su i elementi mostova za izradu prelaza preko Bahluja.

U pešadijskim i artiljerijskim jedinicama izrađeni su pod rukovodstvom pionira pokretni mostići, jurišne leštvice i lese za savlađivanje rovova i žičnih prepreka.

Organizacija sadejstva. — Sadejstvo je organizovao komandant korpusa na zemljištu. On je za svaku pešadijsku diviziju precizirao pravac glavnog udara probaja, utvrdio redosled izvršenja zadatka i način sadejstva sa susedima. Tako je, na primer, komandantu 3. gardijske vazdušnodesantne divizije naređeno da nakon uspešnog izvršenja bližeg zadatka, dejstvima jednog bataljona 2. gardijskog desantnog puka u pravcu severoistoka, pruži pomoć jedinicama 180. pešadijske divizije pri ovlađivanju kotama 159,0 i 183.

16. avgusta je komandant korpusa odredio na zemljištu pravce i objekte dejstava pešadije i tenkova, objekte koje treba da tuku artiljerija i avijacija, način dejstva pukova i divizija u toku borbi za otporne tačke i čvorove neprijateljeve odbrane.⁷⁾ Zatim, on im je objasnio način odbijanja protivnapada neprijatelja i upotrebu rodova vojske pri tome, kao i način dejstava jedinica u slučaju da neprijatelj pruži žestok otpor. Tako je, na primer, komandantu 180. pešadijske divizije naređeno: ako neprijatelj pruži jak otpor u rejonu k. 183, obići je sa istoka sa 42. i 86. pešadijskim pukom i, u sadejstvu sa pešadijskim bataljonom 2. gardijskog desantnog puka 3. gardijske vazdušnodesantne divizije, uništiti neprijatelja koji brani ovu kotu i produžiti izvršenje postavljenog zadatka.

Sadejstvo pešadije sa artiljerijom i tenkovima organizованo je na zajedničkom komandantskom izviđanju, u toku kojeg su precizirani zadaci, način njihovog izvršenja i određeni zajednički orientiri i signali za traženje vatre za pešadiju, artiljeriju i tenkove. Na zemljištu je najbrižljivije obrađeno sadejstvo na nivou puk — bataljon — divizion — tenkovska četa. 18. avgusta organizованo je sadejstvo na nivou bataljon — četa.

Radi što bolje veze sa 5. mehanizovanim korpusom, 61. i 27. artiljerijska brigada uputile su po jednog do dva oficira iz svake brigade u tenkove opremljene radio-stanicama, a mehanizovani korpus je uputio svoje predstavnike u štab artiljerije korpusa.

Međutim, ni u jednom borbenom dokumentu nije bilo predviđeno sadejstvo 35. gardijskog pešadijskog korpusa sa 5. mehanizovanim korpusom prema cilju, mestu i vremenu. Ta se činjenica negativno odrazila na izvršenje postavljenog zadatka kod oba korpusa.

Organizacija komandnih mesta i veze. Komandovanje jedinicama korpusa na polaznom položaju i u početku napada vršeno je sa komandnih mesta i osmatračnica peša-

⁷⁾ Vidi plansku tablicu borbe 35. gardijskog pešadijskog korpusa u prilogu 14.

dijskih i artiljerijskih jedinica. Komandno mesto komandanta korpusa nalazilo se na 10 km od prednjeg kraja. Osmatračica se nalazila na k. 159,0, na 3,5 km od prednjeg kraja. Tu se nalazila i osmatračica komandanta artiljerije korpusa. Bilo je predviđeno da se prvog dana borbe komandno mesto prevesti 1—2 puta, a osmatračica 2—3 puta.

Komandna mesta komandanata divizija nalazila su se na 5—7 km, a osmatračnice — 2,5—3,5 km od prednjeg kraja.

Priroda zemljišta i planirani visok tempo napada uslovili su da se ograniči korišćenje žične veze i poveća obim rada radio-veze i pokretnih sredstava.

Komandovanje tenkovskom grupom 27. tenkovske brigade trebalo je da se ostvari u radio-mreži komandanta 27. tenkovske brigade, koji se nalazio na osmatračnici komandanta korpusa. Veza sa tenkovskim bataljonima, četama i vodovima održavala se u radio-mreži komandanta artiljerije.

Veza sa 5. mehanizovanim korpusom za vreme njegovog uvođenja u proboj trebalo je da se održava sa osmatračnicom komandanta streljačkog korpusa, a u toku borbe — u radio-mreži komandanta 5. mehanizovanog korpusa i komandanta artiljerije pešadijskog korpusa.

Izviđanje. U pripremnom periodu je sav posao oko organizovanja izviđanja u korpusu vršen na osnovu uputstava komandanta armije koji je 13. avgusta, kada se nalazio na osmatračnici komandanta artiljerije korpusa, lično postavio izviđačkoj službi sledeće zadatke:

— što je moguće potpunije otkriti grupisanje neprijatelja, rejone rasporeda rezervi, njihov sastav i verovatne pravce dejstava, sistem vatre, karakter inžinjerijskih utvrđenja i prepreka kako na prednjem kraju, tako i u dubini taktičke zone odbrane;

— blagovremeno otkriti pregrupisavanje neprijateljjevih snaga, podilazak njegovih novih jedinica kako sa drugih odseka fronta, tako i iz dubine;

— sistematski izučavati borbenu sposobnost i moralno-političko stanje neprijateljevih jedinica;

— marljivo izučavati zemljište u zoni dejstva korpusa, naročito puteve, mostove, prelaze.

Za izvršenje postavljenih zadataka postojala je široka mreža osmatračnica opštevojnih, artiljerijskih, inženjerijskih i hemijskih; podaci sa njih su omogućavali da se najpotpunije prouče neprijatelj i zemljište.

Istovremeno sa osmatranjem dejstvovalo su i izviđačke grupe. U sastav izviđačkih grupa pešadijskih divizija ulazili su artiljeri, pioniri i hemičari. Tako je, na primer, grupa izviđačke čete 93. gardijske pešadijske divizije pretraživala 17. avgusta dolinu duž železničke pruge 4 km jugoistočno od ž. st. Movileni. Tom prilikom su izviđači uhvatili 5 neprijateljskih vojnika, otkrili minsko polje, dve minobacačke baterije, dva mitraljeska zaklona i jedan laki bunker sa dve puškarnice.

Velika je pažnja posvećena nasilnom izviđanju koje je predviđeno za 19. avgust radi preciziranja protezanja prednjeg kraja neprijateljeve odbrane, njegovog grupisanja, vatreng sistema i inžinjerijskih postrojenja i prepreka.

19. avgusta u 15 časova posle 15-minutne artiljerijske pripreme po prvom i drugom rovu i vatrengim tačkama neprijatelja, na južnim padinama k. 155,0 i na k. 177,0, 2. bataljon 281. gardijskog puka prešao je u napad u pravcu k. 177,0. Njegova 4. i 6. četa brzo su upale u prvi rov i otpočele borbu za saobraćajnice prema drugom rovu. 5. četa je naišla na minsko polje ispred prvog rova neprijatelja. Pošto je dočekana snažnom puščanom, mitraljesckom i artiljerijskom vatrom, ona nije uspela da ovладa prvim rovom i zaledila je vodeći borbu vatrom. 4. i 6. četa su zaustavljene vatrom neprijatelja ispred drugog rova. Dalji pokušaji četa da se probiju napred nisu imali uspeha, i one su dobine naređenje da se povuku na polazni položaj.

Nasilno izviđanje u zoni dejstva 104. pešadijskog korpusa izvršeno je sa više uspeha. Tu je 1. bataljonu 748.

pešadijskog puka pošlo za rukom da se uklini u prvi položaj i dođe do zarobljenika.

U toku nasilnog izviđanja tačno je određen prednji kraj i vatreni sistem neprijatelja; naknadno su otkrivene tri minobacačke i dve artiljerijske baterije neprijatelja na južnim i jugoistočnim padinama k. 143,0 i k. 177,0.

Specifičnost nasilnog izviđanja, organizovanog u zoni napada korpusa, sastojala se u tome što je vršeno bataljonom divizije koja se ranije branila na ovom odseku, a uspeh tog bataljona trebalo je da razviju specijalno obućeni pukovi divizijâ prvog ešelona i tenkovska grupa.

Artiljerijsko i inžinjerijsko izviđanje vršeno je u tesnom sadejstvu sa izviđanjem pešadijskih jedinica, što je pružalo mogućnost da se dobiju potpuniji podaci o neprijatelju. Pa ipak, izviđačkoj službi nije pošlo za rukom da u celosti otkrije rejone vatreñih položaja neprijateljeve artiljerije, što se negativno odrazilo na tok borbenih dejstava korpusa.

Politička priprema. Cilj partijsko-političkog rada, u jedinicama korpusa bio je da se kod ljudstva razvije osećanje velike ljubavi i odanosti sovjetskoj otadžbini i vatrene mržnje prema neprijatelju koji je digao ruku na njenu slobodu i nezavisnost.

Tom prilikom je velika pažnja posvećena propagiranju ogromnih uspeha Sovjetske armije na uništenju nemačko-fašističkih snaga u istočnoj Ukrajini, na Krimu, u Belorusiji i Poljskoj, kao i objašnjavanju značaja i specifičnosti borbi na neprijateljevoj teritoriji.

U pukovima i nižim jedinicama organi političkih odeljenja armije, korpusa, divizija, desetine agitatora i propagandista držali su političke časove, predavanja, razgovore, političke informacije i mitinge.

Obiman politički rad vršen je sa mladim vojnicima koji su najvećim delom stigli sa teritorije oslobođene od nemačko-fašističkih zavojevača u toku zime i proleća 1944. Objašnjavanje značaja vojničke zakletve, vaspitanje u duhu slavnih borbenih tradicija jedinica korpusa

i čvrstog poverenja u snagu svoga oružja, kao i uverenosti u pobjedu — bio je osnovni sadržaj rada s mladim vojnicima. Radi toga je razrađena specijalna tematika predavanja, referata i razgovora iz kojih su oni saznavali o porastu snage Sovjetske armije, o borbenim tradicijama jedinica i njihovim herojima, kao i o pojedinim vojnicima i oficirima koji su se istakli u borbama za otadžbinu. U jedinicama su organizovani susreti mlađih vojnika sa herojima, nosiocima odlikovanja i iskusnim vojnicima; za vreme ovih susreta slavni borci — veterani rata govorili su im o svom borbenom iskustvu.

Rezultat zamašnog rada partijsko-političkog aparata u jedinicama korpusa, bilo je vrlo dobro moralno-političko stanje jedinica korpusa. Svaki čovek od vojnika do generala čekao je s nestrpljenjem naređenje za napad.

Borbena obuka. Više od četiri meseca korpus se nalazio u odbrani. Njegove divizije su naizmenično odvođene u pozadinu radi odmora, izvođenja borbene obuke i sređivanja svojih jedinica. Borbena obuka jedinica izvođena je u skladu sa predstojećim dejstvima na brdskom pošumljenom zemljištu. Naročita pažnja je posvećena učvršćivanju četa i bataljona i njihovom obučavanju za izvođenje napada na organizovanu odbranu. Istovremeno je znatan deo vremena predviđen za upoznavanje sa streljačkim oružjem i drugim vrstama borbene tehnike.

Od 1. do 10. avgusta u divizijama su vršena bojna gađanja. Istovremeno su izvođene taktičke vežbe četa i bataljona sa bojnim gađanjima po temi: »Napad pešadijske čete (bataljona) na organizovanu neprijateljevu odbranu«. U vežbama su učestvovali artiljerija, tenkovi i inžinjerijske jedinice. U pešadijskim bataljonima i nižim jedinicama vršena je obuka ljudstva u izvođenju pionirskih radova. U artiljerijskim baterijama, divizionima i pukovima obradivana su pitanja sadejstva s pešadijom, metodi korekture korekturnim oruđem, dejstva pratećih oruđa i načini odbijanja protivnapada neprijateljevih tenkova.

Sa štabovima pukova i divizija na dvodnevnim, odnosno trodnevnim vežbama obrađivana su pitanja organizacije sadejstva i komandovanja jedinicama u napadu i gonjenju. 14. i 15. avgusta izvedena je komandno-štabna vežba po planu štaba 27. armije po temi: »Proboj jako utvrđenog odbrambenog pojasa neprijatelja«.

Celokupna borbena obuka izvođena je u rejonu 27 km severozapadno od Jašja na specijalno pripremljenom zemljištu.

Do početka napada su bataljoni i pukovi popunjeni i obućeni za vođenje borbe u napadu.

Materijalno obezbeđenje. Sve što je bilo neophodno za život i borbu jedinica, pešadijske divizije su dobijale iz armijske baze i to: municiju — iz s. Vladenia, gorivo i mazivo, artikle ishrane i drugi materijal sa ž. st. Šoldana. Divizijske baze bile su razmeštene na liniji s. Larga. Dotur od armijskih skladišta do divizijskih baza vršen je transportom armije, a dalje u pukove i na vatrene položaje — sredstvima divizija i pukova. Dotur municije, hrane, goriva i maziva vršen je u toku četiri dana.

Do početka napada jedinice korpusa imale su: 1,7—2,6 borbena kompleta municije, 2 punjenja goriva i maziva i 10 dnevnih obroka.

TOK BORBENIH DEJSTAVA

Proboj taktičke zone neprijateljeve odbrane. Obezbeđenje uvođenja u proboj 5. mehanizovanog korpusa (skica 27). U 6.10 časova 20. avgusta otpočela je snažna artiljerijska priprema na čitavom frontu armije koja je trajala $1\frac{1}{2}$ čas. 3 minuta pre završetka artpripreme puškomitrailjezi i mitraljezi otvorili su vatru na neprijatelja. Pred početak juriša polaznim položajima pešadije primakli su se tenkovi. Pod zaštitom lovaca u vazduhu se pojavila

jurišna avijacija koja je nanela sasređeni udar po živoj sili i vatrenim sredstvima u rejonima sela Hojšešt, Damjan i Kukuteni.

17.40 časova pešadija i tenkovi, podržani dvojnim vatrenim valom, pošli su na juriš.

Vatreni sistem neprijatelja je neutralisan u toku artiljerijske pripreme. Porušen je znatan deo njegovih utvrđenja na glavnem odbrambenom pojasu. Pojedine artiljerijske i minobacačke baterije koje su pokušavale da otvore vatru na borbene poretku jedinica koje su napadale, brzo su neutralisane. Komandovanje neprijateljevim jedinicama na nivou bataljon-puk bilo je prestalo.

3. gardijska vazdušnodesantna divizija, sa 27. tenkovskom brigadom, odlučno je jurišala na neprijatelja na južnim padinama k. 155 i ovladala prvim i drugim rovom. Prednje čete, ne zadržavajući se oko čišćenja rovova, brzo su prodirale napred. Pukovska i bataljonska artiljerija, krećući se u borbenim porecima pešadije, neutralisale su novootkrivene ili oživele vatrene tačke neprijatelja. Podržavajući napad pešadije, minobacači su uništavali ili neutralisali svojom vatrom neprijatelja u zaklonima na suprotnim padinama visova.

8. gardijski vazdušnodesantni puk ovlađao je u 8.40 časova jakim čvorom neprijateljeve odbrane — kotom 177,0. Do 10 časova jedinice 10. i 8. gardijskog vazdušnodesantnog puka, razvijajući uspeh u pravcu juga, presekle su železničku prugu i automobilski put Trgu — Frumos — Jaši. Tako je probijen glavni odbrambeni pojas neprijatelja. Za 2 časa i 20 minuta divizija je prodrla 6 km. Tenkovska brigada, posle proboga glavnog odbrambenog pojasa, brzo je prodirala ka r. Bahluju.

Desni sused — 4. gardijska vazdušnodesantna divizija — vodio je u to vreme borbu za k. 150 i nešto je zaostala od jedinica 35. gardijskog korpusa.

Jedinice 3. vazdušnodesantne divizije, pošto su ovlađale železničkom prugom južno od s. Damjan, ustremile su se odmah za tenkovskom brigadom ka prelazima na r. Bahluju. Pionirske jedinice koje su ušle u sastav pred-

njih odreda i pukova prvog ešelona, brzo su razminirale mostove kojima su ovladali prednji odredi i obezbedile prebacivanje jedinica preko ove reke. Otpor neprijatelja je porastao 90. puk rumunske 18. brdske divizije, koji se nalazio u operativnoj rezervi i početkom artiljerijske pripreme isturen na blagovremeno uređene položaje, pokušao je da zadrži delove 10. i 8. gardijskog vazdušnodesantnog puka na r. Bahluju. Neprijateljeva avijacija u grupama od 6—12 aviona bombardovala je borbene poretke korpusa i prelaze u rejonu Hojšešta. Međutim, uprkos toga, jedinice korpusa nastavile su napad.

U 11 časova su pešadijski pukovi izbili na severnu obalu Bahluja. Jedinice divizije su, posle kratkog vatrenog naleta artiljerije po delovima drugog odbrambenog pojasa neprijatelja i slomivši njegov otpor, prodrle u drugi pojaz. 27. tenkovska brigada, sa desantom automatičara, ovladala je u 11.30 časova 50-tonskim mostom istočno od Hojšešta, što je u znatnoj meri ubrzalo prebacivanje tenkova na južnu obalu i ovlađivanje drugim odbrambenim pojasmom neprijatelja.

10. i 8. gardijski puk ovladali su u 13 časova visovima na suprotnoj obali Bahluja i otpočeli žestoke borbe za naseljena mesta Dumešti i Kodžaska Veke. Jedinice 2. gardijskog vazdušnodesantnog puka čistile su od neprijatelja jugoistočne padine brda Kruče. Specifičnost borbenih dejstava sastojala se u tome što je ovlađivanje naseljenim mestima i visovima vršeno manjim jedinicama koje su obilazile ove visove, a zatim napadale u bok i pozadinu neprijatelja.

Nešto drugačije razvijali su se događaji u zoni napada 180. pešadijske divizije. Ovladavši prvim rovom, njene jedinice su naišle na snažan otpor 1. bataljona 203. pešadijskog puka i fizilirskog bataljona 76. pešadijske divizije neprijatelja. Do 11 časova pukovi su, ovladavši kotama 143 i 159 i brdom Silištja, izbili na severne padine kote 183. Dalji pokušaji divizije da ovlada visom nisu imali uspeha. Neprijatelj je ojačao odbranu tog visa rezervom 76. pešadijske divizije. Levi sused — 69. gardijska pešadijska

divizija — vodio je u to vreme borbe na južnim padinama k. 167, zaostavši iza jedinica 180. pešadijske divizije.

Komandant 180. pešadijske divizije odlučio je, kao što je to i bilo predviđeno planskom tablicom boja korpusa, da ovlada k. 183, obilazeći je 21. pešadijskim pukom sa zapada a 86. sa istoka, istovremeno napadajući 42. pešadijskim pukom s fronta. Posle kratkog ali snažnog vatrenog naleta, jedinice divizije, koristeći neravnine zemljišta, napale su neprijatelja na pomenutoj koti. Najviše uspeha imao je 21. pešadijski puk. Koristeći uspeh desnog suseda koji je do tog vremena ovladao automobilskim putem, njegove jedinice su, obilazeći kotu sa zapada, izbile oko 11 časova na automobilski put istočno od s. Damjan, dok je jedan bataljon ovog puka napao kotu iz pozadine. Dejstva 21. pešadijskog puka ubrzala su prodiranje 42. i 86. pešadijskog puka. Do 14 časova divizija je ovladala k. 183. Neprijatelj je počeo užurbano da se povlači na južnu obalu Bahluja.

Goneći neprijatelja koji je odstupao, jedinice 180. pešadijske divizije izbile su na severnu obalu Bahluja i otpočele njeno forsiranje. Neprijatelj je pokušao da se zadrži na severnim padinama brda Golmuluj ali, napadnut s fronta 21. i 42. pešadijskim i 2. gardijskim vazdušnode-santnim pukom desnog suseda, bio je proteran i prinuđen da otpočne povlačenje u pravcu jugoistoka. U 15 časova divizija je sa 21. i 42. pešadijskim pukom izbila na liniju: ribnjak Kukuteni — južne padine k. 130. 86. pešadijski puk ovladao je jugoistočnom ivicom s. Leckana. Radi učvršćivanja dostignute linije isturen je na istočnu ivicu s Leckani 1669. lovački protivtenkovski puk.

U 14 časova je dobijen signal da je 6. tenkovska armija otpočela pokret. Štab korpusa je odmah izdao naređenje da se proveri da li su putevi gotovi. Radi pružanja pomoći pri prebacivanju 5. mehanizovanog korpusa preko reke, u rejonu Hojšešt — Banul, određena su dva inžinjerijsko-pionirska bataljona.

2. i 45. mehanizovana brigada (prvi ešelon 5. mehanizovanog korpusa, pošto su bile uvedene u proboj na liniji Dumešti — k. 147,0 ustremile su se u pravcu Kod-

žjaska Veke — Kukuteni. Posle uporne borbe one su krajem dana 20. avgusta zauzele Bogdenešte.

Međutim, jedinice 5. gardijskog mehanizovanog korpusa dejstvovalе su bez dovoljno tesnog sadejstva sa pešadijskim divizijama, što se negativno odrazilo na tempo napada 35. gardijskog pešadijskog korpusa.

Jedinice 35. gardijskog pešadijskog korpusa, u sadejstvu sa mehanizovanim brigadama, izbile su krajem dana na liniju: raskrsnica puteva (3 km jugoistočno od Peušešta) — južna ivica šume (severno od s. Horlešt Domnitej) — bezimeni potok zapadno od s. Skopošeni — severne padine k. 162. 93. gardijska pešadijska divizija se do tog vremena prikupila u rejonu k. 183.

Desni sused — 4. gardijska vazdušnodesantna divizija — pošto je odbio protivnapad neprijatelja sa pravca Doroškanja, vodio je borbu na liniji: k. 142 — (isklj.) Dumešti. Levi sused — 6. gardijska pešadijska divizija — nešto je zaostao i do kraja dana izbio na severnu obalu Bahluja.

Procenivši situaciju, komandant korpusa je u 20 časova naredio komandantima divizija da se utvrde na dostignutim linijama, srede jedinice, privuku artiljeriju i dovuku municiju; da prednji odredi divizija u sadejstvu sa 2. i 45. mehanizovanom brigadom produže napad u pravcu s. Vojneštija a 21. avgusta ujutro da budu spremni da glavnim snagama nastave napad radi probaja neprijateljeve odbrane na grebenu Mare.

Na taj način se u toku prvog dana napada jedinice korpusa uspešno probile čitavu taktičku zonu neprijateljeve odbrane na odseku širine 4 km, koji su proširile krajem dana na oko 10 km po frontu, prodrele u dubinu neprijateljeve odbrane za 14—16 km i obezbedile uvođenje u probaj 5. mehanizovanog korpusa. Postignuti tempo prodiranja korpusa od 14 do 16 km bio je obezbeđen dobro organizovanim artiljerijskim napadom kao i time što je korpus imao znatan broj tenkova za neposrednu podršku pešadije. Korpus je iz pokreta ovладао drugim odbramben-

nim pojasom neprijatelja, ne uvodeći za to svoj drugi ešelon, što je predstavljalo specifičnost njegovih borbenih dejstava.

Pa ipak, zadatak dana korpus nije u celini izvršio. To se objašnjava sledećim uzrocima: 1) nisu bili u potpunosti otkriveni vatreni položaji artiljerijske RVK u taktičkoj zoni odbrane neprijatelja; 2) usled slabog sadejstva između pešadijskih divizija i 5. gardijskog mehanizovanog korpusa, napadna dejstva pešadije i pokretne grupe nisu bila usklađena; 3) nije bila blagovremeno planirana masovna vatrica artiljerije po operativnim rezervama neprijatelja, mada se u rukama komandanta armije nalazila jaka artiljerijska grupa; 4) usled zaostajanja artiljerije u toku borbe jedinice koje su vršile napad ostale su bez neophodne podrške artiljerije; 5) usled zaostajanja levog suseda (69. gardijske pešadijske divizije), morao se odvojiti deo snaga za obezbeđenje boka korpusa; 6) okolnošću da je neprijatelj još prvog dana borbe upotrebio operativne rezerve i na taj način u znatnoj meri ojačao svoju grupaciju koja je dejstvovala u zoni napada korpusa i, na kraju, veoma ispresecanim zemljištem na prilazima planinskom pošumljenom grebenu Mare, što je otežavalo napad korpusnih jedinica.

U toku napada nije bilo narušeno sadejstvo između pešadije, artiljerije i tenkova. Pukovi i niže jedinice dejstvovali su brzo, inicijativno, uz široku primenu manevra. U tom pogledu veoma je poučan manevar 180. pešadijske divizije pri ovlađivanju k. 183 i 27. tenkovske brigade pri ovlađivanju 50-tonskim mostom u rejonu severoistočno od Hojšešta.

Uspesima postignutim prvog dana borbe znatno su doprinela dejstva artiljerije koja je svojom vatrom obezbeđivala prodiranje pešadije.

Prvog dana borbe neprijatelju su naneti teški gubici. Jedinice korpusa zaplenile su 48 oruđa raznog kalibra, 30 minobacača i oko 80 mitraljeza. Zarobljeno je oko 1700 vojnika i oficira.

Krajem dana ispred korpusa dejstvovali su 90. puk rumunske 18. brdske divizije, ostaci rumunskog 32. pešadijskog puka i delovi nemačke 76. pešadijske divizije.

Proboj trećeg odbrambenog pojasa neprijatelja. Komandant armije naredio je 20. avgusta uveče komandantu 35. gardijskog pešadijskog korpusa da 21. avgusta ujutro, sa dotadašnjim sredstvima ojačanja, u sadejstvu sa 5. mehanizovanim korpusom, nastavi prodiranje opštim pravcem ka Sloboziji sa bližim zadatkom da uništi neprijatelja ispred sebe i ovlada linijom Slobozija — Budešti, a do kraja dana da ovlada linijom Hedimbul — Kerbunari. Dubina zadatka 15—19 km.

U skladu sa donetom odlukom komandant korpusa je postavio sledeće zadatke pešadijskim divizijama:

— 3. gardijskoj vazdušnodesantnoj diviziji da sa dotadašnjim sredstvima ojačanja nastavi 21. avgusta ujutro napad u pravcu Hedimbul i do kraja dana izbije na liniju Hedimbul — k. 264;

— 180. pešadijskoj diviziji da produži napad u pravcu Graždura (8 km jugozapadno od Budešti) i do kraja dana ovlada linijom Kerbunari — Sperieci (2 km istočno od s. Kerbunari); u svakoj diviziji treba da postoji prednji odred jačine ojačanog bataljona;

— 93. gardijskoj pešadijskoj diviziji (drugom ešelonu korpusa) da se kreće pozadi levog krila korpusa i do kraja dana prikupi u rejonu s. Skopošeni.

Prema tome, za drugi dan napada korpusu je postavljen zadatak da u sadejstvu sa 5. mehanizovanim korpusom probije treći odbrambeni pojas, savlada brdski pošumljeni rejon grebena Mare i razvije napad u pravcu juga.

U toku noći korpus je vršio izviđanje, a prednjim odredima divizija, u sadejstvu sa jedinicama 5. mehanizovanog korpusa, nastavio je borbu s neprijateljem na prilazima trećem pojusu njegove odbrane. Dejstvima izviđačkih grupa i prednjih odreda ustanovljeno je da neprijatelj čvrsto drži naseljena mesta: Horlešt Domnitej, Lungani, Vojnešti i Vokotešti koja su bila organizovana za odbranu i da užur-

bano privlači operativne rezerve. Tako je, na primer, bilo utvrđeno da je iz rejona Kišinjeva prebačena 10. motorizovana divizija neprijatelja i da je njen 40. puk poseo odbrambene položaje u rejonu Vojnešti — Vokotešti. Sem toga, u rejon Slobozija — Budešti bili su prebačeni 2., 3. i 4. bataljon 1. brdske brigade (rumunske). Odbranom ovih naseljenih mesta neprijatelj je računao da će sprečiti izbijanje naših jedinica na prevoje grebena Mare.

21. avgusta u 6 časova posle kratkog vatrenog naleta artiljerije i minobacača, jedinice korpusa, u sadejstvu sa 5. mehanizovanim korpusom, ponovo su krenule u napad. Brdsko i pošumljeno zemljište otežavalo je prodiranje jedinica. Artiljerija i tenkovi mogli su se kretati samo putevima. Borbe za naseljena mesta, koja su zatvarala puteve ka prevojima, imale su vrlo žestok karakter. U takvim uslovima artiljerija je bila prinuđena da poseda vatrene položaje duž puteva i da se preduzimaju frontalni napadi.

3. gardijska vazdušnodesantna divizija, slomivši otpor neprijatelja ispred sebe, zauzela je u 13 časova s. Horlešt Domnitej. 180. pešadijska divizija zauzela je u 9 časova s. Skopošeni i k. 160. Njen 86. puk otpočeo je borbu za s. Vorovešti. Posle uporne borbe on je ovladao tim selom i izbio na liniju 1 km južno od njega. Na toj liniji neprijatelj je, snagom do jedne čete uz podršku 5 tenkova, preduzeo protivnapad na puk sa bezimenog visa 2 km jugoistočno od s. Vorovešti, ali je odbačen te je počeo da se povlači na jug.

2. i 45. mehanizovana brigada 5. mehanizovanog korpusa ovladale su u 7 časova Drženi i nastavile napad u pravcu s. Vojnešti, ali je u 8.30 časova na prilazima sela neprijatelj na njih izvršio protivnapad snagom do jednog pešadijskog puka uz podršku 20 tenkova. Protivnapad je odbijen u sadejstvu sa 27. tenkovskom brigadom koja je izvršila udar u bok neprijatelja. Razvijajući napad, mehanizovane brigade su otpočele borbu za ovaj jaki odbrambeni čvor neprijatelja na prilazima grebenu Mare. U 15 časova su snage pristigle 3. gardijske vazdušnodesantne

divizije, 27. tenkovske i 45. mehanizovane brigade zauzele Vojnešti. Pešadiju je u ovoj borbi podržavala artiljerija korpusa i jedinica ojačanja koja je vatrom i pokretom pratila pešadiju.

U 17 časova, posle dvočasovne žestoke borbe, naše jedinice ovladale su naseljenim mestima Skitul Stavniku i Slobozija kao i susednim visovima, prisilivši neprijatelja da i dalje odstupā u pravcu juga. Tada su uništeni rumunski 90. brdski puk, delovi rumunske 1. brdske brigade i 40. puk nemačke 10. motorizovane divizije. Jedinice korpusa ustremile su se ka prevojima grebena Mare. Tada je komandant korpusa izdao naređenje da se prednji odredi prebace kamionima ili zaprežnim kolima da bi ovladali prelazima na r. Birladu (na skici je nema, 10 km jugozapadno od s. Budešti) i zadržali ih u svojim rukama do dolaska glavnih snaga korpusa.

Na taj način je 21. avgusta oko 17 časova 3. gardijska vazdušnodesantna divizija ovladala linijom Skitul Stavniku — Hedimbul — k. 264. 180. divizija, prodrevši 18—19 km u dubinu, ovladala je linijom Kerbunari — Sperieci. 93. gardijska pešadijska divizija prikupila se krajem dana u rejonu s. Skopošeni.

Desno — 163. pešadijska divizija, u 16 časova uvedena u borbu radi razvijanja uspeha, vodila je krajem dana borbe na jugozapadnoj ivici s. Skitul Stavniku.

Levo — 254. gardijska pešadijska divizija (drugi ešelon 21. gardijskog pešadijskog korpusa), uvedena u borbu sa južne ivice šumarka istočno od s. Vorovešti, vodila je krajem dana borbe na jugozapadnoj, južnoj i jugoistočnoj ivici šume Surža.

U svitanje 22. avgusta jedinice 5. mehanizovanog korpusa, ovladavši u sadejstvu sa 35. gardijskim pešadijskim korpusom grebenom Mare, usmerile su svoje prodiranje u pravcu jugoistoka.

Rezultat drugog dana napada bio je sledeći: jedinice korpusa prodrle su 13 km i u sadejstvu sa 5. mehanizovanim korpusom probile treći odbrambeni pojed, ovladale grebenom Mare i u drugoj polovini dana preuzele go-

njenje. U toku borbi 21. avgusta uništene su operativne rezerve neprijatelja koje su bile privučene u zonu napada korpusa. Sve je to stvorilo povoljne uslove za dalje prodiranje. Sledećih dana, sve do 31. avgusta, jedinice korpusa gonile su neprijatelja koji se povlačio na jug.

REZULTATI I ZAKLJUČCI

35. gardijski pešadijski korpus, dejstvujući u sastavu udarne grupacije 27. armije, koja je napadala na pravcu glavnog udara fronta, uspešno je probio u toku prvog dana napada glavni odbrambeni pojas neprijatelja, iz pokreta ovladao drugim pojasom i obezbedio uvođenje u proboj 5. mehanizovanog korpusa. Zatim su jedinice korpusa, u sadejstvu sa 5. mehanizovanim korpusom, probile drugog dana borbe treći odbrambeni pojas neprijatelja na grebenu Mare i preduzele gonjenje u pravcu juga.

U toku borbi korpus je uništilo delove rumunske 5. pešadijske i 1. brdske brigade, rumunske 18. brdske divizije, nemačke 76. pešadijske i 10. motorizovane divizije. Neprijatelju su naneti teški gubici u živoj sili i tehniči. Jedinice korpusa zarobile su 5307 vojnika i oficira i zaplenile 213 oruđa, 93 minobacača, 213 mitraljeza, 1020 pušaka i drugi ratni materijal.

Uspešna borbena dejstva 35. gardijskog pešadijskog korpusa pri proboju organizovane neprijateljeve odbrane, bila su pre svega uslovljena svestranom, svrsishodnom pripremom jedinica i štabova za napad, pravilnim izborom pravca glavnog udara i stvaranjem odlučujuće nadmoćnosti u snagama i sredstvima na tom pravcu. Brižljiva organizacija i znalačko ostvarenje sadejstva između rodova vojske i suseda, duboko ešeloniranje borbenih poredaka i široka primena manevra u toku borbe — sve je to obezbeđivalo uspešan napad jedinica korpusa koji je izvođen brzim tempom.

Uspešna borbena dejstva korpusa bila su rezultat visokog morala jedinica koje nisu štedele svoje snage da bi se izvojevala pobeda nad neprijateljem.

Bez obzira na kratak rok pripreme za probaj (4 dana), detaljan proračun vremena i stroga kontrola omogućili su komandantu korpusa i njegovom štabu da blagovremeno sprovedu sve predviđene mere. Ništa manji značaj nije imala ni činjenica da je komandant armije blagovremeno postavio po karti zadatke komandantu korpusa i komandantima divizija, čime se skratio vreme planiranja na nivou korpus-divizija. Međutim, bilo bi još bolje da su se postavili zadaci na zemljištu. Uspešno izvršenje pripreme za napad u skraćenom roku dokaz je poraslog majstorstva oficirskog kadra.

Jedna od najvažnijih mera za pripremu jedinica korpusa za napad bila je svršishodna i brižljivo organizovana borbena obuka. 75—85% ljudstva učestvovalo je u izvršenju bojnih gađanja. Veliki značaj imale su taktičke vežbe sa bojnim gađanjima na nivou četa-bataljon i komandno-štabne ratne igre sa štabovima divizija i pukova.

Odluka komandanta korpusa odgovarala je zamisli predstojeće operacije i postavljenom zadatku. Istovremeno ona je bila i rezultat detaljne procene neprijateljeve odbrane, karaktera zemljišta i borbenih mogućnosti korpusa.

Pravac glavnog udara izabran od strane komandanta korpusa doveo je do rasecanja neprijateljeve odbrane i narušavanja njene stabilnosti. On je najkraćim putem vodio ka prelazima na r. Bahluju, u pozadinu najjače neprijateljeve grupacije u rejonu zapadno od Jašija i, prema tome, uslovio izvršenje postavljenog zadatka.

Uspešno izvršenje postavljenog zadatka 35. gardijskog pešadijskog korpusa pri proboru organizovane neprijateljeve odbrane postignuto je prikupljanjem, znatnih snaga i sredstava na odseku širine 4 km, i to: 27 pešadijskih bataljona, 987 oruđa i minobacača kalibra 76 i većeg, 92 tenka i somohodnih oruđa, što je obezbeđivalo veliku taktičku gustinu jedinica.

Proboj taktičke odbrane neprijatelja korpus je izvršio u toku 24 časa, bez uvođenja u borbu drugog ešelona, sa srednjim dnevnim tempom napada 14—16 km.

5. mehanizovani korpus je uveden u proboj prvog dana napada, što je imalo za rezultat da je drugog dana, bez obzira na brdski i pošumljeni karakter zemljišta, probijen treći, armijski (pozadni) pojas neprijateljeve odbrane.

U borbenim dejstvima 35. gardijskog pešadijskog korpusa na brdskom i pošumljenom zemljištu bilo je poučno i to što je korpus uspešno primenjivao manevar pukovima i nižim jedinicama pri ovlađivanju otpornim tačkama koje su se nalazile na visovima. Kao primer za ovo može poslužiti ovlađivanje kotom 183 i brdom Golmuluj jedinicama 180. pešadijske divizije.

Veliku ulogu u toku uspešnih borbenih dejstava korpusa odigrala je artiljerija. Od ukupnog broja — 1111 oruđa i minobacača — 690, tj. oko 60% cevi dejstvovalo je ubacnom putanjom, što je na brdskom i pošumljenom zemljištu od bitnog značaja.

Iskustvo iz borbi jedinica korpusa pokazalo je da upotreba artiljerije na brdskom i pošumljenom zemljištu ima svoje specifičnosti, kao na primer: manevar vatrom i pokretom ograničen je; u borbi je artiljerija prinuđena da se razvija duž puta; potrebno je obavezno raščišćavanje vatrene zone; uređenje vatreñih položaja na kamenitom zemljištu zahteva od posluge veći utrošak vremena i napora; za kretanje po brdskim putevima potrebna je specijalna priprema artiljerijske tehnike.

Velika uloga pri dejstvima korpusa na brdskom i pošumljenom zemljištu (pri podilasku armijskoj odbrambenoj liniji) pripadala je pukovskoj i bataljonskoj artiljeriji i minobacačima pridatim četama. Oruđa za neposredno gađanje, dejstvujući u sastavu voda ili odeljenja, vodila su borbu sa zaštitnicama neprijatelja. Minobacači su svojom vatrom uspešno neutralisali ciljeve pozadi grebena visova.

Poučna je i upotreba tenkova za neposrednu podršku pešadije u borbi. Sem masiranja tenkova za neposrednu

podršku pešadije na pravcu glavnog udara, ovde zaslužuje naročitu pažnju centralizovana upotreba 27. tenkovske brigade. Masovna upotreba tenkova tenkovske brigade doprinela je brzom proboru glavnog odbrambenog pojasa neprijatelja. To što je tenkovska grupa ovladala prelazima na r. Bahluju (naročito 50-tonskim mostom severoistočno od Hojšešta) ubrzalo je forsiranje reke glavnim snagama korpusa i probor čitave taktičke zone.

Centralizovana upotreba tenkovske brigade u okviru korpusa bila je svakako svrsishodna i nije slučajno što je u kasnijim operacijama velikog otadžbinskog rata takva masovna upotreba tenkova za neposrednu podršku pešadije radi dovršenja probora glavnog pojasa i probora čitave taktičke zone bila opravdana.

Veliki značaj za postizanje uspeha korpusa imalo je precizno sadejstvo rodova vojske. Temelji sadejstva bili su postavljeni još u toku pripreme za napad. Sadejstvo između divizija i pukova bilo je brižljivo razrađeno. Komandant korpusa precizirao je na zemljištu zadatke svakog roda vojske, odredio način ovladivanja otpornim tačkama neprijatelja, kao i upotrebu rodova vojske pri odbijanju neprijateljevih protivnapada. Organizacija sadejstva je izvršena na osnovu brižljive procene situacije i predviđanja toka borbenih dejstava. Ovlađivanje k. 183 jedinicama 180. pešadijske divizije je ostvareno onako kako je bilo i zaplanirano.

U toku borbe je komandant korpusa postavio divizijama dopunske zadatke, proistekle iz razvoja situacije. Tako je, na primer, u toku probora trećeg odbrambenog pojasa neprijatelja komandant korpusa uskladio dejstvo svojih jedinica sa jedinicama 5. mehanizovanog korpusa i susedima. Naseljena mesta, koja su zatvarala puteve ka prevojima na grebenu Mare, korpus je zauzeo u sadejstvu sa 5. mehanizovanim korpusom i 163. pešadijskom divizijom.

Velike rade obavile su inžinjerijske jedinice u toku priprema korpusa za borbu. One su vršile inžinjerijsko izviđanje, uređivale polazni rejon, pripremale sredstva za

savlađivanje prepreka u dubini neprijateljeve odbrane. Sve je to u znatnoj meri doprinelo uspehu korpusa.

Uspeh dejstva korpusa bio je takođe uslovljen partijsko-političkim radom, neprekidno vršenim i usmerenim na stvaranje velikog napadnog elana u jedinicama.

Istovremeno treba istaći da se kako za vreme pripreme tako i u toku borbe ispoljio niz značajnih nedostataka.

Među njima su bile: neprecizna organizacija sadejstva između 35. gardijskog pešadijskog i 5. mehanizovanog korpusa; nepotpuno otkrivanje grupisanja neprijateljeve artiljerije čak i u taktičkoj zoni odbrane; činjenica da nisu planirane vatre artiljerije po rezervama neprijatelja u dubini njegove odbrane; nedovoljno precizno određivanje sastava pukovskih artiljerijskih grupa.

Van svake je sumnje da su ovi nedostaci uticali na izvršenje zadatka korpusa u toku prvog dana borbe.
